

2020
6.

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

ÉBERHARDT GÁBOR: Az objektív túlterhelés rendészeti kihívásai az irreguláris migráció kezelésében

FAGGYAS ATTILA: A taktikai medicina helye a magyar egészségügyi ellátó rendszerben

PÉK RICHÁRD TAMÁS: Terrorizmus elleni küzdelem az Európai Unióban és a terrorizmus egységes fogalma megalkotásának problémái

FELFÖLDI PÉTER – MAJOR RÓBERT – MÉSZÁROS GÁBOR: Rendészeti képzés és a közlekedésrendszert egyes kérdései Szlovákiában

NÁNDORI NIKOLETTA PETRA: Egy városi rendőrkapitányság a dualizmus korában

JUHÁSZ ANIKÓ: A baleset-megelőzés jogi és pszichológiai oldalai

STRÉHLI-KLOTZ GEORGINA: Vezetőnek lenni a közszolgálatban?

KÖNYVISMERTETÉS: Studia Doctorandorum Alumnae 2020

INTERJÚ: A kórház-főparancsnokságtól a tranzithálózatig

INTERJÚ: A Magyar Honvédség részvétele a járványhelyzet kezelésében

68.
évfolyam

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

68. ÉVFOLYAM

2020/6. SZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK TITKÁR TAGOK

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Kerezi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem rektora, egyetemi tanár
Prof. dr. Korinek László, kriminológus, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Nyiri Sándor, ny. vezető ügyész, c. egyetemi docens
Prof. dr. Patyi András, kúriai bíró, tanácselnök, egyetemi tanár
Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrakadémia tagja, egyetemi tanár
Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ
Detlef Schröder igazgató, Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynökség
Eva Kunovská a Szlovák Rendőrtestület Akadémiájának Tudományok és Tudományos projektek osztályának munkatársa,
a belügyi folyóirat ügyvezető szerkesztője

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Bakai Kristóf püör. ezredes, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vámszakmai szakfőigazgatója
Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
Dr. Bolcsik Zoltán r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
Dr. Frech Ágnes, a Fővárosi Bíróság büntető kollégiumvezetője, az Országos Bírósági Hivatal szaktanácsadója
Dr. Góra Zoltán t. vezérőrnagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
Hajdu János r. vezérőrnagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója
Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke
Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, a Belügyminisztérium oktatási főszemlélője
Dr. Kiss Attila r. dandártábornok, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetője

Dr. Kiss Zoltán r. vezérőrnagy, az Alkotmányvédelmi Hivatal főigazgatója
Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. dr. Ruzsonyi Péter bv. dandártábornok, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Hedvig nb. vezérőrnagy, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Takács Tibor r. vezérőrnagy, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ
főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. vezérőrnagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy,
egyetemi magántanár

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES Dr. Hornyik Zsuzsanna

FELELŐS SZERKESZTŐ Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes

OLVASÓSZERKESZTŐ Véghe Zsuzsanna

IDEGENNYELVI SZAKLEKTOR Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy,
c. egyetemi tanár

MUNKATÁRSÁK Dr. Hertelendi Lajos r. alezredes
Luda Henrietta
Csala Károly r. ezredes
Kecskés Nikolett
Havasi József
Varga Anita

SZERKESZTŐSÉG 2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3.
Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600
szerkesztoseg@belugyiszemle.hu
www.belugyiszemle.hu

ISSN ISSN 2062-9494 (Nyomtatott)
ISSN 2677-1632 (Online)
LXVIII. évfolyam

FELELŐS KIADÓ Belügyminisztérium
www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium
1051 Budapest, József Attila utca 2-4.

KÉPSZERKESZTŐ Botlik László

NYOMDA Duna-Mix Kft.

FELELŐS VEZETŐ Szakolczai Lóránt bv. ezredes

Megjelenik havonta

TARTALOM

	Szerkesztőségi előszó	6
ÉBERHARDT GÁBOR	Az objektív túlterhelés rendészeti kihívásai az irreguláris migráció kezelésében	9
FAGGYAS ATTILA	A taktikai medicina helye a magyar egészségügyi ellátó rendszerben	53
PÉK RICHÁRD TAMÁS	Terrorizmus elleni küzdelem az Európai Unióban és a terrorizmus egységes fogalma megalkotásának problémái	71
FELFÖLDI PÉTER – MAJOR RÓBERT – MÉSZÁROS GÁBOR	Rendészeti képzés és a közlekedésrendészet egyes kérdései Szlovákiában	89
NÁNDORI NIKOLETTA PETRA	Egy városi rendőrkapitányság a dualizmus korában	105
JUHÁSZ ANIKÓ	A baleset-megelőzés jogi és pszichológiai oldalai	123
STRÉHLI-KLOTZ GEORGINA	Vezetőnek lenni a közszolgálatban?	137
SZABÓ CSABA	Studia Doctorandorum Alumnae 2020	151
HORNYIK ZSUZSANNA	A kórház-főparancsnokságtól a tranzitálózatiig	157
HORNYIK ZSUZSANNA	A Magyar Honvédség részvétele a járványhelyzet kezelésében	161

ÉBERHARDT GÁBOR	rendőr ezredes, kirendeltség vezető, rendőrségi főtanácsos Kiszombori Határrendészeti Kirendeltség
FAGGYAS ATTILA	Dr. rendőr orvos alezredes, főosztályvezető Terrorelhárítási Központ Műveleti Igazgatóság Speciális Egészségügyi Főosztály
PÉK RICHÁRD TAMÁS	Dr. ügyész, Sárbogárdi Járási Ügyészség
MAJOR RÓBERT	Dr. PhD, rendőr ezredes, tanszékvezető, egyetemi docens rendőrségi tanácsos, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
MÉSZÁROS GÁBOR	Dr. PhD, c. rendőr alezredes, tanársegéd rendőrségi tanácsos, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
FELFÖLDI PÉTER	közlekedésmérnök, szaktanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet
NÁNDORI NIKOLETTA	rendőr főhadnagy, doktorandusz Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
JUHÁSZ ANIKÓ	gyógypedagógus-pszichológus, doktorandusz Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
STRÉHLI-KLOTZ GEORGINA	vezető fejlesztési tréner, Belügyminisztérium, Rendészeti Vezetőkiválasztási, Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztály
SZABÓ CSABA	Dr. PhD, rendőr alezredes, felelős szerkesztő Belügyminisztérium, Belügyi Szemle
HORNYIK ZSUZSANNA	Dr. jogász, főszerkesztő-helyettes Belügyminisztérium, Belügyi Szemle

SZERKESZTŐSÉGI ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

Egy olyan időszak mindennapjait éljük, reményeink szerint már csak rövid ideig, amelyben mindenki máshoz hasonlóan szerkesztőségünk is az Alaptörvényben meghatározott különleges jogrend szabályai szerint végzi folyamatosan a munkáját, szerkeszti a folyóiratot, valamint naprakész, aktuális eseményekről, friss hírekről tájékoztatja kedves olvasóit.

E havi mottónk egy ókori görög epigramma a Didactica Magnából, amely örökérvényűségével talán mindannyiunkat meggyőz: „*Kérdezz gyakran; amit tudsz, tartsd meg; és add tova másnak. E hárommal a tanítvány megelőzi a mestert.*” Comeniustól származik a bölcsélet, amely magában hordozza a kérdezés fontosságát. A kérdezés élteti a gondolkodást, és perspektívát ad egy-egy témakörnek, amellyel aktuálisan foglalkozunk.

A megnyugtató válaszokhoz sok esetben kérdésekkel juthatunk, és ezáltal egyre mélyebb ismereteket sajátíthatunk el. Egy-egy új ismeret elsajátítása során sok-sok kérdés megfogalmazódik az emberben, főleg a téma mélyebb megismerése miatt, vagy éppen azért, mert rádöbbenünk arra, hogy múltunk, jelenünk, jövőnk is rejtegethet megválaszolatlan kérdéseket a témával történő találkozás alkalmával. A kérdés és a válasz két ember párbeszéde is lehet egyben, de nem mindegy hogyan kérdezzünk, és még inkább hogyan válaszolunk. A félreértések tisztázásához és a megértéshez nélkülözhetetlen eszközünk kell legyen a kérdezés, mégis vannak esetek, amikor keveset használjuk. Pedig az a fejlődésünk, pontosságunk és előremutató látásunk záloga. Magunknak kell kérdeznünk, magunknak kell bizonyosságra jutnunk, sőt az elért bizonyosságokat is magunknak kell mások előtt képviselnünk. Ennek megfelelően biztosak vagyunk benne, hogy rengeteg kérdés és válasz fogalmazódik meg olvasóinkban a megjelentetett témáinkat illetően, amelyekre remélhetően minden esetben a választ is megkapják, vagy legalább támpontot tudunk adni annak kereséséhez, egy újabb kérdés megfogalmazásához.

Ebben a hónapban megjelenő cikkeinkben több korábbi témára is visszatérünk, amelyekben a szerzők keresik a válaszokat, szélesítik ismereteinket, és ezek olvasása során bizonyosan újabb kérdések fogalmazódnak meg bennünk.

Éberhardt Gábor tanulmányában egy korábban még nem rögzített migrációtopológiai elemet vizsgál, amely a vándor személyazonosságának és hiteles megállapításának lehetőségét veti fel számunkra. A migrációs túlterhelés által a ma-

gyar rendészeti szervekre gyakorolt objektív hatásokat a 20. századi tömeges migrációs események jellemzőivel hasonlítja össze. A szerző szerint ezeket a hatásokat egy újszerű módszertannal lehet érdemben kezelni, amelynek öt elemét mutatja be értekezésében.

Faggyas Attila szerzőnk *A taktikai medicina helye a magyar egészségügyi ellátó rendszerben* című tanulmányában a címben is megfogalmazott új határterületi szakma, a taktikai medicina alkalmazásának fontosságára keresi a válaszokat. Világunk globális biztonsági környezete folyamatosan változik, átalakul, ami állandó alkalmazkodásra és reagálásra készíti társadalmi rendszereinket és ezen valós fenyegetések új társadalmi elvárásokat hoztak életünkbe, mégpedig a terrortámadásokban sérült polgárok egészségügyi ellátásának igényét. A rendvédelem és az egészségügyi ágazat külön-külön nem, csak együttes erővel tud választ adni erre a kihívásra.

A terrorizmus, mint közös kérdés összeköti a témákat, de Pék Richárd Tamás szerzőnk a terrorizmus elleni küzdelem az Európai Unióban és a terrorizmus egységes fogalma megalkotásának problémáit veti fel megmutatva, hogy jelenleg az Európai Unióban milyen a terrorizmus büntetőjogi szabályozása, az egységes-e, megfelelő-e? Különös tekintettel arra, hogy jelenleg a tudományos kutatások is rávilágítanak azon problémára, hogy hiányzik a terrorizmus egységes fogalmának meghatározása. Írásában előremutató válaszokat is kaphatunk.

Felföldi Péter, Major Róbert és Mészáros Gábor szerzők a *Rendészeti képzés és a közlekedésrendészet egyes kérdései Szlovákiában* című közleményükben a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának Közbiztonsági Tanszéke és a Pozsonyi Rendőrákadémia Rendészettudományi Tanszéke közötti jól működő kapcsolat alapján a 2018 májusában lezajlott szakmai látogatás tapasztalatainak rövid bemutatására vállalkoztak.

Nándori Nikoletta Petra írásában szintén a mai Szlovákia területén található Nyitrai Rendőrkapitányság történetét hozza olvasóink elé *Egy városi rendőrkapitányság a dualizmus korában* címmel.

Juhász Anikó *A balesetmegelőzés jogi és pszichológiai oldalai* címmel fogalmazta meg és keresi tanulmányában a válaszokat, hiszen egy közlekedési baleset valamennyi országban többletköltséget jelent az egészségügy számára, ezért különböző kampányok és kiadványok, filmek foglalkoznak azzal, hogy miként lehet elkerülni és minimalizálni a kockázatokat.

Stréhli Georgina *A vezetőnek lenni a közszolgálatban?* című tanulmányában olyan kérdésekre keresi a választ, hogy mire van szüksége a vezetőknek és hogy milyen vezetőre van szüksége a szervezetnek? A szerző a tanulmányban a fent említett kérdéseket járja körbe, és kiemelten fókuszál a jelenlegi vezetői attitűd bemutatására és az őket érő kihívások közötti ellentétekre. A szerző továbbá elemzi a környezeti hatásokon túl a társadalmi változásokra, és a közszolgálati rendszer fejlődéséből, feladatrendszerének változásából adódó elvárásokat is. Továbbá igyekszik választ keresni arra is, hogy milyen szemlélet alapján érdemes meghatározni a vezetőkkel kapcsolatos elvárásokat, miközben igyekszik bemutatni a vezetők szempontjait is.

Szabó Csaba felelős szerkesztőnk rövidesen megjelenő, *Studia Doctorandorum Alumnae 2020* című szerkesztett doktori monográfiákat tartalmazó kötetét is szíves figyelmükbe ajánljuk, amelyet minden évben nívós tartalommal tölt meg a különböző témákat érintő tanulmányok.

Hornyik Zsuzsanna főszerkesztő-helyettesünk a jelenlegi különleges jogrendben felmerülő kérdésekről készített interjút dr. Halmosi Zsolt r. vezérőrnaggyal, az országos rendőrfőkapitány rendészeti helyettesével *A kórház-főparancsnokságtól a tranzithálózatig* címmel. A válaszok alapján betekintést nyerünk a fennálló helyzetet kezelő kórházparancsnoki rendszer működésébe.

A kihirdetett veszélyhelyzetben a Magyar Honvédségre is különleges feladatok hárulnak. A kialakult járványügyi helyzet kezelésének egyik főszereplője lett a hadsereg, amely derekasan teljesít, a vírussal kapcsolatos intézkedések terén a maximumot nyújtja. Június havi második interjúnkban Mihócza Zoltán altábornagyot, a Magyar Honvédség Parancsnokságának törzsfőnökét és dr. Koller József dandártábornokot, az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis parancsnokát a honvédség országos és szolnoki, helyi szintű feladatairól kérdeztük a bázison bevezetett rendszabályokról és a koronavírussal kapcsolatos eljárásrendek betartásáról, a preventív izolációs helyiségek kialakításáról, valamint a köztereken biztosított katonai rendészeti jelenlétről.

Reméljük sikerült felkelteni az érdeklődést e havi lapszámunk tartalma iránt, amelynek olvasásához jó szórakozást kívánunk!

Szerkesztőség

Éberhardt Gábor

Az objektív túlterhelés rendészeti kihívásai az irreguláris migráció kezelésében

Policing challenges of objective overload in managing irregular migration

*„Amikor végre a tettek mezejére lépsz,
váratlan események, találkozások,
támogatók fognak a segítségére sietni.
Az eltökéltség mágnesként vonzza a segítséget.”*

Napoleon Hill

Absztrakt

A tanulmány a klasszikus és modern migrációelméletek tanait követve, azok elemzésének felhasználásával, tudományelméleti módszertan alkalmazásával vizsgálja a Magyarország schengeni külső határain jelentkező irreguláris migrációt. Az értékelési adatokból beazonosítható egy olyan migrációs jellemző, amely korábban sem európai, sem más földrészek nemzeteit nem érintette abban a komplexitásában, mint Magyarországot a 2014. és 2015. években. Az adatok vizsgálatának és a kapcsolódó elemek összefüggéseinek elemzéséből leírható a migráció hatásának egy újszerű megközelítése, a migrációt kezelő rendészeti szervek tevékenységének objektív túlterhelése, amit új fogalomként írok le. A tanulmányban bemutatok egy korábban még nem rögzített migrációtípológiai elemet, amely a vándor személyazonossága hiteles megállapításának lehetőségét vizsgálja. A migrációs túlterhelés által a magyar rendészeti szervekre gyakorolt objektív hatásokat a 20. századi tömeges migrációs események jellemzőivel hasonlítom össze. Az eltérések megerősítik a túlterheléses és a tömeges migráció fogalma közti eltérést. A túlterheléses migrációra jellemző szerveződési felületeket és annak célját leírva szintén a fogalom újszerűségét erősítem. A rendészeti szervekre gyakorolt objektív migrációs túlterhelési hatásokat újszerű módszertannal lehet érdemben kezelni, amelynek öt elemét mutatom be a tanulmányban.

Kulcsszavak: ellenőrizhetőség, határellenőrzés, menekültügy, migrációelmélet, preaktivitás, rendészet, tipológia, túlterhelés, válsághelyzet

Abstract

Following the principles of classical and modern migration theories, the study examines irregular migration at the Schengen external borders of Hungary using their analysis and the application of science theory methodology. The evaluation data identifies a migration feature that has not previously affected nations of Europe or other continents in its complexity as Hungary in 2014 and 2015. Based on the examination of the data and the interrelationship between the related elements I can describe a novel approach to the impact of migration, the objective overload of the activities of the policing agencies, which I describe as a new concept. In this paper I introduce a previously unrecorded migration typology element that explores the possibility of verifying the identity of a migrant. I compare the objective effects of migration overload on Hungarian policing organizations with those of mass migration events of the 20th century. The differences reinforce the discrepancy between the concepts of overload and mass migration. By describing the organizational surfaces characteristic of overload migration and its purpose, I also reinforce the novelty of the concept. The objective migration overload effects on policing organizations can be dealt in a meaningful way with a novel methodology, of which 5 elements are presented in the paper.

Keywords: asylum, border control, crisis, law enforcement, migration theory, overload, proactivity, typology, verifiable person

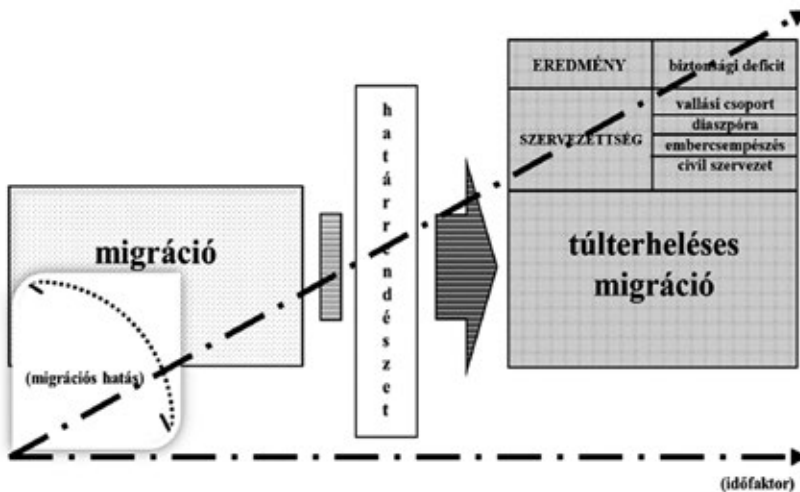
Bevezetés

A humán migráció és annak tudományos kutatások által feltárt, vizsgált fajtái számos megközelítésben értelmezhetők. A történelmi távlatokra visszanyúló, könyvtárakat megtöltő magyar és külföldi szakirodalom leírásai, vizsgálati adatai, az azokból levont következtetések szerint ezek az értékelések jellemzően a kiváltó körülményeket, valamint azok társadalmi, gazdasági, pszichológiai, szociológiai hatásait tárják fel. A reguláris és irreguláris migráció rendszeti vonatkozású hatásainak kutatása – annak jelentőségéhez képest – minimális számú tanulmányban jelenik meg (Kmetz, 1897, 282.). Ezek jellemzően a folyamathoz kapcsolódó jogsértéseket vizsgálják elkövetői és sértetti oldalról,

a rendészeti szerv működését, arra gyakorolt hatásokat kevésbé. A globalizált világ (Giddens, 1990, 64.) egyik következményeként mind a reguláris, mind az irreguláris migrációhoz (Chimienti–Solomos, 2011, 344–345.) kapcsolódó hatásként olyan, a felelős hatóságokra nehezedő külső nyomásnövekedés jelentkezik, amely képes azokat túlterhelni.

Az államhatáron (határátkelőhelyen) megjelenő túlterheléses irreguláris migráció a globalizált világra jellemző olyan koncentrált jelenség, amelynek objektív eleme(i):

- térben és időben behatárolhatók,
- szervezeten és intenzíven növelt attribútumával,
- járulékos hatásaival veszélyeztetheti, gátolhatja a felelős hatóság jogszerű és flexibilis, preaktív tevékenységét,
- amelynek eredményeként a határellenőrzési és a hatáskörébe utalt eljárási feladatainak végrehajtásában az inflexibilis reaktív feladatellátással biztonsági deficit keletkezhet (Éberhardt, 2019a, 42–45.).

1. számú ábra: Az objektív túlterheléses migráció alap-hatásmodellje
(Forrás: saját szerkesztés)

A különböző rendszerek, szervezetek esetében a tervezhető vagy a kevésbé prognosztizálható hatások eltérő módon kezelhetők, vagy előzhető meg. A beazonosítható jellemzők ismeretében a hatáskörrel bíró szervezetek a norma-

tív, személyi, tárgyi, pénzügyi és módszertani lehetőségeikkel ezeket a negatív hatásokat csökkenthetik. Rendészet szakmailag arra a kérdésre, hogy milyen elemek alkalmazása a legoptimálisabb, a hatástanulmány elemzést összefoglaló következtetése ad ajánlasként egyfajta választ.

Migráció, migrációelmélet

Általános megközelítés

A migráció jelensége, annak fogalmi kerete, kutatási eredményei, a kapcsolódó elméletek, azok hatásai az elmúlt években a társadalmi együttélés szinte valamennyi színterén egyre nagyobb hangsúlyt kapott hazai és nemzetközi viszonylatban is. A migráció jelenségének növekvő mérete miatt a magyar jogtörténet egyik legmeghatározóbb időszaka a 20. század eleje volt, amikor a jogalkotó átfogóan kényszerült szabályozni a folyamatokat, a migrációban érintettek jogait, kötelezettségeit, az eljárási rendet (Sallai, 2013, 61–63.). A magyar rendészettörténet atyjai a 20. század közepén felhívták a figyelmet a migráció jelenségének veszélyeire, kockázati tényezőire is (Sallai, 2015, 135.). A történelmi folyamatok miatt számos elméleti megközelítés jelent meg a szakirodalomban, melyek mindegyike helytálló lehet a saját rendszerében, és elutasítható, korrigálható egy másik tézisre épülő megközelítés esetén. Ugyanakkor éppen a sokszínű megközelítés miatt egyetlen elmélet léte, avagy hiánya nem zárhat ki újabb és más jellegű elméleti megközelítést, tudományra támaszkodó értelmezést és magyarázatot (Kirk–Raven–Schofield, 1998, 29–37.). A kutatási eredmények bemutatják, hogy a globalizált világra jellemző felgyorsult migráció időszakában további új kifejezések, jellemzők váltak ismertté (Hautzinger–Hegedűs–Klenner, 2014, 7–19.). Egységesen elfogadott értelmezés nélkül is megállapítható, hogy a migráció olyan összetett társadalmi jelenség, amely a populációk által végzett különböző típusú mozgásokat és azok olyan jellemzőit vizsgálja, amelyek önmagukban és hatásaikban is eltérők. Ez az egymástól eltérő jelenségcsoport igényli, hogy a nemzetközi migráció jelensége, az azokat befolyásoló tényezők és következmények – így annak fogalma is – az érintett országok viszonylatában legyenek vizsgálva.

Az ENSZ egykori főtitkára szerint „*A migráció az egyén bátor akaratának kifejeződése a nehézségek túllépése és egy jobb élet élése felé.*” (Annan, 2006). A Nemzetközi Migrációs Szervezet a migránst olyan személyként határozza meg, aki nemzetközi határokon, vagy egy államon belül tartózkodik szokásos tartózkodási helyétől távolabb, függetlenül az illető jogi státuszától, a mozgása

önkéntes vagy kényszerű jellegétől, valamint a mozgása okaitól, a tartózkodás időtartamától (URL1). Ördög szerint „*A migráció társadalmi jelenség, és mint ilyen – értéksemleges kifejezés. Önmagában sem nem jó, sem nem rossz. Van-nak egyértelműen pozitív aspektusai (a népességfogyással összefüggő hatások, gazdasági recesszió csökkentése, nemzetközi védelem biztosítása az erre rászorulóknak), és vannak árnyoldalai is (emberkereskedelem, „ellátórendszer-turizmus”).*” (Ördög, 2013, 74–77.) Az időszerű és helytálló értelmezés ugyanakkor azt is sejteti, hogy az aktuálpolitika a migráció jelenségét, annak folyamatát leegyszerűsített, a társadalmi fejlődést gátló, vagy azt fejleszteni kizárólagosan képes jellemzőkkel ruhazza fel, közvetíti a társadalom tagjai felé.

A migráció alapelem volt az emberre válás fejlődésének történelmében, az emberiség Földet benépesítő elterjedésében, amely folyamat jelentős változásokat okozott a migrációban érintett valamennyi ember, társadalom számára. A történelmi korszakok vándor (wanderer) kifejezését (Balogh, 2008, 414–426.) a társadalmi fejlődés sem hagyta módosítás nélkül. Hautzinger értékelésével egyetértve, az alapértelmezésen túllépve, a nemzetközi és nemzeti jogi terminológiának megfelelően az értelmezés változott, bővült. „*Napjainkban pedig – az Európai Unió tagállamaiban – az „idegen” vagy „külföldi” megnevezés használata már nem feltétlenül elégséges. E fogalmakon belül meg kell különböztetni a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkezők és családtagjaik személyi körét, valamint az ebbe a körbe nem sorolható harmadik országbeli állampolgárokat. Sőt, sajátosabb jogi megítélés alá esnek azok a harmadik országbeli külföldiek, akiket az adott tagállam menekültügyi hatósága vagy bírósága menekültként elismert vagy egyéb kiegészítő védelemben részesített.*” (Hautzinger, 2014, 69–78.)

A migrációnak az emberiség történelmével egyidős előélete (Ritecz–Sallai, 2015, 11–20; 117.) miatt jelentős számú megfogalmazása és a jelenséghez kapcsolódó értelmezése van. Ugyanakkor a jelenség középpontjában mindig is az ember helyváltoztatása volt, amelynek beazonosítható a kiváltó oka: „... *a vándorlás egyéni vagy csoportos akarat eredménye, amelyet az általános társadalmi, gazdasági vagy politikai folyamatok az egyéni szándék és a mindennapok törekvései együtt és egyszerre határoznak meg.*” (Tóth, 2001, 20.) Tóth megközelítésével részben értek egyet, mert a hivatkozott akarat, szándék, törekvés mögött a kényszer (forced migration) generálta motiváció nincs említve, holott a legtöbb migráló esetében a külső megerősítés a lakhelye elhagyására erős motivációs elemként van jelen (UNHCR, 1992, 7–10.).

A magyarországi lakosság többsége tudja – vagy legalábbis tudni véli –, hogy kik azok a migránsok, hova és miért mennek, mi az oka annak, hogy elhagyják az otthonaikat. A jellemzően hiányos vagy téves ismeretek elővetítették a

2014. és 2015. évek társadalmi reakcióit. A többségében a média által továbbított információ képessé vált befolyásolni, megosztani az egyéneket, a kisebb közösségeket, az ország lakosságát a migráció kérdéskörének megítélésében, megértésében. A helyzettel kapcsolatban egyetértek azzal, hogy: „*A társadalmi törésvonalak mentén kialakult és nem kellőképpen kezelt konfliktusok súlyosan veszélyeztetik a társadalom integrációját. Az integráció lehetőségét a globalizációs folyamatok keretezik, és a bizonytalanság befolyásolja, amiben szerepet játszik a marginalizálódás, az úgynevezett identitásproblémák, a migráció, de befolyásolják a vallási és etnikai konfliktusok is.*” (Kerecsi, 2018, 16.) A migráció az összetettsége mellett és a globalizált jellege miatt többségében társadalmi jelenség, számos olyan kísérő jellemzővel, amelyek konfliktusok alapjait képezhetik. Amennyiben ezek a konfliktusok térben kiterjednek és időben elhúzódnak a hatékony megelőzés vagy kezelés hiányában, úgy súlyos társadalmi, gazdasági feszültségeket generálhatnak.

A migrációkutatók elméleti megközelítései

A források kutatása során a társadalmi jelenség megközelítése és értelmezése szerint az elméletek lexikális és enciklopédikus, történeti szakaszai, valamint történelmi-strukturális jellemzői szerint sorolhatók be. Nem hagyható figyelmen kívül, és a legtöbb modern elmélet is visszavezethető a klasszikus migrációelméletek behaviorista és egyensúlyi tradíciójához, a taszítás és vonzás elméletének, az egyensúlyi és neoklasszikus migrációs modellek, további közgazdasági tartalmú migrációelméletek adta alapjainak.

A migrációnak mind a reguláris, mind az irreguláris megjelenésében mindenkor és mindenhol beazonosítható a kiváltó oka és az elérendő célja. A migrációelméletek nagy számának megjelenése, fejlődése, az elemek részletezése, tovább bontása, és az aktuális társadalmi, gazdasági, valamint politikai viszonyok figyelembevételé mögött (előtt?) mindig ott áll az alapkérdés: miért és hova megy, aki elindul? Ezek az alapkérdések pedig újra és újra visszavezetnek bennünket Ravenstein vonzó-taszító (pull – push) faktoraihoz (Ravenstein, 1885, 167–235.).

A szociológiai migrációelméletek, valamint a migráció további értelmezésének lehetőségei (politika, antropológia, klímaváltozás), a cultural pluralism (Kallen, 1915, 190–194.), az akkomodáció (Park–Burgess, 1921, 393–394.), az asszimiláció (Yang–Zlotnik, 1992, 19–40.), a nativizmus (Larry, 2000, 52.) és a migrációelméleti kapcsolatok, például melting pot (Biczó, 2008, 12–15.) folyamatának párhuzamossága további értelmezéseket biztosítanak. A modern migrációelméletek, például a káosz elmélet (Pearson, 1906, 50–54.), a boomerang

effect-theory (Szabó, 2002, 104–105.), a krimmigráció (Stump, 2006, 367–419.), az identitárius többségi populizmus elmélet (Groenewold–Bruijn–Bilsborrow, 2012, 1–21.) és szekuritizáció (Teke, 2017, 27–35.) olyan megközelítéseket adnak, amelyek a keletkezésük időszakára jellemző 20. századi tömeges, irreguláris migrációs események jellemzőire épülnek.

A különböző migrációelméletek azt is megmutatják, hogy a jelenség dinamikus folyamatában szereplők nem szigetelődnek el egymástól, gyakran érintik egymást térben és időben, amiért kiemelt figyelemmel kell vizsgálni a migráció különböző típusait. A migrációelméletek zöme elsődlegesen a jelenség elemeit, érintettjeit, a folyamat tartalmát, térbeli és időbeni aspektusát vizsgálja a valós kiváltó okok és elérendő célok kizárásával. Az elméletek megalkotói számos ajánlást ismertetnek a folyamat megállítására, kezelésére, prognosztizációjára, ki-ki a képviselt álláspontja szerint.

A történelmi események és a migrációs folyamatok elemzése során arra is rá kell jönnünk, hogy a migrációt és annak mindkét alapvető válfaját lehet ugyan korlátozni – bizonyos típusok esetében befolyásolni is –, de addig, amíg jelentős, társadalmi szinteken jelen lévő különbségek vannak globalizált világunkban, addig azt megszüntetni, felszámolni nem lehet. A regularitás és irregularitás a migráció társadalmi jelenségében is jellemzően az egyén lehetőségein és döntésein alapuló, változó állapot, amely a nemzetállami hatalom korlátozottságát igazolja vissza.

A migráció rendészeti tartalmú kutatása

A migrációval összefüggő jelenségeknek vannak olyan elemei, amelyek eddig nem, vagy csak részben képezték vizsgálatok tárgyát. A közrenddel, közbiztonsággal, járványveszéllyel összefüggő kutatások jellemzően az ok-okozatok összefüggéseit vizsgálják, az implicit elemek (például a határmenti sérülékeny lakosok szubjektív biztonságát erősítő önvédelmi intézkedések, migrációs időfaktorok hatásai stb.) kutatása további lehetőségeket rejt magában. A kutatási eredmények összegzéseiben ajánlott és alkalmazásra javasolt megoldások jellemzően reaktívak. A determinációk hiányosságaként azonosítható, hogy a reguláris és irreguláris migrációs hatásokat nem kezelik komplexen, valamint a társadalom tagjait érintő direkt és indirekt hatások negatív túlsúlya jelenik meg, az alkalmazott és leírt rendészeti protokoll költséghatékonyasága vitatható.

A migrációs hatások rendészeti tartalmú vizsgálati adatainak hiányában hiteltel prognózisokon alapuló nemzeti, nemzetközi preaktív megoldások nem állhatnak rendelkezésre. A jelentkező feladatokat a jog nemzeti és nemzetközi rendelkezéseivel, a rendészeti szervek teljes eszköztárának és módszertanának

alkalmazásával, a társadalom érintett szereplőinek bevonásával, a prognosztizálható és jelentkező feladatok költségarányos támogatásával lehet kezelni. Amennyiben a migráció hatásainak kezelésében érintett nemzetek, azok felelős hatóságai a rendészeti komplex metódust (PreActive Border Policing, továbbiakban: PABP) követő ajánlások mentén hajtják végre tevékenységüket, annak fenntartása kormányzati szinten igényelt és támogatott, úgy a negatív hatások csökkenthetők, részben/egészen megelőzhetők.

A rendészeti szervek feladatellátásának kapacitását meghaladó hatások vesélyeztethetik a tevékenység elemeinek jogszerű teljesítését. Ennek megelőzésére, kezelésére a jog primátusának elsődlegességét és a fenntartható fejlődés, a költséghatékonyság elveit biztosítva indokolt korrekciókat alkalmazni. A PABP a kutatási tevékenységem részeként felállított elméleti modell, amely az angol Law, Human resource, Toolbar, Method and Money, vagyis: Megelőző szemléletű határrendészet = Jogilag szabályozott, Humán erőforrás, Eszköztár, Módszertan és Költségfedezet komplexen rendelkezésre áll kifejezéseket takarja (Éberhardt, 2019b, 118.). Az elméleti megközelítés alapját képezi az elemek folyamatos korrekciója a migrációs jelenségek makró- és mikro elemzési, rövid-, közép- és hosszútávú, kockázatelemzésen alapuló prognózisának ismeretében.

A migráció irregularitása

Fogalmi értelmezés

A társadalmi jelenség jellemzői – a jelenkori tudásanyag szerint fogalmilag értelmezhető megközelítéseként – az emberré válás és a vándorlás megjelenése óta felismerhetők annak motivációs elemeivel, egyéni és területi céljaival együtt. Ennek a történelmi folyamatnak az eredményeként nagy számban születtek a migrációval kapcsolatosan önálló, az előzőkre épülő, azokat elutasító, bővítő vagy éppen szűkítő értelmezések, tipológiák.

A társadalom tagjai, a lakosság számára zavart okozhat a megfelelő ismeretek hiánya miatt annak értelmezése, hogy ki a szabályos (reguláris/legális) és a szabálytalan (irreguláris/illegális) vándor. A hiteles és objektív tudás hiányára visszavezethetően nehézséget okozhat a két kategória elkülönítése, ugyanakkor alapot teremthet a hátrányos megítélésre (EU Report, 2011, 6.).

A fogalmi kör megközelítésének egyik ilyen alapja a regularitás és irregularitás kérdésköre, valamint ezek megjelenésének a migrációban történő értelmezése.

A legáltalánosabb értelmezések szerint a wanderer (vándor, utazó, migráns) által legalább egy évre elhagyott származási hely után az új megélhetési környezet

földrajzi elhelyezkedésének megközelítése lehetséges a saját országa, valamint a tranzit területek, a célország társadalma által elfogadott és deklarált normáknak megfelelő, így legális, avagy reguláris. Ha ezeket a szabályokat a migráló megszegi, úgy az utazása, a belépése, a tartózkodása illegális, illetve irreguláris. A 20. században erősödő jelenségként azonosíthatók azok az elkövetési magatartások, amikor a legális migrációt felváltja az atipikus illegális elkövetési magatartás, mint a legális beutazást követő tartózkodási szabályok megszegése miatti illegális magatartás, például az úgynevezett túltartózkodás (Töttös, 2015, 215.). A köznyelvben az illegális szó használata elterjedtebb, azonban elismert tudósok és emberjogi szervezetek hangsúlyozzák, hogy senki sem lehet illegális (URL29). Egyetértek azzal az ajánlással, amely figyelmen kívül hagyja a kifejezések militarista tartalmú értelmezhetőségét, és nem jelent olyan markáns kriminalizálást a kifejezések jelentésének értelmezése, mint a legális és illegális szavak esetében (Nagy, 1996, 180–194.).

Az irreguláris (illegális) migráns/vándor a globális kontextusban az a személy, akinek az adott ország területére történt szabálytalan belépése, a beutazási feltételek megsértése vagy a beutazáshoz, a tartózkodáshoz szükséges jogalap lejárta miatt nincs engedélyezett jogi státusa egy tranzit- vagy befogadó országban. Az előző értelmezés az EU jogterminológiai alkalmazása szerint egy olyan schengeni állam területén tartózkodó harmadik országbeli állampolgár, aki nem vagy már nem teljesíti a Schengeni határellenőrzési kódexben meghatározott beutazási, vagy az EU-tagállamba való belépés, tartózkodás vagy tartózkodás egyéb feltételeit (URL28).

A globalizált világ társadalmi veszélyeztetettsége és a migrációelméletek fejlődésének eredményeként teret nyert az az elméleti megközelítés is, amely arra a tényre alapoz, hogy a vándor ugyan jogszerűtlenül érkezik valamely területre, de a tartózkodásának jogszerűsége minimálisan is érdemi vizsgálatot igényel, mint például a nem visszairányítható (non-refoulement) kategória. Hood és Morris elméletében az ilyen migrálók azonosíthatóságára jelent meg a regisztrált és nem regisztrált (documented, undocumented) fogalom. A leírás alanyai olyan speciális helyzetben vannak, amelyben a mindennapi megélhetésükhöz, valamint a sürgősségi egészségügyi ellátásukhoz szükséges nyilatkozási jogon túlmenően semmiféle egyéb lehetőségük nincs (Hood–Morris, 1988, 2–8.).

A személyazonosság hiteles megállapíthatóságának biztonsági problematikája

Az UNHCR (az Egyesült Nemzetek Szervezetének Menekültügyi Főbiztossága) már 2001-ben több alkalommal tárgyalta a tömeges migráció jelenségével

összefüggésben a személyazonosság megállapíthatóságának problematikáját. A nyilatkozat rámutat, hogy az ilyen típusú társadalmi jelenségben érintett államok a vándorok menekülti jogállás iránti kérelmének pozitív elbírálása, megelőző vélelmezése miatt jellemzően a jog eszközeivel ideiglenes környezetet alakítanak ki. Ennek során előzetesen elfogadják a (nem hiteles) nyilatkozaton alapuló személyazonosságot (*prima facie*), biztosítják az ország által az ideiglenes védelmet, de a nemzetközileg elfogadott szabályok szerint lefolytatják a tényleges menekültügyi eljárást (UNHCR Report, 2011b). A szervezet felhívta a figyelmet a hiteles személyazonossággal nem rendelkező kérelmezők esetében felmerülő kérdéskörre, amely a státusz megalapozott elbírálását, illetve a társadalom biztonságát is veszélyeztetheti (UNHCR Report, 2011a). A fogalmi kör elfogadása mellett annak kiterjesztett értelmezésének vélem azt az állapotot, amikor a migráns személyazonosságának hiteles igazolására szolgáló okmányokkal (közokirattal) rendelkezik, vagy nem, illetve annak rendelkezésére állása esetén eltitkolja az ügyében intézkedő hatóság előtt, azt más adatok közlésével megtéveszti, személyére vonatkozóan valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, így *documented*, illetve *undocumented* személyként kezelhető.

A publikált tipológiai azonosítások bővítéseként alkalmazhatónak értékelem az ilyen esetekben az ellenőrizhető (*verifiable person*), illetve az ellenőrizhetetlen (*unverifiable person*) elemként leírható kategóriákat. Figyelembe véve azt a körülményt, hogy az intézkedés alá vont, a menekültügyi eljárást kérelmező személy amennyiben nem rendelkezik a személyazonosságát hitelesen igazoló adathordozóval, illetve hiteles azonosítást követően rögzített biometrikus azonosítóval, úgy alapesetben a szóbeli nyilatkozatát kell elfogadni. A nyilatkozatban felsorolt személyes adatok valódiságának ellenőrizhetősége objektív okok miatt nem valósítható meg minden esetben (nincs a személy állampolgársági nyilvántartásban rögzítve, diplomáciai kapcsolatok problematikája, menekültügyi eljárás hatálya alatt áll stb.), így a személy valós személyazonossága, vele szemben esetlegesen foganatosított korábbi intézkedések, általa benyújtott nyilatkozatok megalapozottsága ellenőrizhetetlen. Amennyiben hatósági eszközökkel visszaigazolt a nyilatkozat szerinti vagy attól eltérő személyi adat, úgy ellenőrizhető lesz a vizsgálat alanya.

A tartózkodás jogszerűségének változásai

A jogszerűség folyamatának gondolatmenetét követve a legálisan érkező és tartózkodó személy is válhat jogszerűtlenül tartózkodóvá, ha annak jogi feltételei megszűnnek (Provera, 2015, 4–19.). Hautzinger szerint az irreguláris migráció fogalmi eleme a jogszerűtlenség, ami az adott országba vándorlás,

az államhatár átlépése vagy az országon belüli tartózkodás esetén nem a vonatkozó jogi előírások szerinti magatartás következménye (Hautzinger, 2016, 10–12.). Ugyanakkor a jogszerűtlen (illegális) beutazásból is származhat jogszerű, mégis irreguláris (például menedékkérelem elbírálása miatti) tartózkodás, és a jogszerű tartózkodás is irreguláris helyzetté alakulhat, ha annak jogi feltételei megszűnnek. Az irregularitás ezekből következően egy állapot jogszerűségének a megváltozásától függ, egyben bizonytalan (uncertain), titkolt (clandestine), vagy biztonságfosztott (insecurity) migrációs helyzetet teremthet (Stéphane, 2002, 22.).

Túlterheléses migráció fogalmának megközelítése, fajtái

A migráció folyamatának kutatott elméleti megközelítéseiben nem leírt a túlterhelés (overload migration) rendészeti szervekre gyakorolt objektív hatásának fogalma, ugyanakkor a tömeges migráció (mass migration/large scale) egy alkalmazott kifejezés.

A tömeges migráció jelensége

A tömeges migráció nagyszámú ember mozgásaként értelmezhető az egyik földrajzi területről a másikkra. További jellemzőjeként eltér a nagylétszámú, szezonális vándorlástól abban, hogy az utóbbit annak időszakossága és ismétlődése jellemzi. A tömeges migráció általában eseményhez vagy eseménysorozathoz köthető, amely akár több évig, évtizedekig is fennállhat, de jellemzően annak időszaka lezárul, és általában állandó, vissza nem térő áttelepülést eredményez (Pok, 2012). Ugyan a kifejezés általános értelmezése annak irreguláris jellegére utalhat, az megjelenhet ellenőrzött keretek között is (Éberhardt, 2019a, 49–52.).

A migráció menekült státuszt kérelmező tömeges megjelenése jogi kategóriaként alkalmazott fogalom, a magyar jogi szabályozásban is megjelent (A menedéjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény, továbbiakban: Metv). A tömeges bevándorlás értelmezését a jogalkotó a törvényben taxatív leírja. A fogalom lényegi eleme az országba irányuló, az adott nemzet migrációs helyzetére általában jellemző, tendenciózus adatoktól érdemben eltérő, kimagasló létszámmal és rövid időtartamban, jellemzően irregulárisan belépni, tartózkodni szándékozó, nem honos állampolgár megjelenése és a velük szembeni, felelős hatóság intézkedési kényszerének indokoltsága, annak rendje (Finszter, 2013, 77–79.). A jogalkotói szándék arra irányul, hogy „...azokban az esetekben, amikor az ország védelme érdekében hatósági intézkedést kell alkalmazni, a szükséges intézkedéseken túl további intézkedésekre ne kerüljön sor. Biztosítja továbbá,

hogy a hatósági intézkedések költségeit az állam viselje.” A 4. szakasz indoklásában a jogalkotói cél szerint: „... megszigorítja a tömeges bevándorlás miatt válsághelyzet elrendelésének szabályait. Felemeli azt a létszámot, amelyik lehetővé teszi ezt az intézkedést, továbbá kiveszi annak lehetőségét a törvényből, hogy általános helyzetre tekintettel hozzanak ilyen intézkedést. a Kormány jogköréből az Országgyűlés jogkörébe utalja a válsághelyzet elrendelését. Ennek indoka, hogy az országban élők helyzetét megnehezítő döntés meghozatalára a végrehajtó hatalom nem lehet illetékes.” (T/1069. sz. törvényjavaslat)

Tömeges migráció a 20. századi Magyarországon

Magyarország újkori történelmének II. világháborús korszakához kötődően Németország 1939-ben Lengyelország ellen végrehajtott támadása után azonosítható az országunkba irányuló tömeges migráció. A magyar és lengyel nép között történelmi előzményekre visszavezethető baráti kapcsolat volt, ami miatt polgári személyek és katonák tízezrei menekültek támogatást remélve Magyarországra. A magyar honvédségi források szerint 37 255 katonát és 1311 polgári személyt irányítottak internáló táborokba (Sallai, 2008, 40.). A lengyel menekültek fogadását, ellátását a politikai hatalom a honvédség militarista eszközrendszerének irányításával, és a civil szervezetek, a lakosság bevonásával biztosította. A koordinált intézkedések humanitárius célokat szolgáltak, valamint alapot teremtettek arra, hogy ellenőrzött keretek között elhagyhassák Magyarország területét, amely folyamat 1944 tavaszáig le is zajlott (URL2).

A II. világháború időszakában és az azt követő években a mediterrán Görögországban zajló események, a polgárháború miatt menekültek el a görögök tömegesen a hazájukból, és például Magyarországra (becslések szerint) 5-7000 fő érkezett. A korszakra jellemző magyar kormányzati rendszer, igazgatási apparátus az érkező diaszpórát nem kezelte a mai jogi értelemben vett menekültnak, de letelepedést, munkát, ellátást biztosított nekik és lehetőséget adott az integrálódásukra (URL26). Erre azonban nem került sor, a görög közösség tagjai az otthoni viszonyok normalizálódását követően többségében visszatért az anyaországba. A KSH 2011. évi népszámlálási adatai szerint már csak 4000 személy vallotta magát Magyarországon görög nemzetiségűnek (URL27).

Az 1956 őszen, a Magyarországon zajló forradalom következményeként két hónap alatt az akkori lakosság kb. 2%-a, mintegy 200 000 fő kényszerült elmenekülni az országból. Közülük 180 000 fő Ausztriába, 20 000 fő Jugoszlávia területére lépett át, és kérte az akkor már hatályos Genfi Menekültügyi Konvenció szerinti menekültügyi eljárás lefolytatását. Ugyan ez az esemény kifelé irányuló migráció volt, de a tömeges menekültügyi hullám jelenkori elemeit

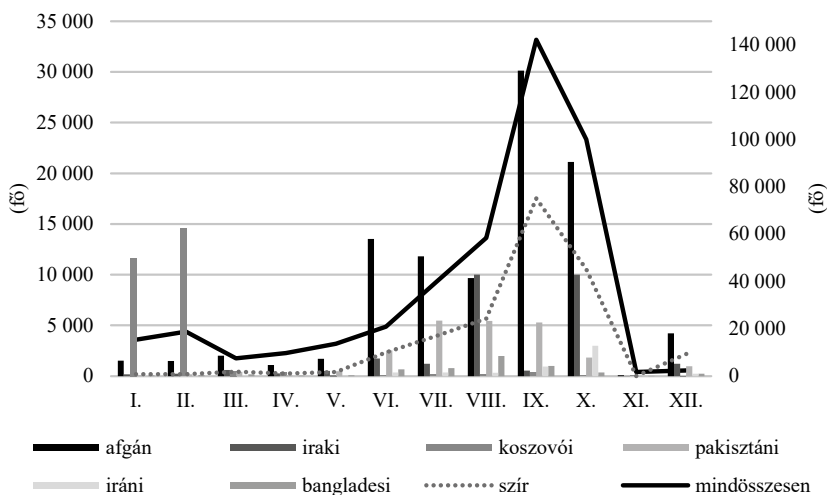
magán viselte. A fogadó és tranzitországok által a helyzet kezelésére alkalmazott politika egyfajta mintaként szolgálhat a biztonsági elvek érvényesítése mellett (Zieck, 2013, 49–58.).

A demokratikus változás irányába nyitó Magyarország a volt szocialista berendezkedésű államok közül a Német Demokratikus Köztársaság (NDK) állampolgárainak egyik kedvenc turisztikai célja volt. Ehhez vízummentesen utazhattak, mozoghattak és tartózkodhattak a beléptető határellenőrzésüket követően az ország területén. Ezt a lehetőséget egyre több NDK állampolgár használta fel arra, hogy megkíséreljen Ausztriába szökni, majd onnan tovább, főleg a Német Szövetségi Köztársaság területére. A magyar politikai irányváltatásra utaló nyilatkozatok, a Genfi Menekültügyi Konvencióhoz történő csatlakozás (1989. március 1.) ezt a folyamatot erősítették, így egyre több tiltott határátlépési kísérletet hajtottak végre hazánk határainál. A határőrizet egyik ikonikus eszközeként korábban alkalmazott Elektromos Jelzőrendszer (EJR) bontására, és a határőrök által alkalmazható lőfegyverhasználat tiltására kormányzati döntés született (Tóth, 2007, 4–38.). A politikai rendezést célul kitűző, Sopronpuszta közelében, 1989. augusztus 19-re az államhatárra tervezett Pán-Európai Piknik során NDK állampolgárok tömege lépett át Ausztria területére ellenőrzés nélkül. A kelet-német állampolgárok Genfi Konvenció szerinti menekültügyi státuszának és az eljárási rend feltételeinek hiánya miatt Magyarország módosította hatályos vízumegyezményét. Ennek következtében 1989. szeptember 11-től vízum nélkül lehetett kilépni az országból Ausztria felé (Sallai, 2009, 121–127.). Ez a fajta tömeges migrációt kiváltó esemény politikai döntések okozta következmény volt, amely hatásának időszaka behatárolható. A kutatási adatok összegzéseként megállapítható, hogy a kormányzati, valamint a felelős rendészeti szervek a prognosztizálható helyzet és események kezelésére csak részben készültek fel. A megoldásra törekvés elsődlegesen politikai és humanitárius célzatú volt. Ennek érdekében a menekült kategóriába nem sorolható személyek a legális belépésüket, tartózkodásukat követően illegális, majd legális módon elhagyhatták Magyarország területét. Ebben az időszakban országunknak egy valós menekültügyi ellátórendszer működtetési kényszere nélküli migrációs tranzitállam szerep jutott, rendészeti és menekültügyi intézkedések nélkül.

A rendszerváltozás (URL3) korszakában Magyarországra az 1989. decemberében lezajlott román forradalom hatásaként 13 000 főre becsült román állampolgár menekült. A fogadásukat, elhelyezésüket és ellátásukat, státuszuk jogi eszközökkel történő rendezését jellemzően az aktuális helyzetekre reagálva, ad hoc megoldásokkal kezelte az állam (Sik, 1990, 513–526.). A magyar politikai irányítást a helyzet felkészületlenül érte, arra megfelelő stratégiával és megoldási elképzelésekkel, eszközrendszerrel nem rendelkezett. A helyzet objektív

megoldását támogatta, hogy az érkezetek meghatározó többsége Magyarországon személyi kapcsolatokkal rendelkező romániai magyar nemzetiségű volt, így könnyen kaptak egyéni segítséget. A menekülők jellemzően Nyugat-Európa felé hagyták el országunkat (Sik, 1990, 729–748.).

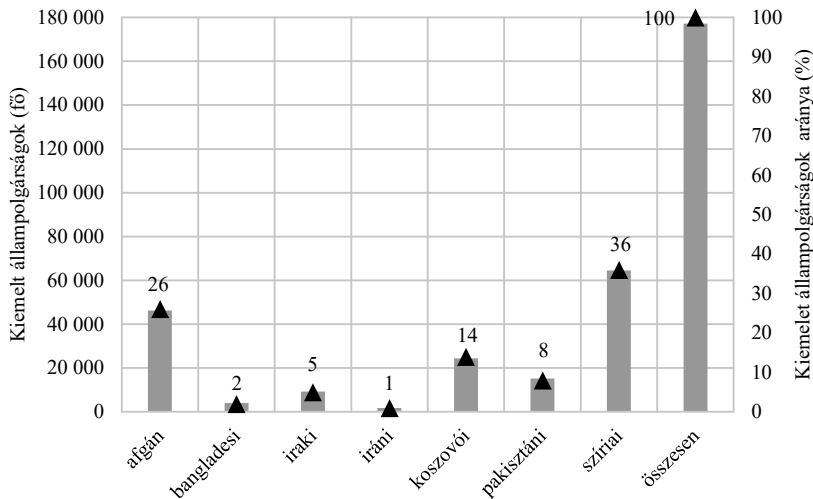
Az újabb tömeges, szervezett jelleget is magán viselő migrációs hullám Magyarország déli határszakaszát az 1991 és 1995 közti délszláv háború miatt érte abban az időszakban, amikor az államhatár őrizetét még a határőrség látta el. A felelős hatóság a feladatait fegyveres szervként és annak módszertanával, eszköztárával hajtotta végre. Az ország menekültügyi rendszere ekkortájt alakult ki és fejlődött, majd hajtotta végre első szakfeladatait (Sik, 2007, 259–268.). A Slobodan Milošević rezsimjének megdöntését célzó politikai viták és az akkori jugoszláv államot alkotó nemzetiségek közti konfliktusok miatt tényleges polgárháborús, emberiség elleni cselekmények történtek. A NATO fegyveres beavatkozása után tömegek hagyták el a széthulló Jugoszláviát, például Magyarország felé. Becsült adatok szerint 100 ezer főt is meghaladta azoknak a regisztrált és menekültügyi eljárást nem kérelmező személyeknek a száma, akik Magyarországon találtak átmeneti biztonságot. A magyar politika, valamint az ellátó- és a menekültügyi rendszer nem volt felkészülve ilyen létszám kezelésére. Ennek negatív társadalmi hatása azonban nem fejlődött ki, mivel a menekülők többsége szintén továbbment valamely másik európai országban élő személyi kapcsolatahoz, vagy országunkban önállóan építette újra egzisztenciáját (Gyurok, 1994, 50–65.).

2. számú ábra: Magyarország határain irreguláris migrációs cselekményt elkövetők állampolgársági megoszlása (2015) (Forrás: saját –szerkesztés, (URL23))

Európa egyik legfiatalabb államának jövőképében benne voltak azok a konfliktusforrások, amelyek a függetlenségének részleges nemzetközi elfogadásakor már fennálltak (Ilenczfalvi, 2008). 2014 végén, 2015 első két hónapjában a nyugat-balkáni migráció egyik meghatározó elemévé vált a magyar határokon a koszovói állampolgárságú menekültek növekedése (Szigetvári–Novák–Wagner–Biedermann, 2015, 42–44.).

A 2. számú ábrán megjelenített adatok tanúsága szerint a koszovói állampolgárok irreguláris magyarországi belépési kísérleteinek mind száma, mind aránya kiemelkedik nagyságrendjében és prognosztizálható trendjében is. 2015 első két hónapjában a rendőri intézkedés alá vont koszovói személyek 88%-a kérelmezte menekültügyi eljárás lefolytatását, amely ezen időszak alatt az éves kérelmek számának 14%-át jelentette (3. számú ábra).

3. számú ábra: Magyarországon menekültügyi eljárást kérelmezők állampolgársági adatai (2015) (Forrás: saját szerkesztés, URL11)

A koszovói exodus esetében a rendészeti szervekre gyakorolt túlterhelés objektív hatásának fogalmi elemei – egy kivétellel – ekkor már jelen voltak, a bekövetkezés reális esélye fennállt, de a jelenség tömeges migrációként azonosítható. A koszovói állampolgárok irreguláris migrációjának céljai között nem alakult ki a lehetősége annak, hogy ellehetetlenítse a felelős hatóságok jogszerű feladatellátását. Az érintett tranzit és célországok felelős szervei felismerték a dinamikusan növekvő irreguláris migrációban rejlő potenciális veszélyt. Németország, Ausztria, Magyarország, valamint Szerbia adminisztratív és jogi eszközökkel minimalizálta ezt a migrációs áramlást. A rendőrség és a menekültügyi hatóság

belső humán- és eszközátcsoportosításokkal, szakmai módszertankorrekcióval képes volt hatékonyan eleget tenni jogszabályi kötelezettségének.

A túlterheléshez vezető migrációs okok

A túlterhelés a magyar nyelv korai szótára szerinti leírással: kellő mértéket haladó terhet rak valamire, vagy valakire (Czüczor–Fogarasi, 1874, 490.), amely 19. századi értelmezés a jelen korban is helytállónak értékelhető. A túlterhelés a mindennapi élet területén az adott rendszer folyamatszerű változását követő jelenségek részben, egészében történő, kevésbé prognosztizálható – jellemzően külső behatás eredményeként – olyan mértékű hatásváltozás növekedését feltételezi, amely kritikus következményeket (is) okozhat érdemi beavatkozás nélkül.

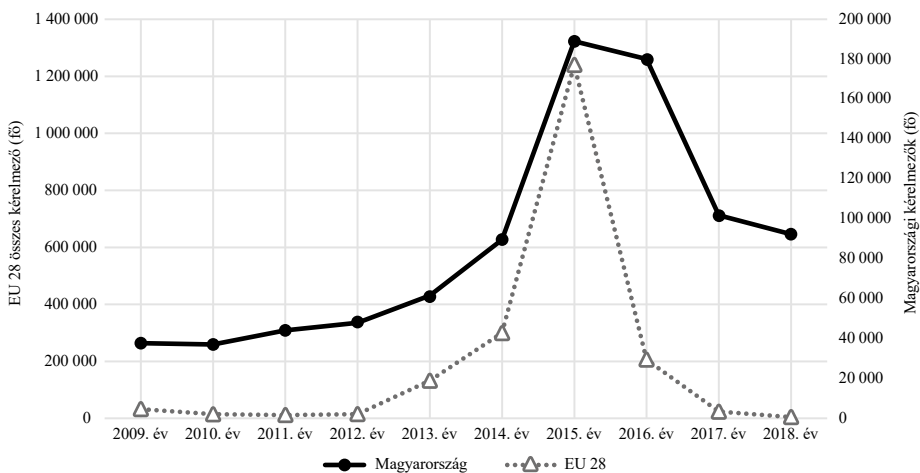
A migráció nagyságát, intenzitását, érdemi jellemzőjét generáló faktoroknak beazonosítható, kockázatelemzésekkel prognosztizálható hatásmechanizmusa van. Ez szélsőséges viszonyoktól mentes időszakban hatékony migrációkezelési hátteret tud biztosítani a felelős hatóságoknak, a háromelemes időfaktor (Éberhardt, 2018, 279–280.), a távolságok, a migrálók ismert száma miatt. Amennyiben viszont előre kevésbé prognosztizálható, kevésbé- és/vagy nem ismert migrációs faktorok is megjelennek, úgy azok hatása jelentős többletterhet róhat a kibocsájtó és tranzit területeken túlmenően, a fogadó területek, országok részére is.

Magyarország államhatárain mind a reguláris, mind az irreguláris migráció területén beazonosítható az az objektív, negatív hatás kiváltására alkalmas állapot, amely a felelős hatóságok irányába kritikus szintre növekedett, s a feladatellátás kerete túlterheltté vált.

Magyarország a nemzetközi migráció egyik fő irányában helyezkedik el, amelynek a geopolitikai státusza a 2004. évi Európai Unió, majd a Schengeni tagállami szövetség 2007. december 21-i teljes jogú taggá válásának következtében tovább erősödött (Hárs, 2009, 711.), a migrációs veszélyeztetettsége pedig egyre nagyobb intenzitással növekedett (URL 5). Magyarország migrációs veszélyeztettségének kockázati tényezői közül ki kell emelni az EU nyugat-balkáni vízumliberalizációs politikáját, valamint Szerbia afro-ázsiai és volt szovjet utódállamokkal fennálló vízumegyezményeinek gerjesztő hatásait. Az irreguláris migrációnak leginkább kitett nyugat-balkáni államok migrációs politikája („*nem a mi problémánk, mi csak szenvedői vagyunk*” elv) szintén jelentős növelő hatással bír. Nagyszámú afrikai, ázsiai, dél-amerikai országok vándorai jelentek meg gazdasági- és egyéb háborús területekről Magyarország déli, keleti határain, akik a jobb megélhetés, a biztonság reményében hagyták

el otthonaikat. Az ebola-pániknak nevezett egészségügyi veszélyhelyzet polgári személyek körében jelentkezett elsődlegesen. Az egyre erősödő és egyre összetettebb migrációs, valamint kül- és gazdaságpolitikai helyzetben megerősödött a nemzetközi szervezett bűnözés, így továbbra is nehézkes volt a jogalkotási és jogérvényesítési protokoll a migrációban érintett államokban. A kormányzati politika által elfogadott vagy elutasított szervezetek, magánszemélyek, közszereplők, politikai, médiapolitikai döntéseket befolyásoló hatásmechanizmusának térnyerése szintén megfigyelhető, mint ahogyan a migrációs helyzet egységes, EU szintű kezelésének hiánya, az eltérő érdekek egyre nyíltabban deklaráltak megjelenése.

A 28 európai tagállam 2009–2018 viszonylatában vizsgált adatai azt mutatják, hogy a többi országot a tömeges, menekült státusz iránti kérelemre alapuló bevándorlás 2015-ben kiugró csúccsal érte le. Magyarország esetében ez a nyomás már 2013-ban jelentkezett, s 2015-ben kiemelkedő kérelmezői adatokat regisztráltak. A 2016-ban mérsékelt csökkenés után csak 2017-től értékelhető további érdemi csökkenés a kérelmezők számában (4. számú ábra).

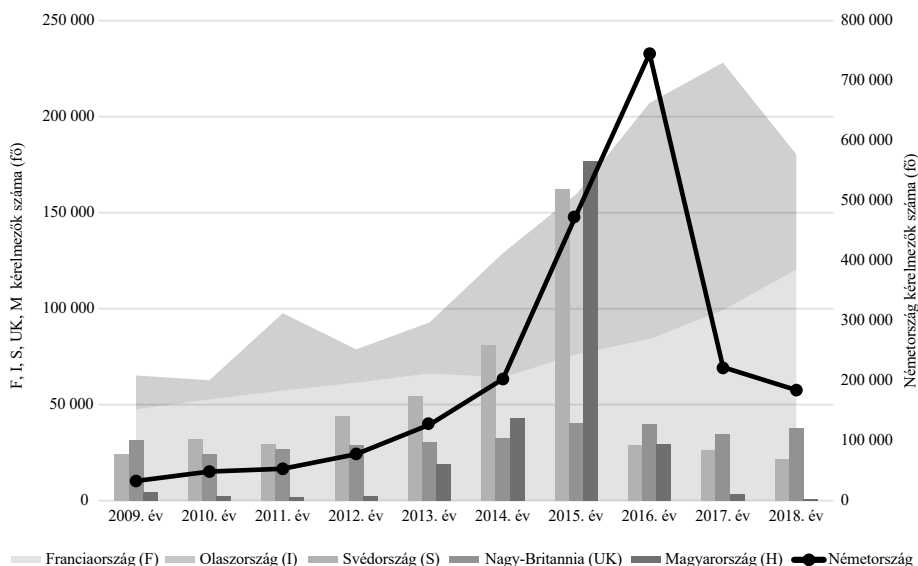

4. számú ábra: Az EU 28 tagállamában menekültügyi eljárást kérelmezők száma (2009–2018) (Forrás: saját –szerkesztés, (URL 6))

Az EU által kezelt statisztikai adatszolgáltatás adatai szerint Németországban 2014-től növekedett a regisztrált menekültügyi eljárást kérelmezők száma, amely tendencia 2016-ban csúcsosodott ki, majd visszacsökkentek a 2014-es adatok közelébe.

Németország, az EU 28 állama közül, ebben az időszakban a legtöbb regisztrált menekültügyi kérelmezőt fogadta. A második legtöbb kérelmet Svédországban

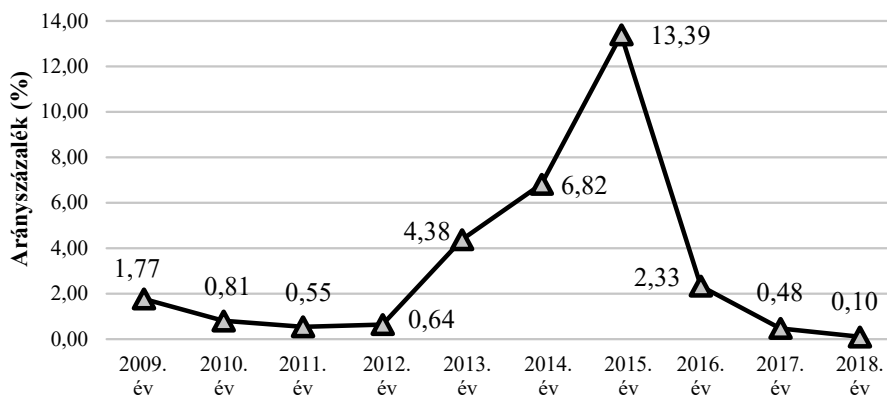
nyújtották be, ahol 2013-ban kezdett emelkedni a kérelmezők száma, ami tovább növekedett 2014-ben, és a 2015-ben elért csúcstól 2016-ban visszacsökkent a 2010-et megelőző időszak adataira. Franciaország és Olaszország esetében a vizsgált időszakban folyamatos növekedés tapasztalható a regisztrált menekültügyi kérelmezők számában. Nagy-Britanniában nyújtották be a vizsgált időszakban az ötödik legtöbb kérelmet, de az nem mutatja az előző országok dinamikáját (5. számú ábra). Magyarország esetében a 4. számú ábra által leírt folyamat értékelhető.

5. számú ábra: EU TOP 5 menekültügyi eljárást befogadó ország + Magyarország (2009–2018) (Forrás: saját szerkesztés, URL6)

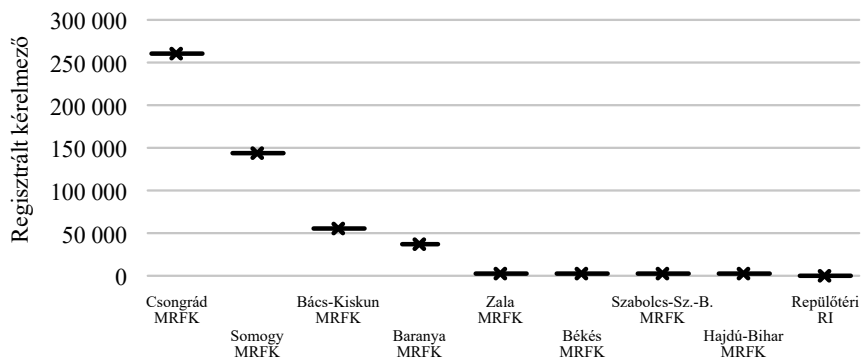
A Magyarországra nehezedő menekültügyi eljárások aránya az EU 28 tagállamán belüli követi a kérelmek számát, amely a jellemző 0,5-2,0% körüli átlagos arányterheléshez képest 2015-ben kiugró, 13,4%-os regisztrációs arányt mutatott. Ez a 2013–2014-es évek növekvő tendenciáját is érdemben meghaladta, jelentős terhelést képezve ezzel a felelős hatóságokra (6. számú ábra).

Magyarország külső határain észlelt, megakadályozott, rendőri intézkedés alá vont irreguláris migráció adatalemzéséből nagyságrendnyi növekedés mutatható ki, amely az addig kialakított rendszer objektív túlterhelését, így a normatív környezetnek megfelelő, hatékony és biztonságos ellenőrzést, az eljárási cselekmények végrehajtását veszélyeztette. Ez a folyamat 2014-ben felerősödött

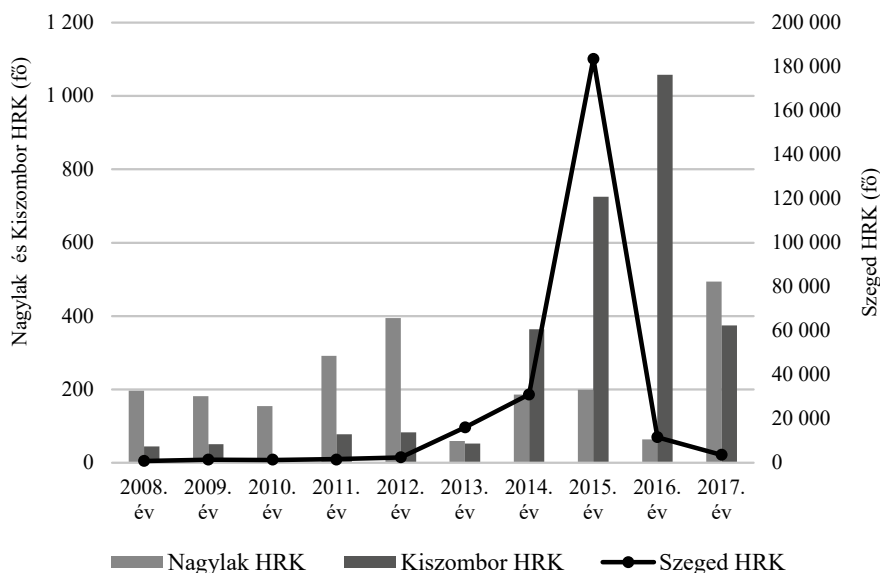
6. számú ábra: Az EU 28 tagállamhoz viszonyított menekültügyi kérelmek százalékos aránya Magyarországon (2009–2018) (Forrás: saját szerkesztés (URL6))

és 2015-ben érte el a tömeges bevándorlás fogalmi, jogi kategóriáját. A követő években érdemi a csökkenés, a hatékony határőrizet miatt már nem jelentek meg kiemelkedő számban a jogellenesen államhatárt átlépni szándékozók. Szintén a túlterhelés fogalmával jellemezhető a megyei rendőr-főkapitányságok illetékességi területén megjelenő irreguláris migráció adatai közül a Csongrád megyei határszakasz migrációs érintettsége (7. számú ábra).

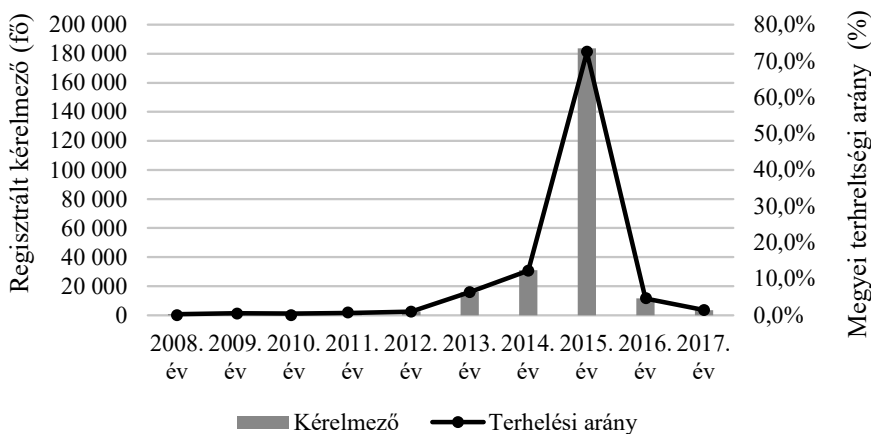

7. számú ábra: Külsőhatáros megyei rendőr-főkapitányságok és Repülőtéri Rendőrség területén regisztrált kérelmezők száma (2015) (Forrás: saját szerkesztés (ORFK RFŐIG HRFOO))

A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság (CSMRFK) illetékességi területébe tartozó határszakasz a rendészeti integráció óta nem változott (Lukács, 2015. 24.). Ugyanezen – a szerb és román viszonylatú államhatárral rendelkező – ren-

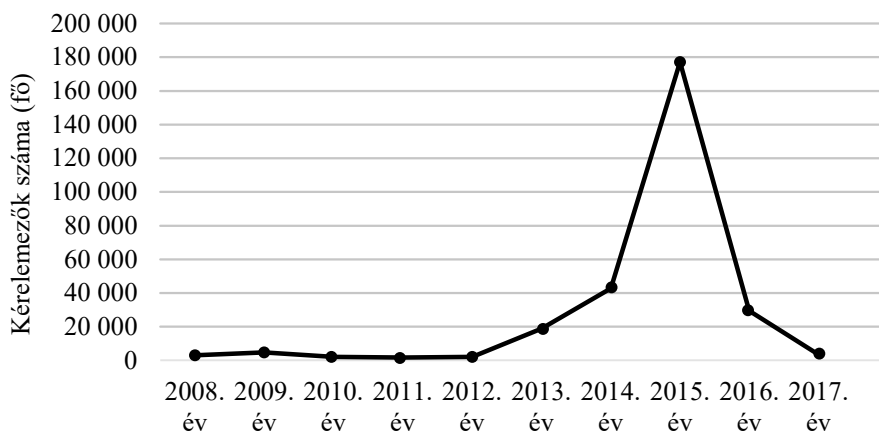
8. számú ábra: Csongrád megyei határrendészeti kirendeltségeken regisztrált kérelmezők (2008–2017) (Forrás: saját szerkesztés (ORFK RFOIG HRFOO))

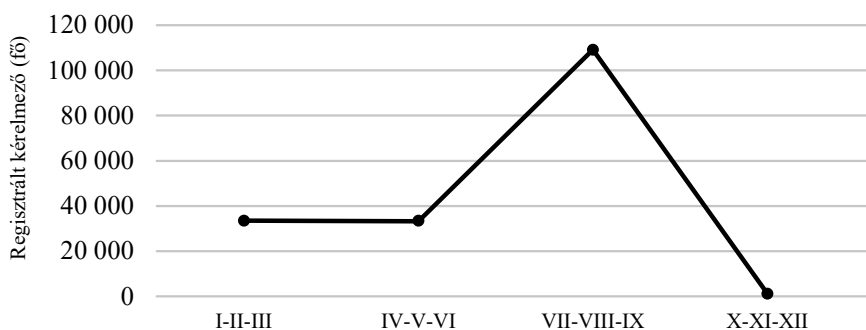
9. számú ábra: Szeged HRK százalékos irreguláris migrációs terhelése a Csongrád megyei HRK-k viszonylatában (2008–2017) (Forrás: saját szerkesztés (ORFK RFOIG HRFOO))

dészeti szerv területén viszont az irreguláris migráció miatt a rendőri intézkedést, eljáráskezdeményezést igénylő személyek száma drasztikus arányban és számban megnövekedett, jelentősen túlterhelte azt a szervezetet, amely nem ilyen mértékű feladatra volt tervezve és felszerelve.

A főkapitányság három érintett határrendészeti kirendeltségéből (HRK) is kiemelkedik a szegedi, ahol az értékelt időszakban a teljes irreguláris migrációhoz kötődő jogsértések 97%-a realizálódott. Ez az arány a másik két határrendészeti kirendeltségen a mélységi ellenőrzés teljesítendő feladataihoz képest kiugró, valamint az eloszlás aránya sem a megosztott leterheltséget igazolja vissza a 2014. és 2015. évi koncentrált megjelenésben (8–9. számú ábra).

10. számú ábra: A Magyarországra érkezett menedékkérők és a nemzetközi védelemben részesülők száma (2008–2017) (Forrás: saját szerkesztés (URL7))

11. számú ábra: A Magyarországra érkezett menedékkérők és a nemzetközi védelemben részesülők száma (2015) (Forrás: saját szerkesztés (URL8))

A Központi Statisztikai Hivatal által kezelt adatokból megállapítható, hogy Magyarországon a vizsgált időszakban és 2015-ben a tömeges irreguláris migrációs hullám 62%-a, 177 135 személy menekültügyi eljárás kezdeményezés iránti kérelmének regisztrálása történt meg. A kérelmezők szintén 62%-a 2015

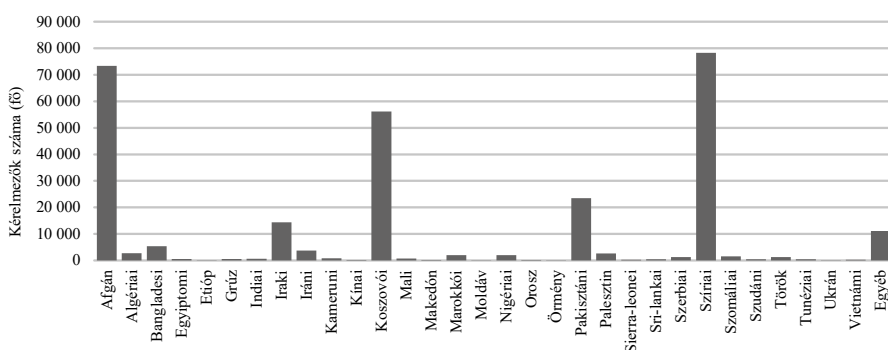
harmadik negyedében, abban az időszakban is koncentráltan a szeptemberi hónapban érkezett (10–11. számú ábra).

A szervezett irreguláris migráció jellemzői

A klasszikus ravensteini migrációelmélet alaptételeként megjelenő pull és push faktorok, valamint az azt követő gazdasági, szociális, népességföldrajzi és számos más elmélet is a vizsgált migráció ok-okozati összefüggéseinek értelmezésére keresi a választ. Magyarország 2014-es érintett és 2015-ben az irreguláris migráció által túlterhelt időszakában négy markánsan azonosítható migrációelméleti kiváltó ok tárható fel a szervezett, a jogszerű és biztonsági elvárásoknak megfelelő, költséghatékony rendészeti feladatellátást veszélyeztető objektív felületen. Ezek a szervezési típusok a vallási csoporthoz tartozás, a diaszpórák vándorlása, a civil szervezetek működése, valamint a szervezett bűnözés területén jelentek meg.

Az irreguláris migráció vallási csoport szintjén történő szervezése

A Magyarországra és Európába irányuló irreguláris migráció vallási csoport szintjén történő szervezettsége jellemzően a muszlim valláshoz köthetően jelenik meg. A 2015. évi tömeges bevándorlás és a vizsgált időszak KSH által kezelt adatainak elemzése alapján megállapítható, hogy az országunkba érkezett regisztrált menedékkérők állampolgárságukat tekintve többségében muszlim vallású, fegyveres és/vagy etnikai, vallási konfliktussal sújtott országokhoz kapcsolódtak. Az okmány nélküliség, az életkor-meghatározás és a vallási ho-

12. számú ábra: A Magyarországon menekültügyi kérelmet benyújtó állampolgársága (2008–2017) (Forrás: saját szerkesztés (URL11))

vatartozás kérdésköre kiemelten fontos terület a migrációkezelés komplex feladatrendszerében (akkor is, ha a nyilatkozattevő olyan tartalmú nyilatkozatot tesz a közhiteles ellenőrzés lehetőségének hiánya miatt, amivel elérheti a tartózkodásának legalizálását), mivel az eltérő vallási kultúrák hiányos ismerete, a tolerancia hiánya mindhárom érintett fél részéről (migráns – eljáró hatóság képviselője – fogadó nemzeti társadalom tagja) súlyos konfliktusok forrásává válhat (12. számú ábra).

Szervezettség az egyén és a diaszpóra szintjén

A tömeges és a túlterheléses migráció közti egyik alapvető eltérést azok koordinációs jellemzője adja. Sik az egyén oldaláról megjelenő szervezettséget a „migrációs burok” fogalmával azonosítja, amely szerint az: „az egyént körülvevő kapcsolatok alkotta hálózat funkcionális alrendszere, amelyről feltételezzük, hogy meghatározó szerepe van a migrációs döntés meghozatalában, a migráció előkészítésében, kivitelezésében és – bármi is legyen a cél – sikerességében.” (Sik, 2003–2004, 22.) Ezt a szervezési szintet támasztják alá azok az interjúk, amelyek médiafelületeken, illetve kutatási anyagokban jelentek meg (Mai, 2005, 543–561.). Az elméleti megközelítést, annak helyállóságát, a migráció egyéni oldalról történő szervezettségét például 2013-as kutatási adatok is igazolják (URL22). A migráció szervezettsége a diaszpórák kivándorlásában akkor jelenik meg, amikor például azt a kormányzati politika a demográfiai feszültségek enyhítése érdekében elnézi vagy kifejezetten támogatja. Egy kormány emigrációs politikájában akkor jellemző a tudatosság, amikor egy diaszpóra jelentősége fontos politikai vagy gazdasági tényezővé kezd válni (Szalai, 2014, 137.).

Civil szervezetek szintjén megjelenő szervezés

A Magyarország külső határait érintő tömeges irreguláris migráció megjelenésének időszakában a társadalmi szinten ismert és elfogadott egyházi és karitatív szervezetek mellett egyre több magyar és külföldi civil segítő jelent meg, akik tevékenységüket koordináltan (egyesület, társaság, bizottság, alapítvány stb.) valósították meg. Munkájuk során a vándorok ellátása mellett jelentős segítséget nyújtottak a szürke zónákban, valamint a velük folytatott interjúk eredményeként a rendészeti szervek felé továbbított embercsempészésre, az emberkereskedelemre vonatkozó adatokkal, szürke (nehezen hozzáférhető) irodalommal (McAuliffe–Laczko, 2016, 150.). A tevékenység megszervezését a Karitatív Tanács látta el (URL12) amelynek keretén belül segítették, támogatták a felelős hatóságokat is. Az ilyen szervezettségű, összetételű és migrációs helyzetet

kezelő karitatív tevékenység Magyarországon olyan előzményekkel bír, amely a nemzetközi szerepvállalásokban történő részvételek tapasztalatai mellett érdemi, legjobb gyakorlatokat tudott és tud biztosítani (Ujházi, 2017, 143–146.).

A római katolikus egyház képviselőjében a migrációs válság, az eltérő valóságok közötti konfliktusok megelőzése és kezelése kiemelt feladat volt a 2015. év körüli, Európa külső határain jelentkező események kezelésében is. Ennek során a pápai és a szentszék is az enyhe hatás gyakorlás (soft power) elvek mentén tett ajánlásokat (Ujházi, 2017, 211–223.). A magyar állam által elismert egyházi, karitatív szervezetek a segítségre szoruló vándorok bármiféle hovatartozásától függetlenül érdemi, huzamos segítséget nyújtottak és nyújtanak a folyamatok kezelése során.

A civil személyek, társadalmi szerveződések támogató tevékenysége, a valóság és a kommunikált célzat ugyanakkor némely esetben vitatható volt. Az irreguláris vándoroknál előtérbe került információhordozók megerősítették a rendészeti szervek gyanúját az állami céltól eltérő támogatásról. Az idő múlásával, a körülmények változásával már nyíltan, online felületeken adtak célzott tájékoztatásokat a vándorok részére a támogató magánszemélyek, civil szervezetek. Ezeknek az információknak a birtokában gyakorlatilag bárki, bárhol el tudott jutni a magyar határra, ott a leírt rendészeti és menekültügyi szabályok, protokollok ismeretében közölhetett olyan adatokat, amelyekkel jogosultnak tűnhetett a jogi védelemre, az érkezési ország területére történő visszairányítás tilalmát jelentő non-refoulement alkalmazására (URL4). Ennek a regisztrációnak a birtokában ugyanakkor jellemzően 48 órán belül elhagyták Magyarországot valamelyik másik uniós cél/befogadó ország irányába (URL13, URL14).

Az intézményelmélet módszereinek alkalmazásával az irreguláris migráció folyamatában a vándorlók segítségére létrejött szervezetek egyre ismertebbé váltak a bevándorlók számára. Ennek következtében az ő részükre stabil, intézményesült, megbízható szervezetet jelenítettek meg, amely képes fellépni a tranzit vagy célország jogszabályi rendelkezéseivel, a migrációt kezelő állami szervezetek tevékenységével szemben, támogatva az egyéni érdekeiket. Ezek az NGO-k (non-governmental organization – civil szervezet) a gazdasági élet szereplői által biztosított anyagi támogatás továbbításával lehetőséget és jövőképet tudnak mutatni a vándoroknak. A tevékenység megítélése vitatott, de adott szervezetek ilyen tartalmú tevékenységét elfogadó társadalmakban a demográfiai hiátusok pótlásával, munkaerőhiány csökkentésével a regnáló gazdaság élénkítésének megcélzott hatását válthatja ki (Maresca, 2002, 245–247.). A vándorok országokon át történő mozgása az ezt támogató szervezetek által „*egyre inkább intézményesedik, és függetlenné válik azoktól a tényezőktől, amelyek eredetileg elindították*” (Douglas–Joaquin–Graeme, 2001, 23–24.). Az

irreguláris migráció a kormányzati, nemzetközi intézkedésekre azok észlelését követően egyből reagál, míg az így megjelent újabb körülményekre az állami hatalom lassabban képes korrekciót alkalmazni.

A migráció és a szervezett embercsempészes kapcsolata

Finszter 2002-ben írt tanulmányában hivatkozott az előző évi marseille-i tanácskozás egyik megállapítására, amely a migrációban határozta meg a társadalmak közbiztonságát fenyegető egyik legnagyobb aktuális veszélyt: „*A bevándorlás alapvető oka, az elszegényedés sem csökkent, másfelől viszont a befogadási kapacitás és készség is egyre kisebb lesz. Mindez szükségszerűen növeli azokat a tömegeket, amelyek a kivándorlás illegális útját választják. Az embercsempészet ezért lett a nemzetközi szervezett bűnözés egyik legvirágzóbb üzletága. Tény továbbá, hogy a kiszolgáltatott külföldiek között megtekinthető a bűnözői utánpótlás is. Igazi ördögi kör ez. A szigorodó befogadás a bűnözés profitját növeli. A gazdag országok bűnvonzó hatást gyakorolnak, míg a szegény világ bűnkibocsátóként működik. Minthogy pedig a bűnözés alakulásában jelentősége van a kulturális és vallási gyökereknek, bekövetkezhet egy nehezen ellenőrizhető bűnözés exportálása a migráció által.*” (Finszter, 2002, 149–168.)

Az irreguláris migrációt érintő szervezett emberi cselekmények között megkerülhetetlen az embercsempészes problematikája (Fehér, 2005, 215–216.). Az irreguláris migrációra nemzetközi és jellemzően diaszpóra alapokra épülve aktív tevékenységet folytatnak az embercsempész bünszervezetek (Shelley, 2014, 2–14.).

A kormányzati politika és a jogalkotó egyik reakciója az irreguláris migráció csökkentéseként a jelenséghez kapcsolódó cselekmények kriminalizációja, annak elkövetőivel szemben joghátrány alkalmazása (Stump, 2006, 382–385.). Az érintett államok ilyenfajta reakciójának következtében ugyanakkor a vándorok és az őket csempészők emelt kockázatú módszereket, útvonalakat alkalmaznak, ami miatt az ilyen jellegű sérültek, elhunytak számadatai növekednek. A kockázat és joghátrány növekedése miatt a csempészesi árak is emelkednek, amit a vándorok, hozzátartozók vagy megfizetnek, vagy a törvényesség kerekein túllépő módon kompenzálnak (Brettell, 2007, 12–14.).

A magyar Büntető Törvénykönyv (Btk.) büntetni rendeli, aki államhatárnak más által a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő átlépéséhez segítséget nyújt. A jogsértő magatartás minősített esete a szervezett elkövetési forma, amelyet bünszövetségben követhetnek el. A jogalkotó az irreguláris migrációhoz kapcsolódó más olyan magatartásokat is büntetni rendelt a Btk. tényállásainak

módosításával, új tényállások megalkotásával, amelyek követik az észlelt és az állam szuverenitását, biztonságát veszélyeztető magatartásokat.¹

Hegyaljai leírja az irreguláris migrációhoz kötődő szervezett bűnelkövetői magatartást, az ismertté vált módszereket, a finanszírozáshoz kapcsolódó garancia elvét, valamint a megelőlegezett díjak törlesztésének lehetséges változatait (Hegyaljai, 2016, 11–26.). Hautzinger ismerteti a külföldiek által, illetve a külföldiek sérelmére elkövethető büntetőjogi deliktumokat, amelyek között önálló fejezetet szentel az embercsempészsre, annak tényállási elemeire, a szervezett elkövetés leírására (Hautzinger, 2016, 181–203.). A két tanulmány idegenbűnözésének helyzetértékelése között ellentét érzékelhető, amely abból a tényből eredhet, hogy Magyarországon a nem magyar állampolgár által, vagy annak sérelmére elkövetett, ismertté vált bűncselekmények száma alacsony (URL16). Ugyanakkor az ilyen jellemzőkkel bíró bűncselekmények társadalmi megismerését követően jellemzően emelkednek az idegenellenes megnyilvánulások.

Járvulékos hatások a migráció szerveződésében

A migráció politikai területen történő szerveződését nem értékelem direkt befolyásoló elemként, mert a kommunikációs tartalmak és nemzeti szinten bevezetett intézkedések célja nem az irreguláris migrációs bevándorlás kiváltása. A magasan fejlett gazdasági és szociális ellátó rendszerrel bíró európai uniós országokban a kutatási prognózisok szerint kiemelt problémát jelent a társadalom elöregedése mellett az alacsony születési és magas elhalálozási arány, valamint a honos állampolgárok munkaerejének csökkenése. Országoként prognosztizálhatóvá váltak azok az időszakok, amelyekben már alig lesz – jellemzően fizikai – szolgáltató munkát vállaló és végző felnőtt honos korosztály, a népeszsaporulat pedig a stagnálást követően átbukik a csökkenés ciklusába (Bery–Inaki–Moore, 2015, 3–11.).

A megoldáskeresés egyik útjának meghatározó képviselőjeként Angela Merkel kancellár a német ZDF televízióban 2015. augusztus 16-án nyilatkozott az általa képviselt migrációs politikáról. Véleménye szerint 2015-re a fejlett nemzetekre, így Németországra is jellemző demográfiai válság problematikája jelentősebbé vált, mint az akkori görög gazdasági válság vagy az euró stabilitásának gondjai (URL9). Politikai vezetőként a lakosságszám és népsaporulat növelésére alkalmazható megoldásként a belső (intern) migrációt jelölte meg. Ezzel egyidőben felvetette a demográfiai folyamatok kezelésének egységes és közös protokollt követő európai szintű igényét, amiben támogatást nyert az EU több,

1 2012. évi C. törvény 353/A. § Jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása.

szintén meghatározó politikusa személyében, a jogi és a gazdasági támogatás biztosítása terén (URL10). Ez a befogadó szellemű politikai irányvonal (willkommen politics) (URL 21) ugyanakkor nemcsak Németországban nem vált teljes értékűen elfogadottá, hanem több tagállam részéről sem (URL24). Mivel azonban az Európai Unió egyik legbefolyásosabb vezető politikusa tette azt a tartalmú nyilatkozatot, amely szerint Európa fogadja azokat, akik segítségre szorúlnak és azt meg szeretnék itt kapni, a nyugat-balkáni régióban tartózkodó vándorok tömege indult meg déli határainkon keresztül Európa irányába. A nyilatkozat ugyan nem egyértelműen az irreguláris migrálás és az érkezőkre vonatkozó jogi környezettől független fogadás volt, hanem a visszatoloncolás felfüggesztésének lehetőségét hangsúlyozta, de a vándorok többsége azt így értelmezte. A magukénak vallott állampolgársági és vallási hovatartozásuk, az életterük a jobb megélhetés reményében történő végleges célzatú elhagyása, valamint a befogadást követő családdegysítési szándéknyilatkozatok elővetítették annak képét, amely szerint többségében akár irregulárisan is megközelítik a befogadó ország területét.

Megállapítható, hogy a szervezett irreguláris migrációban megjelenő elemek képesek egymást erősítő, vagy egymástól független faktorok hatásaként térben és időben koncentráltan, növekvő intenzitással megjelenni. Ebben az esetben veszélyeztethetik az eljáró hatóság jogszerű tevékenységét, azok intézkedő tagjainak, valamint a vándorok, a civil lakosság objektív és szubjektív biztonságérzetét.

A rendészet válaszai a túlterheléses migrációra

Az államok a kialakulásuk idejétől kezdve olyan szabályokat alkottak, olyan szervezeti egységeket hoztak létre, amelyeknek államhatalmi intézményként a fő feladata az országhatár sérthetetlenségének védelme, a szabályozott belépési korlátok alkalmazása, a támadólag fellépő fegyveres egységek elrettentése, a nemzetgazdaság és kereskedelem védelme, az ország számára nemkívánatos személyek és események határon kívül tartása. Krasner szerint valamennyi állam monopolizálja a jogot annak meghatározására, hogy kinek és minek, milyen feltételekkel biztosítja a lehetőséget a területéhez történő hozzáféréshez, az oda történő belépéshez, az ottani tartózkodáshoz (Krasner, 1973, 333–368.).

Anderson szerint az európai határok elsődlegesen katonai célok mentén alakultak ki, mivel a társadalmaknak meg kellett védeni a saját stratégiai tartalékjaikat, illetve meg kellett semmisíteni a másik nemzet készleteit (Anderson, 1996, 5.). A határ szó egyik jelentése is alkalmazott katonai terminológia, ami egy olyan zónát jelöl, ahol az ember az ellenséggel találkozhat.

Az államhatárok (Bruhács, 1999, 81.) őrzése – a területi hozzáférés korlátozása érdekében tett erőfeszítések –, azok deklarált megjelenése óta központilag szervezett állami tevékenység.

A politikai földrajzban a határok és a határterületek fogalma önálló vizsgálat és értékelés tárgyát képezik, mint egyedi jellemzőjű területi azonosítók és társadalmi egységek. A határmenti területek társadalmilag épített terek, amelyek közvetítik a lineáris határvonalak létezését a területi egységek, országok között. A modern szociológiai kutatások egyik iránya a társadalmi és politikai rendek kapcsolatainak újbóli vizsgálatát, a határhatásokat (border effect) tűzte ki célul a gazdaság, identitás és kormányzat egymásra gyakorolt hatásainak elemzésével. Ezeknek a témáknak a kutatása egyrészt növeli a szakadékot a közgazdaságtan, a szociológia és a politológia között, másrészt éppen ellenkezőleg, egy olyan kérdéskör válik ismertté, amelyet korábban nem érintettek kutatások, a kapcsolatok és egymásra gyakorolt hatások nem leírtak. A határokon átnyúló együttműködés (cross-border cooperation, CBC) azon kutatási tárgyak egyike, amelyek alkalmasak vizsgálni adott társadalom produktív rendszereit, a társadalmi csoportokat és a politikai szervezeteket. A CBC néven ismert állami fellépés újradefiniálja a nemzeti határokat, a nemzetállam alapvető intézményéről, a határról folytatott viták a korábbiaknál súlyozottabb szerepet kapnak. A kutatók úgy értékelik a CBC-t, hogy megpróbálják azonosítani annak fogalmát a funkciói szerint: egyrészt a határ akadály lehet és mintát mutat az állam, a politikai szervezetek és gazdaságok eltérő működésének, a kulturális struktúrák és a társadalmi csoportok leírásához. A határhatás, mint határmenti együttműködés másrészt alkalmas lehet a vizsgált országok differenciálódási rendszerei kapcsolódásának elemzésére egymással és más rendszerekkel, és leírhatóvá válik azok önálló vagy együttműködés keretében történő alkalmazhatósága (Leresche–Saez, 2002, 77–103.).

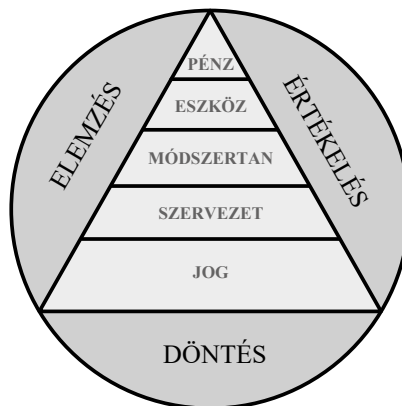
Az államhatár őrizetének rendszerté válása

A globalizálódott világ, a társadalmi formálódások és a gazdaság változó intenzitású fejlődésének egyik hatásaként az államhatárok őrizetének, a határokon átmenő határforgalom ellenőrzésének prioritásai folyamatosan idomulnak, annak súlypontjai eltolódnak. A korai, történelmi és államalakítási időszakokra jellemző katonai erővel és eszközökkel fenntartott rendszereket felváltották a biztonsági igényeket is garantáló, ugyanakkor a társadalom mobilitását, a kereskedelem és tőke szabad áramlását is biztosító rendszerteti szervekkel és azok eszközeivel, módszereivel tevékenykedő komplex határellenőrzési rendszerekkel. Ezek a változások, súlyponteltolódások ugyanakkor továbbra is elsőd-

leges prioritásként kezelik és biztosítják a területi szuverenitás sérthetlenségét, az államhatár feltételekhez kötött, államhatalmat képviselő szervezet által ellenőrzött átlépésének biztosítását. Az államhatárok őrzésében, annak szabályozott keretek között történő átlépésében a fejlett társadalommal és gazdasággal rendelkező országokra jellemző módon a feladatrendszer demilitarizációja tapasztalható, amely tevékenységet rendészeti szervekkel és azok eszközeivel váltanak fel. Az újonnan jelentkező feladatok célkitűzése ugyanakkor mégsem változik, hiszen az továbbra is marad a területi hozzáférés jogának nemzeti szerv által ellenőrzött és engedélyezett rendjének biztosítása. A határrendészet feladatait, vele szemben támasztott elvárásokat jellemzően olyan szakemberek fogalmazzák meg, akik annak veszélyeztetettségét az államhatárhoz, a határátkelőhelyhez kötődő bűncselekmények megelőzéséhez, azonosításához, bűnelkövetők eljárás alá vonásához, az ország területére történő megakadályozására koncentrálnak (McDonald, 1995, 1–22.). A terület kutatóinak megállapításai szerint a militarizált államközi viták aránya és azok veszélye a gazdasági növekedést követő permeabilitással együtt csökken, de az államhatárok továbbra sem szűnnek meg, valamint a növekvő áru- és személyforgalom gyors, biztonságos, kulturált átléptetésének feltételrendszerét biztosítani kell.

A preaktív komplex határrendészeti módszertan ajánlásai

A határellenőrzésért felelős rendészeti szervek tevékenységének kormányzati szintű támogatása a túlterhelés időszakában, valamint az azt megelőző felkészülés, majd a normál működésre történő visszaállás alatt öt mechanizmussal, a „PreActive Border Policing” ajánlással biztosítható (13. számú ábra).

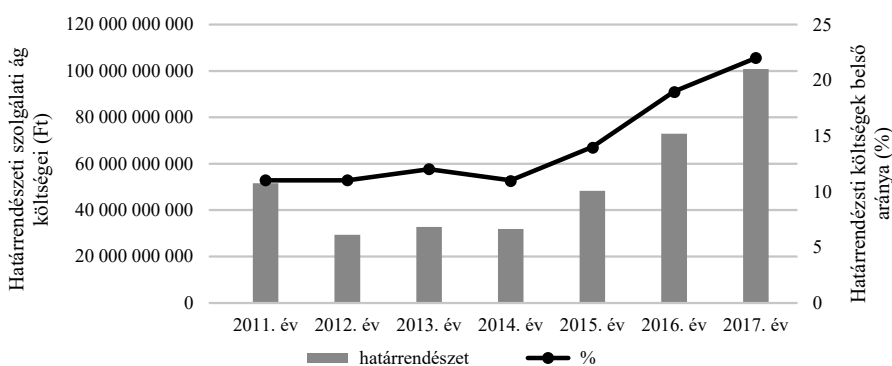

13. számú ábra: A PABP modell (Forrás: saját szerkesztés)

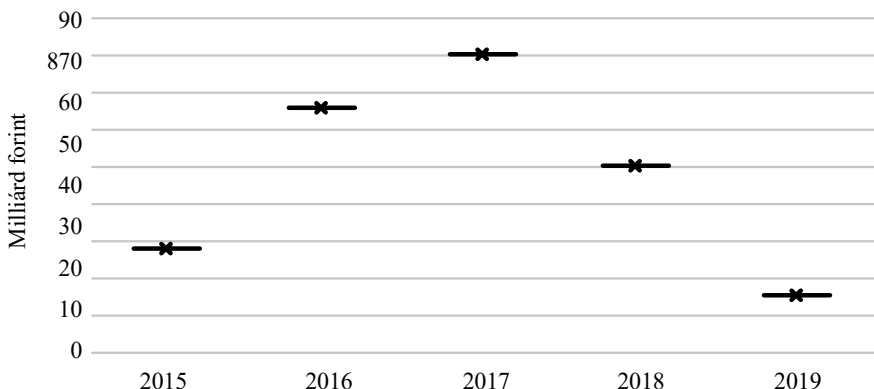
Ez a felelős hatóság a komplex feladatellátásához szükséges pénzügyi források és tárgyi eszközök rendelkezésre állásával, a jogszabályi környezet reagálásával a megváltozott viszonyokra, a társadalmi és szakmai igényeknek történő megfeleléssel, a jogszerű, költséghatékony tevékenységgel és az állampolgárok biztonságérzetét garantáló humánerőforrás biztosításával, az új feladatokhoz szükséges új módszerek alkalmazásával tartható fenn. A preaktív rendészeti megoldásokon túl, azok esetleges hiátusa miatt bekövetkezett események kezelésére biztosítani kell a társadalom védelmére olyan kompetens, gyors reagálású rendészeti szervezetet, amely a saját belső működési rendjének alkalmazásával képes a kialakult helyzet eszkalációjának megakadályozására, csökkentésére, a normál viszonyok helyreállítására. Az ismert és ismeretlen kihívások érdemi kezelésére indokolt problématerkép (Teke, 2018, 121–125.), valamint a preventív rendészeti tevékenység alkalmazása (Suhajda, 2019, 75–85.). A 2014–2015-ös évek migrációs eseményei rámutattak arra, hogy a migrációs folyamatokkal összefüggő, határokon átnyúló felderítésre, kockázatelemzésre és értékelésre jelentős hangsúlyt kell fektetni, a feladatok teljesítésére specialistákat alkalmazó szervezeti elemekre van szüksége a rendőrségnek is. A feladatok végrehajtásában résztvevő szervezetek állománya a migráció szereplői és a szervezett bűnözés elkövetőinek irányából az integritásukban potenciálisan veszélyeztetettek (Malét-Szabó, 2015, 65–79.), így a belső biztonságért felelős szerveknek kiemelt feladatként kell kezelnie a felderítést, a megelőzést az érintettek körében.

A migráció rendészeti kezelésének pénzügyi támogatása

A magyar rendőrség költségvetési, gazdálkodási adatainak elemzéséből megállapítható, hogy az értékelt időszakban a költségvetés kiemelt összegű finanszí-

14. számú ábra: Határrendészeti szolgálati ág kiadásai a rendőrség költségvetésén belül (2011–2017) (Forrás: saját szerkesztés (ORFK GFOIG))

15. számú ábra: Tömeges bevándorlás kezeléséhez kapcsolódó kiadások Magyarországon a Belügyminisztérium költségvetésén belül (2015–2019) (Forrás: saját szerkesztés (URL15))

rozást biztosított a határrendészeti feladatok, a reguláris és irreguláris migráció feladatainak kezelésére. Az adatok visszaigazolják azt a szakmai koncepciót is, amely a preaktív határrendészeti módszertanra épül, olyan komplex rendszert kialakítva és üzemeltetve, amely hatékony támogatást tud nyújtani a szakmai feladatokat végrehajtó rendőri állománynak (14. számú ábra). A túlterheléses migráció finansziális háttérének összegszerű vizsgálati elemzése alapján újlag megerősíthetjük Harari gondolatát, amely szerint: „*A megfelelő anyagi támogatás hiányát semmiféle zsenialitás nem képes kompenzálni.*” (URL17.)

A reguláris migráció kezelésének jelentős anyagi keretét kötötte le a határátelöhelyek áteresztő képességének, kapacitásának fejlesztése, több és újabb infokommunikációs eszköz, a határforgalom ellenőrzését támogató technika beszerzése, rendszerbe állítása a növelt végrehajtólétszám mellett. Költségvetési, finansziális szempontból érdemi körülmény, hogy a közúti határátelöhelyek üzemeltetési feladatai 2015. december 31-ig a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hatáskörébe tartozott, az a rendörség költségvetésében új elemként, jelentős növekményként jelent meg. A tömeges bevándorlás hatékony kezelése érdekében a nagylétszámú, költséges humáneröforrás kiváltására (15. számú ábra) jelentős technikai és technológia fejlesztés történt, a fenntartható fejlődés alapelveit érvényesítve (URL 30).

Válaszok a jogalkotás eszközeivel

A migráció kezeléséért hatáskörrel rendelkező szervezet működését Magyarországon is a jogdogmatikai elvek alkalmazásával és a jogalkotási hierarchia

érvényesítésével, normatív rendelkezések szabályozzák. Ez a szabályozó környezet a változásokat intenzív, tudatos normaalkotással és/vagy módosítással kezeli (Savigny, 1840, 14.).

A vizsgált időszakban alkotott határrendészeti tevékenységet és migrációkezelési feladatokat szabályzó új normák száma ugyan nem értékelhető kiemelkedőnek, ugyanakkor a Habermas által megfogalmazott jellemzők markánsan érvényesülnek (Habermas, 1981, 522–589.). Szerinte a jogszabályok számának növekedése jogi robbanásként, szabályozási krízisként, jogi szennyezésként értékelhető, amelyben a jogforrások közül a rendeleti jogalkotás előtérbe kerül, valamint a szervezetek magatartását szabályozó jogszabályok egyre nagyobb számban jelennek meg. A 2007-től hatályos menekültügyi törvényünk (Metv., 2007) 307, az I. idegenrendészeti törvény (Itv. I.) 241, a II. idegenrendészeti törvény (Itv. II.) 552, az államhatárról szóló törvény (Átv.) 58 elemében módosult a vizsgált időszakban. A migráció kezeléséhez kapcsolódó generális törvények mellett számos más jogszabály, végrehajtási rendelet hasonló nagyságrendben került módosításra. A menekültügyi törvény (Metv., 2007) ugyan az elmúlt években számos korrekción ment át, ugyanakkor a 8. §-ban sorolt kizárási okokat indokoltnak tűnik kiegészíteni. A menedékjoggal visszaélés problematikája nemzetközi szinten is ismert (EU Bizottság, 2013, 1–34.), Magyarországon ez tömegjelenséggé vált 2015–2016-ban (Hautzinger, 2017, 38.). A joggal való visszaélést már korábban, a schengeni övezethez történt csatlakozás következtében megnövekedett, az államhatár irreguláris átlépéshez kapcsolódó eljárások törvényességi felülvizsgálata is megállapította, vagyis a nemzetközi szinten elismert menedékjog a magyar állam részéről garantált, ugyanakkor az azzal való visszaélést szankcionálni kell (URL 19). Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság 2014–2015. évi kiadványfüzetének (URL20) 8. számú táblája szerinti 177 135 fő regisztrált kérelmezőből a 10. számú tábla szerint 152 260 fő (85,96 %) esetében az eljárás alóli önkéntes kivonás miatt került megszüntetésre a protokoll. Ez a tény, valamint a rendészeti intézkedések során tapasztaltak (például a jogszerű rendőri intézkedés alól az irreguláris migrációt megvalósító megkísérli kivonni magát) felvetik a hivatkozott kizárási okok további kiterjesztésének indokoltságát. A jogi aktus ugyanakkor tovább erősítheti a Genfi Egyezmény hatálya alá tartozó menekültekkel kapcsolatos eljárás biztosításának lehetőségét, annak lefolytatását.

A jogalkotó által is felismert, a reguláris migrációra jellemző túlterhelés normatív eszközzel történő csökkentését szolgálja a határforgalom ellenőrzésben 2017-ben bevezetett – az Európai Parlament és a Tanács 562/2006/EK rendelete (2006. március 15.) –, a személyek határátlépésére irányadó szabályok (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) közösségi kódexének módosítása (Kódex, 2017.),

amely rendelkezéseket az országos rendőrfőkapitány a vonatkozó utasításának korrekciójával szintén szabályozott (HFSZ, 2017). A reguláris, határforgalom ellenőrzésében megjelenő objektív túlterhelés, annak szervezettsége (például csempészség) esetén, valamint a rendészeti szerv feladatellátására gyakorolt objektív hatása miatt biztonsági-, bűnügyi kockázatot jelenthet, amelynek a kezelése szintén a PABP módszertanra építve kezelhető (Eberhardt, 2019c, 257–269.).

Eredmények és hiátusok a megoldások között

A már szabályozott rendészeti területek kiemelkedően magas számúnak értékelhető módosítását a szakmai mellett a társadalmi és politikai igények határozták meg, ugyanakkor a megelőző kutatásokkal igazolt szociológiai igények kevésbé nyertek teret. A menekültügyi eljárás alatt állók elhelyezése, ellátása, egészségügyi ellátása, nyelvoktatása, az integrálási feltételrendszer nem, vagy csak részlegesen került kialakításra (Bernát et al., 2019, 45–47.).

Annak értékelése, hogy a tárgykörben mennyi az a szabályozási mennyiség, ami sok vagy kevés – nem tárgya jelen tanulmánynak. Az viszont tényszerűen megállapítható következmény, hogy a rendészeti szervek objektív túlterhelését okozó tömeges irreguláris migráció direkt jelenléte az államhatárainkon a vizsgált időszakhoz képest minimálisra csökkent, a migrációs irány átterelődött. Érdemes ugyanakkor felhívni a figyelmet a jogi túlszabályozás problematikájára, amely szerint ahogyan növekszik a szabályozási igény, úgy stagnál vagy csökken a politikai rendszer (és ezzel a jog) szabályozási képessége. „Márpedig az állam és benne a kormányzat legitimitása a lakosság szemében egyre inkább a szabályozás sikereitől függ. A nem megfelelő szabályozás diszfunkcionális és sokszor visszafordíthatatlan következményei pedig magának a rendszernek a fennmaradását veszélyeztetik.” (Voight, 1988, 11.)

A túlterheléses irreguláris migráció rendészeti szervekre gyakorolt objektív hatásainak egyik kritikus eleme a jogszerűtlenül tartózkodó, nem honos állampolgár előállításának kötelezettsége. A jogalkotó felismerte a tömeges bevándorlás okozta problémát és módosította az előállítási időt, kiegészítette a vizsgatartás jogintézményével (Itv. II. 67. §; Vh. Kr. 146. §). A normatív kötelemények a PABP módszertan részelemeinek alkalmazásával teljesíthetők, ugyanakkor a hatályos normakörnyezet kiegészítő módosítása továbbgondolásra javasolt a tömeges bevándorlás miatt kihirdetett válsághelyzet esetén. Azon intézkedés alá vontaknál, akik nyilatkozatuk szerint kérelmezik a menekültügyi eljárásuk megindítását, a menekültügyi hatóság érdemi meghallgatást alkalmaz, így mérlegelendő a rendőrségnél a kötelezettség felfüggesztése. Az ügyfelek jelentős hányada nem rendelkezik a valós személyazonosságuk hiteles igazolására

szolgáltató közokirattal, viszont ujjnyomatuk és arcképmásuk digitális rögzítésére a jogszabályi kötelezettség fennáll a rendőrséget illetően. Előzők miatt az Eurodac² rendszer bővítésével a tagállamok területén bárhol, bármikor intézkedés alá vont személy azonosítható lehet (URL 25). A korrekció kialakításakor figyelembe kell venni a 14. életév alattiak, a felnőtt kísérő nélküli gyermekkorúak esetében az adatrögzítési protokollt. Amennyiben az érintett rendelkezik hiteles igazolással, vagy azt a vele szemben folyó eljárásban, intézkedés során bemutatja, úgy regisztrációs adatai módosíthatók. A javasolt fejlesztések a hatékonyság fenntartása és a biztonság érvényesülése mellett, alkalmasak lehetnek az elsődleges intézkedéseket foganatosító rendészeti szerv terheinek csökkentésére, a Genfi Konvenció szellemiségének erősítésére.

A jogalkotó a felelős szervek esetében jelentkezett új típusú költségvetési és beszerzési körülményekre reagálva 2016-ban új törvényben szabályozta a védelmi és biztonsági célú beszerzéseket. (2016. évi XXX. Törvény) A törvény a válsághelyzetben előforduló közbeszerzési szabályokat specializálta, biztosította a 44. pontban a hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárást, amely intézmény érdemben gyorsítja, egyszerűsíti a beszerzéseket. Mérlegelésre javasolt a 6. pontban sorolt kivételek közé beemelni az államhatár őrzését, a tömeges bevándorlás hatékony kezelését szolgáló elemeket. Feltehetőleg a 2015. évi eseményekhez hasonló körülmények nem következnek be határainkon, de még a jelenlegi szabályozók szerint is hosszúnak értékelhető egy exodus, az államhatár biztonságos őrzését veszélyeztető, nagy tömegű erőszakos cselekmény bekövetkezésekor a kiegészítő logisztikai támogatás biztosításának időtartama.

A tömeges irreguláris migráció államhatárainkon történt megjelenése rendszerszakmai kihívásokat generált, amely jelenség előzménynélkülisége, a minta és legjobb gyakorlat (best practice) hiánya miatt új eszközparkot igényelt. Olyan taktikai eljárásokat, intézkedésmódszertant, eljárási protokollt kellett kialakítani, amelyek megfelelnek a nemzeti jogszabályoknak is. Az intenzív törvényességi felügyeletet, a civil kontrollt, a politika és média, valamint a társadalom érdeklődését is ki kell állnia belföldön és nemzetközi szinten egyaránt az új rendszernek. A módszerek és eszközök fejlesztése során figyelemmel kell lenni arra a tényre, hogy a rendészeti szervek jogszerű és szakszerű tevékenységét az irreguláris migrációs cselekményt elkövető személyek észlelését, az elkövetési módszer bizonyítását, az államhatár nem ellenőrzött (tömeges) átlépésének megakadályozását kell szolgálnia.

2 Eurodac (European Dactyloscopy): A menedékjogot kérelmező személyek ujjlenyomatainak összehasonlítását szolgáló európai rendszer.

Ilyen fejlesztési kísérlet volt például az Egyszerű Migráns Azonosító Rendszer (EMAR) projekt, amely a fejlesztő által is elismert módon egy telepítési központ (határrendészeti kirendeltség) esetén nem volt képes a jogszerű eljárási rend fenntartása mellett 4-5000 főnél több személy adatának rendszeres feldolgozására (Kalmár, 2016, 75–100.). Newman az építészet-szociológia alapítójaként dolgozta ki a Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) elméletét. Ennek az elméleti megközelítésnek a jelenkori irreguláris migráció kezelésének a menekültügyi elhelyezéssel és ellátással kapcsolatos felhasználása követhető megoldást jelenthet. Az elméleti megközelítés és gyakorlati megoldások tapasztalatai között megtalálhatók akár az államhatár mentén telepített, ellenőrizetlen bejutást gátló műszaki tárgyak, vagy a határközeli ideiglenes, valamint az ország mélységében működtetett menekültügyi elhelyezési központok kialakításának legjobb gyakorlatára vonatkozó ajánlások (Newman, 1996, 9–101.).

A szervezett embercsempészség elleni fellépés és a lakott településekre történő nagylétszámú bejutás, huzamos idejű tartózkodás megakadályozását biztosító, komplex, preaktív határrendészeti tevékenység mellett az intézkedés alá vontakkal kapcsolatos információgyűjtő és adatfeldolgozó, elosztó pontok alkalmazása, a határközeli lakosság objektív és szubjektív biztonságérzetét befolyásoló hatások kezelése nemzetközi szinten is névünként jelent meg. A hatósági eljárási cselekmények munkafolyamat rendszerré történő fejlesztése, az előállítottak szociális és egészségügyi ellátásának feladatai, a kormeghatározási protokoll, a helyi élelmezési és egészségügyi lakosságellátó rendszerek tehermentesítése, a tolmácsbázisok kialakítása, az intézkedések egymásra épülése szükséges és innovatív lépések voltak. További, egyéb intézkedések alkalmazásával sikerült elérni, hogy súlyos következménnyel járó konfliktus nem történt vándor-intézkedő, vándor-vándor, vándor-helyi lakos között, intézkedés alatt álló ügyfél, valamint vele szemben intézkedő hatósági személy nem halálozott el, nem történt járványügyi katasztrófa, nem volt jelentősnek értékelhető egészségügyi átfertőzés, nem következett be a helyi lakosság, vagy vándor sérelmére elkövetett súlyos bűncselekmény.

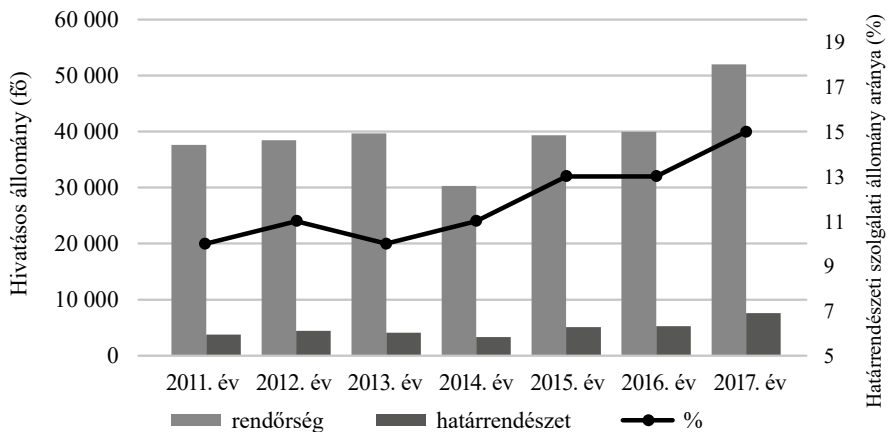
A rendszer szervezett túlterhelésének eredménye beazonosíthatóan arra irányult, hogy a felelős hatóságok ne tudják a hatályos jogszabályi rendelkezésekben számukra rendelt kötelmeiket teljesíteni, s az alacsony színvonalú, hiányos ellenőrzési protokoll miatt bejuthassanak az EU területére a vándorok. Az intézkedési helyszíneken készült média anyagok alapján Szun-Ce (i. e. 544 – i. e. 496) gondolata – „*Kavargásban és zűrzavarban felfordulást mutat a harc, de ez mégsem lehet igazi felfordulás. A gomolygásban és összevisszaságban formánk kerekké válhatik, de vereséget mégsem szenvedhetünk.*” (Tőkei, 1963, 12.) – 2015-ben is

helytállóan értékelhető azzal, hogy a sorolt eredmények a jogszerű, szakszerű, komplex, költséghatékony, innovatív, széles spektrumú együttműködésen alapuló, flexibilis preaktív határrendészet jellemzőit támasztják alá.

Humánerőforrás biztosítása a migrációkezelés feladataira

A 2014-ben és 2015-ben az (irreguláris) migráció kezeléséért felelős hatóságok, a rendőrség nem volt, nem lehetett felkészült helyi és területi szinten a körülmények intenzív változásához igazodó feladatok nagyságához, időtartamához, minőségéhez rendelendő, megfelelően felkészült humánerőforrás biztosítására. Az államhatárok Alaptörvényben rögzített őrizetének feladataihoz szükséges előerőt a rendelkezésre álló adatok elemzéséből és értékeléséből, a prognosztizálható változók ismeretében kellett kialakítani mennyiségi és minőségi, valamint munkahelyi és mutatószám módszerek kombinált alkalmazásával (Hajós–Gösi, 2006, 18–30.).

A megoldási lehetőségek közül az azonnali igénybevétel és a nem ismert alkalmazási ciklus miatt nem volt követhető módszer a helyi szintű, illetve területi besorolású szervek személyi állományának bővítése. A rendőrség személyi állományának összlétszáma követte a jelentkező társadalmi és biztonsági igényeket, amely folyamat a határrendészeti szakfeladatokat végrehajtók esetében is észlelhető. A migrációs nyomás erősödésének időszakában ugyanakkor az összlétszám rátáján belül a határrendészeti feladatokat ellátók aránya a korábbi évek 10%-áról 15%-ra növekedett (16. számú ábra).

16. számú ábra: Hivatásos rendőri állomány létszáma (2011–2017)
(Forrás: saját szerkesztés (ORFK GFÖIG))

A rendőri feladatok ellátásának kezelését a feladat végrehajtásában támogatta a direkt módon nem érintett területi szervek állományának megerősítésként történő gyors reagálási csapaterős századainak ciklikus átrendelése. Engedélyezésre került a többletmunka teljesítésének, annak törvényi szinten rendelt kompenzációjának biztosítása. A területi szervek mellett az országos illetékességgel bíró Készenléti Rendőrség állománya is rotálva, ciklikusan volt alkalmazva a leginkább veszélyeztetett határszakaszon. A kritikus, túlterheléses időszakban jelentkező rendőri feladatok végrehajtásának biztosítására a jogalkotó felhatalmazást adott a Magyar Honvédségnek is, hogy segítséget nyújtson a határőrizeti feladatok támogatásában. Tekintettel a hosszú távú kockázatelemzési profilokra, a kormány intézkedett a Készenléti Rendőrség állományának 3000 fővel történő fejlesztésére (Khat, 2017).

A folyamatos helyzetértékelés következtében az államhatár őrizetét ellátó rendőri és honvédségi erők létszáma folyamatosan csökkentésre, ideiglenes, részleges kivonásra került, veszélyeztetettségi szakaszokra történő lebontásokkal. Az államhatár őrizetért felelős hatóságok feladatellátását a helyi lakosság mellett, jellemzően annak tagjaiból kikerülő jelentős hely- és személyi ismeretekkel rendelkező, civil rendészeti szereplők segítették (Christián, 2019, 134.). A korábbiak korrigáltan kialakított és alkalmazott rendszere, humán erőforrás menedzsmentje bizonyította az operativitását és mobilitását, a jelentkező feladatok költséghatékony végrehajtásának rendelkezésre állását.

Összefoglalás

A migrációelméletek alaptéziseként megállapítható, hogy a migráció már az írott történelem előtti időszakban is létezett, de a társadalmi és technikai fejlődéssel együtt megjelenő területekre jellemző eltérésekkel, a migrációs hatást gyakorló faktorok változásával, a globalizáció elterjedésével egy térben és időben ma is zajló folyamat. A jelenséghez kapcsolódó elméleti megközelítéseket – annak megalkotójához köthető tudományos objektivitás mellett – szakterületi szubjektivitás is jellemzi.

Az egyes migrációelméletek azt is megmutatják, hogy a migráció dinamikus folyamatában szereplők nincsenek elszigetelve, gyakran érintik egymást térben és időben egyaránt, amiért kiemelt figyelemmel kell vizsgálni a migráció különböző szintjeit, valamint, hogy a strukturális makrótenyezők befolyásolják a mikroszintre vonatkozó döntéseket. A migrációelméletek zöme elsődlegesen a jelenség elemeit, érintettjeit, a folyamat tartalmát, térbeli és időbeni aspektusát vizsgálják a kiváltó okok és elérendő célok kizárásával, ugyanakkor az

elméletek megalkotói számos ajánlást is megfogalmaznak a folyamat megál-
lítására, kezelésére, prognosztizációjára, ki-ki a képviselt álláspontja szerint.

A tanulmány kutatási eredményének összegzéseként megállapítható, hogy a
migrációs hatás egy új fajtája, annak jellemzői alapján fogalomként azonosít-
ható, leírható.

A tanulmány a Magyarország külső határait érintő reguláris és irreguláris mig-
ráció jellemzőinek és történelmi előzményeinek bemutatásával, a keletkezett
adatok elemzésével, összefüggések, ok-okozati viszonyok beazonosításával,
új fogalom alkotásával ír le egy újfajta migrációs hatást. A vizsgált események
elemzési eredményeiként elkülöníthető és leírható a tömeges, a szervezett és a
túlterheléses migráció közötti különbség. A kutatás eredményeként új migrá-
ció tipológiai elemek leírása mellett, ajánlásokat mutat be az adott migrációs
helyzet rendészeti eszközökkel történő kezelésére. A tanulmány megállapítása
szerint az érintett hatáskörrel bíró szervek, a kormányzat a vizsgálat időszak-
ban érdemben kezelte, valós válaszokat adott valós problémára, így az elméleti
megközelítés alapos, amelyhez Kennedy idézett mottója mellé Végh ajánlása
továbbra is időszerű: „... meg kell tanulnunk a migrációt igazgatni”! (URL18)

Felhasznált irodalom

- Anderson, M. (1996): *Frontiers: Territory and State Formation in the Modern World*. Camb-
ridge: Polity
- Annan, K. (2006): *Address of Mr. Kofi Annan, Secretary-General, to the High-Level Dialogue
of the United Nations General Assembly on International Migration and Development*. New
York, September 14, 2006. DOI: 10.1111/j.1747-7379.2006.051_1.x
- Balogh R. (2008): *Migráció, mint anomália — a bevándorló-kérdéstől a bevándorló-veszélyig*.
De iurisprudentia et iure publico – Jog- és politikatudományi folyóirat, 2, 414–426.
- Bernát A. – Fekete Zs. – Sik E. – Tóth J. (2019): *Borders and the mobility of migrants in Hun-
gary*. CEASEVAL Research on the Common European Asylum System, 29.
- Berry, M. – Garcia-Blanco, I. – Moore, K. (2015): *Press Coverage of the Refugee and Mig-
rant Crisis in the EU: A Content Analysis of Five European Countries*. [https://www.unhcr.
org/56bb369c9.pdf](https://www.unhcr.org/56bb369c9.pdf)
- Biczó G. (2008): *Migráció, migráció elmélet*. Debreceni Disputa, 1, 12–15.
- Brettel, C. B. (2007): *Constructing Borders / Crossing Boundaries Race, Ethnicity, and Immig-
ration*. Lanham: Lexington Books
- Bruhács J. (1999): *Nemzetközi jog II*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó
- Chimienti, M. – Solomos, J. (2011): *Social Movements of Irregular Migrants, Recognition, and
Citizenship*. Globalizations, 3, 343–360. DOI: 10.1080/14747731.2011.576854

- Christián L. (2019): *A vidékbiztonság rendészeti szereplői és együttműködésük*. Rendőrségi Tanulmányok, 1, 123–143.
- Czüczor G. – Fogarasi J. (1874): *A magyar nyelv szótára*. <https://mek.oszk.hu/05800/05887/pdf/>
- Éberhardt G. (2018): *A migrációval összefüggő járványügyi kockázatok és veszélyek*. In.: Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.): *A XXI. század biztonsági kihívásai – Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. Pécs: MRTT Határőr Tagozat, 273–282.
- Éberhardt G. (2019a): *A túlterheléses migráció kifejezésének helye a migrációelméletben*. Belügyi Szemle, 10, 42–52.
- Éberhardt G. (2019b): *A közúti teherforgalom költséghatékony, biztonságos határrendészeti ellenőrzése*. Határrendészeti Tanulmányok, 1, 87–124.
- Éberhardt G. (2019c): *A reguláris migráció túlterheléses hatása és a bűnmegelőzés kapcsolata*. In. Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.): *A bűnmegelőzés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. Pécs: MRTT Határrendészeti Tagozat, 257–269.
- European Commission (2011): *Migrant Integration - Aggregate Report*. <https://bit.ly/31Vrw7r>
- Fehér L. (2005): *Illegális migráció, embercsempészet, emberkereskedelem*. In: Irk F. (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok*, 42. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet, 210–233.
- Finszter G. (2002): *Jogi válaszok a migráció kezelésében*. https://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/finszter_geza.pdf
- Finszter G. (2013): *A rendészet elmélete és a rendészeti eszközrendszer*. Budapest: Nemzeti Köszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt.
- Friedrich, K. von S. (1840): *System des heutigen römischen Rechts*. Bd. 1. Berlin: Veit
- Giddens, A. (1990): *The consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press
- Groenewold, G. – Bruijn, de B. – Bilsborrow, R. (2012): *Psychosocial Factors of Migration: Adaptation and Application of the Health Belief Model*. Oxford: IOM, Oxford. DOI: 10.1111/j.1468-2435.2012.00781.x
- Gyurok J. (1994): *Jugoszláviai menekültek Magyarországon*. Regio – Kisebbség, politika, társadalom, 4, 50–65.
- Habermas, J. (1981): *Theorie des kommunikativen Handelns*. Bd. II. 2. Aufl. Frankfurt am Main: Suhrkamp
- Hajós L. – Gösi M. (2006): *Emberi erőforrás gazdálkodás (EEG)*. In: Hajós L. – Berde Cs. (szerk.): *Emberi erőforrás gazdálkodás*. Debrecen: Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar, 18–30.
- Hárs Á. (2009): *Nemzetközi migráció a számok és a statisztika tükrében*. Statisztikai Szemle, 7-8, 711.
- Hautzinger Z. (2014): *A magyar idegenjog rendszere és az idegenjogi (szak)igazgatás*. Pro Publico Bono, 2, 69–78.
- Hautzinger Z. – Hegedüs J. – Klenner Z. (2014): *A migráció elmélete*. Budapest: Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar

- Hautzinger Z. (2016): *Büntetőjogi tényállások a külföldiség és a migráció vonzásában*. In: Hautzinger Z. (szerk.): *A migráció bűnügyi hatásai*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, 181–203.
- Hautzinger Z. (2016): *Szemelvények a migráció szabályozásáról*. Pécs: AndAnn Kft.
- Hautzinger Z. (2017): *Menedékjog és a büntetőjog lehetséges kapcsolatai Magyarországon*. Magyar Rendészet, 3, 31–46.
- Hegyaljai M. (2016): *Migráció – bűnügy – nemzetközi kitekintés*. In: Hautzinger Z. (szerk.): *A migráció bűnügyi hatásai*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, 11–26.
- Hood, M. V. – Morris, I. L. (1998): *The Effects of Documented and Undocumented Migrant Context on Anglo Opinion Toward Immigration*. Political Behavior, 1, 2–8.
- Huntington, S. P.: *Transnational Organizations in World Politics*. World Politics, 3, 333–368.
- Ilenczfalvi Sz. V. (2008): *A koszovói válság lokális és regionális hatása*. Kisebbségkutatás, 1
- Kallen, M. H. (1915): *Democracy Versus the Melting Pot I*. Nation, 100, 190–194.
- Kalmár Á. (2016): *Innovációs javaslatok a határrendészeti szolgálati ág részére a tömeges méretű migráció kezelésében*. BM-RTT pályázat, Budapest
- Kerezsi K. (2018): *A párbeszéd hatalma - A helyreállító igazságszolgáltatás szerepe a közpolitikában*. Budapest: Dialóg Campus
- Kézikönyv a menekült státusz meghatározására szolgáló eljárásról és az azzal kapcsolatos követelményekről, a menekültek helyzetéről szóló 1951. évi Egyezmény és az 1967. évi Jegyzőkönyv alapján*, Genf. 1992 <https://bit.ly/2o54tqZ>
- Kirk, G. S. – Raven, J. E. – Schofield, M. (1998): *A preszokratikus filozófusok*. Budapest: Atlantisz Kiadó, 29–37.
- Kmety K. (1897): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest: Politzer Zsigmond kiadása
- Krasner, S. D. (1995): *Power Politics, Institutions, and Transnational Relations*. In: Risse-Kappen, T. (szerk.): *Bringing Transnational Relations Back In: Non-State Actors, Domestic Structures, and International Institutions*. Cambridge: Cambridge University Press 268. DOI: 10.1017/CBO9780511598760.009
- Larry, O. (2000): *Egy fekete közösség létrejötte Budapesten?* In: Sik E. – Tóth J. (szerk.): *Diszkurzusok a vándorlásról*. Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete, 52.
- Leresche, J-P. – Saez, G. (2002): *Political Frontier Regimes: Towards Cross-Border Governance?* In: Perkmann, M. – Sum, N-L. (szerk.): *Globalization, Regionalization and Cross-Border Regions*. New York: Palgrave MacMillan, 77-103. DOI: 10.1057/9780230596092_4
- Lukács J. (2015): *A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésének Csongrád megyei tapasztalatai 2010–2015*. Határrendészeti Tanulmányok, különszám, 24.
- Mai, N. (2005): *The Albanian Diaspora-in-the-Making: Media, Migration and Social Exclusion*. Journal of Ethnic and Migration Studies, 3, 543–561. DOI: 10.1080/13691830500058737
- Malét-Szabó E. (2015): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*. Budapest: Belügyminisztérium

- Maresca, J. J. (2002): *Business and humanitarian values. Refugee Survey Quarterly*, 3, 245–247. DOI: 10.1093/rsq/21.3.245
- McAuliffe, M. – Laczo, F. (2016): *Migrant Smuggling Data and Research - A global review of the emerging evidence base*. Geneva: International Organization for Migration
- McDonald, W. F. (1995): *The Globalization of Criminology: The Next Frontier Is the Frontier*. Transnational Organized Crime, 1, 1–22.
- Nagy B. (1996): *Lehetséges-e belső határok nélküli Európai Unió közép- és kelet-európai államokkal való bővülés után?* In: Sik E. – Tóth J. (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete, 180–194.
- Newman, O. (1996): *Creating Defensible Space*. Washington: U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Policy Development and Research
- Ördög I. (2013): *Menekültügyi mítoszok, féligazságok*. Fundamentum, 2, 74–77.
- Park, E. R. – Burgess, W. E. (1921): *Introduction to the Science of Society*. Chicago: University of Chicago Press
- Pearson, K. (1906): *A mathematical theory of random migration*. London: Dulau and Co. DOI: 10.5962/bhl.title.57440
- Pok, B. (2012): *Mass migration*. In: Ritzer, G. (szerk.): *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization* Chicester: Blackwell Publishing Ltd. DOI: 10.1002/9780470670590.wbeog370
- Provera, M. (2015): *The Criminalisation of Irregular Migration in the European Union*. CEPS Paper in Liberty and Security in Europe No. 80, 4–19.
- Ravenstein, E. G. (1885): *The laws of migration*. *Journal of the Statistical Society of London*, 2, 167–235. DOI: 10.2307/2979181
- Ritecz Gy. – Sallai J. (2015): *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége*. Budaörs: Hanns Seidel Alapítvány
- Sallai J. (2013): *A határrendészet első kézikönyve*. In: Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.): *A modernkori magyar határrendészet százöt évé*. Budapest: Magyar Rendésztudományi Társaság Határrendészeti Tagozata, 61-63.
- Sallai J. (2015): *A rendészet kihívásai napjainkban*. Magyar Hadtudomány, 1-2, 135.
- Sallai J. (2008): *Forró ősz a lengyel-magyar határon, 1939*. Budapest: Újpesti Lengyel Kisebbségi Önkormányzat
- Sallai J. (2009): *Vasfüggöny a magyar államhatár mentén*. Közép-Európai Közlemények, 121–127.
- Shelley, L. (2014): *Human Smuggling and Trafficking into Europe. A Comparative Perspective*. Washington DC: Migration Policy Institute, 2–14.
- Sik E. (1990): *Erdélyi menekültek Magyarországon*. In: Andorka R. – Kolosi T. – Vukovich Gy. (szerk.): *Társadalmi riport*. Budapest: TÁRKI, 516–533.
- Sik E. (1990): *Policy networks to cope with crisis: The case of Transylvanian refugees in contemporary*. *The European Journal of Social Science Research*, 3–4, 729–748. DOI: 10.1080/13511610.1990.9968239
- Sik E. (2003–2004): *Migráció – burookban*. Akadémiai doktori értekezés. Budapest: Delmenhorst

- Sik E. (2007): *A menekültügy születése, felnövekedése és az ártatlansága elvesztése*. In: Kósá-né Kovács M. – Pető A. (szerk.): Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok Magyarországon 2007-ben. Budapest: Napvilág Kiadó – Táncsics Mihály Alapítvány, 259–270.
- Stumpf, P. J. (2006): *The Crimmigration Crisis: Immigrants, Crime, and Sovereign Power*. American University Law Review, 56, 367–419.
- Suhajda A. (2019): *Néhány gondolat a preventív rendészetről*. Rendőrségi Tanulmányok, 3, 75–85.
- Szabó É. E. (2002): *A bumerángeffektus. Az amerikai külpolitika és bevándorláspolitikai összefüggései a Karib-medencében az 1960-as években*. Külügyi Szemle, Tél, 87–120.
- Szalai É. E. (2014): *Nemzetközi migráció jelensége és tendenciái az egyes földrajzi térségekben; Indiai migrációs folyamatok és az indiai diaszpóra*. In: Tarrósy I. – Glied V. – Vörös Z. (szerk.): Migrációs tendenciák napjainkban. Budapest: IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 137.
- Szigetvári T. – Novák T. – Wagner P. – Biedermann Zs. (2015.): *Küldő országok és a kiáramlás felgyorsulásának egyes okai*. In: Csukás Gy. – Török Á. (szerk.): Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai, a Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 36–45.
- Tapia, de. S. (2002): *New patterns of irregular migration in Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing
- Teke A. (2017): *A deklarált veszélyértelmezés biztonsági kockázatai*. In: Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.): Szent Lászlótól a modernkori rendészettudományig. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. Pécs: MRTT Határrendészeti Tagozat, 27–33.
- Teke A. (2018): *A migrációkezelés és a problématerkép dilemmája*. In: Teke A. (szerk.): Európa határokkal – határok nélkül? Mobilitás – legalitás – illegalitás. Tudományos konferencia, Budapest 121–125.
- Tóth I. (2009): *Menekültkérdés és határnyitás - A magyar és a német diplomáciai szolgálatok szerepe az 1989-es menekültválság megoldásában*. Múltunk, 4, 38.
- Tóth J. (2001): *A nemzetközi migráció jogi alapjai*. In: Lukács É. – Király M. (szerk.): Migráció és Európai Unió. Budapest: Szociális és Családügyi Minisztérium
- Tőkei F. (1963): *Szun-Ce: A hadviselés törvényei*. Budapest: Zrínyi Kiadó
- Töttös Á. (2015): *A legális migrációs csatornákkal való visszaélés kérdései az uniós és hazai jogban és gyakorlatban*. In: Hautzinger Z. (szerk.): Migráció és rendészet. Pécs: MRTT Migrációs Tagozat, 215.
- Ujházi L. (2017): *A magyar katolikus egyház szerepvállalása a migrációs válság kezelésében*. Honvédségi Szemle, 1, 143–146.
- Ujházi L. (2018): *Az Apostoli Szentszék válságkezelése, avagy a soft power eredményei a keresztény közösségek védelme érdekében*. In: Kaló, J. –
- Ujházi, L. (szerk.): Budapest-jelentés a keresztényüldözésről. Budapest: Dialóg Campus, 211–223.
- UNHCR (2011a): *Protection of refugees in mass influx situations: overall protection framework*. <https://bit.ly/3baQNs9>
- UNHCR (2011b): *Global consultations on international protection: report of the second mee-*

ting in the third track. <https://www.unhcr.org/en-ie/3b83dee64.pdf>

- Voigt, R. (1988): *Rechtspolitologie als Wissenschaftsdisziplin*. In: Görnitz, A. – Voigt, R. (szerk.): *Rechtspolitologische Forschungskonzepte*. Pfaffenweiler: Centaurus Verlagsgesellschaft, 11.
- Yang, Q. P. – Zlotnik, H. (1992): *International Migration Systems: A Global Approach*. Oxford: Clarendon Press
- Zieck, M. (2013): *The 1956 Hungarian Refugee Emergency, an Early and Instructive Case of Resettlement*. *Amsterdam Law Forum*, 2, 49–58. DOI: 10.37974/ALF.250

Felhasznált jogszabályok

- A bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a 2010. november 8-i bizottsági nyilatkozattal összhangban a nyugat-balkáni országok tekintetében bevezetett vízumliberalizációt követő ellenőrzésről szóló negyedik jelentés, Brüsszel, 2013. 11. 28
- Az Európai Parlament és a Tanács 603/2013/EU rendelete (2013. június 26.) az ujjlenyomatok összehasonlítását szolgáló Eurodac létrehozásáról (Eurodac)
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/458 rendelete (2017. március 15.) az (EU) 2016/399 rendeletnek a külső határokon a releváns adatbázisok lekérdezésével végzett ellenőrzések megerősítése tekintetében történő módosításáról
- Magyarország Alaptörvényének hetedik módosítása 5. cikk (1)
- A szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény (Itv. I)
- A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény (Itv. II)
- A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény és a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény módosításáról szóló T/1609. számú törvényjavaslat indokolással (Itv.)
- A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény; IX/A. fejezet, tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet, 80/A. § (1) (Metv)
- Az államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény (Átv)
- A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 36. § (1) h)
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 353. § Embercsempészés; 353/A. § Jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása; 354. § Jogellenes tartózkodás elősegítése; 355. § Családi kapcsolatok létesítésével visszaélés (Btk)
- A védelmi és biztonsági célú beszerzésekről szóló 2016. évi XXX. törvény
- A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról szóló 114/2007. (V. 24.) kormányrendelet
- A rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről szóló 1401/2015. (VI. 17.) kormányhatározat

A rendőrség hivatásos állományának 3000 fős létszámfejlesztéséhez szükséges források biztosításáról szóló 1043/2017. (II. 3.) kormányhatározat

A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény és a menedéjgről szóló 2007. évi LXXX. törvény módosításáról szóló T/1069. sz. javaslat

A Határforgalom-ellenőrzési Szabályzatról szóló 24/2015. (X. 15.) ORFK-utásítás módosításáról szóló 17/2017. (IV. 6.) ORFK-utásítás 66/A-66/C. ponttal kiegészítve

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: <https://www.iom.int/who-is-a-migrant>

URL2: <https://bit.ly/2nGTrI3>

URL3: https://mult-kor.hu/20090612_a_rendszervaltas_husz_eve

URL4: <https://bit.ly/36hi2p0>

URL5: <https://frontex.europa.eu/publications/?category=riskanalysis>

URL6: <https://bit.ly/2lPmJmR>

URL7: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnvn003.html

URL8: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_wnvn001.html

URL9: <https://bit.ly/2hV5skU>

URL10: <https://bit.ly/2Py1EGS>

URL11: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnvn002b.html

URL12: <https://ujember.hu/a-katolikus-karitasz-a-menekultekert/>

URL13: <http://w2eu.info/>

URL14: <http://www.migszol.com/blog>

URL15: <http://kfib.hu/hu/torvenyek-zarszamasok>

URL16: <https://bit.ly/2nDeziH>

URL17: <https://bit.ly/2mhjR2A>

URL18: <https://akfi.uni-nke.hu/document/akfi-uni-nke-hu/meghivo-80.original.pdf>

URL19: <https://bit.ly/2mkxb6y>

URL20: <https://bit.ly/29RAjxJ>

URL21: <https://bit.ly/36heVxk>

URL22: <https://bit.ly/2oejFCg>

URL23: <http://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statistikak/hatarrendeszet>

URL24: <https://bit.ly/2WzaAB2>

URL25: <https://www.naih.hu/eurodac-rendszer.html>

URL26: <https://bit.ly/382CVEA>

URL27: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_nemzetiseg_STADAT_1.2

URL28: <https://bit.ly/31Vrw7r>

URL 29: <https://bordercrossinglaw.com/nohumanbeingisillegal>

URL 30: <https://cutt.ly/iyk9qxm>

Faggyas Attila

A taktikai medicina helye a magyar egészségügyi ellátó rendszerben

The place of tactical medicine in the Hungarian Health System

Absztrakt

Világunk globális biztonsági környezete folyamatosan változik, átalakul, ami állandó alkalmazkodásra és reagálásra készíti társadalmi rendszereinket. A 20-21. század fordulójának egyik kiemelt jelensége a posztmodern terrorizmus (Kaiser-Tálas, 2012, 133–156.) megjelenése. A terror katasztrófaszintű cselekményeinek valós fenyegetése új társadalmi elvárást hozott, a terrortámadásokban sérült polgárok egészségügyi ellátásának igényét. A rendvédelem és az egészségügyi ágazat külön-külön nem, csak együttes erővel tud választ adni erre a kihívásra. Az együttműködésük eredménye egy új határterületi szakma, a taktikai medicina megszületése. Fiatal szakterület lévén, e terminus technikus mögötti tartalom még széles körben nem ismert. A tanulmányban bemutatásra és elhelyezésre kerül a taktikai medicina a magyar egészségügyi ellátó rendszerben, annak is a magyar Terrorelhárítási Központ által nemzetközi fórumokon bemutatott, befogadott és elismert modern szemléletű változata.

Kulcsszavak: posztmodern terrorizmus, taktikai medicina, egészségügyi ellátó rendszer

Abstract

The global security environment of our world is constantly changing, which put pressure on our social systems for constant adaptation and respond. The emergence of postmodern terrorism is such a prominent feature at the turn of the century. The real threat of terrorist acts has brought a new social expectation, which is the need of health care for citizens injured in terrorist attacks. Law enforcement and the health sector cannot respond to this challenge alone, only together are they able to fulfill this requirement. The result of their cooperation is the birth of a new frontier profession, the tactical medicine. Being a

young profession, the content behind this technical term is not widely known. In my article I try to introduce and place tactical medicine in the Hungarian health care system.

Keywords: postmodern terrorism, tactical medicine, health care system

Az egészségügy

Az egészség kiemelt érték mind az egyén, mind a társadalom számára, ezért megőrzése közös feladat. A WHO (Egészségügyi Világszervezet) egészségfogalma (URL1) szerint az egészség a teljes testi, mentális és szociális jóllét állapota, és nem csupán betegség vagy fogyatékoság nélküliség. Az egészség tekintetében az állam felelősségvállalása az egészségügy-politikája alapján értékelhető. Az egészségügy-politika (URL2) azon szabályok és szervezett cselekedetek összessége, amelyek az ellátórendszer szerkezetére, az ellátórendszer működésére, az ellátás minőségére, az ellátás igénybevehetőségére, hozzáférésére, az ellátás hatékonyságára hatnak. E felelősségvállalás keretén belül az állam működteti az egészségügyi ellátások rendszerét, ami magában foglalja a különböző egészségügyi szolgáltatások biztosítását és a meghatározott népegészségügyi célok megvalósítását. Mindez egy komplex és szerteágazó feladatkör, amely átfogja az egészség fejlesztését, a betegségek megelőzését és korai diagnózisát, az egészség helyreállítását, megakadályozza az egészségromlást, de széles körben ide tartozik a megváltozott egészségi állapotú emberek beilleszkedésének támogatása a társadalomba. Az egészségügyi rendszer működésére vonatkozó elvek között szerepel az igazságosság és az elérhetőség, ami azt jelenti, hogy az egészségügyi ellátás, rászorultság szerint mindenki számára biztosított, ott, ahol erre szükség van.

Akut versus sürgősségi ellátás és az intenzív terápia

Egy egészségügyi rendszer fejlettségének jó mutatója a sürgősségi betegellátás szervezettsége, működése. Optimális esetben a rendszernek képesnek kell lennie arra, hogy az instabil állapotú betegek és sérültek adekvát ellátását bárhol és bármikor megkezdje. Akut betegségen értjük a relatív rövid idő alatt kialakult és gyorsan lezajló egészségromlást. Minden szakterületnek megvannak a saját akut kórképei, amelyek megfelelő ellátást igényelnek. Az akut jelző az adott kóralapokra vonatkozó időjellemező, önmagában az egészségkárosodás súlyosságára nem utal. Akut ellátást sok szereplő nyújthat, az öngyógyítástól, az elsősegély-

től, az alapellátó első beavatkozástól a kórházi személyzet által nyújtott kezelésekig. A sürgősségi ellátás jóval összetettebb fogalom. A terminus technikus már nemcsak időbeliséget fejez ki. A sürgősségi ellátás magában foglalja a betegek súlyosság szerinti osztályozását, a szükséges egészségügyi beavatkozások sorrendjét, és a leginkább rászoruló egészségügyi ellátásának azonnali megkezdését. A sürgősségi ellátást igénylő eseteken gyakran azokat az állapotokat értjük, ahol a kórfolyamatok akut módon veszélyeztetik a vitális funkciókat. A sürgősségi ellátás kiemelt feladata az életfontos működések helyreállítása, stabilizálása, fenntartása, így az életveszély elhárítása és a túlélés esélyeinek megteremtése. A sürgősségi ellátás további feladata – a betegek és sérültek stabilizációja után – az egészségügyi ellátó rendszerbe történő, megfelelő irányú továbbmozgatás. A meghatározás tehát egyrészt időbeliséget, másrészt súlyosságot, harmadrészt pedig sorrendiséget takar. Az intenzív terápia önálló diszciplína, amely a különböző egészségügyi szakterületek olyan betegeit látja el, akik kritikus állapotuk miatt nem képesek önállóan, beavatkozás nélkül életfontos működéseiket fenntartani. A vitális funkciók támogatása mellett az alapbetegség gyógyítását is végzi.

Egészségügyi infrastruktúra a sürgősségi ellátás szemszögéből

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV törvény (URL3) logikáját követve az egészségügyi ellátások rendszere alapellátásból, járóbeteg-szakellátásból, fekvőbeteg-szakellátásból és egyéb egészségügyi ellátásokból áll. A fenti felosztás alapján megkülönböztetünk prehospitális és kórházi ellátásokat.

- *Prehospitális egészségügyi ellátások csoportjába tartoznak:* a területen végrehajtott beavatkozások, mint az alapellátás beteghez kiszálló tevékenységei, az orvosi ügyeleti rendszer és a mentés.
- *Prehospitális intézményi ellátás:* az alapellátás rendelői munkája és a járóbeteg-szakellátás.

A prehospitális ellátórendszer minden egyes résztvevője szükség esetén részt vesz az akut ellátásban. Főszabály szerint a helyszínen a mentés a sürgősségi ellátás végrehajtója. A mentésre, mint helyszíni, sürgősségi ellátásra vonatkozó adat, hogy az első beteg-ellátó kontakttól a kórházi átadásig átlagosan egy óra telik el. A mentés ebben az időintervallumban felel a betegért, sérültekért. Az oxyológia, mint szakterület tehát az első prognózist meghatározó golden hour-ért (Rogers, 2015, 525–527.) felelős, szakmai tapasztalata leginkább erre az időre terjed ki.

- *Kórházi fekvőbeteg-szakellátás:* a kórházon belüli egészségügyi tevékenységek szervezése a szakági profilok szerint zajlik. A kórházba érkező betegek sürgősségi ellátásáért a sürgősségi betegellátó osztály, mint önálló szervezeti egység felelős. Ez a részleg egyben a betegellátás intézeti kapuja. A beérkező betegek TRIAGE (sérültek osztályozása) után kerülnek ellátásra, illetve továbbirányításra (Bazyar et al., 2019, 482–494.). Főszabály szerint a vizsgált és ellátott betegek 24 órán belül vagy otthonukba, vagy a kórház egyéb gyógyító részlegére kerülnek áthelyezésre. A sürgősségi egészségügyi szakterület a súlyos betegségek kezelésének első napját fogja át szakmai tartalommal. A kórházban a fekvőbetegek életét veszélyeztető állapotromlás ellátása már az intenzív terápia feladata, függetlenül attól, hogy milyen osztályon, részlegesen dekompenzálódik a beteg. Az intenzív terápiának tehát a golden hour-on át napokig, hetekig, akár hónapokig, a beteg teljes stabilizációjáig kell átfognia a súlyos állapotú betegek kezelésének szakmai ismereteit.

Az egészségügyi ellátórendszer környezete

Az egészségügyi ellátórendszerrel – bizonyos sajátos szempontok szerint – az alábbi általános megállapításokat lehet tenni:

- Az egészségügyi ellátórendszer hagyományosnak tekinthető veszélyforrások között tevékenykedik, e tekintetben más, polgári szakmákhoz hasonló.
- Az ellátórendszerben jól meghatározott minimum feltételek adottak, ezek kiterjednek az ellátókra és a szükséges eszközökre egyaránt.
- A szakterületek tiszta egészségügyi protokollok és algoritmusok alkalmazásával végzik tevékenységüket, a minimum feltételek megléte esetén ezek követhetők.
- Az egészségügyi tevékenységek határterületeket leginkább egészségügyi tevékenységekkel képeznek.
- Folyamatos elérhetőség mellett mindennapos munkát képvisel a gyakorlatban.

Egészségügyi ellátás speciális környezetben

Az egészségügy-politika egyik kiemelt feladata, hogy az egészségügyi ellátást mindenki számára, állapotának megfelelő módon biztosítsa. Különösen igaz ez a megállapítás a sürgős szükség esetére. A mindenki kategória mellett az egészségügy-politikának további morális kötelessége a bárhol elvnek is megfelelnie,

tehát úgy kell szerveznie az egészségügyi ellátást, hogy annak térképén ne legyenek fehér foltok. A mindenkit és bárhol alapelvek még tovább bővíthetők azzal, hogy az ellátás a lehető legkorábban, adekvát módon legyen hozzáférhető, ami a sürgősségi betegellátás fő prognosztikai tétele.

A korábbiakban ismertetett környezet egy ideális állapotot valósít meg. Azonban vannak olyan helyzetek, ahol merőben más rendezési elvek érvényesülnek, ahol az egészségügyi ellátást:

- speciális, nem konvencionális veszélyforrások közepette kell végrehajtani;
- speciális ellátói képességek, speciális eszközök alkalmazása szükséges;
- az egészségügyi algoritmusok önmagukban nem elegendők;
- az egészségügyi tevékenységek más szakmák speciális szakterületeivel képeznek határterületeket, amelyek prioritásait figyelembe kell venni a sikeres feladat végrehajtáshoz;
- tipikusan készenléti szolgálatok, amelyek alkalmazására ritkán kerül sor, azonban, ha szükség van rájuk mással nem pótolhatók.

E speciális körülmények közé tartozik a rendkívüli helyzetek felszámolására végrehajtott műveletek során alkalmazott egészségügyi ellátás a katona-, a katasztrófa- és a rendvédelem orvostanban. Nomenklatúra szerint a katonaorvostan részéről a harctéri egészségügyi ellátás (combat medicina), a katasztrófa-orvostanban a szűk értelemben vett disaster medicina, és a rendvédelem orvostan oldalán a taktikai medicina sorolható ide. Gyakran e műveletekben részt vállaló állományt a katasztrófa-helyzetek nevezéktana first respondereknek (első válaszadók) nevezi (URL4). Történetileg a legidősebb a katonaorvostan, amelyből először a katasztrófa-orvostan vált ki, s lett önálló diszciplína. A 20. század végén és a 21. század elején megváltozott biztonságpolitikai környezet hozta létre a katasztrófa- és katonaorvoslás metszetébe helyezhető taktikai medicinát.

First responder-i tevékenységek közös jellemzői

A fenti három szűk egészségügyi szakterületre jellemző, hogy olyan non-konvencionális veszélyforrások között kerülnek bevetésre, ahol az ellátók sérülése, a fenyegetettség eszkalációja valós lehetőség. Ezek minimumra szorításának érdekében az egészségügyi ellátóknak ismerniük kell a veszélyforrást magát, a helyzet kezelésére vonatkozó taktikai, eljárási szabályokat, amelyek túlmutatnak a pusztán egészségügyi algoritmusok alkalmazásán. Másrésztől mindezek olyan határterületi szakmákként értelmezendők, ahol az egészségügyi tevékeny-

séget úgy kell integrálni a szigorú rend szerint végrehajtott műveletekbe, hogy egyik szakterület prioritásai se sérüljenek. Ezek azok az igények, amelyek miatt a polgári egészségügyi algoritmusoktól eltérő protokollok szülehetnek, és ahol a kompromisszumok értelmezésében újabb érvek jelennek meg. A speciális környezet – a határterületi tevékenység következtében – speciális eszközök alkalmazását igényli. Ez a megállapítás nem csak az egészségügyi eszközökre vonatkozik. A bevetendő készletekben a védőfelszerelések, a műszaki mentés eszközei, adott esetben a veszélyforrás kezeléséhez szükséges fegyverek is benne foglaltatnak. Készség szintű alkalmazásuk nem opció, hanem kötelezően elvárt elem. A speciális veszélyforrások felszámolására bevetett algoritmusok és az ehhez szükséges eszközök alkalmazásához a polgári tevékenységektől eltérő felkészültségű és képességű állományra van szükség. A rendhagyó körülmények közötti munkavégzés a személyes adottságokra épülő kiválasztást, az alkalmaság folyamatos ellenőrzését és egyedi képzési rendszer alkalmazását igényli.

A first responderek feladatai

Az első reagálás összetett tevékenység, amelyben különböző, látszólag egymástól független szakterületek szoros együttműködésben, egy cél – az életmentés – érdekében működnek együtt. A first response során a helyszínen alapvetően két irányban folyik a munka.

- *A veszélyforrásnak megfelelő műszaki/technikai mentés:* amely a fenyegetés kezelését, kiiktatását, a sérültek kiszabadítását, kimenekítését, és a további károkozás megelőzésének érdekében végrehajtott tevékenységeket foglalja magában.
- *A sérültek egészségügyi ellátása:* a sérülés súlyosságának megállapítása, több sérült esetén súlyosság szerinti csoportosítása (TRIAGE), az életmentő beavatkozások elvégzése, a stabilizáció olyan szintű elérése, hogy az evakuáció, majd a transzport lehetővé váljon.

A két tevékenység korántsem különül el teljesen, azok mind térben, mind időben egymással párhuzamosan és folyamatosan zajlanak. E rendkívüli helyzetekben az egészségügyi ellátásért felelősök és a műszaki/technikai mentésben résztvevők képességei át kell fedjék egymást. Az adott szituáció dönti el, hogy mely képesség kerül bevetésre. Ez a rendhagyó körülmény indokolja, hogy a bevetésre kerülő állományban egészségügyi kompetenciával, képzettséggel rendelkezők hadrendbe állítására is szükség van. A 2/2014. (II. 28.) HM-rendelet (URL5) szakkiképzetteként definiálja ezt az állománycsoportot, akik a

képzettségük terén a határterület nem egészségügyi végzettségű oldalán állnak. Ugyanakkor speciális egészségügyi képzésen szereznek egészségügyi beavatkozások elvégzéséhez szükséges tudást. Másrészt az egyes veszélyforrások kezelésére megfelelő felkészültséggel rendelkező, és a beavatkozás jogára kötelezett szerv központi irányítása a jogszabályi feltételek megteremtésével dönti el, hogy first responderei között milyen fokú egészségügyi kompetenciával rendelkező egészségügyi ellátókat integrál műveleteibe. Így a határterület egészségügyi oldalán álló szakorvosok, orvosok, mentőtisztek vagy szakdolgozók megfelelő kiképzés után bekerülhetnek a first providerek bevetésre alkalmas pooljába. A két egymástól távol álló szakma így hozhat létre olyan rendszert, ami az első válasz során alkalmas lehet a társadalmi elvárásoknak megfelelni, és a legmagasabb szinten végrehajtani az életmentés kötelezettségét.

SÜRGŐSSÉGI BETEGELLÁTÁS					
Prehospitális sürgősségi ellátás				Kórházi ellátás	
Katonaorvostan	Katasztrófa-orvostan	Rendvédelem orvostan	Oxiológia és transport medicina	Sürgősségi orvostan	Intenzív terápia
Combat medicina	Disaster medicina	Taktikai medicina			
HIVATÁSOS ÁLLOMÁNY			POLGÁRI ÁLLOMÁNY		
Speciális környezet – non-konvencionális veszélyforrások			Hagyományos környezet – konvencionális veszélyforrások		
Speciális képességek – egyedi képzés			Egészségügyi képzettség		
Speciális eszközök			Meghatározott minimumfeltételek		
Kompromisszumos medicina – speciális algoritmusok			Tisztán egészségügyi algoritmusok		
Határterület speciális szakterületekkel			Egészségügyi határterületek		
Készenléti szolgálat			Folyamatos igénybevétel		

1. számú ábra: A sürgősségi egészségügyi szakterületei (Készítette a szerző)

Ahhoz, hogy a rendkívüli helyzetekben az életmentést hatékonyan végre lehessen hajtani nem elég a műszaki/technikai mentés és az egészségügyi beavatkozások képességeit birtokolni. A tevékenységeket, a feladatvégrehajtásban résztvevő állományt megfelelő módon szervezni, irányítani, kontrollálni kell.

- *C4 tevékenység* (command – control – coordination – communication): a C4 struktúra mind a négy fejezete önállóan is komplex, többszintű tevékenység. A feladata a megfelelő információgyűjtés, a több verziójú tervezés, a végrehajtás irányítása, a változókra való reagálás, a feladatok elvégzésének visszaellenőrzése, a különböző együttműködő szakmák, szervek tevékenységeinek összehangolása és a kommunikáció megszervezése.
- *Logisztika, támogatás*: a műveletek közben a sikeres feladatvégrehajtáshoz szükséges körülmények, feltételek megteremtése a C4 struktúra feladata. Azonban nem elhanyagolható a first responderek felelőssége, akik egyrészt békeidőben meghatározzák speciális igényeiket, másrészt a bevetések alkalmával eljuttatják a megfelelő helyre a szükséges eszközöket, lekérlik a szükséges támogatásokat.
- *Képzés*: a rendkívüli helyzetek kezelésére való felkészülés folyamatos aktivitást igényel. Határterület révén egyrészt igaz, hogy az egyes alapszakma képzett szakembereit a másik szakma területén belül is fel kell készíteni a feladatok végrehajtására, másrésztől dilemma, hogy mely képzőhely feladata mindezt megtenni. A megoldás általában, hogy a katonai, a katasztrófavédelmi és a rendvédelmi szervek saját rendszereiken belül vállalják fel a határterületi feladatok elvégzésére alkalmas first responderek kiképzését. Ideális esetben ezt szoros együttműködésben teszik az alapszakmák képzőhelyeivel. A képzés része a korábbi események tapasztalatainak összegzése, a következtetések levonása és amennyiben szükséges, új eszközök, módszerek rendszerbe illesztése.
- *Kodifikáció*: korábban már említettem, hogy a rendkívüli eseményekre tekintettel a helyszínen (műveleti területen) elvégzett egészségügyi ellátások során a szakemberek számos olyan kompromisszumot kényszerülnek meghozni, amelyet a polgári egészségügyi ellátórendszer nem enged meg. Ez a jelenség más jogszabályi környezetet igényel, többek között azért is, mert az egészségügyi tevékenységet a nagy felelősség miatt csak szigorú jogszabályi kontroll és garanciák mellett lehet gyakorolni. A jogszabályi felhatalmazásokra megfelelő javaslatot azok tudnak tenni, akik tapasztalják, tudják, mit lehet és mit kell tenni ezekben a speciális helyzetekben. A megfelelő jogi környezet kialakításának kezdeményezése ezért first responderi feladatkör. E felelősségi területen belül a speciális egészségügyi ellátóknak el kell juttatni a döntéshozók felé a szakterületükre jellemző sajátosságokat, meg kell tudni magyarázni a kompromisszumok mibenlétét és szükségességét.

Összességében elmondható, hogy a rendkívüli körülmények között történő egészségügyi ellátás szervezése közös felelőssége az egészségpolitikáért fele-

lős döntéshozóknak, az egyes szakterületekért felelős politikai ágazatoknak és a végrehajtásban részt vevő szervezeteknek egyaránt.

Szakmai tartalom	
Katasztrófa-orvostan	órák – napok – hetek - hónapok
Taktikai medicina	órák – napok – (hetek)
Combat medicina	órák – napok – (hetek)
Oxiológia	1 óra
Sürgősségi orvostan	1 nap
Intenzív terápia	órák – napok – hetek – hónapok
IDŐ	

2. számú ábra: Sürgősségi ellátások időkeretei (Készítette a szerző)

A taktikai medicina rendvédelmi megközelítése

A taktikai medicina a rendőri műveletek során alkalmazott akut és sürgősségi egészségügyi ellátások összessége. A definíció kulcsszava a művelet. E tekintetben nem taktikai medicina az intézkedéstaktikába ágyazott elsősegélynyújtás. A rendvédelmi logika a feladatmegoldásokban rendszerint hármass megközelítést követ, ami az erő–eszköz–módszer triász által írható le. E szemlélet szerint a taktikai medicina egy részleteiben felépített, összehangolt rendszer, az erő–eszköz–módszer triász maga, amiben az:

- *erő*: a taktikai medicina human erőforrása, az egészségügyi ellátók, illetve az egészségügyi irányban szakkiképzett rendőri állomány és a műveletben résztvevő rendőrök, akik valamilyen feladatot végeznek el egy sérülés/ betegség ellátása kapcsán (összekötők, fegyveres biztosítók, evakuációért felelős teamek stb.);
- *eszköz*: jelenti az egészségügyi, technikai, fegyverzeti eszközök összességét, amivel a taktikai medicina rendszere a feladatának végrehajtása során rendelkezik;
- *módszer*: az eljárások és a taktikai tevékenységek összessége, amely a sérültek/betegek ellátásának kapcsán alkalmazásra kerülnek.

A taktikai medicina szűk értelmezésben jelenti e triász-módszer pillérét, ami magában foglalja a rendőri, műveleti területen (záráson belül) végrehajtható egészségügyi szakmai algoritmusokat a diagnosztikától a beavatkozásokig, a TRIAGE-tól az evakuációig. A taktikai medicina ezen kettősségének megértése leginkább az egészségügyi ágazat résztvevőinek, a határterületi egészségügyi szakmák képviselőinek alapvető fontosságú. Amennyiben ezt a jelenséget nem értik meg, akkor úgy hasonlítják a taktikai medicinát az oxiológiához, a sürgősségi orvostanhoz, az intenzív terápiához vagy a traumatológiához, hogy az ebből fakadó elvárásaik ellehetleníthetik a taktikai medicina természetének megértését. A taktikai medicina gyakorlatában négy terület különíthető el:

1. Műveletek egészségügyi biztosítása.
2. Személyvédelem egészségügyi biztosítása.
3. Műveleti pszichológia.
4. A taktikai medicina önálló képzési rendszere.

A rendvédelmi megközelítés másik oldala a rendőri alaptevékenység és alapfeladatok megértésén alapszik. Magyarország Alaptörvénye (URL6) és a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (URL7) meghatározza azokat a feladatokat, amelyek végrehajtására a rendőri szervek kötelezettek. Általánosságban ez az állampolgárok életének, testi épségének (és vagyonának) védelme. A rendvédelem oldalán alkalmazott egészségügyi ellátás e kötelességen belüli újonnan jelentkező felelősségvállalás, hiszen a rendőri műveletekben fellelt sérültek/betegek az egészségügyi infrastruktúra számára nem elérhetők, illetve csak jelentős késdelem után hozzáférhetők. Különösen igaz ez a megállapítás a speciális rendőri alakulatok műveleteire. Nem véletlen, hogy történelmileg ezek az egységek kezdtek először tevékenységeikhez csatoltan szakkiképzett egészségügyi ellátót alkalmazni. A 21. század biztonságpolitikai kockázatai új értelmezését kívánták meg a rendvédelem first repondereinek. A terrorizmus, a szervezett bűnözés és a migráció katasztrófa szintű fenyegetettségeket jelentenek (Szendi, 2011, 163–171.), amiben emberi életek közvetlenül veszélyeztetettek. A hatékony válasz új képességek megszerzését tették indokolttá, ilyen a taktikai medicina is.

A taktikai medicina szemléletváltása

Korábban már említettem, hogy a taktikai medicina a combat medicinából vált le és önállósodott. A két harctéri ellátás szemlélete és gyakorlata sokáig azonos úton haladt tovább. A mai napig számos országban a szétválás csak annyit je-

lent, hogy katona vagy rendőr alkalmazza a TCCC (Tactical Combat Casualty Care) algoritmusait (URL8). Ezekben az országokban a taktikai medicina ellátói szakkiképzettek (rendőrök egészségügyi kompetenciákkal), és kizárólag a saját egységük beavatkozó állományát (rendőröket) láthatják el. Ennek hátterében két jelenség emelhető ki. Egyik érv, hogy a szakkiképzett egészségügyi ellátók egészségügyi beavatkozásokra irányuló felhatalmazása a katonai rendszerek és jogszabályok mintájára épül és ezáltal korlátozódik a saját állományra. A polgári egészségügyi infrastruktúra magánügyként kezeli a katonai harc-téri ellátást, kompromisszumot hoz. A másik érv, hogy a speciális felszámoló kiképzése komoly anyagi befektetést, hosszú időt vesz igénybe, ezért sérülésük, esetleg haláluk esetén pótlásuk nehezen megoldható, ebből fakadóan ellátásuk prioritást élvez. Ez a megközelítés jellemző az Egyesült Államokra és Európa egyes országaira. 2010-ben Magyarországon felállításra került a Terrorelhárítási Központ, amely kezdetektől fogva végez egészségügyi ellátást műveleteiben, azonban a fenti klasszikus taktikai medicina megközelítéssel szakítva szemléletváltást hozott a taktikai medicina gyakorlatában. A TEK alapvetése, hogy a rendőrök feladata az állampolgárok életének megmentése, így a műveletben fellelt civil sérültek egészségügyi ellátása kötelességet jelent. A taktikai medicina, mint rendszer ezért nem elégedhet meg csak a saját állományért vállalt felelősséggel. Ezt a feladatot, a TEK szemlélete szerint, leghatékonyabban diplomás ellátókkal lehet végrehajtani. A diplomások hadrendbe állítása az egészségügyi ágazatot nem kényszeríti kompromisszumra, a rendszernek nem kell a szakkiképzettek irányában elnézőnek lennie. Ugyanakkor a TEK is épít a szakkiképzettek munkájára, azonban őket közvetlen szakmai kontroll alatt illeszti a rendszerébe. A szakkiképzettek és a diplomások együtt építenek ki túlélést biztosító láncot, így az ellátás progresszívvé, folyamatossá és professzionálissá válik. A TEK által felépített taktikai medicina rendszer egységes nomenklatúrára épül. A kialakított egészségügyi algoritmusai közelítik a TCCC protokollt a polgári sürgősségi ellátás szakmai irányelveihez, és az eszközkészlete is a professzionális sürgősségi ellátáshoz igazított. A TEK taktikai medicina rendszerének végrehajtó állományában négy egészségügyi kompetencia szintet hozott létre a speciális elsősegély nyújtóktól a szakorvosokig. A taktikai medicina ellátók műveleti integrációját az egészségügyi diplomával rendelkezők esetében taktikai, a rendőr felszámolóknál egészségügyi képzésekkel biztosítja. Ebben a több kompetenciaszintre épített, egységes szemléletű modellben a civil áldozatok egészségügyi ellátása professzionális szinten biztosítható, sőt biztosítandó. A TEK taktikai medicina modellje már a korábbi klasszikus megközelítéshez képest is megfelel a társadalmi elvárásoknak. Ezt nevezzük a modern taktikai medicina szemléletének, az erre épülő rendszert az Európai Unió TEK taktikai medicina modellnek ismeri el.

A taktikai medicina helye az egészségügyi ágazatban

A taktikai medicina rendszerbe állítását Európában a rendvédelem kezdeményezi, Magyarországon a TEK javasolta kodifikációját. Az egészségügyi rendszer elfogadta a felajánlást. Felismerte, hogy a taktikai medicina nem von el hatáskört a már működő szakterületeitől, ellenben olyan környezetben vállalja az első egészségügyi ellátás megszervezését, ahol eddig nem volt erre lehetőség.

A törvényalkotók a taktikai medicinát az Eütv. 97/A § által, az egészségügy egyéb ellátásai között helyezték el. Ez a döntés megfelel a szakmai kívánalmaknak. E törvényhozási logika és rendszerelmélet alapján számos következtetés vonható le.

- A taktikai medicina nem alapellátói tevékenység. Elmondható, hogy a rendvédelem orvostannak, ahogy a katonarvostannak és a katasztrófa-orvostannak is, vannak alapellátói feladatai, amely a speciális állományuk kiválasztását, alkalmasságuk elbírálását és felülvizsgálatát végzi. Emellett közegészségügyi, egészségfejlesztési, egészségnevelési, rehabilitáció szervezési feladatokat is ellátnak. A taktikai medicina nem járóbeteg-szakellátás és nem kórházi fekvőbeteg-szakellátás, ez különösebb magyarázatra nem szorul.
- A taktikai medicina nem mentés, nem oxiológia. Az Eütv. a mentést a taktikai medicinától elkülönülten, az egyéb ellátások között tartja számon. A jog a mentés személyi és tárgyi minimum feltételeit a Mentésről szóló 5/2006 (II. 7.) EüM-rendelettel szabályozza (URL9). Az ebben foglalt tételek nem értelmezhetők egy az egyben a taktikai medicinára. Nem fogják át sem a személyi állomány speciális kiválasztási követelményeit, sem a szakmai vezetésre vonatkozó más elvárásokat, sem az eszközökben és az eljárásokban jelentkező markáns különbségeket, ahogyan a képzésekre vonatkozó egyéb elvárásokat sem veszi figyelembe. A feladat, mint prehospitalis sürgősségi ellátás hasonló, de a rendkívüli körülmények miatt más változók is megjelennek, amelyeket a taktikai medicina ellátás során nem lehet figyelmen kívül hagyni. Jelentős szakmai különbség lehet a szakmai tartalommal kitöltendő időintervallum kérdése is. Különösen igaz ez a külföldön végrehajtott műveletek esetén, ahol valós lehetőség, hogy az evakuációt és repatriációt csak napokkal később van esély végrehajtani, de ide sorolható szakmai kérdés az endémiás területeken történő munkavégzés egészségügyi biztosítása is.
- A taktikai medicina nem katonarvostan. Vitathatatlan tény, hogy a katonai, harctéri, egészségügyi ellátás áll a legközelebb hozzá, gyakorlatilag abból vált le a társadalmi igények jelentkezésekor. Elmondható, hogy számtalan hasonlóság, akár átfedés fedezhető fel algoritmusaikban. Ugyanakkor a rendőrség korábban említett alapfeladatai mások, mint a honvédelemé. Az

utóbbi egészségügyi rendszere a harci támogató, kiszolgáló tevékenységek közé sorolt. Fő feladata a katonai állomány élőerő védelme, tehát prioritása a katona. Ez olvasható ki a főbb szabályozóiból, mint a honvédségről szóló 2011. évi CXIII. törvény (URL10), a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény (URL11), és a 2/2014. HM-rendelet. A szakkiképzett katonák felhatalmazást az egészségügyi ellátás végrehajtására, minősített időszakban vagy külföldön a katonai tevékenységekhez csatoltan kapnak. A rendőri tevékenység elsőszámú, közvetlen fókusza a civil állampolgár életén van. Ez a markáns különbség a first responderok munkaszervezésében és feladatellátásában már okoz eltérést. Napjainkban a honvédség harctéri egészségügyi ellátására leginkább a missziókban van szükség. A nemzetközi szövetségben zajló hadműveletek egészségügyi biztosítása doktrinális alapokon, több szinten felépített, jól meghatározott minimumfeltételek mellett, precízen szervezett. Legjobb példa erre a NATO ROLE struktúrája (URL12), ami az adott hadszíntéren, újonnan felépített, progresszív, egészségügyi, ellátó láncot jelent. A taktikai medicina rendszer törekvése, hogy a műveleteiben (a harctéren), a ROLE 1 szintet legjobban megközelítő ellátást biztosíthassa. Ugyanakkor az evakuációt (MEDEVAC) (URL13) első körben a definitív ellátó hely irányában végzi, ehhez a polgári egészségügyi infrastruktúrát használva.

- A taktikai medicina nem katasztrófa-orvostan. A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény (URL14) szerint a katasztrófa definíciója a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetve e helyzet kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet, amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeiket, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit, és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli. A definícióból látható, hogy a katasztrófa orvostan mindig nagyban gondolkodik, ami igaz az érintettek (sérültek) számára, és adott esetben a helyszín kiterjedésére. A nagy volumen miatt a kompromisszumok is más léptékben érvényesítenedők. Az általam kiemelt speciális, prehospitális sürgősségi, egészségügyi szakmákhoz való viszonyrendszerben véleményem szerint a katasztrófa medicina a legnagyobb halmaz. E halmazban a fenyegetettség erőszakos forrása, és az ennek kezelésére rendelt szervek (katonaság és rendvédelem)

külön meghatározott státusza indokolja a katonarvostan harctéri ellátásának és a rendvédelem orvostan taktikai medicina ágának önálló létezését. Másképpen fogalmazva: a harctéri katonai egészségügyi ellátás és a taktikai medicina a katasztrófa orvoslás szűk first responderi tevékenysége, amely olyan helyzetekre specializálódott, amiben a katasztrófa forrása és a veszélyhelyzet fenntartója erőszakos, emberi eredetű, s annak pszichológiai kiszámíthatatlansága és sajátos eszközkészlete miatt egyedi elbírálást, és az általános megközelítéstől eltérő, egyedi szabályrendszerű végrehajtást követel meg. A fenti szakterületekről az is elmondható, hogy mind a háborúk, mind a terrorizmus (illetve a migráció és a szervezett bűnözés) megjelennek a katasztrófák felosztásában, így a felszámolásukhoz kapcsolódó egészségügyi tevékenységek részei a katasztrófa egészségügynek. Továbbá mind a katonai, mind a rendvédelmi hatáskörrel bíró rendkívüli események, fegyveres konfliktusok túlmutathatnak a kezdeti konkrét eseményeken, könnyen mehetnek át egyéb katasztrófatípusba, ahol a first responderi tevékenységbe más szereplőknek is be kell lépniük. Gondoljunk itt például egy CBRN (Chemical, Biological, Radiological, Nuclear) fegyver bevetése után mind térben, mind időben eszkalálódó humanitárius katasztrófára. Összességében a katasztrófa medicina viszonylatában elmondható, hogy a taktikai medicina rendszer és szakterület működése egyrészt értelmezhető a rendvédelmi vonatkozású katasztrófahelyzetekben, mint first responderi tevékenység, másrészt az egyes rendkívüli események felszámolásakor fellelt sérültek/betegek egyedi prehospitális sürgősségi ellátása.

- A taktikai medicina nem sürgősségi orvostan, nem intenzív terápia és nem traumatológia. Egyrészt a fenti egészségügyi tevékenységek a kórházi fekvőbeteg-ellátás szakterületeiként jelennek meg az egészségügyi infrastruktúrában, így elkülöníthetők a taktikai medicinától. Másrészt azonban, szélsőséggént, a gyakorlatban előfordulhatnak olyan helyzetek, ahol az életmentő első beavatkozások után az evakuáció és az egészségügyi ellátórendszerhez való kapcsolódás azonnal nem, csak hosszabb idő elteltével kivitelezhető. Ezekben a helyzetekben a taktikai medicina gyakorlatának közelednie kell az intézeti sürgősségi ellátáshoz, ami gondolkodásban átkapcsolást, gyógyszer- és eszközkészletben más poolt készleteket igényel (monitor, respirátor lélegeztető gép, gyógyszer- és volumetrikus pumpák stb.), illetve újabb beavatkozásokat tehetnek szükségessé (walking blood bank, centrális véna biztosítása stb.). (Hervig–Seghatchian, 2012, 341–342.)

A prolonged field care értelmezését befolyásolja az elérhető egészségügyi kompetencia és a hozzárendelt eszközkészlet (Keenan–Reisberg, 2017, 135–139.).

E tekintetben a szakkiképzett first providerek és a diplomás egészségügyi ellátók által végrehajtott, időben elnyújtott helyszíni sürgősségi terápiában is lesz különbség. A taktikai medicina magyar rendszere a TEK-ben törekszik megteremteni mind a személyi, mind a tárgyi feltételeit a lehető legmagasabb szintű helyszíni ellátásnak, akár időben elhúzódóan is, természetesen a szükséges mértékű kompromisszumok mellett. A taktikai medicina a speciális rendőri műveletekbe integrált akut és sürgősségi egészségügyi ellátások összessége. Fejlődésének fő hajtóereje a folyamatosan átalakuló terrorizmus, a posztmodern terror megjelenése és az ebből fakadó új társadalmi elvárások megjelenése. Mindezek a speciális rendőri alakulatok feladatainak újraértelmezését és az egészségügyi ellátó rendszer válaszát tették szükségessé. A taktikai medicina többszörösen határterületi szakmaként értelmezhető. Egyrészt a rendvédelmi és egészségügyi ágazat átfedésében dolgozik a hatékony életmentés érdekében, másrészt igyekszik a lehetőségekhez képest maximálisan vegyíteni a katonarovslás, a katasztrófa medicina, a sürgősségi és intenzív terápia szakmai tartalmait. Mindezeket a taktikai medicina a speciális rendőri beavatkozó egységek tevékenységeibe ágyazva, rendkívüli körülmények között teszi ott, ahol az egészségügyi ellátó rendszer nem elérhető. A sokszorosan határterületi jellegéből fakadó elvárások miatt önálló (szűk) szakterületként való meghatározása indokolt. Rendszertanilag a prehospitális, sürgősségi ellátások közé sorolható. A lefedendő időintervallum tekintetében széles határok között mozog. Feladata a katasztrófákban a first responderi tevékenységeknek, tömeges sérülés esetén a kórhely felszámolásának, míg egyes sérülések esetén a személyre szabott első ellátás, a stabilizáció, szükség esetén elhúzódóan a fenntartó terápia és az evakuáció végrehajtása.

Befejezés

Magyarország és nemzetközi viszonylatban is a TEK úttörő szerepet vállalt a taktikai medicina rendszer és szakma modern szemléletének kialakításában, az egészségügyi ellátórendszerben való elhelyezésében, és a sajátos oktatási rendszerének felépítésében. A TEK 2014 óta vezeti az ATLAS Szövetség (URL15) Medic Fórumát. Az uniós munkacsoport vezetőjeként egységes nomenklátúra bevezetését javasolta, konszenzuson alapuló taktikai medicina SOP-t (Standard Operation Procedure – Szabványos Műveleti Eljárási Rend) vezetett be. Önálló, három egészségügyi kompetencia szintet felvonultató európai taktikai medicina képzési rendszert dolgozott ki és futtat. Megszervezte az uniós taktikai medicina instruktorképzést. A TEK az ATLAS nemzetközi képzésein az

elmúlt öt év alatt 29 ország 31 terrorelhárító egységéből több mint 300 felszámoló képzését hajtotta végre. A taktikai medicina képzési rendszer sikerének egyik záloga, hogy a TEK kiváló stratégiai partnerekkel megerősítve szervezi oktatásait. Egészségügyi fronton együttműködik két, a magyar orvosképzésért felelős felsőfokú intézménnyel, a Semmelweis Egyetemmel és a Szegedi Tudományegyetemmel. E megközelítés erősíti a taktikai medicina hitelességét és az alapszakmák közeledését ebben az új, határterületi szakmában. Az Európai Unió felismerte a TEK taktikai medicina modell új szemléletének szükségességét és előnyeit. Az Európai Bizottság és az ATLAS Szövetség felkérte a TEK-t egy európai Taktikai Medicina Kiválósági Központ felállítására és üzemeltetésére. A fenti központ 2019-ben Magyarországon, a TEK központjában, Center of Excellence for Tactical Medicine néven megkezdte a működését.

Felhasznált irodalom

- Bazyar J., – Farrokhi M., – Khankeh, H. (2019): *Triage Systems in Mass Casualty Incidents and Disasters: A Review Study with a Worldwide Approach*. Macedonian Journal Medical Sciences, 3, 482–494. DOI: 10.3889/oamjms.2019.119
- Hervig, T. – Seghatchian, J. (2012): *Military walking blood bank and the civilian blood service*. Transfusion and Apheresis Science, 3, 341–342. DOI: 10.1016/j.transci.2012.03.026
- Kaiser F. – Tólas P. (2012): *Politikai erőszakformák*. Nemzet és Biztonság, 5-6, 133–156.
- Keenan, S. – Riesberg J. C. (2017): *Prolonged Field Care: Beyond the “Golden Hour”*. Wilderness & Environmental Medicine, 2, 135–139. DOI: 10.1016/j.wem.2017.02.001
- Rogers, F. B. – Rittenhouse, K. (2015): *The Golden Hour in Trauma: Dogma or Medical Folklore?* Injury, 4, 525–527. DOI: 10.1016/j.injury.2014.08.043
- Szendi R. (2011): *A katasztrófák csoportosításának lehetőségei*. Hadtudományi Szemle, 4, 163–171.

A cikkben található online hivatkozások

- URL 1: *Az egészség fogalma*. <http://www.pro-qaly.hu/az-egeszseg-fogalma-es-determinansai-108.html>
- URL2: *Egészségügy-politika*. <https://fogalomtar.aEEK.hu/index.php/Eg%C3%A9szs%C3%A9g-politika>
- URL3: *1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről*. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700154.tv>
- URL4: *Homeland security, first responders*. <https://www.dhs.gov/science-and-technology/first-responders>

- URL5: 2/2014. (II. 28.) HM rendelet a katonai feladat végrehajtása közben elvégezhető egészségügyi tevékenységekről, ezen tevékenységek elvégzéséhez szükséges egészségügyi szakkiképzések köréről, a szakkiképzési követelményekről, azok szakmai tartalmáról és a szakkiképzés lefolytatására jogosított intézmények köréről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1400002.HM>
- URL6: Magyarország Alaptörvénye. (2011. április 25.) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>
- URL7: 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv>
- URL8: TCCC Guidelines for Medical Personnel. https://jts.amedd.army.mil/assets/docs/cpgs/Prehospital_En_Route_CPGs/Tactical_Combat_Casualty_Care_Guidelines_01_Aug_2019.pdf
- URL9: 5/2006. (II. 7.) EüM rendelet a mentésről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0600005.eum>
- URL10: 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100113.tv>
- URL11: 2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200205.tv>
- URL12: NATO Logistics Handbook Chapter 16: Medical Support, Role Support. <https://www.nato.int/docu/logi-en/1997/lo-1610.htm>
- URL13: MEDEVAC. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/841686/doctrine_nato_med_spt_ajp_4_10.pdf
- URL14: 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100128.tv>
- URL15: Council Decision 2008/617/JHA of 23 June 2008 on the improvement of cooperation between the special intervention units of the Member States of the European Union in crisis situations. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32008D0617>

Pék Richárd Tamás

Terrorizmus elleni küzdelem az Európai Unióban és a terrorizmus egységes fogalma megalkotásának problémái

**Counter terrorism in the European Union
and the conceptualization of terrorism's common definition**

Absztrakt

Az Európai Unióban napjainkban az egyik legfontosabb, a belső biztonságot is veszélyeztető jelenség a politikai erőszak egyik fajtája, a terrorizmus. Ezért mindenképpen szükséges rövid történeti áttekintést követően annak vizsgálata, hogy jelenleg az Európai Unióban milyen módon szabályozott a terrorizmus büntetőjogilag, és az egységes-e, megfelelő-e? Különös tekintettel arra, hogy jelenleg a tudományos kutatások is rávilágítanak azon problémákra, hogy hiányzik a terrorizmus egységes fogalmának meghatározása, és ez számos egyéb problémát vet fel, nem csak uniós, de globális szinten is. Erre tekintettel a tanulmányom öt fejezetre bontva mutatja be a problémafelvetést. Első részben a terrorizmus jelenlegi elterjedését mutatja be az Európai Unióban, majd a rövid történeti áttekintést követően külön-külön részletezi az Európai Unió jogalkotásában megjelenő terrorizmus fogalmat, szóhasználatot és a tudományos kutatásokban megjelenő fogalmakat, rávilágítva az egységesség hiányára, és az abból eredő hátrányokra. Végezetül pedig az összegzésben részletezem a szabályozás újragondolásának lehetséges irányait, és javaslatokat fogalmazok meg.

Kulcsszavak: Európai Unió, terrorizmus, küzdelem, terroristaszervezet, emberi jogok

Abstract:

Nowadays one of the most dangerous phenomena is terrorism in the European Union, which is a kind of political violence and affects the internal security, as

well. Therefore – after a short historical review – it is necessary to examine the definition and conceptualization of terrorism in the European Union’s criminal law system and to clear if the legal regulation is common and adequate? With special regard to the fact, that scholars flash the problem, that there is a lack of common definition of terrorism, which arises some problems at global and at the European Union’s level, as well. My treatise shows the mentioned problems in five chapters. In the first chapter is shown the present impact of terrorism in the European Union and after a short historical review (chapter II) is separately presented the definition of terrorism in the European Union’s law system and in the scientific world, showing the disadvantages of the lack of common definition (chapter III and IV). At the end in the conclusion I present some proposals and possible directions of a new regulatory method.

Keywords: European Union, terrorism, counter terrorism, terrorist organization, human rights

Bevezetés

Napjainkban az Európai Unióban az egyik legfontosabb, biztonságot is veszélyeztető jelenség a terrorizmus, amely a politikai erőszak egyik fajtája. Annak ellenére, hogy a jelenség kézzel fogható a mindennapi életben, még sincs az Európai Unió jogi aktusaiban egységesen definiálva, hogy mit is értünk terrorizmus alatt, és mi az, ami ellen küzdeni szükséges uniós és tagállami szinten. Így hiányzik a büntetőjogi egységes fogalom is, mely az igazságügyi együttműködés, ezen cselekmények elleni büntetőeljárások eredményes lefolytatásának és a jelenség elleni hatékony fellépésnek a korlátja lehet. Az eredményesség és hatékonyság növelése érdekében ezért mindenképpen szükséges lenne uniós szinten egy egységes anyagi jogi büntetőjog-fogalom megalkotása.

Terrorizmus napjainkban az Európai Unióban

Az Európai Unió és tagállamainak terrorizmussal való érintettségére, mértékére egyrészt az Europol által évente közzétett European Union Terrorism Situation and Trend Report legutóbbi, 2019-es kiadványában (Európai Unió Terrorizmus Szituációs és Trend Jelentés 2019, TESAT-Report 2019), másrészt a Global Terrorism Index 2019. évi jelentésében (Globál Terrorizmus Index, GTI 2019) közzétett adatokból következtethetünk. A TESAT-Report

2019 szerint (URL1) 2018-ban az Európai Unió kilenc tagállamában, összesen 129 esetben a terror fogalmi körébe vonható cselekmény történt. Nagy-Britanniában 60, Franciaországban 30, Olaszországban 13, Spanyolországban 11, Görögországban 7, Hollandiában 4, Németországban 2, Belgiumban és Svédországban 1–1 eset. Ezek döntő többsége (64% – 83 eset) úgynevezett szeparatista szervezetek által elkövetett terrorcselekmény volt, 19%-uk (24 eset) dzsihadista (vallási) terrorista, míg közel 15%-uk (19 eset) a baloldali szervezetekhez köthető akció, további egy-egy eset jobboldali szervezet, egyedi eset vagy nem besorolt cselekmény volt (URL1, 11–12.). A GTI 2019 (URL2) szerint az Európai Unión belül terrorizmussal kapcsolatban leginkább fenyegetett ország Nagy Britannia – 2020. január 31-én kilépett tagország –, amely a 199 országot tartalmazó listán a 28. helyet foglalja el. Franciaország a 36., Németország a 44. és Magyarország a 119. helyen áll. A jelentés kihangsúlyozza, hogy a terrorizmus miatt bekövetkezett halálesetek 99%-a olyan országban történik, ahol erőszakos konfliktus van vagy magas szintű a politikai terror. Nyugat-Európában pedig a növekvő terrorista incidensek ellenére a terrorizmus elleni küzdelemmel és biztonsági intézkedésekkel kapcsolatos költségek növelése eredményeként csökkent a halálos áldozatok száma. Ugyanakkor a szélsőjobboldali terrorizmus növekvő fenyegetettséget jelent (URL2, 4–6., 8–9.).

Az adatokból az a következtetés mindenképpen levonható, hogy a terrorizmus napjaink Európai Uniójában jelen van, és tényleges fenyegetést jelent az uniós tagállamokra, állampolgárokat is. A terrorizmus fogalma jelentős tartalmi és értelmezési változáson ment keresztül, különösen 2001. szeptember 11-e után. Eredetét tekintve a latin *terrere* (megfélemlítés) szóból eredő fogalom mára már nemcsak magát az emberek, államok félelmét jelenti valamely negatív, széles tömeget, infrastruktúrát érintő, az erőszakot eszközként és nem célként használó cselekménytől, hanem szervezeteket, államokat is tudunk hozzá kötni, nem beszélve arról, hogy egyre több személy szerez közvetlen tapasztalatot róla. Ennek ellenére ma az Európai Unió – az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez hasonlóan – nem rendelkezik egységes anyagi büntetőjogi terrorizmus-fogalommal. Az egységes fogalom megalkotását indokolja, hogy csak így lehet meghatározni, mit is értünk alatta, és világosan kell lássuk, hogy mely cselekményeket vonunk a büntető anyagi jogi szabályozás körébe. Milyen cselekmények, szervezetek, csoportok ellen kell a terrorizmus elleni stratégiát kidolgozni és milyen cselekmények ellen kell küzdeni, büntetőjogilag fellépni? Maga a TESAT 2019 azt tartalmazza, hogy a jelentés a terrorista jellegű cselekményeket vette figyelembe, amelybe beletartoznak a szélsőséges szervezetek által elkövetett cselekmények is (URL1, 78.). A GTI 2019-ben pedig azt olvashatjuk: „A

*terrorizmus meghatározása nem magától értetődő dolog. Nincsen egy nemzetközileg elfogadott definíció, hogy a terrorizmus miből áll, és a terrorizmussal foglalkozó irodalom is versengő és különböző tipológiákon alapuló meghatározásoktól hemzseg*¹. (URL2, 7.)

A kérdésfelvetés azért is indokolt, mert jelenleg sem az Európai Unió jogi aktaiban, sem a legtöbb tagállam nemzeti szabályozásában nincs meghatározva expressis verbis a terrorizmus fogalma. Annak ellenére, hogy mindegyik tagállam büntető törvényeiben a terrorizmussal/terrorral kapcsolatos cselekmények valamilyen módon büntetendővé nyilvánítottak. A magyar Büntető Törvénykönyv – a terrorizmus elleni küzdelemről szóló uniós irányelvet szó szerint átvéve – is csak terrorcselekményeket határoz meg, mint büntetendő cselekményeket.² Pedig nyilvánvaló különbséget érzünk a 2017. április 7-én, az Iszlám Állam egyik katonája által elkövetett cselekmény (az üzbégi származású férfi Stockholmban tehergépjárművel a tömegbe hajtott, öt embert megölt és tízet megsebesített), és azon cselekmény között, amikor a Hambachi Erdő kiürítése során csaptak össze szélsőbaloldaliak és anarchisták a rendőrökkel (URL1, 24., 59.). Jelenleg mindkét eset terrorista cselekménynek minősül az Európai Unióban. Véleményem szerint – ahogy a későbbiekben kifejtem – önmagában a tömeges erőszak alkalmazása legfeljebb terrorcselekmény és nem terrorista cselekmény megállapításához lenne elegendő a büntetőjogban.

Álláspontom szerint az egységes anyagi büntetőjogi fogalom hiánya különösen az alábbi gyakorlati problémákat vetheti fel a büntetőjog területén:

- nincs egységes nemzetközi, regionális, legtöbb esetben nemzetállami jogfogalom, amely mintául szolgálhatna;
- a határon átnyúló terrorizmus elleni küzdelem egységes anyagi büntetőjogi fogalom nélkül még két ország esetében is nehézkessé teszi az együttműködést;
- részmegoldásként egyes fogalmi elemek, illetve terrorista- és terrorcselekmények, terrorizmust finanszírozó pénzügyi eszközök meghatározására került sor;
- társadalmi-politikai berendezkedés, vallási, kulturális alapok befolyásolják a terrorizmus fogalmának meghatározását és a jelenség elleni küzdelmet, még az Európai Unióban is;
- az állami terror(izmus) kiesik a szabályozás alól;
- az emberi jogok, mint a szabályozás korlátai vagy határai, és az arra adott válaszok, szabályok nem egyértelműek.

1 Az idézet a szerző saját fordítása.

2 A Magyar Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 314–319. §.

Az egységes fogalom meghatározása hiányában is lehetőség volt és van arra, hogy a terrorista- és terrorcselekmények ellen az Európai Unió és tagállamai egységesen lépjenek fel, azonban annak hatékonysága növelhető lenne.

Rövid történeti áttekintés

A terror, a terrorizmus az Európai Unió, illetve korábban Európa területén nem új keletű jelenség, számos megjelenési formája volt. Mindezekre tekintettel a terrorizmus számos módon, szempont szerint tipologizálható. Jelen tanulmányban az elkövetői oldalt (állam, szervezet/csoport, egyén) veszem alapul.

Állami terrorizmus

Az állami terrorizmus a politikai erőszak egyik formája, amelyet a legitim erőszak monopóliumával rendelkező állam a civil lakosság vagy szervezetek ellen követ el. Későbbi formájában az államilag támogatott terror, ahol a cél valamely másik állam gyengítése, ellene történő burkolt fellépés. Európában az állami terrorizmus előképének a francia forradalom, Maximilien de Robespierre által vezetett Közbiztonsági Bizottság tevékenysége tekinthető, amely működése során több ezer embert végeztetett ki. A regime de la terreur időszak az állami terrorizmus első formája is volt, amelyet később az egyes totalitárius rendszerek is magukévá tettek. Ahogy azt Gazdag Ferenc és Remek Éva helyesen megállapították az állami terrorizmust a szakirodalom és a nemzetközi jog – a nemzetközi vita elkerülése érdekében – nem használja elsődlegesen a terrorizmus fogalmával kapcsolatosan, illetve a törvénytelen állami erőszakot az emberiség elleni és háborús bűnök kategóriájában értelmezi (Gazdag–Remek, 2018, 170.). Álláspontom szerint azonban mind a legitim, mind az illegitim állami erőszak, vagy az államilag támogatott terrorizmus is lehet a terrorizmus egyik fajtája, de egységes terrorizmus büntető anyagi jogi fogalom regionális, vagy globális szinten az állami terrorizmus kihagyásával alkotható csak meg.

A nemzeti lelkiületű/területű, avagy nemzetállami szuverenitást érintő terrorizmus

Az állami erőszakkal szemben, azzal egy időben megjelent az egyéni, illetve kisebb csoportok, szervezetek által megvalósított terrorizmus is. Ezek már a David C. Rapoport által megfogalmazott négy hullám terrorizmus elméletének

(Rapoport, 2006, IV., 3–30.) első anarchista (1880–1920-as évek) és a második, úgynevezett antikolonista hullámban (1920–1960-as évek) is tetten érhetőek. E két hullámra jellemzők voltak az egyének által elkövetett egyedi cselekmények, merényletek. Említésre méltó az anarchista Vera Zaszuľics, aki 1978-ban Szentpétervár rendőrfőkapitánya, Fjodor Trepov ellen követett el merényletet, vagy az elégedetlen igazságosztó, George Metelsky szerszámkészítő is, az Őrüľt Bombás, aki New York Cityben 1940 és 1956 között 31 csőbombát helyezett el (halálos áldozat nem volt, de 15 súlyos sérült igen), mert elbocsátották a Consolidated Edison Companytól (Douglas et. al., 2006, 283–284.). Az első és második hullám a mai Európai Unió területét közvetlenül nem, vagy csak kis mértékben, míg a gyarmatokkal rendelkező uniós tagországokat közvetve érintették. A harmadik, úgynevezett új baloldali hullám időszakában (1960–1979) megjelenő terroristaszervezetek, radikális csoportok azonban már Európában is kifejtették tevékenységüket. Tanulmányomban a nemzeti lelkületű/területű, avagy nemzetállami szuverenitást érintő terrorizmust kizárólag azon harmadik és negyedik hullámba tartozó terroristaszervezetek megjelölésére használom, amelyek célja az adott – működési területükön lévő – nemzetállam politikai destabilizálása lehetetlen politikai célok kitűzésével. A célok elérése esetén az adott terroristaszervezet eleve nem rendelkezett elképzeléssel arra, hogy mi lesz az adott nemzetállamban a politikai rend és a terroristaszervezet szerepe. A teljes siker kiűresítette volna a terroristaszervezet működését. Álláspontom szerint fogalmi tisztázást igényel a terror, terrorizmus és ezzel kapcsolatban a terrorszervezet, terroristaszervezet fogalma is, amelyeket manapság szinte egymás szinonimájaként használunk a köznyelvben. Ehelyütt – a későbbiekben kifejtettekre tekintettel – a terrorizmus esetén használom a terrorista csoport és terrorista cselekmények, míg a terror és abból adódó terrorcselekmények esetén a terrorszervezet fogalmakat. Véleményem szerint a terrorizmusban benne foglaltatik az állami, nemzeti lelkületű/területű és nemzetközi terrorizmus is, és e körben csak terrorista cselekmény követhető el. A terrorcselekményben a terrorizmus szintjét el nem érő minden olyan személy, csoport, szervezet (tersorszervezet) által végrehajtott cselekmény beletartozik, amely a terror fogalmi körébe vonható. A terrorszervezet működési területe, struktúrája, ideológiai és kulturális alapja nem éri el a terrorizmus szintjét. Értelemszerűen egy személy, csoport, szervezet cselekménye is lehet terrorista- vagy terrorcselekmény. Az egyik első európai terroristaszervezet az 1959. július 31-én alapított Euskadi ta Askatasuna (Baszkföld és Szabadság, ETA) baszk szeparatista, fegyveres, baloldali politikai alapon szerveződő szervezet volt. A célja az első időszakban a baszk független állam létrehozása, majd későbbiekben a baszkok teljes autonómiája Spanyolországon belül. Az ETA – 2018. május 2-án bejelentett hivatalos

megszűnéséig – 825 személyt ölt meg (URL3). Az ETA kiváló kapcsolatokat ápolt az egységes ír állam létrehozásáért harcoló Irish Republican Armyval (Ír Köztársasági Hadsereg, IRA), amely 1969 decemberében alakult meg, akkor még Provisorish Irish Republican Army (Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg, PIRA) néven. A szervezet a nevét eredetileg az ír függetlenségi háborúban harcoló Irish Republican Armytól (Ír Köztársasági Hadsereg) kölcsönözte. Később éppen a nagy előd szervezet tiszteletére hagyta el nevéből az ideiglenes jelzöt. Az IRA Észak-Írországot és Írországot kívánta egységesíteni, kikényszerítve az Egyesült Királyságtól az ehhez szükséges tárgyalásokat. A baloldali politikai ideológiát átvevő terroristaszervezet gerillaharcos taktikát folytatott elsősorban a brit rendőri erőkkel szemben. Célpontjai elsősorban a brit egyenruhások voltak, mégis a közel 1800-ra becsült áldozatból 600 civil volt. Az IRA 2005-ben hivatalosan tűzszünetet hirdetett, azonban már ezt megelőzően is több részre szakadt, és számos utódszervezet alakult ki belőle, amelyek a mai napig aktívak. Ilyen például a Real Irish Republican Army (Igazi Ír Köztársasági Hadsereg, RIRA), vagy a Continuity Irish Republican Army (Folytatólagos Ír Köztársasági Hadsereg, CIRA) (URL4.).

Németországban az 1970-ben alapított Rote Armee Fraktion (Vörös Hadsereg Frakció, RAF) volt közel 30 éven keresztül aktív terroristaszervezet. A szervezet szélsőbaloldali ideológiából merítette eszmeiségét, és bombatámadásokkal, ember- és bankrablásokkal, valamint rendőrök elleni túszarccal 34 ember életét oltotta ki azzal a céllal, hogy a harmadik világ országainak függetlenségét támogassa (URL5). Olaszországban a szintén 1970-ben alapított Brigate Rosse (Vörös Brigád, BR) baloldali terroristaszervezet – amely forradalmi államot akart létrehozni, és el akarta érni, hogy az ország kilépjen a NATO-ból–elsősorban merényleteket, emberrablásokat követett el az évtizedek során. A terroristaszervezet leghíresebb emberrablása 1978-ban történt, amikor a volt miniszterelnököt, Aldo Morot rabolta el, akit később meg is öltek (Sundquist, 2010, 53–68.). A harmadik hullámba tartozó terroristaszervezetek egy-egy európai államot, igazságügyi rendszert megtanítottak a terrorizmus elleni harcra, a megfelelő stratégia alkalmazására. Ezen időszakban – néhány kivételtől eltekintve – nem volt szüksége az Európai Unió elődjének számító Európai Gazdasági Közösségnek az egységes, terrorizmus elleni fellépésre (Hímer, 2011, 49–70.). A terroristaszervezetek elleni küzdelmet nagyban megkönnyítette ebben az időszakban a terrorizmus helyhez kötöttsége, lokális jellege, az utazási korlátozások, a nemzeti határvédelmi rendszerek működése, valamint a technikai vívmányok fejletlen volta (például internet, telekommunikációs eszközök hiánya – maga a RAF például faxon küldte el a feloszlását kimondó dokumentumot).

A helyzet gyökeresen megváltozott a negyedik hullám, az iráni sah 1979-es megdöntése utáni időszakra. Ezt a hullámot sok esetben a dzsihadista terrorizmussal azonosítják, mivel a legtöbb terrorista cselekményt iszlám vallási alapon nyugvó szervezetek követték/követik el.

A korszak zászlóshajójaként feltűnő Al-Kaida megjelenésével, és a 2001. szeptember 11-én megvalósított, az Egyesült Államokat ért összehangolt terrorista támadások elkövetése után (Kemény, 2005, 4.) az Al-Kaida új fejezetet nyitott a terrorizmus történetében többek között azzal, hogy a terrorista cselekményre olyan országban került sor, amely nem a szervezet központja volt, és az elkövetők kizárólag a cselekmény elkövetése miatt érkeztek az Egyesült Államokba. Ezzel létrehozták a határok nélküli, nemzetközi terrorizmust – globalizálták a terrorizmust –, és új elkövetési stratégiáikkal (terrorista sejtek, hálózatok alkalmazása) sikerült megvalósítani a terrere szóból eredő globális megfélemlítést. A média és más telekommunikációs eszközök használata, annak módszere fokozta és így általánossá tette a terrorveszélyt. Az Al-Kaida volt az, amely a terrorizmusba legerősebben építette be a vallási ideológiát, és tette eszközzé a vallást a terrorizmus elkövetéséhez. Emiatt jelent meg a szakirodalomban a dzsihadista terrorizmus elnevezés is. A vallási alapokon nyugvó cselekvőségről Blaise Pascal már a 16. században azt írta: „Az ember soha nem tesz ördögi dolgokat olyan nyíltan és elégedetten, amikor azokat vallási meggyőződésből teszi.”³ (Schmid, 2004, 211.) Az Al-Kaidából kinövő Iszlám Állam azzal lépett egy lépcsőfokot felfelé, hogy első terroristaszervezetként önálló államot sikerült létrehoznia és tartósan fenntartania, amikor az iraki és szír területeken kikiáltotta a kalifátust, amely saját területtel (el-Daula), államhatalommal és népességgel is rendelkezett. Saját adót szedett, és egyéb köztelhiviselésre kötelezte a kalifátus területén élő embereket (például szállást és ellátást kellett biztosítaniuk a szervezet harcosainak), illetve saját igazságszolgáltatást is működtetett. A szervezet újabb szervezetek létrehozását segítette elő, akár pénzügyi, akár elvi támogatással, továbbá a már működő, illetve hatásukra újonnan alakuló terrorista- vagy terrorszervezeteknek is nagyobb lökést adtak a működésre, a módszerek átvételére és megújításra. Az új működési módszerek oda vezettek, hogy napjainkban minden fejlett állam kénytelen a terrorizmussal napi szinten foglalkozni, és az ellene való fellépésre, annak megelőzésére stratégiát kidolgozni. Nem kivétel ez alól az Európai Unió és annak egyetlen tagállama sem. Hiszen a terrorizmus is elérte az Ole Weaver (URL6) által megfogalmazott

3 Az idézet a szerző saját fordítása.

biztonságiasítás szintjét, amely a szabályozás elkerülhetetlenségét, indokolt-ságát jelenti abban az esetben, ha valamely jelenség a mindennapokban olyan szinten jelenik meg, hogy azt a politikai döntéshozók is beszédtémává teszik, és így szabályozási szükséglete felmerül. Az egységes fellépés, a terrorizmus elleni küzdelem megköveteli, hogy büntetőjogilag is világosan és egyértelmű-en meghatározásra kerüljön a terrorizmus fogalma. Ez ugyanis elengedhetetlen ahhoz, hogy az egyes tagországok a terrorizmus ellen egységesen lépjenek fel, és annak üldözése során a határon átnyúló igazságügyi együttműködés megvalósulhasson. A fentiek alapján kézenfekvőnek tűnik, hogy az Európai Unió jogi aktusaiban a terrorizmus fogalma definiálva van, ami alapját képezi a terrorizmus elleni fellépésnek. Ugyanakkor a jogi aktusokat megvizsgálva rájövünk, hogy hiányzik egy egységes – akár büntető anyagi – jogi fogalom is.

Az Európai Unió terrorizmussal kapcsolatos szabályozása

Az Európai Unióban a nemzetközi és nemzeti lelkületű/területű terrorizmus és terrorcselekmények vannak szabályozva. Az állami terrorizmus értelemszerűen a tagállamok esetén fel sem merülhet, illetve a szabályozás fentebb már hivatkozott nehézsége miatt arra ez idáig nem került sor. A terrorizmus elleni szabályozás alapját az Európai Unió működéséről szóló Egységes Szerkezetbe Foglalt Szerződés (TEFU) 222. cikkében foglalt szolidaritási klauzula (URL 7), valamint a Harmadik rész V. cím 1. fejezetében (67. és 75. cikk) és 4. fejezetében (83. cikk) szabályozott közös, a szabadságon és biztonságon és jog érvényesülésén alapuló térség cím alatt írt rendelkezések teremtik meg.

A 222. cikk rendelkezése szerint: *„Ha egy tagállamot terrortámadás ér, illetve ha természeti vagy ember okozta katasztrófa áldozatává válik, az Unió és tagállamai a szolidaritás szellemében együttesen lépnek fel. Az Unió minden rendelkezésére álló eszközt, ideértve a tagállamok által rendelkezésre bocsátott katonai erőforrásokat is, mozgósít annak érdekében, hogy:*

- a) – megelőzze a terrorista fenyegetést a tagállamok területén,
– megvédje a demokratikus intézményeket és a polgári lakosságot egy esetleges terrortámadástól,
– terrortámadás esetén egy tagállamnak, politikai vezetése kérésére, a területén segítséget nyújtson;*
- b) természeti vagy ember okozta katasztrófa esetén egy tagállamnak, politikai vezetése kérésére, a területén segítséget nyújtson.”*

A 75. cikk már terrorizmus és ahhoz kapcsolódó tevékenységek megelőzése érdekében szükséges szabályozásról tesz említést a terrorizmus ellen bevezethető pénzügyi korlátozások vonatkozásában. A 83. cikk az Európai Parlamentet és a Tanácsot hatalmazza fel arra, hogy „...rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadott irányelvekben szabályozási minimumokat állapíthat meg a bűncselekményi tényállások és a büntetési tételek meghatározására vonatkozóan az olyan különösen súlyos bűncselekmények esetében, amelyek jellegüknél vagy hatásuknál fogva a több államra kiterjedő vonatkozásúak, illetve amelyek esetében különösen szükséges, hogy az ellenük folytatott küzdelem közös alapokon nyugodjék. Ezek a bűncselekményi területek a következők: terrorizmus, emberkereskedelem és a nők és gyermekek szexuális kizsákmányolása, tiltott kábítószerek-kereskedelem, tiltott fegyverkereskedelem, pénzmosás, korrupció, pénz és egyéb fizetőeszközök hamisítása, számítógépes bűnözés és szervezett bűnözés”. Már a TEFU is eltérő fogalmakat használ (terrortámadás, terrorista fenyegetés, terrorizmus és ahhoz kapcsolódó tevékenység) anélkül, hogy bármelyiket is definiálná. A TEFU alapján kiadott, megalkotott egyes jogi aktusok és stratégiák folytatják az eltérő fogalomhasználatot és az egyes fogalmak tételes meghatározásának hiányát. Természetesen minden uniós szabályozásnál felmerül az egyik örök kérdés, hogy a tagállami szuverenitás vagy a szupranacionalitás, azaz az uniós kizárólagos szabályozási jogkör érvényesül-e az adott területen? A terrorizmus, mint biztonsági kérdéskörbe tartozó szabályozás esetén a tagállami szuverenitás megmaradt. Az EU csak irányelvet, kerethatározatot bocsát ki elsődlegesen. Ez a szabályozást kötelezővé teszi, ugyanakkor annak tartalmát a tagállamok hatáskörében tartja. Ezen szabályozási mód lehetőséget ad a tagállamoknak, hogy uniós szinten a lehető legjobb, egységes szabályozási módot válasszák. Az uniós szintű szabályozásnak azonban korlátja lehet, hogy az adott tagállamon múlik, az irányelveket, kerethatározatokat milyen formában és tartalommal ülteti át saját jogrendszerébe, és arra mikor kerít sort. Az uniós alapszerződésben meghatározott együttműködés legfontosabb irányvonalát és szabályozási követelményeit a 2003. december 12–13-án megtartott Európai Tanács ülésén elfogadott European Security Strategy (Európai Biztonsági Stratégia, ESS) tartalmazza (URL8). A stratégia is kiemelt jelentőséget tulajdonít a terrorizmusnak, mint a biztonságra jelentős veszélynek, elsőként említve azt a tömegpusztító fegyverek elterjedése, a szervezet bűnözés, a kiberbiztonság, az energiabiztonság és az éghajlatváltozás mellett (URL8, 14–15.). A 2010. március 25–26-án megtartott Európai Tanács ülésén elfogadott European Internal Security Strategy (Európai Belső Biztonsági Stratégia, EISS) az ESS-hez hasonlóan a terrorizmus elleni küzdelmet fontos prioritásként kezeli, azonban ekkor még a szervezett bűnözés elleni fellépés megelőzi azt (URL9). Mind az ESS, mind

az EISS első változata a terrorizmus elleni fellépés elsődleges eszközeként még a bűnügyi együttműködést emeli ki, illetve a terroristaszervezetek, az azokhoz köthető személyek anyagi eszközeinek befagyasztását. Ezen időszakban került bevezetésre többek között az Európai Elfogató Parancs jogintézménye, ekkor került sor az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok közti bűnügyi segítség együttműködési megállapodás aláírására, valamint a terrorizmust finanszírozó pénzügyi eszközök befagyasztására és visszaszerzésére is (URL9, 14.).

Az ESS és az EISS azóta többször átdolgozásra került, azonban az alapvető célok és prioritások nem változtak ezen elvi kereteket meghatározó dokumentumokban. Azóta elkészült már a terrorizmust és az az elleni küzdelmet szintén kiemelt prioritásként kezelő Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan (URL10) is, mint ezen dokumentumokat tartalommal kitöltő további stratégia, és az azok alapján megalkotott uniós jogi aktusok is. A jogi aktusok jól mutatják, hogy a terrorizmus ma kiemelt biztonsági kérdés mind tagállami, mind uniós szinten. Sőt a szektorális elmélet kidolgozója, Barry Buzan szerint a terrorizmus elleni háború (War on Terrorism) alapvetően befolyásolja az adott állam, vagy éppen az Európai Unió működését, biztonságát és jövőjét, így a terrorizmus elleni stratégiák és jogszabályok kidolgozása elengedhetetlen (Stone, 2009, 10.). Az Európai Tanács 2005. november 30-án fogadta el az Európai Unió terrorizmusellenes stratégiáját (URL11), amely négy pilléren (megelőzés, védekezés, üldözés, reagálás) nyugvó rendszert vázolt fel a terrorizmus elleni küzdelemben. Megelőzésen elsősorban a terroristává válás prevencióját és a terrorista médiatartalomhoz való hozzáférést említi a dokumentum. A védekezés a lakosság és az infrastruktúra védelmére fókuszál, amelybe beletartozik a határvédelem, az okmányok ellenőrzése is. Az üldözés elsődlegesen a nemzetbiztonsági és igazságügyi hatóságok együttműködését takarja. A reagáláson a bekövetkezett terrorcselekmények kezelését érti. A stratégia számos, Baldwin által a biztonság problémájának specifikációja során meghatározott kérdésre azonban nem nyújt választ, amellyel bővíthető lenne (például mennyibe kerül a biztonság a terrorizmus vonatkozásában, mennyi időre szóló biztonságot akarunk elérni stb.) (Baldwin, 1997, 12–17.).

A stratégia négy pilléres működését jól mutatja az EU későbbi jogalkotása, amely az egyes pillérekhez kapcsolódóan is jól beazonosítható. Elsőként említhető a 2001. december 27-én elfogadott Európa Tanácsi Közös Álláspontról (2001/931/CFSP), és a tanács által ugyanekkor elfogadott 2582/2001/EK rendeletről is, amely terrorcselekmények elkövetésében részt vevő személyekkel, szervezetekkel szemben korlátozó intézkedéseket, elsősorban pénzügyi szankciókat enged meg. A közös álláspontról a terrorista cselekményeket katalógusszerűen sorolja fel, és az ahhoz kapcsolódó személyeket tagállami jelzésre a listára

lehet tenni. A lista folyamatosan változik. Legutoljára a tanács a 2019. január 8-i EU 2019/24 végrehajtási rendeletében rendelkezett a korlátozó intézkedés alá eső szervezetekről, személyekről. A terrorizmus elleni küzdelemről először a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat rendelkezett. Ezt váltotta fel az Európai Parlament és az Európa Tanács (EU) 2017/541 irányelve (2017. március 15.) a terrorizmus elleni küzdelemről, a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint a 2005/671/IB tanácsi határozat módosításáról, melynek tagállami jogrendbe történő átültetésének határideje 2018. szeptember 8-a volt.

Az irányelv a terrorizmust ugyan nem definiálja, de a terrorista és a terrorista csoportokhoz kapcsolódó büntetendő cselekmények minimum elemeit – a korábbi szabályozáshoz hasonlóan – szabályozva a terrorista cselekmények tartalmi elemeit sorolja fel minimumszabályként a 3. cikkében:

- szándékos cselekmény;
- kárt okoz államnak vagy nemzetközi szervezetnek;
- meghatározott cselekménytípus (például emberrablás, légi jármű hatalomba kerítése);
- és cél (lakosság súlyos megfélemlítése; kormány vagy nemzetközi szervezet jogellenes kényszerítése; ország vagy nemzetközi szervezet politikai, gazdasági, alkotmányos vagy társadalmi struktúráinak súlyos destabilizálása vagy lerombolása).

Ezt meghaladóan az irányelv (4–12. cikk) szabályozási kötelezettségként írja elő az egyes terrorizmushoz köthető cselekmények büntetendővé tételét (például terrorista csoport irányítása, terroristák toborzása, terrorizmus céljából történő utazás).

Önmagában az irányelv a terrorizmus és a terrorista szót használva szabályozza a büntetendő cselekményeket, azonban nem tesz különbséget a már említett terrorizmus/terror, és így terrorista/terrorcselekmények, valamint terrorista- és terrorszervezetek között. Ennek jelentősége abban áll, hogy az irányelv gyakorlati végrehajtásának elősegítését szolgáló egyes külön jogi aktusok már az irányelvben használt terrorizmusra és a fogalom meghatározására utalnak vissza, és teszik a szabályozás alapjává (például az Európa Tanács 2008/651/IB határozata, az úgynevezett Prümi Szerződés). Az irányelv a terrorista bűncselekmények minimumszabályait keretszabályként állapítja meg és túlságosan részletes. A 10. pontban felsorolja az egyes bűncselekménytípusokat (a személy élete elleni támadástól a veszélyes anyag kiengedéséig), amelyek meghatározott céllal történő elkövetése (például lakosság súlyos megfélemlítése), és abban az esetben büntetendők, ha államnak vagy nemzetközi szervezetnek kárt okoznak. A túlságosan részletező, nem világos fogalmakat használó fogalomalkotás

mellett az irányelvre is jellemző az eltérő szóhasználat. Magában a preambulumban terrorcselekmények, terrorista bűncselekmények, terrorista veszély is szerepel azzal, hogy azok pontos alkalmazási köre nincsen meghatározva. Az irányelv és annak korábbi változata folyamatosan bővül a büntetendő cselekményeket illetően. Az újabb és újabb jelenségek megjelenése esetén azokat a szabályozás körébe vonja. Jó példa erre a terrorizmus céljából történő utazás büntetendővé tétele azok után, hogy sok uniós állampolgár kiutazva Szíriába csatlakozott az Iszlám Államhoz, mint harcos. Az egységes és világos terrorizmus fogalom-meghatározásának hiánya mellett a szabályozásra jellemző az is, hogy a jogalkotás ezen a téren az események után kullog, és az új jelenségeket utólag vonja szabályozás alá (Cohen–Blanco, 2016, 44.). Ezt meghaladóan a szabályozás tipológiája is hiányzik, jelenleg eltérő fogalmakat és tartalmakat használ az uniós jogalkotás a terrorizmus szabályozási körében. Az egységes szabályozás megalkotását azonban az is hátráltatja, hogy ahhoz még a tudomány sem tud segítséget adni.

A terrorizmus egységes fogalmának hiánya a tudományban

A tudomány – az Európai Unió jogalkotásához hasonlóan – szintén adós maradt egy egységes, terrorizmusra vonatkozó definícióval annak ellenére, hogy jelenleg több száz definíció ismert a tudományterületen (Schmid, 2004b, 375–419.; Schmid, 2016, 50–54.; Coady 2004, 37–58.). A több száz definíciót vizsgálva azonban szintén nem egyszerű egységes fogalmat alkotni az egyes meghatározások eltérő tartalmi elemei miatt, amelyek szintetizálása is nehéz (Weinberg et al., 2004, 777–794.; Ganor, 2010, 287–304.). Annak kiválasztása, hogy éppen melyik definíciót használjuk, részben egyéni ízlés kérdése, másrészt a kutató vagy tudós társadalmi beágyazottságától is függhet. Hiszen nyilvánvaló, hogy egy európai uniós tagország kutatójának a fogalom alkotásánál jelentős súllyal esnek latba az emberi jogok, illetve a civilizációs, kulturális hatás is. Az egységes fogalom meghatározását nem segíti az sem, hogy magát a terrorizmust, mint jelenséget nehéz tipologizálni (Marsden–Schmid, 2011, 158–200.) az eltérő formái, az abban résztvevők, az azt alakítók és további szempontok miatt. Jómagam is csak két példát említek itt a teljesség igénye nélkül azzal, hogy a két fogalom meghatározásában közös elemek fedezhetők fel, de a fogalomalkotás különbözőségét is jól szemlélteti. A Marie-Helen Maras által említett fogalmi elemek egységbe foglalásával a terrorizmust olyan tudatos, politikai vagy más előny, cél megszerzése érdekében kifejtett, legitim módon nem igazolható, erőszakos cselekményként vagy azzal való fenyegetésként definiálhatjuk, amely a

társadalomra a célpontok miatt hat, és ezáltal befolyásolja a politikai rendszert is (Maras, 2016, 33–37.). Jonathan Barker ezzel szemben a terrorizmus tömör fogalmát adta, mikor azt civil célpontok ellen, politikai céllal elkövetett erőszakként, vagy azzal való fenyegetésként határozta meg (Barker, 2003, 17-19.). A fogalomalkotás nehézségét jól szemlélteti Schmid, aki szerint az egyetlen állandó a büntetőjogi szabályozásnál, hogy az állam – jelen esetben az Európai Uniót alkotó tagállamok – határozzák meg, hogy mi minősül terrorizmusnak és terrorista bűncselekménynek, és az elkövetők hogyan büntethetők (Schmid, 2004a, 197–198.).

Összegzés

Természetesen egy ilyen rövid értekezés nem ad arra módot és lehetőséget, hogy az összes Európai Unió terrorizmus ellenes küzdelemben részt vevő intézmény, szervezet, jogi aktus bemutatásra kerüljön. Témánk szempontjából itt annak a felvetése fontos, hogy jelenleg az Európai Unióban nem létezik egységes fogalom a terrorizmus meghatározására. Az idézett irányelv is csupán minimum szabályozást tesz lehetővé, amely értelemszerűen bővíthető, de szűkíthető is, vagy adott esetben alkalmazása bizonyos mértékben mellőzhető is bizonyos tagállamban. Továbbá a szabályozás tipológiája a fent írtak szerint hiányzik, és jelenleg eltérő fogalmakat és tartalmakat használ az uniós jogalkotás is ezen jelenséggel kapcsolatban. Emiatt az Európai Unió jogi aktusaiban jelenleg egyes terrorizmushoz/terrorhoz, terrorista-/terrorszervezetekhez, terrorista-/terrorcselekményekhez köthető elemek vannak terrorizmusként definiálva (például terrorista csoport, visszatérő harcos stb.), anélkül, hogy a tanulmányban írt éles elhatárolás és fogalmi pontosítás megtörténne. A szabályozásra pedig jellemző, hogy a jogalkotás az események után kullog. A terrorizmussal kapcsolatos egységes büntető anyagi jogi fogalmat az együttműködés mélyítése érdekében mindenképpen szükséges megalkotni. Ennek keretében javaslatom szerint elsődlegesen a terrorizmus és terror különválasztása és fogalmi meghatározása, valamint az abból adódó terrorista cselekmények, terrorcselekmények, terroristaszervezet, terrorszervezet fogalmának bevezetése, újradefiniálása szükséges. A fogalomalkotásnál nem hagyható figyelmen kívül, hogy az állami terrorizmus is elkövethető, és e körben szükséges lenne az állami terrorizmus helyének újragondolása, különösen a háborús bűncselekményekhez és népirtással kapcsolatos bűncselekményekhez képest, és szabályozásának valamilyen formában történő meg gondolása.

Az egységes szabályozásnál a tagállamoknak – figyelemmel a szuverenitásukkal

kapcsolatban felmerülendő kérdésekre is – a lehető legjobb szabályozási módot kell megtalálniuk, akár az irányelvet, akár az alapszerződés módosítását, akár más szabályozási eszközt is választanak. Különös gonddal kell vizsgálni, hogy a szabályozás mely része kerüljön uniós hatáskörbe és mely maradjon nemzeti állami hatáskörben. A büntető anyagi jogi szabályozásnál, illetve a terrorizmussal kapcsolatos korlátozó intézkedéseknél az unióban maradéktalanul érvényesülnie kell az emberi jogoknak. Azonban a szabályozás során nem hagyható figyelmen kívül, hogy az egyén mit hajlandó feladni azért, hogy több biztonságot kapjon (Baldwin, 1997, 8.). Vagyis a szabályozásnál az érintettek emberi jogainak is érvényesülniük kell mind az elkövetői, mind a sértetti oldalon, vagy adott esetben a korlátozást (például internet hozzáférés korlátozása, banki és egyéb adatok) elszennvedő személynél is. Az egységes fogalommeghatározásnál pedig kerülni kell a túlzott, túlságosan részletes és minden cselekményre kiterjedő szabályozást, mert az a gyakorlati használatot nehezíti. Lehetőséget kellene adni arra, hogy a szabályozás a jogalkalmazás során is bővíthető legyen akár értelmezéssel, akár jogesetek révén. Azt, hogy mindezen javaslatokból megvalósul-e egyáltalán bármelyik is, és milyen formában azt nem tudhatom, de bízom abban, hogy a tanulmány elolvasása a témával kapcsolatos eddigi ismeretek bővítésére és új nézőpontból való megközelítésére lehetőséget adott, amely további gondolkodásra ösztönöz.

Felhasznált irodalom

- Baldwin, D. A. (1997): *The concept of security*. Review International Studies, 23, 5–26. DOI: 10.1017/S0260210597000053
- Barker, J. (2003): *A terrorizmus*. Budapest: HVG Könyvek
- Coady, C. A. J. (2004): *Terrorism and innocence*. The Journal of Ethics, 1, 37–58. DOI: 10.1023/B:JOET.0000012251.24102.a5
- Cohen, J. – Blanco, J. M. (2016): *Knowledge, the Great Challenge to Deal with Terrorism*. Revista de Estudios en Seguridad Internacional, 1, 44. DOI: 10.18847/1.3.3
- Douglas, J. E. – Burgess, W. A. – Burgess, A. G. – Ressler, R. K. (2006): *Crime Classification Manual (second edition) – A standard system for investigating and classifying violent crimes*. Hoboken–New Jersey: Wiley
- Ganor, B. (2010): *Defining Terrorism: Is one man's terrorist another man's freedom fighter?* Police Practice and Research, 4, 287–304. DOI: 10.1080/1561426022000032060
- Gazdag F. – Remek É. (2018): *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó
- Hímer N. V. (2011): *A terrorizmus eredete és fejlődéstörténete*. Szakmai Szemle, 2, 49–70.
- Kemény J. (2005): *Az Al-Kaida mozgalom*. Magyar Hadtudomány, 1, 4.

- Maras M. H. (2016): *A terrorizmus elmélete és gyakorlata*. Budapest: Antal József Tudásközpont
- Marsden, S. V. – Schmid, A. P. (2011): *Typologies of Terrorism and Political Violence*. In: Schmid, A. P. (szerk.): *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. London and New York: Routledge
- Rapoport, D. C. (2006): *The Four Waves of the Modern Terrorism*. In: Rapoport, D. C. (szerk.): *Terrorism. Critical Concepts in Political Science*. Hoboken: Routledge, 3–30. DOI: 10.4324/9781315235691-1
- Schmid, A. P. (2004a): *Frameworks for conceptualising terrorism*. *Terrorism and Political Violence*, 2, 197–221. DOI: 10.1080/09546550490483134
- Schmid, A. P. (2004b): *Terrorism – The Definition Problem*. *Case Western Reserve Journal of International Law*, 2, 375–419.
- Schmid, A. P. (2016): *The way forward on counter-terrorism: Global perspectives*. *Strathmore Law Journal*, 1, 50–54.
- Stone, M. (2009): *Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis*. *Security Discussion Paper Series*, 1, 10.
- Sundquist, M. V. H. (2010): *Political Terrorism: An Historical Case Study of the Italian Red Brigades*. *Journal of Strategic Security*, 3, 53–68. DOI: 10.5038/1944-0472.3.3.5
- Wenberg, L. – Pedahzur, A. – Hirsch-Hoefle, S. (2004): *The Challenges of Conceptualizing Terrorism*. *Terrorism and Political Violence*, 4, 777–794. DOI: 10.1080/095465590899768

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *Europol: Terrorism Situation and Trend Report 2019*.
<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>
- URL2: *Institute for Economics & Peace: Global Terrorism Index 2019*. <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/11/GTI-2019web.pdf>
- URL3: Jules Stewart: *Europe’s Oldest Terrorist Organization: The Basque ETA Marks 50 Years of Operations*. <https://jamestown.org/program/europes-oldest-terrorist-organization-the-basque-eta-marks-50-years-of-operations/>
- URL4: *Country Reports on Terrorism 2017 - Foreign Terrorist Organizations: Continuity Irish Republican Army*. <https://www.refworld.org/docid/5bcf1f4ca.html>
- URL5: *Dossier: Geschichte der RAF*. <https://www.bpb.de/geschichte/deutsche-geschichte/geschichte-der-raf/49305/die-opfer-der-raf>
- URL6: Ole WEAVER: *Securitization and desecuritization*.
<https://www.libraryofsocialscience.com/assets/pdf/Waever-Securitization.pdf>
- URL7: *Az Európai Unió Működéséről Szóló Egységes Szerkezetbe foglalt Szerződés (TEFU); C 326/47-C-326/390*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2012:326:-FULL&from=HU>,

URL8: *Az Európai Biztonsági Stratégia.*

<https://www.consilium.europa.eu/media/30811/qc7809568huc.pdf>

URL9: *Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája Az európai biztonsági modell felé, Európai Unió 2010.* <https://www.consilium.europa.eu/media/30741/qc3010313huc.pdf>

URL10: *Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan (Globális stratégia)* https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy/17304/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en

URL11: *Az Európai Unió terrorizmusellenes stratégiája.* <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=hu&f=ST%2014469%202005%20REV%204>

URL12: *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/541 IRÁNYELVE (2017. március 15.) a terrorizmus elleni küzdelemről, a 2002/475/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint a 2005/671/IB tanácsi határozat módosításáról.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L0541&from=HU>

Felföldi Péter – Major Róbert – Mészáros Gábor

Rendészeti képzés és a közlekedésrendészet egyes kérdései Szlovákiában

Particular questions of law enforcement training and traffic policing in Slovakia

Absztrakt

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának Közbiztonsági Tanszéke és a Pozsonyi Rendőrákadémia Rendészettudományi Tanszéke (Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra policajných vied) az elmúlt évek során jól működő informális kapcsolatban állt egymással. Kölcsönös konferencia meghívások, publikációk megjelentetése, egymás intézményeibe történő látogatások történtek, és a jövőre nézve is tervben vannak hasonló események mindkét tanszék munkatársai részéről. Jelen tanulmányunkban ezen kiváló kapcsolat állomásaként a 2018 májusában lezajlott szakmai látogatás tapasztalatainak rövid bemutatására vállalkoztunk.

Kulcsszavak: közlekedésrendészet, Szlovákia, rendészeti képzés

Abstract

The Department of Public Safety of the Faculty of Law Enforcement at the National University of Public Service and the Department of Law Enforcement Science of the Academy for Police Force in Bratislava (Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra policajných vied) have maintained well-functioning informal connections for the past years. Mutual invitations for conferences, publishing of papers, mutual visits in each other's institutions occurred and similar events are planned also for the future for associates of both departments. The present paper intends to introduce a brief presentation of the experiences at the professional visit, as an event of the excellent connections, in May 2018.

Keywords: traffic policing, Slovakia, law enforcement training

Szlovákia

Szlovákia Magyarország északi szomszédja, 49 036 négyzetkilométerével és 2016-os becslés szerinti 5 435 343 fős lakosságával (URL1) Magyarország 93 030 négyzetkilométeréhez és (az összehasonlíthatóság érdekében szintén 2016-os adatot alapul véve) 9 855 571 fős lakosságához (URL2) viszonyítva területben 52,7%-a, népességében pedig 55,15%-a hazánknak. A két ország történelme szorosan összefügg, így kulturális és társadalmi szinten is számos hasonlóság mutatkozik. Földrajzi szinten azonban a két ország között már jelentősebbek az eltérések. Míg Magyarország döntően síkvidéki ország, kisebb részben hegyvidéki tájegységekkel, addig Szlovákiára ennek pont az ellenkezője jellemző. A társadalmi és kulturális átfedések azonban ennek ellenére (vagy pont ennek köszönhetően) felfedezhetőek, Szlovákia síkvidéki területein a magyar kultúrtáj, míg hazánkban a Dunántúli és az Északi-Középhegységben helyenként a szlovákiai hegyvidékre is jellemző településszerkezet található meg. A Magyarországgal határos országok közül a Szlovákiával közös határszakasz a leghosszabb, 655,1 kilométer (URL3), amely mindkét ország schengeni tagóságának megfelelően átjárható. Azonban ennek a határszakasznak jelentős része a Duna és az Ipoly folyók mentén létrejött vízi határ, melyeken hidak biztosítják az országok közötti kapcsolatot. A történelem során a keskenyebb Ipoly folyón a szemközti települések között csaknem mindenhol található volt hidas összeköttetés, amelyet majdnem teljes egészében felszámoltak az Ipoly határfolyóvá tételét követő évtizedekben, így az 1950-es évekre csak négy maradt a 47-ből (Hrubík–Wollent, 2003). A Dunát átívelő, Esztergomot és Párkányt összekötő Mária Valéria híd második világháborúban történt felrobbantása után 57 évig nem is történt meg a híd végleges újjáépítése (Tóth, 1999). A szintén a világháborúban felrobbantott komáromi Erzsébet hidat, valamint a világháború előtt átadott Vámoszabadi hidat már 1946-ra sikerült helyreállítani (bár még nem a végleges szerkezetűre, de a kapcsolatot megteremtette a két part között), azonban a Komárom melletti vasúti hídon csak 1954-ben indulhatott újra a forgalom (Domanovszky et al., 2009). Jelenleg Komárom mellett új közúti híd létesítése van folyamatban, az Ipolyon pedig több, korábban elpusztított híd rekonstrukciója van kilátásban. Az Ipoly tekintetében a Pöstyénpuszta és Petőpuszta (Peťov) közti felújított Katalin hidat 2012. február 24-én adták át a forgalomnak, míg Rárós (Rároš) és Rárópuszta között 2011. október 11-én készült el a Madách híd. Ipolytarnóc és Kalonda közös határszakaszától a Zemplénagárd–Nagytárkány (Vel'ké Trakanya) határszakaszig szárazföldi határ húzódik a két ország közt, majd a Győröcske–Kistárkány, valamint a Záhony–Kistárkány (Malé Trakany) szakaszon a Tisza jelenti a közös határt, de ezen a

rövid folyószakaszon nem található határátkelő. A szárazföldön azonban történelmi okokból (az Ipoly menti településekhez hasonlóan) csaknem mindenhol található valamilyen összeköttetés, amit a 20. században politikai okokból szintén kettévágtak, de mára szerencsére a régi infrastrukturális kapcsolatokat újra megnyitották, elősegítve ezzel a munkaerő áramlását, valamint a családi és baráti kapcsolatok ápolását is. De nemcsak meglévő kapcsolatok újraélesztéséről, hanem további szárazföldi közúti kapcsolódási pontok létesítéséről is beszélhetünk, ugyanis az Országos Területrendezési Terv további gyorsforgalmi kapacitásbővítést tartalmaz ; az M2-es út Ipolyság (Sáhy) felé történő vezetését, a 21-es út Somoskőújfalui történő gyorsforgalmi kiépítését, az M30-as autópálya tovább vezetését Hidasnémeti felé a Kassával való gyorsforgalmi kapcsolat megteremtése érdekében, valamint az M3-as autópálya Győröcske térségében létesülő átvezetését.

A szlovák közigazgatás

Szlovákiában nyolc megyei szintű közigazgatási egység van (Pozsonyi, Nagyszombati, Nyitrai, Trencsényi, Zsolnai, Besztercebányai, Kassai, Eperjesi), amelyet kerületeknek (kraj) neveznek, ezek járásokra tagozódnak, melyből 79 került kialakításra. Az ország területén – 2017-es adat szerint – 482 km autópálya található, a teljes gépjárműállomány pedig 3 077 648 darab, amelyből 2 223 117 személygépkocsi (URL4). Hazánk járműállománya 2017-es adat szerint 4 211 711 (URL5), melyből 3 471 997 (URL6) személygépkocsi. Szintén 2017-es adat szerint 18 057 km állami fenntartású közút található Szlovákiában (URL7), ehhez tartozik még nagyjából 25 000 km egyéb önkormányzati, illetve közforgalom számára megnyitott magánút. Ez 0,878 km/km² úthálózat-sűrűséget jelent. Hazánkban ez az arány a 32 006 km állami, és 174 578 km egyéb fenntartású közúthossz (URL8) mellett 2,22 km/km². Magyarország több mint 2,5-szörös úthálózat-sűrűsége az eltérő domborzati adottságokkal magyarázható. Érdekes azonban, hogy az ezer főre eső gépjárművek számában hazánk hozzávetőleg 427, míg Szlovákia 566 darabos mutatószámmal rendelkezik, vagyis Szlovákiában egy fajlagosan nagyobb járműsűrűségnek, egy fajlagosan ritkább hálózaton kell osztoznia. Az előzőkből is látható, hogy vannak különbségek és hasonlóságok is, az azonban tényszerűen megállapítható, hogy a két térség közlekedése, fejlődése egymástól nem választható el. A társadalmi-gazdasági viszonyok hatnak az egymás melletti régiókra, és ezt a szempontot mindenképp érdemes rendészeti oldalról is vizsgálni. A közös történelem a közigazgatásban is nyilvánvalóan azonos kiindulási pontot jelent, és bár a két ország közigazga-

tási szempontból már majdnem száz éve különböző ágakon fejlődik, de a kulturális-szociális párhuzamok hasonló problémákat vetnek fel, amire mindkét országban születhetnek és születnek is hasonló válaszok. Ez a hasonlóság a rendészeti képzésben és a közlekedésrendészet területén is tetten érhető. Gyakran elhangzó megállapítás az, hogy a közlekedés egy viszonylag pontos lenyomata egy társadalom egészének (Sajó, 2008). Az egyén közlekedésben tapasztalható szabálykövetési hajlandósága általában egybeesik a mindennapokban érzékelhető szabálykövetési magatartásával. Ez könnyen belátható, például, ha valaki a megengedett legnagyobb sebesség átlépését nem érzi magára vagy másra nézve veszélyesnek, azt súlytalan, apróbb kihágásnak tartja, amit úgyszemint lát senki, akkor egy más jellegű szabály áthágását is ugyanilyen könnyen legalizálhatja saját magára nézve. Ezen a ponton válik érdekessé az a kérdés, hogy északi szomszédunknál vajon milyen válaszokat adnak erre a kérdésekre, egyrészt a jogszabályok betartatónak képzése során, másrészt a közlekedési helyzet és a közlekedésbiztonság alakítása terén.

A rendészeti szakképzés felépítése

Szlovákiában a rendőrséget leggyakrabban PZ mozaikszóval említik, amely a Policajného zboru kifejezésből származik, jelentése: rendőri testület. A továbbiakban itt is a PZ mozaikszót alkalmazzuk a szlovákiai rendőrségre, hogy megkülönböztethessük a magyarországi rendőrségtől. Hazánkhoz hasonlóan északi szomszédunknál is többlépcsős rendészeti képzés zajlik, amelynek teljesítése a szolgálatellátás alapfeltétele. A PZ munkatársainak kötelessége a szakmai és jogszabályi ismereteik bővítése és naprakészen tartása, amihez elengedhetetlenek a tréningek és a továbbképzések is, mivel a folyamatosan változó jogszabályi környezet ezt megköveteli a szervezet bármely szintjén szolgálatot teljesítő munkatársától. Így elmondható, hogy az egész rendőri pályafutást végig kell, hogy kísérje a szakképzés, illetve a továbbképzés.

Ahogy Magyarországon, úgy Szlovákiában is a szakképzés két alapvetően elkülönülő szintje a középszintű végzettséget adó szakközépiskolai képzés, és a felsőoktatás keretein belül működő Pozsonyi Rendészeti Akadémia (Akadémia Policajného zboru v Bratislave). Szakközépiskolákból három található az országban:

- Pozsonyi Rendészeti Szakközépiskola (Stredná odborná škola Policajného zboru Bratislava);
- Bazini (Pezinok) Rendészeti Szakközépiskola (SOŠ Policajného zboru Pezinok);

- Kassai Rendészeti Szakközépiskola (SOŠ Policajného zboru Košice).

A felsőfokú rendészeti szakképesítést a Pozsonyi Rendészeti Akadémián lehet megszerezni, itt zajlik a PZ tisztképzése. Az akadémia a rendőrséggel együttműködő egyéb szervezeteknek, például a Bűnügyi és Szakértői Intézet munkatársainak továbbképzésében is részt vesz. A rendészeti képzés elsődleges és másodlagos oktatási fázisokat tartalmaz. Elsődleges szinten a rendészeti alapképzés és a specializációk képzése található meg, a másodlagos szinten pedig a továbbképzés, amely a szakképesítésben történő elmélyülést segíti elő.

A középiskolai szintű és a felsőfokú képzésben is jelentős hangsúlyt kap a határrendészeti és az idegenrendészeti képzés. Az ország teljes, 1611 km-es határszakaszából mindössze 97 km (6,02%) (URL9) az Ukrajnával közös Európai Unió külső határ, a fennmaradó szakasz a schengeni övezethez tartozó belső határszakasz. Határellenőrzés csak az Ukrajnával közös határszakaszon, illetve a nemzetközi repülőtereken (Bratislava Airport, Košice Airport, Piešťany Airport, Poprad-Tatry Airport, melyek közül jelenleg csak a pozsonyi Bratislava Airport fogad és indít járatokat az Európai Unió kívülre) van (URL10). A határrendészeti képzésben emiatt a schengeni jog oktatása is jelentős hangsúlyt kap, mivel az ország nemzetközi közlekedési kapcsolatait alapvetően ez határozza meg. A nemzetközi rendőri együttműködés témaköre a kérdésben szintén hangsúlyos.

A rendészeti középiskolákban folyik a rendészeti oktatásba illesztett nyelvi képzés is, amely angol vagy német nyelv elsajátítását teszi lehetővé. Ez posztgraduális képzésben is elérhető a PZ tagjai számára. Idegen nyelvű képzések – hat választható kurzus – a rendészeti felsőoktatásban is választható, melyek angol nyelven érhetők el.

A PZ tagjai számára szervezett nyelvtanfolyamok a pozsonyi és a kassai rendészeti középiskolákban kerülnek lebonyolításra. A pozsonyi középiskola nagyobb vertikumú, itt kerülnek megszervezésre többek között a Különleges Rendőri Tevékenységet Folytató Hivatal, a Schengeni Információs Rendszerben tárolt adatok kiegészítő információcseréjével foglalkozó SIRENE (Supplementary Information Request at National Entry), a Szervezett Bűnözés Elleni Hivatal, a Bűnügyi Hivatal, a Védelmi Szolgálat és a Határ- és Idegenrendészeti Hivatal számára az angol nyelvű továbbképzések.

Ezen felül angol és orosz nyelvű továbbképzéseket szervez még a Határ- és Idegenrendészeti Hivatal is a PZ egyes egységeinek. Angol nyelvű továbbképzések vannak a határellenőrzési osztályvezetők és osztályvezető-helyettesek számára, valamint az európai határőrizeti rendszer keretében a tagállamok határőrizeti hatóságai (határőrség, parti őrség, rendőrség, vámhatóság, tengerészet)

operatív információcseréjének, valamint együttműködésének elősegítésére létrehozott EUROSUR angol nyelvű terminológiájának elsajátítása érdekében. Az orosz nyelv oktatása a keleti, nem schengeni határszakasz ellenőrzésének hatékonysága érdekében lényeges.

A rendészeti képzésben a felsőfokú végzettséget a Pozsonyi Rendészeti Akadémián lehet megszerezni. Az akadémia egyetemi szintű oktatási intézmény és 1992. október 1-je óta szolgálja a rendészeti felsőoktatást. Az intézmény elsődleges feladata a felsőfokú végzettséggel rendelkező szakemberek utánpótlása a PZ és egyéb állami szervek, valamint nem állami működtetésű vállalatok számára (URL11). A rendőri képzés irányítása a Szlovák Köztársaság Belügyminisztériumának személyügyi és szociális feladatokkal foglalkozó részlegének (SPSČ MV SR) irányítása alá tartozik mind a középfokú, mind a felsőfokú oktatás területét illetően. A minisztérium a PZ erre szakosodott részlegeivel együttműködve meghatározza a rendészeti oktatás céljait és feladatait. Ellenőrzési és módszertani tevékenységet végez a rendészeti szakközépiskolák felett, és fenntartói feladatokat is ellát az állami képzésszervezésen felül. A rendészeti képzés szervezési oldalról tekintve különböző szinteken történik. A rendőrök alapfokú oktatását a CVP (Oktatási és Pszichológiai Központ), valamint az SPSČ MV SR irányítja, a rendőrtisztek továbbképzését a CVP és az SPSČ MV SR együttesen irányítja, viszont a lebonyolításban részt vesz a minisztériumon kívül a PZ, az akadémia, valamint a rendészeti szakközépiskolák is.

Az akadémia az Európai Rendőrakadémiák Szövetségének (AEPC), az Európai Rendőrakadémiának (CEPOL), a Közép-Európai Rendőrakadémiának (MEPA) teljes tagja, valamint az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (FRONTEX) partnere. Részt vesz továbbá a nemzetközi szakképzési és hallgatói mobilitási programban (ERASMUS+). Ezen felül számos Európai Unió országban kétoldalú együttműködést folytat a rendőrségi oktatási intézményekkel (URL12). A rendészeti szakközépiskolák a PZ középfokú végzettséggel rendelkező állományának utánpótlás-biztosításán felül – az egész életen át tartó tanulás jegyében – részt vesznek a továbbképzések lebonyolításában, illetve folyamatos Lengyelország, Magyarország, Románia, Franciaország és Németország rendészeti szakközépiskoláival a szakképzés területén folytatott együttműködés és tapasztalatcsere. A rendészeti képzés rövid áttekintéséből látható, hogy északi szomszédunk a képzés struktúráját tekintve hasonló felépítéssel rendelkezik, mint hazánk. Eltérések elsősorban a rendészeti felsőoktatás területén figyelhetők meg, mivel Szlovákiában a fenntartásban és a képzésszervezésben sokkal hangsúlyosabban jelenik meg a belügyminisztérium, mint Magyarországon, valamint Szlovákiában a tisztképzés egy akadémiai jelleggel működő felsőoktatási intézményben zajlik.

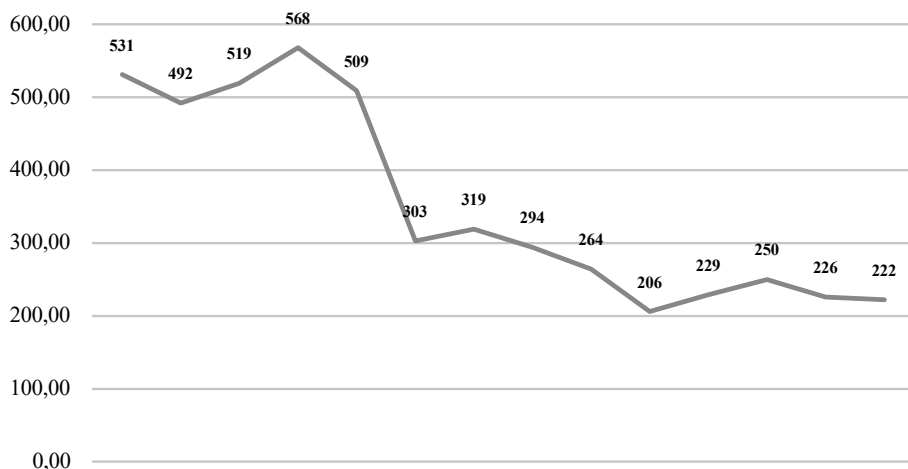
A közlekedésrendészet helyzete Szlovákiában

A PZ a közlekedésrendészettel a motorizáció terjedésének korai szakaszától kezdve foglalkozik. A csehszlovák időre visszatekintve azonban elmondható, hogy a közlekedésrendészet nem volt közös, az államszövetségen belül Csehország és Szlovákia is saját közlekedésrendészetet hozott létre. 1953 óta létezik Szlovákiában közlekedésrendészet, amely folyamatosan végzi tevékenységét. Természetesen Csehország és Szlovákia 1993. január 1-jei szétválása óta a két ország a korábbinál már jóval függetlenebbül fejlődik, azonban továbbra is szoros kapcsolatot ápolnak egymással több területen. Emellett Szlovákia közlekedésrendészete – a már korábban ismertetett nyelvi-kulturális-történelmi párhuzamokból kifolyólag – szorosan együttműködik Magyarország rendőrségével is. Hazánk szabályozási környezetét érintő hasonlóságok tekintetében elmondható, hogy Szlovákiában is de jure létezik az objektív felelősség intézménye, azonban a gyakorlati alkalmazását politikai okokból nem tudták megkezdeni. A szabályozás a PZ tapasztalataira alapozva készült el, emellett pedig az objektív felelősség magyarországi bevezetésének következtében a közlekedésbiztonság javulásában 2008-tól kimutatható trendjeit is figyelembe vették.

Konkrétumok terén a szlovákiai közlekedésbiztonsági helyzettel kapcsolatban a magyarországihoz hasonló, borús előrejelzések tűnnek reálisnak. A második Fehér Könyv (URL 13) 2011–2020-ig terjedő időszakra kitűzött, a közúti sérülések számának 2010-es bázisévhez viszonyított felére (345-ről 172-re) csökkentése, mint cél – a 2018-ig ismert statisztikák tükrében – előreláthatólag nem fog teljesülni, holott a korábbi prognózisok még optimistább képet festettek (Holubiczky, 2015). A 2010-es évek első felében bekövetkező jelentős csökkenés azonban – az éves halálozási adatok tekintetében – az évtized második felére stagnáló tendenciára váltott. Ezzel együtt Szlovákiában a közlekedésbiztonsággal a PZ-n kívül számos szervezet foglalkozik még. Egyrésről az állami intézmények, minisztériumok, oktatási intézmények, egészségügyi intézmények, másrészt az önkormányzati szervek, önkormányzatok vagy a magasabb területi egységek (kraj), harmadrészt – hazánkhoz hasonlóan – magánintézmények és magánszemélyek, kutatóintézetek, autósiskolák, alapítványok iskolái is jelentős részt vállalnak a baleset-megelőzés feladatkörében (Löffler–Holubiczky, 2017, 61.).

A Szlovák Köztársaság területén bekövetkezett halálos közúti közlekedési balesetek száma 1998-ban még 819 volt, ami az ország méretéhez és lakosságszámához viszonyítva nagyon megrendítő adat. Az utóbbi években tapasztalható 220–250 eset körüli stagnálás az egyik oka annak, hogy a második Fehér Könyv célkitűzéseit illetően nem várható sikeres teljesítés. A 2010-es évek

elején azonban látványos javulás következett be a halálos balesetek számának tekintetében, amiben nagy szerepe volt a kerékpárosok és a gyalogosok láthatóságának javítását célzó kampányoknak, intézkedéseknek is. A kerékpáros közlekedést illetően 2017-ben 41 fő vesztette életét. Emellett az is említésre méltó, hogy – hazánkkal ellentétben – Szlovákiában kötelező a kerékpáros bukósisak használata. Ennek a baleseti súlyosságot mérséklő hatásáról azonban hazánkban nem lehetett eddig egzakt következtetéseket levonni a balesetelemzések során, ellenben a kerékpárhasználati hajlandóságot nyilvánvalóan csökkentené (Felföldi, 2010). A kerékpározás kisebb részesedése a közlekedésben emellett magyarázható az ország domborzati viszonyaival is. Konkrétumként megemlíthető továbbá a lakott területen belül megengedett legmagasabb sebesség 60 km/h-ról 50 km/h-ra csökkentése is egy 2009-es jogszabály módosítással (URL14), amelynek hatására a belterületi halálos gyalogos gázolások száma nagymértékben visszaesett. Azóta a külterületi, állami közutakon történnek nagyobb eséllyel halálos közúti balesetek (Holubiczky, 2015).

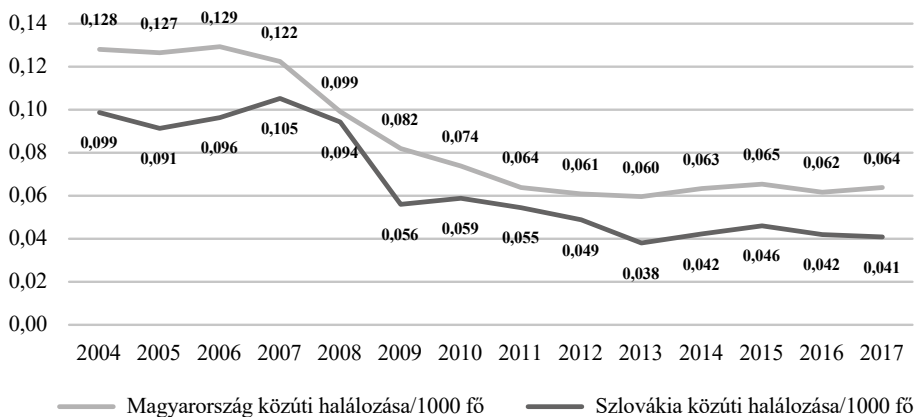

1. számú ábra: A Szlovák Köztársaság területén bekövetkezett halálos közúti közlekedési balesetek száma 2004 és 2017 között (Forrás: a Slovstat adatai (URL4) alapján a szerzők saját szerkesztése)

A 2. számú ábrán hazánk és Szlovákia baleseti arányainak változását lehet nyomon követni 2004-től 2017-ig. Az ezer fő lakosra vetített baleseti kockázat javulása mindkét ország esetében megfigyelhető, csak míg Magyarországon ezt elsősorban az objektív felelősség bevezetésének tudhatjuk be, addig Szlovákiában ennek a fent említett okai vannak. Az is megfigyelhető, hogy északi szomszédunk minden évben fajlagosan jobb adatokat hozott, aminek azonban

nem feltétlenül kizárólag a közlekedésbiztonságban rejlő magyarázata van, hanem módszertani eltérések is vannak a két ország statisztikai adatfelvételében.

Nemzetközi szinten a közlekedésbiztonság elsődleges mutatószáma a közlekedési balesetekben elhunytak száma, mivel ez a szám teszi lehetővé nemzetközi összehasonlító adatok generálását, úgymint az ország lakosságának ezer főre vetített baleseti halálozási kockázata. A súlyos és a könnyű sérülések adatfelvételében és feldolgozásában akkora eltérések vannak az egyes országok módszertanát illetően, hogy ez értelmetlenné teszi a nemzetközi összehasonlítást. A halálos áldozatok száma egy egzaktabb adat, de pont Szlovákia és Magyarország esetében mondható el az, hogy a közlekedési balesetekben elhunyt számát eltérően regisztrálják. Magyarországon a balesetet követő 30 napban, a baleset következményében elhunyt személyt is a balesetben elhunytként regisztrálják, viszont Szlovákiában csak a baleset helyszínén elhunyt személy tartozik ebbe a statisztikai körbe. Tehát míg Magyarországon, ha egy közlekedési baleset áldozata a balesetet követő 29. napon elhalálozik a kórházban, akkor az is a balesettel összefüggésben kerül a statisztikába, ezzel szemben Szlovákiában csak a helyszíni elhalálozást hozzák összefüggésbe a balesettel, nincsen 30 napos visszacsatolt adat. Ha Magyarországon is ezt a módszertant alkalmaznák, nyilvánvalóan a Központi Statisztikai Hivatal adatsoraiban alacsonyabb számok szereplnének évről évre a baleseti halálozásoknál. Azonban ez a módszertani eltérés nem eredményezne ekkora, átlagban 25%-os eltérést évente az 1000 főre vetített arányszámban, így elmondható, hogy Szlovákia ebben a mutatószámban hazánk előtt jár.

2. számú ábra: Magyarország és a Szlovák Köztársaság 1000 főre vetített közúti halálozási rátája 2004 óta. (Forrás: a Slovstat (URL4, URL15) és a KSH (URL16, URL17) adatai alapján a szerzők saját szerkesztése)

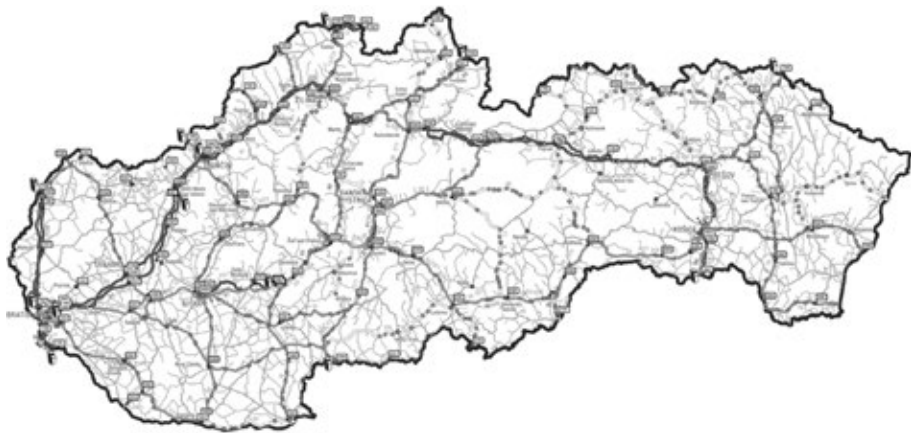
A PZ Közlekedésrendészeti Főosztálya szerint az egyik leginkább problémás útszakasz a Pozsonyból Nagyszombaton át Zsolna irányába vezető D1-es, kétszer háromsávú gyorsforgalmi út. A közlekedés biztonságát nagymértékben csökkenti, hogy a Pozsonyszőlős–Nagyszombat szakaszt az utóbbi években a megnövekedett forgalom következtében – a leállósáv rovására – bővítették mindkét irányban kettőről háromsávossá. Országos közutak tekintetében pedig a legveszélyesebbek az egyszámjegyű utak, mivel a nem összefüggő, és sok helyen még hiányos gyorsforgalmi úthálózat helyett ez a hálózat bonyolítja a tranzitforgalmat is. Ezért a PZ részéről is ide kell helyezni a megelőzési tevékenység hangsúlyát. A PZ felépítésével kapcsolatban elmondható, hogy az országos rendőrfőkapitány alá tartozik a bűnügyi szolgálati ág vezetője, az egyenruhás/közterületi szolgálati ágak vezetői, a gazdasági-logisztikai helyettes és a nyolc megyei rendőr-főkapitányság vezetője. A közlekedésrendészet állományába 2500 rendőr tartozik, de közterületi szolgálatot csak nagyjából 800 fő teljesít. Egyrészt ez a teljes ország tekintetében nem nagy létszám, másrészt az előző években a rejtett sebességellenőrzést sem alkalmazták, amely hozzájárulhatott ahhoz, hogy a Fehér Könyv célkitűzései ne teljesülhessenek 2020-ra. A magyarországi hasonló problémák kezelése érdekében – konkrétan annak a kezelése, hogy a közúti balesetek okainak jelentős hányadát az abszolút sebességtúllépés adja (Major–Mészáros, 2016) – ismét alkalmazott rejtett sebességellenőrzés tapasztalatai emiatt valószínűleg érdeklődésre fognak számot tartani északi szomszédjainknál is.

3. számú ábra: Gyorsforgalmi útszakaszok a 3,5 tonnát meg nem haladó személygépkocsik és járműszerelvények részére a Szlovák Köztársaság területén. Narancssárga folytonos vonallal jelölve a díjköteles, szaggatott vonallal a nem díjköteles gyorsforgalmi szakaszok. (Forrás: Nemzeti Autópálya Vállalat adatai (URL18) alapján a szerzők saját szerkesztése)

Szlovákia területén 12 autópálya-rendőrségi egység működik, amelyek a Nemzeti Autópálya Vállalattal (Národná diaľničná spoločnosť) együttműködésben ellenőrzik az úthálózatot. Ezen felül a PZ ellenőrzi a 3,5 tonnát meghaladó össztömegű járművek számára díjköteles hálózaton – a magyarországi Hu-Go elektronikus útdíjszedési rendszerhez (URL19) hasonló – a MYTO elektronikus útdíjfizetési rendszer használatára kötelezett járműveket is (URL20). Mindkét rendszer alapja a rendszám-tábla-leolvasó kapukkal történő automatikus ellenőrzés, azonban a 3,5 tonnát meghaladó járművek esetén egy fedélzeti egység (onboard unit – OBU) használata is kötelező, amely az ország útszakaszain történő közlekedés során a jármű műholdas követését végzi. Az OBU-t az országba belépés során, 50 € darabonkénti letét (URL21) ellenében kapja meg a járművezető, amelyet érdemes az országból történő kilépéskor visszaszolgáltatni, de ez nem kötelező (URL22). Ezeket az automatikus ellenőrzési módokat mobil ellenőrző berendezésekkel is kiegészíti a PZ ellenőrzési tevékenysége.

Mivel a 2016-os évben több esetben is történtek olyan halálos balesetek, amelyben 3-6 fő vesztette életét, tehergépkocsik, valamint 8-9 személy szállítására alkalmas járművek is szerepeltek ezekben a balesetekben, ezért a PZ közlekedésrendészetén is megjelent az a nézet, amit Magyarországon is több fórumon megfogalmaztak már, hogy az ilyen, 8-9 személy szállítására alkalmas gépjárművekre is menetíró (tachográf) berendezést kellene szerelni, ugyanis főleg a tranzitforgalomban résztvevő, személyszállítást végző vállalkozók pihenő idejét nem lehet nyomon követni a jelenlegi szabályozás mellett. Ez hazánkban is

4. számú ábra: A Szlovák Köztársaság Elektronikus útdíjszedéssel ellátott közúti infrastruktúrája a 3,5 tonnát meghaladó legnagyobb megengedett össztömegű gépjárművek, valamint – a gépjárművezetőt is beleértve – több mint kilenc személy szállítására alkalmas gépjárműre. (Forrás: MYTO adatai (URL23) alapján a szerzők saját szerkesztése)

évről évre eredményez halálos tömegszerencsétlenségeket. Azonban ezeknek a járműveknek a menetíróval való ellátásához Európai Unió szinten kellene módosítani a szabályzást, ami mostanáig nem történt meg. Nehéz tehergépkocsi tengelysúlymérését is automatikusan végzik útfelületbe épített detektorokkal, de ezeknek a mérőeszközöknek a megbízhatósága nem 100%-os, emiatt az ilyen technikai eszközök által szolgáltatott adatok elsősorban egyfajta előszelekciót tesznek lehetővé az ellenőrzést végzők számára, akik megállítási módszerrel, hitelesített, mobil járműmérlegen végzik a tengelysúlymérést a kérdéses járművek esetében.

A PZ közlekedésrendészetének megyei és járási szintje is létezik. Az országos rendőr-főkapitányság részéről alapvetően az autópályák forgalomszervezésével, ellenőrzésével és közlekedésbiztonságával foglalkoznak. Amennyiben az egyes feladatok végrehajtásához szükséges, úgy egészen a megyék harmadrendű útjaival bezárólag is végezhetik tevékenységüket. A közttes szintekkel, az első és a másodrendű főutakkal azonban elsődlegesen a járási rendőrkapitányságok és a megyei főkapitányságok foglalkoznak.

Az igazgatásrendészeti feladatok ellátását végző, szinte kizárólag irodai körülmények között szolgálatot teljesítő rendőrök feladatai közé tartozik az okmányok és a hatósági jelzések kiadása is, amely lényeges eltérés a magyarországi gyakorlathoz képest. Emiatt azonban még akár járási szintnél alacsonyabb szintre is kerülnek ilyen, közlekedés-igazgatási feladatokkal foglalkozó rendőrök annak érdekében, hogy a gépjármű-ügyintézésben az ügyet intézni kívánó állampolgároknak ne kelljen túlzottan sokat utazniuk. Különleges eltérés a hazai gyakorlathoz képest az is, hogy Szlovákiában a gépjárművezető-képzésben a közlekedésrendészet tisztjei látják el a gyakorlati vizsgabiztosi feladatokat. Bírságot tekintetében Szlovákiában is létezik a helyszíni és a közigazgatási bírság intézménye. Helyszíni bírság kiszabása esetén azonban a megbírságot személynek szélesebb körű lehetőségek állnak rendelkezésére, mint hazánkban, s ez a bírság befizetésének valószínűségét is növeli. Ebben az esetben a bírságot valóban a helyszínen lehet rendezni készpénz vagy bankkártya segítségével, amelynek a leolvasásához a bírságot kiszabó rendőr rendelkezik mobilterminállal. Ezen kívül – a hazai gyakorlathoz hasonlóan – rendelkezésre áll a csekken történő befizetés lehetősége is. A közigazgatási bírságok esetén, abban az esetben, ha 16 napon belül megtörténik a befizetés, csupán a büntetési tétel 2/3 részét kell téríteni, ez is a bírságok befizetésének valószínűségét növeli. A közigazgatási bírság azonban csak az objektív felelősség intézményével együtt alkalmazva érné el valós célját, amely azonban Szlovákiában két okból is nehézségekbe ütközik. Egyrészt a

már említett politikai jellegű ok, mely miatt az objektív felelősség intézményét nem sikerült átültetni a gyakorlatba, a másik ok pedig a manuális és az automata rendszerek nem hatékony ötvözése.

A Szlovák Köztársaság területén található fix telepítésű kamerák felvételeinek kiértékelése – a hazai VÉDA-rendszerrel ellentétben – nem automatikus. A felvételek feldolgozása jelentős élőerőt igényel, nem csak a kiértékelés szempontjából. A közlekedési szabálysértésekről ugyan készülnek felvételek, de ezek utólagos szankcionálása az objektív felelősség alkalmazhatóságának hiányából adódóan teljeskörűen nem megoldott. Így a jogszabálysértők kamerafelvételek alapján történő helyszíni megállítása a jellemző, amelynek kivitelezése a kamerák környezetében tartózkodó rendőri erőt is szükségessé teszi, valamint könnyen belátható, hogy ennek a rendőri jelenlétnek vannak kapacitáshatárai, amelyből kifolyólag a közlekedési szabálysértések jelentős része akkor is szankcionálás nélkül marad, ha egyébként azokat technikai eszközök rögzítették. Amennyiben az objektív felelősség lehetőségeit sikerülne alkalmazni Szlovákiában, úgy a magyarországihoz hasonló csökkenés náluk is megtörténhetne. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a balesetmegelőzésnek ezt a lehetőségét még nem aknázták ki a szlovák jogalkotás.

Összegzés

Szlovákia és Magyarország földrajzi közelsége és társadalmi összefonódása következtében a felmerülő problémák számos esetben hasonlóságot mutatnak. Ezeknek a kérdéseknek a kezelése azonban eltérő lehet. Jelen összeállításban röviden áttekintettük Szlovákia közlekedésrendészeti helyzetét, valamint a szlovákiai rendészeti képzés egyes kérdéseit. Látható, hogy a képzés tekintetében a magyarországi gyakorlathoz hasonló struktúrát követnek: tiszthelyettesi állomány tekintetében szakközépiskolai képzés folyik, míg a tisztképzés egyetemi szintű felsőoktatási intézményben kerül lebonyolításra. Eltérésként mutatkozik, hogy a felsőoktatási intézmény rendészeti akadémiaként folytatja az oktatási tevékenységet. A rendészeti képzés rövid bemutatását követően a társadalmat, annak egyik legszélesebb vizsgálati lehetőségét adó területén, a közlekedésen keresztül vizsgálhattuk meg, érintve bizonyos hasonlóságokat és különbségeket hazánk és északi szomszédunk gyakorlata között. Az elemzés nyilvánvalóan nem teljes, de az érdeklődő rálátást nyerhetett Szlovákia közlekedésrendészetének egyes kérdéseire, mint például a motorizációs szint és a balesetszámok közti összefüggésekre, a balesetmegelőzés, vagy a közúti forgalom ellenőrzésének súlypontjaira.

Felhasznált irodalom

- Hrubík B. – Wollent É. (2003): *Ipoly-hidak*. Ipeľský Euroregión. <http://www.hidasz.hu/konyvek/ipoly3nyelv.pdf>
- Tóth E. (1999): *Az esztergomi Duna-híd építése és újjáépítése*. Közúti és Mélyépítési Szemle, 11, 5–12.
- Domanovszky S. – Koller I. – Kozma K. – Tóth E. – Träger H. (2009): *Duna-hídjaink*. Budapest: Közlekedésfejlesztési Koordinációs Központ
- Sajó A. (2008): *Az állam működési zavarainak társadalmi újratemlése*. Közgazdasági Szemle, 7–8, 690–711.
- Holubiczky, V. (2015): *Trendy dopravnjej nehodovsti na Slovensku (Trends of the Slovak traffic accident rate)*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave
- Löffler, B. – Holubiczky, V. (2017): *Analýza pôsobnosti služby poriadkovej polície pri dohľade nad bezpečnosťou a plynulosťou cestnej premávky v oblasti Žilinského kraja (Supervision of the safety on the roads by the riot police service)*. Aktuálne otázky riešenia problémov bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky v Žilinskom kraji, 61.
- Felföldi P. (2014): *Kerékpáros balesetek Budapesten*. Belügyi Szemle, 11, 93–96.
- Major R. – Mészáros G. (2016): *The current questions of police speed control*. Magyar Rendészet, 2, 132.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *Szlovák Statisztikai Hivatal: A népesség változásának legfontosabb trendjei a Szlovák Köztársaságban 2016-ban*. <https://slovak.statistics.sk/PortalTraffic/fileServlet?Dokument=205ed-f7a-6910-41a4-a5cd-1486b9582afa>
- URL2: *Központi Statisztikai Hivatal: A lakónépesség nem szerint. 2016. évi oszlopa*. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wdsd003b.html
- URL3: *Országinfó – Információk Magyarországról – Ország és társadalom – Földrajzi adatok*. <https://orszaginfo.magyarorszag.hu/informaciok/tarsadalom/foldrajz.html>
- URL4: *Slovstat – Road transport – the infrastructure, motor vehicles, traffic accidents*. http://datacube.statistics.sk/#!/view/en/VBD_SK_WIN/do1012rs/Road%20transport%20-%20the%20infrastructure,%20motor%20vehicles,%20traffic%20accidents%20%5Bdo1012rs%5D
- URL5: *Központi Statisztikai Hivatal – Közútigépjármű-állomány*. <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?page=2&szst=ODE>
- URL6: *Központi Statisztikai Hivatal – 4.6.11. A személygépkocsi-állomány. gyártmány szerint (2002–)* http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ode001b.html
- URL7: *Slovstat – Length of roads*. http://datacube.statistics.sk/#!/view/en/VBD_SK_WIN/do3002rr/Length%20of%20roads%20%5Bdo3002rr%5D

- URL8: Magyar Közút Nonprofit Zrt. – Az állami közúthálózat fő jellemzői.
<http://internet.kozut.hu/Lapok/az-allami-kozuthalozat-fo-jellemzoi.aspx>
- URL9: Central Intelligence Agency – The World Factbook, Slovakia, Geography, Land boundaries. <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/lo.html>
- URL10: Guide to Slovakia – Flights, Airports. <http://www.slovak-republic.org/flights/airports/>
- URL11: Ministerstvo vnútra Slovenskej Republiky. https://www.minv.sk/?akademia_PZ
- URL12: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. <https://www.akademiapz.sk/en/aim>
- URL13: Európai Bizottság – Fehér Könyv, Útiterv az egységes európai közlekedési térség megvalósításához – Úton egy versenyképes és erőforrás-hatékony közlekedési rendszer felé. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0144>
- URL14: ZÁKON č. 8/2009 Z.z. z 3. decembra 2008 o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov. https://www.minv.sk/swift_data/source/mvsr/dokumenty/pravne_normy/cestna%20premavka.rtf
- URL15: Slovstat – Population Density – SR-Area-Reg-District, U–R. http://datacube.statistics.sk/#!/view/en/VBD_DEM/om7015rr/Population%20Density%20-%20SR-Area-Reg-District,%20U-R%20%5Bom7015rr%5D
- URL16: Központi Statisztikai Hivatal – 1.1. Népeség, népmozgalom. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnt001b.html
- URL17: Központi Statisztikai Hivatal – Közlekedési balesetek (1990–) http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ods001.html
- URL18: Náródná dial'ničná spoločnosť – Dial'nice, tepny našej cestnej siete. https://www.ndsas.sk/uploads/media/dialnicna_znamka/Map_charging_03_2018.png
- URL19: HU-GO. elektronikus útdíjszedési rendszer. <https://www.hu-go.hu/>
- URL20: Szlovákiai elektronikus útdíjfizetési rendszer portálja. <https://www.emyto.sk/hu/>
- URL21: Szlovákiai elektronikus útdíjfizetési rendszer portálja – A fedélzeti egységért letétbe helyezendő biztosíték kiszámítása. <https://www.emyto.sk/hu/node/490>
- URL22: Szlovákiai elektronikus útdíjfizetési rendszer portálja – Visszaszolgáltatás. <https://www.emyto.sk/hu/obu/return>
- URL23: MYTO Elektronikus útdíjfizetési rendszer – Kijelölt útszakaszok és ügyfélszolgálati pontok térképe. https://www.emyto.sk/files/2018-06/20171214_POS_mapa_4.pdf

Nándori Nikoletta Petra

Egy városi rendőrkapitányság a dualizmus korában

The history of a city police station in the era of the dualism

Absztrakt

A tanulmány egy városi rendőrkapitányság megalakulásának történetét mutatja be röviden. Az egykori Magyarország területén elhelyezkedő Nyitra városa ma már Szlovákiához tartozik. Időbeli elhelyezést tekintve az esemény a 19. század vége és a 20. század elejére, vagyis a dualizmus korára tehető. Az 1867-es osztrák-magyar kiegyezés alaptézisként foglalta magába az alkotmányosság helyreállítását. Ezzel együtt a Habsburg Birodalmat polgári alkotmányos monarchiává alakította át, ahol az államhatalom gyakorlásának döntő része a parlament és az azért felelős miniszteriális kormány hatáskörébe került. Ausztria és Magyarország igen széleskörű állami önállósága alapján a monarchia valóban dualista rendszerű volt. Bár ez következetesen csupán a két ország belső ügyeire nézve érvényesült. Az uralkodó széles jogköre tekintetében azonban mindkét állam belügyei vonatkozásában korlátokat állított fel. Az állami szuverenitás legfőbb kérdéseiben, úgymint a külügy, hadügy és az ezekhez kapcsolódó pénzügyek tekintetében a birodalom valójában egyközpontú lett. A belügyek rendezése ezáltal központi kérdéssé vált, ami azt jelentette, hogy egységes állami irányítás és felügyelet alá vonják a rendőrkapitányságok működését. A rendszerszintű felépítés egy, az addigi felépítéstől eltérő működést hozott magával. A feladatkörök sokoldalúsága, a képzés kiforratlan struktúrája és az állami felügyelet együtt komoly feladat elé állította a rendőrkapitányt, akinek korabeli nyilatkozata is az olvasó elé tárul. A tanulmány két olyan esetet mutat be, ami ebben az időszakban történt és sajtónyilvánosságot kapott. Mindezt egykori újságok hasábjairól gyűjtöttem össze. Tekintettel arra, hogy ezek valóságtartalmának visszaellenőrzésére más forrásból nem volt módom, épp ezért úgy gondolom messzemenő következtetéseket nem is lehet levonni a történetekből. Az esetek – kezelendően az előbb leírtak szerint – azonban több olyan problémát felvetnek, amelyekre szükséges

figyelemmel lenni. Kiváltképp azokban, amelyben nagy szerepet kap a képzés és a testületen belüli mindennapi munkavégzés erkölcsisége.

Kulcsszavak: rendőrség, történet, oktatás, utasítás, erkölcs

Abstract

The study briefly describes the history of the establishment of a city police station. The city of Nitra, located in the territory of former Hungary, now belongs to Slovakia. Time-oriented at the end of the 19th and at the beginning of the 20th century, i.e. at the age of dualism. The Austro-Hungarian Compromise of 1867 included the restoration of constitutionality as a fundamental thesis. At the same time, it transformed the Habsburg Empire into a civil constitutional monarchy, where the exercise of state power was predominantly used by the parliament and the responsible government. By virtue of Austria's and Hungary's wide-ranging state independence, the Monarchy was truly dualistic. However, this has consistently been limited to the internal affairs of the two countries. Considering the authorities of both rulers, both states set limits in the domestic affairs. In the key issues of state sovereignty, such as foreign affairs, military affairs and related finances, the empire became practically centred. The resolution of internal affairs thus became a central issue, which included that the operation of police stations was subject to uniform state control and supervision. The system architecture brought with it a different operation to the previous one. The versatility of the responsibilities, the immature structure of the training and the state supervision have all put the captain into a difficult situation. A statement of the captain you can read in this article, too. The study presents two cases that occurred during this period and received press coverage. All this was collected from columns in newspapers of that period. As I had no other sources to verify truth content, I do not think possible to draw wide-ranging conclusions from these stories. However, the stories, as discussed above, raise a number of issues that need attention. Especially those with emphasis on training and on morality of everyday work.

Keywords: police, history, education, instruction, morality

Bevezetés

A következő tanulmányban egy városi rendőrkapitányság megalakulásának körülményeit mutatom be a szlovákiai Nyitrán, az egykori történelmi Magyarország területén elhelyezkedő város példáján keresztül. Az időbeli elhelyezést alapvető-

en a dualizmus kora határozza meg. Nyitra városa egy város a sok közül, ahol a kettős állami berendezkedés következményeként létrehozott, egységes alapokra helyezett városi rendőrkapitányság megalakulási körülményeinek fontosabb átlomásai jelentős tapasztalatot eredményeztek. A rövid történeti leírást követően rátérek a rendőrkapitány feladatkörére, amelyen keresztül betekintést nyerhetünk az akkori, széleskörű rendőrségi feladatellátásra. A kapitányság történetének rövid ismertetése után olyan sajtónyilvánosságot kapott ügyeket mutatok be, amelyek egyben kellő visszacsatolást is adnak az adott feltételek között elvégzett feladatok vonatkozásában.

A rendőrség a dualizmus korában

A dualizmus korában a rendőrség centralizálása az egyes városi rendőrségek – kiváltképp a székesfővárosi rendőrség – egyesülését követően vehette kezdetét. A rendőrség feladatköre, szervezeti struktúrájának átalakítása, valamint jogköre, hatásköre és működése iránti átalakítás is érezte szükségességét. Ezt a célt szolgálták a Magyar Királyi Belügyminisztérium felügyelete alatt álló szaktanfolyamok kiadványai, melynek írói a budapesti államrendőrség szaktekintélyei, így többek között Thaisz Elek, Dorning Henrik, Concha Győző és Rédey Miklós írásaiból kerültek ki. Közülük Rédey olyan, a rendészetelmélet szempontjából fontos kérdésekre próbált választ keresni, amelyek az államosítást követően elkerülhetők lehettek volna (Sallai, 2018, 109.). Ezeket több írásában is megfogalmazza. Az átgondolt szervezeti egységre és a következetes struktúra szerinti hatékony, szakszerű működtetésre nagy igény mutatkozott. Ez nem csupán az egységes állami berendezkedés szerint működtetett kapitányságok létrehozásának volt köszönhető, hanem vele együtt az ellenőrzésre is nagyobb hangsúlyt fektettek, és mindemellett a társadalmi oldalról megfogalmazódott igény érezte kiváltképp szükségességét.

A fővárosi rendőrség megalakulása röviden

A rendőrség a 19. század elején még katonás alakulat volt, melyet az akkori szolgálati utasítás szerint darabontszázadnak is neveztek. A rendőrség szót a törvényhozók az 1840. évi IX. törvénycikkben említik először mezei rendőrség néven. A császári rendőrség az 1860-as években inkább csak politikai bűnösökre koncentrált, nem pedig a közbiztonságra és a közönséges, napi jellegű bűncselekményekre. A városi tanács által megalkotott szolgálati utasítás alapján működött az akkori rendőrség. Egy ilyen fennmaradt rendbiztosoknak szóló utasítás az 1863.

XII. 19. napján kelt határozat. Ez alapján a rendbiztosok, a kapitányi hivatal végrehajtói havi zsoldot és egyenruhát kaptak, a fő és alkapitányi hivatalban látták el a szolgálatukat. A magatartásukra pedig határozat rendelte el, hogy „*kötelesek magukat állandóan szolgálatban lévőnek tekinteni*”. A feladatukat tekintve a közösség törvény szerinti oltalmazása, nem pedig zaklatása, és vele szemben kötelesek nyájasnak és előzékenynek lenni (Borbély–Kapy, 1942, 14–15.). A rendőrség megalakulásával egyidősek a szervezetben dolgozók magatartási szabályaira vonatkozó iránymutatások. Ezek az idő előrehaladtával folyamatos bővülésen és átalakulásokon mentek keresztül, nevezzük azt akár szolgálati utasításnak vagy szabályzatnak, majd a későbbiek folyamán létrehozásra került rendőri hivatás etikai kódexének egyaránt.

A rendőrség rövid történeti áttekintését követően rátérek az egységes fővárosi rendőrség létrehozásának körülményeire. A megalakulásához több törvényi módosításra és átstrukturálásra volt szükség.

Az 1867. évi VII. törvénycikk alapján megalakult belügyminisztérium feladatrendszere gyakori változáson ment keresztül. Az ekkor kihirdetett intézkedések egyike a következő volt: „*Buda és Pest szabad királyi fővárosok, valamint Ó-Buda mezőváros és a Margit-sziget, ez utóbbiak Pest vármegyéből kikebelezetvén, Buda-Pest főváros név alatt egy törvényhatósággá egyesítettnek.*” (1872. évi XXXVI. törvénycikk.)

A kormány 1872-ben adta ki a sárga könyv néven megismert ideiglenes bünvádi eljárást, annak érdekében, hogy a rendőrség hiányos szolgálati szabályzatok vagy kialakult gyakorlat nélkül kényszerüljön eljárni. A sárga könyv egészen a rendőrtörvény hatálybalépéséig maradhatott életben. A rendőri büntetőeljárást először az 1880. évben kiadott 38.547 számú BM- rendelettel szabályozták. Az önkormányzati és városi rendőrség tehát megszűnt (Borbély–Kapy, 1942, 18.). Az 1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről szólt, amely nemcsak a közigazgatási területen, hanem az első állami rendőrség felállítása terén is kidolgozta feladatait a belügyminisztérium számára. Ez kiváltképp az 1881-es fővárosi rendőrség megalakulásáról szóló törvényben teljesebben ki (Boda–Sallai, 2016, 8.).

Thaisz Elek főkapitány 1880. június 24. napján Budapesten kelt és ugyanazon év augusztus 1-jén hatályba lépő szolgálati utasítása szerint a felügyeleti szolgálatnak Budapest Fővárosi Rendőr-főkapitányságnál történő ellátása a hivatalos órákon túl is fenntarthatónak és folytonosnak kellett lennie a felügyeleti szolgálat céljából (Thaisz 1880, 1.).

A fővárosi rendőrség megalakulása mellett a városi rendőrségek feladatkörének meghatározására – adott esetben – külön utasítás vonatkozott. Az egyik ilyen közülük a Nyitra város rendőrsége számára szóló 1886. évi utasítása is.

Nyitra város bemutatása, annak földrajzi elhelyezkedése

A város földrajzi adottságainak bemutatására azért van szükség, mert így betekintést lehet nyerni annak elhelyezkedésére, kiterjedésére, az ott élők lélekszámára. Ezeknek a paramétereknek a rendőri munkában azért van jelentősége, mert a szolgálati feladatokat is ezen körülmények között kell elvégezni adott lélekszámú közösség vonatkozásában. A mai Szlovákia területén – annak mintegy hatodik legnépesebb városaként – helyezkedik el Nyitra városa. Nevét a várost kettészelő Nyitra folyóról kapta, földrajzi fekvését illetően pedig a Kisalföld északi peremvidékét érintő Nyitra-dombvidéken található. A város lakosságának összetételét tekintve 1880-ban kicsit több mint harminc százalékban magyar lakta település volt, de a szintén hasonló arányú szlovák lakosság mellett németek, szerbhórvátok is éltek itt. A trianoni diktátumig Nyitra vármegye a Nyitrai járásához tartozott.

A korabeli írások a következőképp emlékeznek meg az egykori Nyitra városáról: „*Nyitra, Neutra, Nitria, igen régi püspöki város, Nyitra vármegyében, a Nyitra vizénél egy fölötté gyönyörű vidéken, Pozsonytól 10 mérföldnyi távolságra. (...) Lakosainak száma 5500 lélek, kik kevés hébert s evangélikust kivéve, mind római katolikusok.*” (Fényes, 1851, 154.)

A közbiztonság megszilárdítására tett intézkedések Nyitrában

A város 1886-ot megelőzően hat önálló községből állt: Felsőváros, Váralja, Gyürki-utca, Káptalan-utca, Pár-utca és Alsó-város. Ezek közül az utolsó birt rendezett tanáccsal, a többi azonban egy központi főszolgabíró hatósága alatt állt. A község bűnvilágának leghírhedtebb fészke a Pár-utca volt (Gegus és Székely, 1909, 243-244.).

Nyitrávármegye lakossága 1846. december 14–21-ig tartó közgyűlésén így írt a létesítendő közbiztonsági intézményre vonatkozó jegyzőkönyvében: a pandúrok, vagyis közbiztonsági csapat feladat- és hatáskörét határozta meg (Tisza, 1925, 141.). Az elkövetkező évek alatt született jegyzőkönyvek, a pandúrok behozására és a közérő fenntartására irányuló intézkedésekről szóltak. Azonban az 1848. szeptember 11-én tartott közgyűlésen előtérbe került, a fegyveres erő elkerülhetetlen szükségessége, miszerint a megye belső békéjének, csendjének, személy- és vagyonbátorságának fenntartása érdekében, ha ezek megzavarása mégis aktuálisnak látszott, akkor a keletkező mozgalmak, kitörések és azok lecsillapítása vált szükségessé. Az így alakult megyei mozgóőrsek fővezérletét a megyei főispán úr hazafias készséggel, a közönség lelkesedett méltánylása mellett látta el (Tisza, 1925, 141–142.).

Ahogy az a korabeli írásokból is kitűnik, a rend megteremtésére létrehozott intézmények alakulása, működése már jóval korábbra tehető. A társadalom békes együttélése nem csupán az azt szabályozó joghoz tartozó törvények megteremtésén, hanem annak betartatásán keresztül valósítható meg. A belügyi viszonyok rendezése, a rend fenntartása társadalmi és állami érdek is volt egyben.

Nyitra város rendőrsége a dualizmus idején

A város lakosságát tekintve a rendőri erők száma kevésnek volt mondható. A napi szolgálati feladatok sokszínűsége és az ebből adódó feladatkörök száma bizony magasabb állománylétszámot kívánt volna meg. Ahhoz, hogy a reagálás, a hatékony munkavégzés gördülékenyen működhessen, szükséges volt biztosítani a megfelelő létszámot. A létszámhiány – túl azon, hogy a szolgálatot teljesítő rendőrökre többlet feladatot hárított – akadályozta a hatékony munkavégzést. Épp ezt volt hivatott megoldani az egységes állami felügyelet és szabályozás alá vonás is, avagy ebben az értelemben vett államosítás, ami egyben több embert és több pénzt is tudott biztosítani. A belügyeknek és az ezen feladatok költségeit fedező pénzügyeknek központi szerepet tulajdonítottak a dualizmus ideje alatt.

Nyitra város rendőrsége Endrődy Géza szerint már az 1886. évtől rendelkezett a kor követelményeinek megfelelő szervezettel. A rendőrség egy rendőrkapitányból, egy írnokból és hat hajdúból¹ állt. Hivatalos helyiségét tekintve egy berendezetlen szobájuk volt; iktató, irattár, nyilvántartás és más, a rendőri szervezet működéséhez szükséges feltételekkel nem rendelkeztek. Ugyanakkor a rendőrkapitányság túlnyomórészt nem rendőri természetű teendőkre volt használatos (Endrődy, 1898, 188.).

A rendőrkapitánynak az 1886. januári kinevezését követően első dolga az volt, hogy a kor kívánalmainak megfelelő szervezetet hozzon létre. Amint az a korabeli írásokból kiderül, a fennállt közigazgatási rendszerbeli hiányosságok tudomásulvétele mellett kellett ellátnia a feladatát. Nyitra város rendőrsége megfelelt a feladatellátásának, már ami a lehetőségekhez mérten adott volt számára (Endrődy, 1898, 188.).

A Nyitra város rendőrsége számára írt utasítás szerint a rendőrség személyzetét tekintve, az a következőképpen alakult:

¹ Hajdú: martalócbokból, szegénylegényekből lett gyalogos katonák, akiket Bocskai István a XVII. század elején a mai Hajdúságban letelepített. (...) Magasabb rangú városi és megyei tisztviselők mellett szolgálatot teljesítő egyenruhás altiszt, gyakran a városi vagy megyei rendelkezések végrehajtó közege. A magyar nyelv értelmező kéziszótára III. kötet, H-Kh. Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979, 34–35.

- „egy rendőrkapitány,
- egy rendőrfogalmazó (rendőrkapitány helyettes),
- egy rendőrbiztos,
- egy rendőrőrmester,
- egy rendőrszakaszvezető,
- négy rendőrtizedes (kerületi felügyelők),
- hat I. osztályú rendőr és öt II. osztályú rendőr” (Endrődy, 1898, 188.).

A rendőrkapitány feladatköre

A rendőrkapitány hatáskörét tekintve széleskörű feladatellátásért volt felelős. Ennek a hatáskörnek részét képezte: a személy és vagyonbiztonság; a közcsend és Nyitra város egész területének rendjére való felügyelet; a közintézmények, közterületek feletti felügyelet. Felelős volt továbbá a tűzrendőri szabályok megtartásának engedélyezéséért; a nyilvános rendezvények tartásának engedélyezéséért; a légszusz- és közvilágítási tevékenységgel kapcsolatos intézkedések végrehajtásáért is. Mindemellett számos esetben törvényességi felügyeletet gyakorolt feladatkörének ellátása során. A tűzrendőri feladatkörök mellett kórházi biztosítást is ellátott, toloncügyeket kezelt, I. fokú közegészségügyi- és állategészségügyi hatóságként, és I. fokú kihágási bíróságként is eljárta (Endrődy, 1898, 190.).

Mi köze a rendőrségnek a tűzrendészethez és az egészségügyhöz? Tehetjük fel a kérdést magunkban, hisz ma már nem tartoznak a rendőrség feladatkörébe ezek a tevékenységek. A választ az alábbiakból tudhatjuk meg:

A feladat meghatározása az 1869. évi június hó 17-én kelt, a Magyar Királyi Belügyminiszter 3365. számú rendelete A tűzrendészeti szabályok kezelése iránt állapította meg, melyben benne foglaltattak a kötelezően betartandó szabályok. A törvényhatóság hatáskörébe utalta ezeknek az előírásoknak a betartásának ellenőrzését és adott esetben annak végrehajtását is (URL11).

A központosítás első lépése, a megjelent módosítás, az 1876. évi VI. törvény-cikk volt. Ez a jogszabály egészítette ki a testületi rendszert a közigazgatási bizottsággal. Ebben a törvényben a tűzrendészet még nem szerepelt a feladatkörben, azonban a 3365/1869. számú BM-rendeletben foglaltak fokozott végrehajtásáról gondoskodott (URL13).

Az 1882. évi X. törvény-cikk 3. §-a alapján szükség esetén a rendőrkapitány igénybe vette a csendőrséget. Amikor katonai karhatalomra volt szükség, a rendőrkapitánynak a polgármester felé jelentést kellett tennie. A rendőrkapitány a rendőri ügyek pontos kezeléséért volt felelős, neki ez okból az alárendelt

segéd- és kezelőszemélyzet felett szolgálati rend tekintetében rendelkezési, a rendőrőrszemélyzet felett pedig fegyelmi hatalma volt. A rendőrkapitány felelős volt a rendőrhatósági szolgálat pontos teljesítéséért, maga állapította meg az ügykezelési rendet, ő osztotta fel személyzete közt a hivatalos teendőket, és a szükséghez képest – úgy a segéd- és kezelő, mint a városi rendőr- és szolgálatszemélyzetet – szolgálati utasítással látta el. A rendőrök a rendőrkapitány parancsnoksága alatt álltak, és a szolgálatot a tőle nyert utasítások és parancsok szerint teljesítették. A meghagyásokért és azok fogantatásáért a mindenkor az azt kiadó hatósági egyén, a törvényes szolgálati utasítás pontos megtartásáért pedig az eljáró rendőr volt felelős. A városi rendőrök, valamint a város összes szolgálatszemélyzete fegyelem tekintetében a rendőrkapitány joghatósága alatt állt.

Akinek pedig Nyitra városában az adott feltételek mellett a fenti széleskörű vezetői feladatokkal meg kellett birkóznia, az nem más, mint Rédeki (Rédeky) Géza rendőrfőkapitány volt. Rédeki 1852. április 23-án Csáczán született, ahol apja főszolgabíró volt. Középiskoláit Nyitrán és Nagyszombatban, a jogi és az egyéves önkéntesi tanfolyamot Pozsonyban végezte el. Nyitrán, mint ügyvédjelölt volt gyakorlaton, majd 1873-ban Nyitra vármegyénél árvaszéki jegyzővé választották. 1878-ban a köz- és váltóügyvédi vizsgát Budapesten tette le, majd kilépett a megye szolgálatából, és Nyitrán ügyvédi irodát nyitott. 1886-ban –Nyitra újjászervezése után – 1892-ben megválasztották a város rendőrfőkapitányává (Endrődy, 1898, 192.).

A főkapitány helyettese Herczegh István rendőrkapitány volt, akit 1903-ban eredményes munkájának elismeréseként rendőrfogalmazóvá neveztek ki, melyvel együtt megkapta az alkapitányi címet is (Gegus–Szőkely, 1909, 245.).

A dualizmus időszakában a rendőrségnek több, rendszertel csupán részben összefüggő feladatkört kellett ellátnia. Ez abban nyilvánult meg, hogy a rendőrség tevékenységi körébe soroltak több olyan feladatot, amelyek ma már elképzelhetetlenek lennének, hiszen azt az erre a célra fenntartott hatóságok teljesítik. A fő irányvonalat azonban az állami felügyelet alapján felállított egységes berendezkedés, az ellenőrzés magas fokú szükségessége határozta meg, az akkora már átláthatatlan és visszaélésekkel tarkított belügyi viszonyok rendezése okán.

A Nyitra városi rendőrség részére kiadott utasítás

A rendőrségi intézmény Nyitrában az 1886-ig teljesen házilag (hajdúrendszer), mondhatni patriarchálisán kezeltetett, mint ez Magyarország legnagyobb részén szokásban volt (Gegus–Szőkely, 1909, 245.).

Nyitra 1886-ban adtak ki egy utasítást a város rendőrsége számára. Nyitra város tanácsa, a rendőri szolgálatra nézve 1886. október 1-jétől kezdődő, és további intézkedésig fenntartandó érvénnyel a következő – a városi rendőrök működési körére és személyes magatartására vonatkozó – rendelkezéseket alkalmazta, melyek az alábbi szempontok mentén haladtak:

- „*a rendőr mindenekelőtt tartozik a hozzá intézett meghagyásoknak legpontosabban megfelelni;*
- *a rendőrnek úgy hivatalos eljárásban, mint azon kívül is komoly, előzékeny és tisztességes magaviseletet kellett tanúsítani;*
- *a rendőrtől fokozott elővigyázatosság és körültekintés következett; különösen ünnepélyek, népgyűlések és népcsoportosulások alkalmával;*
- *magatartása mindig katonás, járása csendes és mérsékeltnek kellett lennie, annak érdekében, hogy mindazt, ami körülötte történik, biztosan észlelhessen*” (Utasítás, 1886, 4.).

Ezeken túlmenően a megjelenéssel kapcsolatos szabálykörre vonatkozólag a következőket rendelte: a rendőrnek nyilvános megjelenése alkalmával szabályosan öltözködve és oldalfegyverrel ellátva kellett megjelennie. A rendőrök egyenruházatára is pontos iránymutatások voltak megadva, a díszegyenruhára csak úgy, mint a szolgálati ruházatra. Az öltözködési szabályok betartása nem csupán a testülethez tartozást erősítette, de fontos szerepet játszottak a társadalmi megítélés vonatkozásában is. Így a város polgárai felé a rendőr, állásukat megillető tisztelettel és előzékeny viselkedéssel tartozott megnyilvánulni, a magasabb osztályokhoz tartozókat Ön megszólítással tartozott illetni. A megvesztegethetetlenség és igazságszeretet képezték a rendőr legnélkülözhetetlenebb kellékét. Ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy a rendőrnek megbízhatóságában semmiféle kételkedésre okot adódó módon nem lehetett megközelíthetőnek lennie. Mindemellett nyilatkozataiban a valódi és legtisztább igazságra kellett törekednie. Különösen tiltva volt a szolgálat teljesítéséért – a megengedett eseteken kívül – valamely féltől ajándékot, jutalmat vagy ingyen ellátást elfogadnia (Utasítás, 1886, 4–5.).

A magatartási és erkölcsi szabályok lefektetésekor a szolgálati utasítás, a szolgálati feladatok ellátása során vissza-visszatérő problémákra hívta fel a figyelmet. Azokra, melyek az iránymutatásul szabott helyes viselkedés elsajátításával elkerülhetővé válhattak volna. Így a rendőrnek szolgálati feladatai ellátása során hivatalos és magán helyiségbe lépésekor dohányzás, valamint természetellenes testmozgás tilos volt, ami őt a közönség előtt ferde megítélés, gúny vagy tréfa tárgyává tehetné, sőt határozottan kerülni kellett ezeket. Iszákosság, pénzben kártyázás, tivornyázás a rendőrnek semmi szín alatt nem volt

megengedhető viselkedés. Az ilyen esetek megtörténteikor, vagyis, ha a rendőr mégis megfélemezett volna magáról és ittasan jelent volna meg, bajtársainak kötelessége volt őt minél gyorsabban a közönség szemei elől elvinni és jelenteni.

Az előljárói, feljebbvalói és más hatósági személyek irányába való magatartásra a fennálló katonai szabályok voltak irányadók, amihez köteles volt a rendőr alkalmazkodni.

A szerencsejáték, a kártyázás és az ezzel járó fogadások függőséget, elkötelezettséget, befolyásoltságot, és ezáltal függelmi viszonyt alakíthatnak ki, amivel már nem lesz elmondható a rendőrrel, hogy pártatlanul, részrehajlás nélkül tudja ellátni szolgálati feladatait. A részrehajlás, a befolyásoltság pedig könnyen vezethet zsaroláshoz vagy korrupcióhoz. Ugyanez mondható el a rendezetlen párkapcsolati viszonyokról is.

A példamutatáson túl a rendőrnek fedhetetlen magaviseletéről kellett tanúbizonyságot tennie, nemcsak a szolgálati idő alatt, de magánéletében egyaránt. A mértéktelen italfogyasztás és tivornyázás olyan magatartásformák, melyek kontrollvesztéssel, önpusztító indulatossággal párosulhatnak. Tekintettel arra, hogy a szolgálatot teljesítő hivatásos rendőr a szolgálaton kívüli magatartásáért is felelősséggel tartozik, ezért nem megengedhető, hogy a szolgálati idő alatti és azon kívüli magatartás éles kontrasztban álljon egymással. Egy hivatását gyakorló rendőr nem élhet kettős életet. A szolgálat elhivatottságot, egyfajta elkötelezettséget jelent, melyet minden rendvédelmi feladatot ellátó hivatásosnak tudomásul kell vennie.

A rendőr a szolgálati feladatainak ellátása során a törvények, minden a hatósági és polgári személyekre, avagy katonai örökre kiterjedő különös oltalmában részesült, vagyis a rendőr szóbeli vagy tettleges megsértése, az ellene irányuló fenyegetés vagy erőszakos cselekedet által történt ellenszegülés a büntető törvények szerint rendelték büntetni.

A magatartási szabályok lefektetése, annak képzés során történő oktatása a belügyminisztérium felügyelete által kiadott szaktanfolyamok kiadványaiban is szerepeltek. Az egyik volt ezek közül Rédey Miklós 1916-ban íródott, *A rendőri szolgálat vezérfonala* című írása, ami a jó rendőr tízparancsolata mellett, alap gondolatokat is lefektetett (Nándori, 2018, 312.). Ezek közül most kettőt választottam ki, melyek így hangzanak:

„A jó rendőrt nevelni kell.” „Légy talpig ember! (...)” (Rédey, 1916, 110.)

A képzés tekintetében a testületbe történő bekerülés feltételei ebben az időszakban a következőképp alakultak.

Rendőrnek rendszerint csak kiszolgált katonákat fogadtak fel, amennyiben igazolásra került, hogy a jelentkező magyar állampolgár, legalább húszéves

kort betöltötte, feddhetetlen erkölcsi magaviselet és megfelelő szellemi képessége mellett tisztességes és illendő modorral rendelkezett, tudott magyarul írni és olvasni. A rendőrök rendszerint egyévi szolgálatot tartoztak elvállalni, arra magukat kötelezni. Amennyiben a szolgálati idő letelte előtt egy hónappal fel nem mondott, abban az esetben további egy évre hallgatólag szerződöttnek volt tekinthető.

A rendőrök állományba történő felvételük alkalmával rendszerint a legalsóbb rangfokozatba kerültek. A kivételeket a főkapitány véleményes javaslatára a polgármester határozta meg (Utasítás, 1886. 5–10.).

Az utasítás ezeken túlmenően fegyelmi felelősségre vonás esetén alkalmazott iránymutatásokat is tartalmazott.

A Nyitra városi rendőr esküje

A rendőrök szolgálatba lépésükkor, illetve már a próbaszolgálatra történő felvételük alkalmával, a főkapitány vagy helyettese előtt tették le rendőri szolgálati esküjüket, amelyről jegyzőkönyvet vettek fel. A Nyitra városi rendőr esküje 1886-ban a következőképp hangzott:

„Én N. N. mint nyitravárosi rendőr esküszöm az élő Istenre, hogy Nyitraváros bel- és külterületén a személy- és vagyónbiztonságot békét és közrendet teljes tehetségemhez képest fenntartandom, s annak megsértését meggátlandom, a szolgálatot szabályszerű elbocsáttatásom előtt el nem hagyom előljáráim és felebbvalóimnak feltétlenül engedelmességet, általában a városi rendőr minden kötelességét mint ezt a törvény és felebbvalóim hivatalos utasítása élémben szabják, félretéve minden kedvezést, vagy szeretetet, félelmet, haragot vagy rosszakaratot, híven és pontosan teljesítendem.

Isten engem úgy segítjen!” (Utasítás, 1886. 10.)

A vallás szerepe meghatározó volt ebben az időszakban, ami megmutatkozott az ekkoriban született eskük szövegeiben is. Az élő Istenre tették esküt, így feladatuk meghatározásának főbb irányvonalaiiban is, ami jelen esetben a hatáskörük meghatározását követően a szolgálati szabályzatnak megfelelő előljárái és feljebbvalói utasítások végrehajtásában mutatkozott meg. A szolgálati szabályzatban és szolgálati utasításokban deklarált szabálysoportok (magatartási, öltözködési, képzési, eljárási) az oktatásban, a képzésben és a nevelésben különösen jelentős szerepet töltek be. Az esküszöveg mindennek egy rövidített, összefoglalt változataként öltött testet. A szolgálati szabályok betartását és az előljárái, feljebbvalói utasításoknak történő feltétlen engedelmisséget már a

törvénnyel egyenértékűnek tekintette. Természetesen ebben az esetben hozzátenném, hogy a vezetői feltétlen engedelmesség is egy külön témakör, aminek szintén meglehetnek a hátulütői is, amire sajnos akkor is, és az azóta eltelt idő alatt is több példát láttunk már.

Az eskü szövege a végén újra visszatér a vallási meggyőződésre, amely nem választási alapon, mint a későbbiek folyamán tették, hanem mindenkire egyaránt érvényes felkiáltással zárult. Ami így hangzott: „*Isten engem úgy segítjen!*” (Utasítás, 1886. 10.)

A későbbiek folyamán volt olyan időszak, amikor az esküszövegekből teljes egészében eltűntették a vallási meggyőződést.

A rendőrkapitány nyilatkozata Nyitra város rendőrségéről

A következőképp hangzott az 1903-as közlemény: „*Nyitra város rendőrségéről sokat nem közölhetek, mert története nem nyúlik messze vissza és csak akkor kezdődik, amikor a hivatalt 1886-ban elfoglaltam; akkor ugyanis a hivatalban egy rendőrkapitányon, egy díjnokon és hat hajdún kívül mit sem találtam; sem irodát, sem irattárt, sem más szükséges dolgot. Akkor én a rendészet terén nem igen járatos (mert addig ügyvédeskedtem), belefogtam a szervezésbe és nagy tusák után odajutottam, hogy most úgy a rendőrség tisztí, mint a legénységi személyzet: egy rendőrkapitány, egy fogalmazó, egy rendőrbiztos, egy irodavezető, egy bejelentőhivatal-kezelő, egy díjnok, 17 rendőr, köztük két lovasított és egy hivatalszolga – megfelelő ugyan, de az azóta változott viszonyokhoz mérten, azt jelentékenyen fejleszteni kellene, ehhez azonban a közönség – anyagi eszközök hiányában – segédkezet nem nyújthat. A B. P. nagy terhet rótt reánk anélkül, hogy a rendőrség fejlesztéséről gondoskodtak volna, anélkül pedig s ha az államosítás mielőbb meg nem történik, egészen bénák leszünk. Többet nem közölhetek, mert a régmúlt időkre vonatkozólag sem levéltári, sem más adatom nincs.*” (Tisza, 1925, 85–86.)

A rendőrkapitányságok egységes állami berendezkedés szerinti működésének idején előre várható nehézségekkel is számoltak. A feladatkörök és azok száma bőven túlnyúlt azon, melyet egy ekkora kapitányság, adott létszámmal hatékonyan kezelni tudott volna, amit a kapitány nyilatkozata is alátámaszt. A fejlesztésre irányuló intézkedései ugyanis nem nyertek támogatást. Az állami szerepvállalás olyan tekintetben nem volt rossz elgondolás, hogy egységes szintre hozza fel a kapitányságok működését, azonban az, hogy a helyi viszonyokhoz mérten kellő mértékű rugalmasságot tanúsítson már annál nehezebbnek tűnő próbálkozásnak tűnt. A szabályzatok sűrűsödése maga után vonta az elvárások

növekedését is. Ez viszont nemhogy segítette volna a kapitányságok működését, hanem mindinkább gátolta. Mindemellett a példaként szolgáló Fővárosi Rendőrség is kellő mértékű elvárásként és nyomásként szolgált a kapitány számára. A vidéki kapitányságok akkori működését azonban nem lehetett egy az egyben a fővárosi rendőrség működésével összevetni.

Nyitra város korabeli működése a számok tükrében

A rendőrség működésének számszerűsítése a kialakuló rendőrségek tényleges működésének vonatkozásában is lehetőséget biztosított. Az 1908-ban összesítésre került éves szakterületekre lebontott ügylista, amely hatáskör és illetékesség tekintetében Nyitra város rendőrségéhez tartozott, a korabeli írás tanúsága szerint:

„Nyitrában a rendőrségi intézmény 1886. évig teljesen házilag (hajdúrendszer), mondhatni patriarchálisán kezeltetett, mint ez Magyarországon legnagyobb részt még most is szokásban van.

A rendőrség egy évi tevékenysége így fest:

A rendőrkapitányi hivatalban 1908. évben 5193 közigazgatási; 1557 kihágási; 1401 bűnügyi; 1364 kézbesítési és 1251 fizetési meghagyás, összesen 10.766 ügydarab érkezett be, mely mind elintéztetett. (...).” (Gegus–Szőkely, 1909. 245.)

Az ügyszám – a korábbi létszámemelkedés ellenére – még mindig magasnak bizonyult 1909-ben is. A folyamatos kontrollra az állandó alkalmazkodás, rugalmasság és fejlődés elérése érdekében volt szükség.

Az állomány leterheltsége új kihívás elé állította a kapitányt, méghozzá a létszám- és az anyagi erőforrás bővítésének tekintetében is.

Nyitrai esetek a korabeli napilapok hasábjairól

Ebben a fejezetben a korábban leírtak gyakorlati példáit lehet elolvasni, vagy legalábbis azokat, melyek napvilágot láttak közülük. Ezek a cikkek olyan korabeli folyóiratok hasábjairól való történetek, melyek folytatólagosan kerültek bemutatásra a lapok különböző számaiban. Ugyanis, mint az a kutatás során kiderült, több alkalommal írtak a nyitrai rendőrséggel kapcsolatos eseményekről, melyet az olvasó nyomon követhetett.

Csendélet Nyitrán

Az alábbi történet több részletből áll. Ezeket a napilapok ide vonatkozó számaiból gyűjtöttem össze és szerkesztettem időrendbe. Az események ezáltal egyfajta folytatolagosságot mutatnak, a fejezet címe pedig visszatérő címként szerepel ebben az eseményláncolatban.

„Csendélet Nyitrán. Néhány nappal ezelőtt megemlékeztünk a nyitrai kereskedelmi alkalmazottaknak a nyolc órás záróra érdekében lefolyt tüntetéséről.

Most távirati úton arról értesítenek bennünket nyitrai elvtársaink, hogy a kereskedelmi alkalmazottak szakegylete ottani csoportjának elnökét a rendőrség letartóztatta és már két nap óta fogságban tartja.

A szakegyesület központi vezetősége sürgősen intézkedett és egy elvtársat leküldött a jogtalanul letartóztatott és brutálisan elzárt elvtárs szabadon bocsátása érdekében. — A nyitrai rendőrségnek is az a véleménye tehát, hogy a kereskedelmi alkalmazott lázadó, letartóztatni és elzárni való, ha az nehéz munka után pihenésre és szórakozásra való időt akar magának. A nyitrai eset is példa arra, hogy a vidéki hatóságok milyen felelősségmentesen és milyen gyalázatosan gázolják le a legelemibb emberi jogokat.” (Népszava, 1907, 7.)

Mozgalom² a nyolcórás zárás érdekében. Írják nekünk: „Három hónapja immár, hogy a nyitrai szervezett kereskedelmi alkalmazottak mozgalmat indítottak a nyolcórás záróráért és mondhatni, ellenére a főnökök és a hatóság minden áskálódásának, páratlan lelkesedéssel kitartanak követeléseik mellett. Hétfőn este nyolc órakor, a nyolcórás záróra életbeléptetésének napján, impozáns és minden tekintetben sikerült tüntető felvonulást rendeztek, melyen az összes nyitrai kereskedelmi alkalmazottak, körülbelül kétszázan részt vettek, kísérve a velük rokonszervező munkások és a közönség ezreitől. A tüntetést, amely egyébként teljesen rendben folyt le, csak a rendőrség akarta megzavarni. Mindjárt a gyülekezésnél, amikor egyik kereskedelmi alkalmazott éltette a szociáldemokrata pártot, a hatóság részéről kiküldött Csacskó rendőrbiztos ezekkel a szavakkal fordult közájukhoz³: „Majd adok én nektek szociáldemokráciát, még egy mukkot és mindjárt feloszlatom a felvonulást.”

2 Munkásmozgalom: a munkásságnak ösztönös, majd tudatosan szervezett forradalmi osztályharca az uralkodó osztályok ellen azzal a céllal, hogy megszerezze a hatalmat, felszabadítson minden elnyomottat, megszüntessen minden elnyomást és kizsákmányolást. A magyar nyelv értelmező kéziszótár V. kötet, Mo-S. Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980.

3 Kozák: a) (Tört.) a XV. századtól kezdve a régi Oroszország déli és délkeleti határszélére szökött jobbágyoknak és városi nincsteléneknek a leszármazottai, akik választott vezetőik irányítása alatt önkormányzatot élvező településekben, illetve katonai jellegű szervezetekben tömörültek. b) [a szovjetrendszer előtt] Oroszország valamely katonai körzetének lakosai, akik lovas csapatban teljesítendő katonai szolgálat fejében különféle kedvezményeket élveztek.

A magyar nyelv értelmező kéziszótár IV. kötet, Ki-Mi. Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980, 358.

A menet közben pedig jobbra-balra kardlapozták a járdán békésen tüntető közönséget. Úgy, hogy a munkásság már nem bírta szótlanul nézni a rendőrök vagdálódzását, viharosan abcúgolta a brutális rendőrlegényeket, kik e felett való dühükben már a menetet is megrohanták és csak az elvtársak higgadtságának köszönhető, hogy vérfürdőt nem rendezhettek, hanem a menet egy tüntetés után a szociáldemokrata párt éltetésével és a Marseillaise eléneklésével véget ért.” (Népszava, 1907, 6.)

Az eset rövid elemzése

A történelmi események láncolata hívta elő a rendőrség átszervezésének szükségességét. A szervezeti struktúra átalakítása maga után vonta a képzés és az erkölcsi alapok újragondolását. Az egységes állami felügyelet szükségessége a korábbi visszaélések megoldását és az azokból eredő bűncselekmények felszámolását volt hivatott szolgálni. Ami a magatartási szabályok betartását illeti, elengedhetlenné vált annak a szolgálati feladatok ellátása során történő ellenőrzött betartása. A rendőrségnek nincs egyszerű dolga, tekintettel arra, hogy a hivatását a nagyközönség előtt végzi. Az ezzel járó figyelem kellő társadalmi kontrollt is biztosít egyben, mindemellett azonban még inkább jelentőséget kap a törvényes rend és magatartási szabályok betartása.

Egy nyitrai újságíró esete

„A nyitrai rendőrség és egy nyitrai újságíró. Fölháborító rendőrbetyárságról értesít bennünket nyitrai tudósítónk. Az egyik nyitrai újságírót, Sommer Lajost, aki egy Nyitrán megjelenő újságnak a szerkesztője, a hétfőre virradó éjszaka a nyitrai rendőralkapitány két rendőr asszisztálása mellett egy kávéházban letartóztatta. A minden ok nélkül megtámadott újságíró kérdezte a rendőri támadás okát. A rendőrségen nem indokolták a letartóztatást, amely szokatlan időben, éjjel egy órakor és általában szokatlan körülmények között történt. A városban általában nem tudják mire magyarázni a rendőrségnek ezt a mi meggyőződésünk szerint ostoba terrorját és ezért városszerte nagy izgatottságot keltett a letartóztatás híre. Híre jár egyébként a városban, hogy Sommer, akit kihallgatás nélkül kísértek le a rendőrségi cellába, itt rosszul lett, már a bilincsbeverés következtében is. Orvost kért, de orvost reggelig nem kapott.

Ennyi a mi nyitrai tudósításunk és amint ebből megállapítható, — ha ugyan (amit ismételnünk kell) igaz ez a híradás — a nyitrai rendőrség ezzel a betyár-stiklijével

olyan vér-lázító gazságot követ el, amely még a rendőr gazságokról, a kellemetlen' sajtó elnyomásáról hírhedt Magyarországon is unikum-számba megy. Azt hisszük, hogy erre az ügyre még vissza kell majd térnünk.” (Népszava, 1909, 5.)

Az eset rövid elemzése

Az eljárásjogi szabályok betartása alapkövetelmény kell, hogy legyen. Az ezt a célt szolgáló Utasítás Nyitra városi rendőrsége számára (Utasítás, 1886. 1–15.), ugyan tartalmazott a magatartási szabályok mellett szolgálati teendőkre vonatkozó iránymutatásokat is, azonban az intézkedéssel kapcsolatos eljárás módokat – a mai szolgálati szabályzathoz képest – jóval kevésbé részletezte. Az, hogy a fent ismertetett esemény sajtónyilvánosságot kapott, egyértelműen rávilágít a testületen belüli magatartási és eljárási szabályok betartásának fontosságára. A cikk olvasásakor az állampolgároknak a jobbiztonság intézményét megkérdőjelező bizalmatlanság keletkezik, ami csak nehézkes és hosszadalmas munka árán állítható helyre.

Összegzés

A közbiztonság megszilárdítására vonatkozó intézkedések sora központi belügyi feladatnak volt tekinthető a 19. században. Azonban annak egységes rendszer szerinti állami felügyelet alatt történő működtetésével egészen a század végéig kellett várni. A dualizmus idején a fővárosi rendőrség mellett létrejöttek a városi rendőrségek is. A korábbi, szervezetlen rendőrségek túlnyomórészt önkormányzati rendőrségek szintjén működtek. A korszakban jelen lévő hivatali visszaélések és mulasztások megoldása miatt mielőbbi átszervezés vált szükségessé. Az egységes szervezeti struktúra megteremtése, az eljárási rend szolgálati utasítás alapján történő működtetése és a képzés minden városi kapitányság fontos tényezőjévé vált. Ezen fontos tényezők figyelembevétele a belügyi szervek működésének újragondolását hívta elő. A tanulmányban ismertetett utasításban foglaltak ellenére – mint az a bemutatott esetleírásból is körvonalazódni látszott –, azonban előfordultak visszaélések a dualizmus időszakában is. Az egység megteremtése és az állami felügyelet szerinti működtetés sok tekintetben javított a rendőrség határfokán, mellyel együtt a befolyását is jobban érezte. A dualizmus idején az egységes állami felügyelet szerint működő kapitányságok létrehozása képezte a fő irányvonalat. A budapesti rendőrség létrehozásának vezető és példaadó szerepe volt az országban. A példáját több vidéki rendőrség is követte. Az egyik volt közülük a nyitrai rendőrség.

Felhasznált irodalom

- A magyar nyelv értelmező kéziszótára III. kötet.* (1979): Budapest: Akadémiai Kiadó
- A magyar nyelv értelmező kéziszótára IV. kötet.* (1980): Budapest: Akadémiai Kiadó
- A magyar nyelv értelmező kéziszótára V. kötet.* (1980): Budapest: Akadémiai Kiadó
- Boda J. – Sallai J. (2015): *A belügyminisztérium feladatrendszerének változásai 1848–1959 között.* Nemzetbiztonsági Szemle, 1, 4–17.
- Borbély Z. – Kapy R. (1942): *A 60 éves magyar rendőrség 1881–1941.* Budapest: Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat
- Budapesti Hírlap (1892. július 12. évfolyam): 211. szám
- Budapesti Hírlap (1918. július 17. XXXVIII. évfolyam): 164. szám
- Endrődy G. (1898): *Magyarország rendőrsége az államosítás előtt.* Gyula: Dobay János Könyvnyomda
- Fényes E. (1851): *Magyarország geographiai szótára. III. kötet.* Budapest: Fényes Elek
- Gegus D. – Székely V. (1909): *A közbiztonság almanachja 1910. évre első évfolyam.* Budapest: Légárdy testvérek Könyvnyomdája
- Nándori N. P. (2018): *A rendőrség tizparancsolatának bemutatása.* Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 312.
- Mozgalom a nyolc órai zárás érdekében.* Népszava, 35, 194, 6.
- A nyitrai rendőrség és egy nyitrai újságíró.* Népszava. 37, 212, 5.
- Most meg a nyitrai rendőrség.* Népszava, 39, 27.
- Rédey M. (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala.* A magyar királyi belügyminisztérium felügyelete alatt álló Rendőrségi szaktanfolyamok kiadmányai, 2, 110–116.
- Sallai J. (2018): *Réde(i)y (Rohrbacher) Miklós rendőrtudós élete, munkássága.* Ünnepi kötet a 70 éves Dános Valér tiszteletére. Budapest: Belügyminisztérium, 107–113.
- Thaisz E. (1880): *Utasítás a felügyeleti szolgálatnak a Budapest fővárosi rendőrfőkapitányságnál miként való ellátása tárgyában.* Budapest: Rudnyánszky A. Könyvnyomdájából
- Tisza M. (1925): *Magyarország rendőrségének története.* Pécs: Haladás Nyomda
- Utasítás a Nyitравárosi Rendőrség számára* (1886). Nyitra: Nyomatott özv. Neugebauer Annánál
1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről

A cikkben található online hivatkozások

URL1: Tűzrendészet Magyarországon. <http://tuzoltoszovetseg.hu/letoltes/document/98-tuzrendeszet-magyarorszagon-1870-tol-napjainkig-i-%E2%80%93-1870-1945.pdf>

Juhász Anikó

A baleset-megelőzés jogi és pszichológiai oldalai

Legal and psychological aspects of accident prevention

Absztrakt

A tanulmány széles érdeklődésre számot tartható, viszonylag új pszichológiai személyiségtesztet mutat be. A skálák alacsony vagy magas volta megmutatja, milyen veszélyeztető tendenciákat feltételeznek balesetekben. A közlekedési balesetek ugyanis főként emberi tényezőkkel, méghozzá a közlekedési előírások be nem tartásával függenek össze. A legtöbb ütközésnél a gépjárművezetők figyelmetlensége érhető tetten. Kultúránkban az emberi élet kioltása a legnagyobb bűn, s ez büntetendő még akkor is, ha nem szándékosan tesszük.

Kulcsszavak: baleset-megelőzés, személyiségteszt, közlekedési baleset

Abstract

In my study I give a description of a relatively new psychological personality test. The low or high value of the scales shows what dangerous tendencies are supposed in accidents. Traffic accidents can be explained by human errors, especially due to failure to comply with traffic rules. In most collisions can be discerned inattention of drivers. In our culture the killing of a person is a big sin, punished even if it is not an intentional action.

Keywords: accident prevention, personality test, traffic accident

Bevezetés

Egy közlekedési baleset valamennyi országban többletköltséget jelent az egészségügy számára, ezért a médián kívül különböző kampányok és kiadványok,

filmek foglalkoznak azzal, hogy miként lehet elkerülni és minimalizálni a kockázatokat (Lunda–Aarfb, 2004). Az Európai Unió is fontosnak tartja a halálos kimenetelű közúti balesetek visszaszorítását, így azt a célt tűzte ki, hogy 2010-hez viszonyítva 2020-ra a felére redukálja ezek halálos áldozatainak számát. Közismert tény, hogy miközben a mérnökök és az autógyárak számtalan technikai fejlesztéssel állnak elő, addig az emberek szélsőségesen megbíznak a külső támogatásban és nem módosítanak attitűdjeiken. Mintha mentálisan nem tudnánk lépést tartani a modern technikai vívmányokkal. A pszichológusok felelőssége annak megállapítása, hogy a halálos kimenetelű baleset okozója alkalmas-e a vezetésre. A döntést azonban jelentősen megnehezíti a trauma okozta krízisállapot. Hiába vesszük figyelembe a torzító hatást, az aktuális teljesítményt kell értékelnünk.

Közlekedésbiztonság

Voltaképpen a közlekedésbiztonság egy olyan egyensúlyi állapot – ahogy az 1. számú ábrán látható képlet is mutatja –, amely az egyén teljesítőképességének, illetőleg az emberrel szemben támasztott követelmények függvénye (Irk, 2006).

$$\text{KÖZLEKEDÉSBIZTONSÁG} = \frac{\text{a közlekedési résztvevők teljesítőképessége}}{\text{a környezet által támasztott követelmények}}$$

1. számú ábra: A közlekedésbiztonság képlete. (Forrás: Irk, 2003, 48.)

Minél inkább nő az elvárás, avagy csökken a teljesítőképesség, annál inkább nő a baleset kockázata, gyakrabban következik be a baleset, vagyis romlik a közlekedésbiztonság. Ahol a közlekedésbiztonság mutatói rossznak mondhatók, ott több az agresszív szabálysértés, és negatívabb a közlekedésbiztonság iránti attitűd (Nordfjaern et al., 2004). Az ismeretek gyarapodása, a statisztikai adatfelvétel és kiértékelés hozzájárultak a baleseti okok rendszerezéséhez. Nemcsak a közlekedési balesetek felelősség szerinti megoszlását, hanem az okokat is csoportosíthatjuk a közlekedési rendszer elemei szerint. Érdemes külön-külön is figyelembe venni őket, illetve közös hatásukat, kölcsönhatásukat, ezzel feltárva a másodlagos okokat.

A balesetek jelentős részét az ember által elkövetett hibákra lehet visszavezetni. Rothengatter (1997) nézetét, miszerint a legtöbb balesetet okozó gépjárművezető felelőssé tehető, számos vizsgálat bizonyítja (például Parker et al., 1992; West et al., 1993; Nallet et al., 2010 – ezeket idézi Hőgye, 2016). Az emberi

- 1) Education: nevelés, oktatás, képzés, propaganda.
- 2) Enforcement: a közlekedési szabályok betartásának kikényszerítése ellenőrzéssel és a be nem tartás szankcionálásával.
- 3) Engineering: mérnöki tevékenység, mely nemcsak a gépjárművel, hanem a közúttal kapcsolatos – forgalomtechnikai – feladatokat is magában foglalja (Jankó, 2006).

„Az mindenesetre figyelemre méltó, hogy a három terület közül kettő az úgynevezett emberi tényezővel kapcsolatos. Nyomatékkal hangsúlyozni kell, hogy az igazán eredményes baleset megelőzés csak az említett három terület összehangolt, célra orientált, kitartó tevékenységével érhető el. Ha ezek közül bármelyik hiányzik, vagy nem kellő intenzitású, felborul a baleset megelőzés rendszere és hatékony működése lehetetlenné válik.” (Jankó, 1997)

A hazai közlekedésbiztonságot befolyásoló tényezők, főbb intézkedések

Az első magyar közlekedéspolitikai koncepció Széchenyi István nevéhez fűződik. Stratégiájának fő iránya, amely azóta is esszenciálisnak számít, a baleset megelőzése annak érdekében, hogy egyre kevesebb szerencsétlenség történjen, egyre kevesebb ember sérüljön vagy haljon meg közlekedési baleset következtében. Vegyük sorra, mégis mi akadályozza hazánkban ennek megvalósulását.

- A fejlett európai országokhoz képest az áruszállításban és a személyi közlekedésben magas a közúti forgalom aránya.
- Az utak leterheltsége nagy, az útburkolatok állapota rossz.
- A forgalomszabályozás elmaradott, rugalmatlan, túl sok a közlekedési jelzés, így a legfontosabbak nem kapnak elég figyelmet.
- A gépjárműállomány életkora még mindig magas.
- A belvárosokban indokolatlanul sűrű az autóforgalom, a kerékpáros és a gyalogos közlekedés viszont sok helyen veszélyes.
- A közlekedők között magas az agresszív, tolakodó, a szabályokat semmibe vevő vezetők és gyalogosok aránya, szűk viszont a közlekedésbiztonsági alapvetéseket jól ismerő és alkalmazó réteg.
- A nem kellően működő mentő és egészségügyi szolgálatok miatt a túlélés és a felépülés valószínűsége kisebb.
- A büntetés elkerülésének esélye a rendőri kontroll alacsony valószínűsége, a tettenérés jogi problémái és a gyenge adminisztrációs lekövetés miatt igen magas.

- A társadalom jelentős része a súlyos szabályszegések (gyorshajtás, enyhe ittasság, biztonsági öv mellőzése, mobiltelefon használata vezetés közben) valós következményeivel nincs tisztában, és eszerint ítéli meg ezeket (URL1).

Magyarországon a közlekedésbiztonsági programok már az 1970–80-as években is léteztek. Átfogó programalkotás azonban az 1993-ban kiadott Nemzeti Közlekedésbiztonsági Programmal indult, ami komplexitásában kezelte a közúti közlekedésbiztonság helyzetét. Az 1990-es évek látványos javulása két szakmai intézkedésnek tudható be, amelyhez demográfiai és gazdasági folyamatok is hozzájárultak. Ebben az időszakban lakott területen belül 60 km/h-ról 50 km/h-ra korlátozták a sebességhatárt. Lakott területen kívül kötelezővé tették a tompított fényszóró használatát. A növekvő üzemanyag és gépjármű fenntartási költségek átmenetileg csökkentették a forgalmat, míg a születések számának korábbi drasztikus csökkenése miatt ekkor kevesebb hivatásos sofőr került a volán mögé. Holló Péter 1990-től 2003-ig havonta vizsgálta a halálos kimenetelű közúti közlekedési balesetek számát, s arra jutott, hogy a lakott területen kívüli sebességhatárok emelése negatívan hatott a közlekedésbiztonságra. Külön kiemelte a szélsőséges időjárás viszonyok befolyásoló hatását (Holló–Zsigmond, 2005).

A pszichológia és a jog

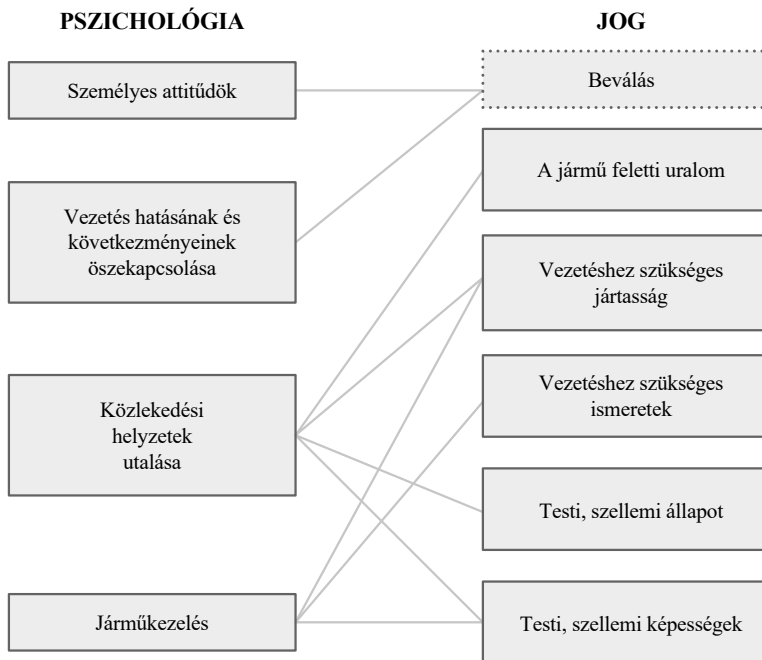
A vezetés és a személyiség összefüggéseit Keskinen hierarchikus modellje szemantikusan közelíti meg (Paszternák, 2014). Előre helyezi a járműkezelést, majd a közlekedési helyzetek uralását, illetve a vezetés hatásának összekapcsolását annak következményeivel. A negyedik szintre sorolja az olyan személyes attitűdöket, mint például személyiség, beállítódások, tanulási folyamat, minták, kommunikáció, együttműködés.

„Az 1980. évi 3. törvényrendelettel kihirdetett, az 1968. évi november hó 8. napján Bécsben aláírásra megnyitott közúti közlekedési egyezmény szerint:

- *rendelkezzék a szükséges testi és szellemi képességekkel,*
- *legyen vezetésre alkalmas testi és szellemi állapotban,*
- *rendelkezzék a vezetéshez szükséges ismeretekkel,*
- *rendelkezzék a vezetéshez szükséges jártassággal,*
- *legyen mindenkor ura a járműnek.”* (Paszternák, 2014, 41.)

Kérdésként merült fel, hogy vajon a bécsi egyezmény – mint jogi elvárás – és a pszichológus által felállított szintek megfeleltethetők-e egymásnak.

A jog és pszichológia találkozási pontja e két modell alapján a 3. számú ábra szerint képzelhető el.

3. számú ábra: A jog és a pszichológia megfeleltetése. (Forrás: Paszternák, 2014, 41.)

Tudvalevő, hogy nem minden baleset jelenti feltétlenül a beválás megszűnését. A pszichológia eszközeivel mérhető a személyiség-, képesség-, vagy magatartásdeficit. A beválás megszűnése, vagyis a baleset létrejötte, történhet bármelyik Keskinen-féle szinten, de a korrekció és az alkalmassá tétel leginkább az utolsó kettőt érinti (Aranyos–Major, 2005).

A közlekedés jogi szabályozásáról tehát szintén érdemes említést tenni, hiszen a gépjárművezetők valahogy azt sajátítják el, hogy a szabályszegések nem feltétlenül vezetnek közúti balesethez, ami igaz is, ezért betartásukat nem tekintik a legfontosabbnak (Siegrist–Roskova, 2001). Az előírások fizikai megalapozottsága, az előírások betartása, a szabályok megszegésének szankcionálása, a baleseti körülmények szakértői tisztázásának bizonytalanságai mind mérlegelendők. Az egyre automatizáltabb jármű okozta balesetnél is felmerülhet a jogi értelemben vett felelősség tisztázatlansága (Michelberger, 2008).

Büntetőeljárás

Aki a közúti közlekedés szabályainak megszegésével másnak vagy másoknak gondatlanságból súlyos testi sértést okoz, a közúti baleset okozásának vétségét valósítja meg. Aki a közúti közlekedés szabályainak megszegésével másnak vagy másoknak gondatlanságból súlyos testi sértést okoz, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A büntetés egytől akár nyolc évig terjedhet.¹

A közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény rendelkezései értelmében a vezetői engedély csak abban az esetben adható vissza, ha az érintett személy igazolja, hogy az utánpéízésen részt vett. Ez abban az esetben nem áll fenn, ha az eltiltás csak járműkategóriára vagy járműfajtára terjed ki, és az a vezetői engedély visszavonásával nem jár.²

A párnapos képzés tulajdonképpen egy, az esemény után bekövetkező korai tájékoztatás és útmutatás. Az ekkor ismertetett információk gyakorlatban való alkalmazása csökkentheti a szorongást, továbbá a későbbi utazási aggodalmakat. Hozzájárulhatnak még a közúton történő biztonságos közlekedéshez, attitűdváltozáshoz, annak érdekében, hogy a jövőben ilyen esetek elkerülhetővé váljanak.

A gépjárművezetők pszichológiai pályaalalmassági vizsgálata

2011-ben kormányrendelet (326/2011., XII. 28.) szabályozta, hogy aki halálos közúti közlekedési baleset okozásával gyanúsítható, azt kötelező elküldeni pályaalalmassági vizsgálatra. A pályaalalmassági vizsgálat eredményét a vizsgálaton részt vevőkkel határozat formájában, kb. két héten belül közlik.

Minősítései:

- Alkalmas határozatlan ideig.
- Alkalmas meghatározott (1-5 év) időre korlátozva. Ebben az esetben vagy elfogadja a vizsgált személy a döntést, vagy másodfokon megfellebbezi, vagy bírósági felülvizsgálata iránt keresetet terjeszthet elő, attól függően, hogy a hatóság milyen jogorvoslati lehetőséget nyújt számára.
- Nem alkalmas. Amennyiben elfogadja a döntést, azonos vagy magasabb pályaalalmassági kategóriában a határozatban feltüntetett időpontot követően kezdeményezhet újabb vizsgálatot. Alacsonyabb és magasabb kategóriába

1 Btk. 235. § (1)

2 <http://kormanyablak.hu/hu/feladatok/61/OKMIR00081>

is bárki bármikor jelentkezhethet vizsgálatra. Ha nem fogadja el, szintén fellebbezhet, vagy keresetet terjeszthet elő.

Ha valaki alkalmatlan minősítést kap, vagy ha alkalmas minősítése időtartamra korlátozott, akkor a minősítés alapjául szolgáló kizáró okok az indokolásban szerepelnek. A kizáró vagy korlátozó okokat számok jelzik (URL2).

Alkalmasság alatt azt értjük, hogy az egyén képes legyen egy tevékenységet hosszú időn keresztül, legalább közepes szinten, egészségkárosodás nélkül végezni. Sokáig tudja folytatni a vezetői tevékenységet magának és másnak okozott jelentéktelen kárral vagy a nélkül. Rendelet foglalja magába, hogy a vizsgálat eredménye utáni döntés a határozat alapja. Jogi alaptételként értelmezendő, hogy az állampolgárok alkotmányos jogait csak a hatóság korlátozhatja. Az állampolgárok az elsőfokú vizsgálatok után jogorvoslattal élhetnek. A fellebbezési kérelmeket a másodfok bírálja el.

„A vizsgálat célja, annak a megállapítása, hogy a gépjárművezető:

- a) *rendelkezik-e azokkal az egyéni pszichológiai jellemzőkkel, amelyek szükségesek a biztonságos járművezetési tevékenységhez, a közlekedési helyzetekhez való alkalmazkodáshoz, a járművezetés közben jelentkező terheléselviseléséhez,*
- b) *rendelkezik-e a jármű biztonságos vezetéséhez szükséges észlelési, döntési és cselekvési képességgel,*
- c) *képes-e elsajátítani a járművezetéshez szükséges ismereteket és készségeket.” (URL2)*

Azonban felmerülhetnek olyan negatív magatartásjegyek, mint például túlzott kockázatvállalási vagy reagálási hajlam, felelősségtudat hiánya, túl alacsony szintű reakcióképesség, vagy megnövekedett reakcióidők stb., amelyeket – ha nem is teszik az egyént véglegesen alkalmatlanná a gépjárművezetésre – már a vezetői engedély megadása előtt érdemes volna kiszűrni, elkerülve a baleset okozásának kockázatát. Az ilyen tulajdonsággal rendelkező személyek potenciálisan súlyos veszélyt jelenthetnek a társadalomra.

A vizsgálat célja

A pszichológusok tehát igyekeznek azon gépjárművezetőket távol tartani a közúti forgalomtól, akiknek mentális vagy fizikai állapota megakadályozza őket a helyes közlekedési magatartás tanúsításában, így veszélyt jelentenek a köz-

lekedés biztonságára. A számítógépen kitöltendő, osztrák fejlesztésű, közlekedés specifikus teszt, az úgynevezett VPT.2 (Verkehrsbezogener Persönlichkeitstest Version 2.) a közlekedési magatartáshoz szükséges jegyeket vizsgálja. A közlekedési stílust 70 tétellel térképezi fel. Egyik példája a 4. számú ábrán figyelhető meg.

Szerintem a balsikerek nagy része pechre vezethető vissza

szinte soha néha gyakran majdnem mindig

4. számú ábra: Közlekedés-specifikus teszt. (Forrás: Wenninger–Krupan, 2003)

A teszt hat skálája lehetővé teszi, hogy átfogó képet kapjunk a közlekedési magatartáshoz szükséges jegyekről: az önértékelési nyíltságról (OS), az expresszivitás-magabiztosság (ES) fokáról, a beilleszkedési készségről (AP), az érzelmi elérhetőség (AS), az önuralom (SK) mértékéről és az önismeretről (SR). 25% alatti, illetve 75% feletti mutatók alul-, vagy éppen túlbecslésre engednek következtetni (Wenninger–Krupan, 2003).

A tesztben az OS (azaz az önértékelési nyíltság) kontroll skála jelzi, mennyire értékelhetők a teszteredmények. Az osztrák leírás alapján a skála korlátozott értékű mind a nagyon magas (90%), mind pedig a nagyon alacsony (10%) értékek tekintetében. Az alacsony (25 alatti) OS értéket adó személyek alacsony ösztönöségi szinttel jellemezhetők, és magukat szociálisan kívánatosnak mutatják be. A magas értékek (75 feletti) túlzott önkritikát jelölnek, ezért nem feltétlenül jellemzők a személyre. A közlekedésben az alacsony értékek veszélyeztető tendenciát jeleznek.

A közlekedésben az ES skála fontos diagnosztikai értékű, mert a vezetés szociális viselkedés is. A társas magatartás elemeit öleli át, magas értéke magas kockázatvállalást, gondatlanságot jelez, valamint önmaguk túlértékelését, míg alacsony értéke szorongást és csökkent önállóságot. Az alacsony értéket adó személyek magas befolyásolhatósággal írhatók le (például rábeszélhetők alkoholos befolyásoltság melletti autóvezetésre).

Az AP skála a beilleszkedési készséget mutatja. Alacsony értékei a súlyosnak számító közlekedési viselkedést jelzik. Merevség és egoizmus, valamint kisebb szociális tapintatosság jellemzi az ilyen értéket adó személyeket, de a túlságosan magas értéket adók is problémásak lehetnek, ugyanis ez alacsony belső tartásra, határozatlanságra utal, nagyobb teret engedve a környezeti behatásoknak.

Az AS skála azt méri, mennyire feszült, szorongó és bizonytalan egy személy. Az érzelmi elérhetőség alacsony értékei magas frusztráció- és stressztűrő

képességnek felelnek meg, tehát ezek a személyek erősek, stabilok, nyugodtak. Az igen alacsony értékek viszont arra engednek következtetni, hogy ezek az egyének érzelmeiket elnyomják, közömbösek, főleg viselkedésük negatív következményeivel szemben. Az igen magas értékek tulajdonosai kifejezetten türelmetlenek, impulzívok, könnyen felingerelhetők, gyenge teherbírásúak.

Az SK skála rövid neve: önkontroll. Szabálytisztelet, megbízhatóság, önfegyelem, ami a skála mögött áll. A közúti közlekedésben az igen alacsony értékek a veszélyeztetők, mert ezek a személyek hajlamosak a következetlenségre. Ők azok, akik nem tartanak be szabályokat, alacsony normatudattal rendelkeznek. A magas értékek adói megbízhatók, fegyelmezettek, hosszú távú célok vezetnek őket, lelkiismeretesek.

Az SR az önismeret skálája. A magas értékeket adók intellektuálisak és rugalmasak, átlátják a bonyolultabb összefüggéseket. Képesek szokásaikat tisztázni és felülvizsgálni. Az alacsony értéket adók kritikátlanok és kevésbé öntudatosak, szűk érdeklődéssel és érzelmi irányítással rendelkeznek. Az alacsony értékek a veszélyeztető jelek, hiszen ebben az esetben a személyeket a hiányos készenlét jellemzi, alacsony fokú a motivációjuk a tanulásra.

Az 5. számú táblázatban összefoglaltam, mely skálák alacsony vagy magas volta milyen veszélyeztető tendenciákat feltételez balesetekben.

Skálák	Balesetben veszélyeztető tendenciák
Alacsony önértékelési nyíltság	Kritikátlan, meggondolatlan önkifejezés.
Alacsony beilleszkedési készség	Merevség, egoizmus, kisebb szociális tapintatosság.
Extrém magas beilleszkedési készség	Alacsony belső tartás, határozatlanság, nagyobb teret engedve a környezeti behatásoknak.
Igen alacsony érzelmi befolyásolhatóság	Érzelmeiket elnyomják, közömbösek viselkedésük negatív következményeivel.
Magas érzelmi befolyásolhatóság	Türelmetlenek, impulzívok, könnyen felingerelhetők, gyenge teherbírásúak.
Igen alacsony önkontroll	Hajlam a következetlenségre, nem tartanak be szabályokat, alacsony normatudat.
Alacsony önismeret	Hiányos készenlét, alacsony fokú motiváció a tanulásra.
Magas kritikátlan önismeret	Kevesebb balesetet ismernek el.

5. számú táblázat: A VPT.2 skálái és a balesetben veszélyeztető tendenciák közötti kapcsolat
(Forrás: saját szerkesztés)

Az agresszív interakciókat mutató gépjárművezetőknél szignifikánsan alacsony önkontrollt és korlátozott öntudatosságot, valamint kismértékű normakövetést és magas belső feszültséget állapítottak meg. Különböző hibás magatartásmó-

dokkal hozható összefüggésbe, például hiányos biztonság a kereszteződésekben, túl kicsi oldaltávolság, gyakori közlekedési konfliktusok.

Bukasa és munkatársai (1990) jelentős korrelációról számolnak be a kritikátlan önkép és az önmegjelenítés nyíltságának az alacsonyága, továbbá a magas expresszivitás és gondatlanság között (OS és ES skála). A biztonságos közlekedési viselkedés szempontjából további problematikus kapcsolódásokat találtak: magas expresszivitás–magabiztosság, valamint alacsony szociális figyelmeesség (ES és AP faktorok). Az önreflexió (önismeret) területén kapott magas értékek az új tapasztalatok szerzésében fokozott nyitottságot jelenthetnek. Egy személynek – a saját testi épsége szempontjából – a bizonytalan kimenetelű helyzetekhez való emelkedett mértékű vonzódásának háttérben jelentős, a közúti közlekedést veszélyeztető elemek (vonzódás a kockázatos vezetési manőverekhez, hajlam a túlzott önértékelésre, a saját vezetési stílus veszélyességének és a baleseti lehetőségek alábecsülése folytán) állhatnak fenn.

A magas társasági kockázatvállalóknál a tesztadatok szerint erős a dominanciára törekvés, a magabiztosság és impulzivitás, ezenkívül magas fokú az expresszivitás (kifejezési készség), továbbá a gondatlanság is. Közlekedésbiztonsági szempontból szintén figyelmet érdemlő, hogy magas fokú expresszivitást és magabiztosságot, valamint csökkent társas alkalmazkodást találtak, kifejezett érzelmi keménységgel (darabosság, durvaság, robusztus) és félelemnélküliséggel párosulva (ES, AP és AS faktorok).

Szignifikáns az összefüggés a magas szociális tetszésigény és az önjellemzés nyíltságának alacsony szintje, valamint a csökkent önismeret (önkép) között (OS és SR faktorok). A szakemberek szerint azok a személyek, akik jelentősen tendálnak a szociálisan tetsző válaszok felé, hajlamosak saját autóvezetésük szépítő és kritikátlan jellemzésére. Jól illik a képbe az is, hogy ugyanezen tanulmány szerint a magas ES értékeket (expresszivitás–magabiztosság) mutató alanyok az explorációkban kevesebb balesetről tesznek említést, ezenfelül nagyobb számban regisztráltak vezetési tévedéseket (főként útkereszteződésekben) és közlekedési konfliktusokat.

Befejezés

Fontosnak tartom, hogy az állami szervek minden lehetséges eszközzel betartassák a sebességkorlátot. Egyre szélesebb körben terjedjenek a csillapított forgalmú (sebességű) területek a települések azon részein, ahol intenzív gyalogosforgalomra lehet számítani, és itt a 30 km/óra korlát volna elfogadható. Mivel a közlekedés korunkban olyan alapvető kultúra-technika, mint az írás

és az olvasás, ezért a helyes közlekedésre nevelés is elengedhetetlen. Ennek megvalósulása az óvodai, iskolai nevelésben (a láthatóság fogalma, gyalogosok magatartása), valamint az autós iskolákban ötévenkénti ismételt gépjárművezetői továbbképzések keretén belül lenne lehetséges. Előbbire Norvégiában rendkívül odafigyelnek. Az óvodásoknak a láthatóság fogalmát maketten és a valóságban is tanítják (Fyhri et al., 2004). Megértetik a gyerekekkel, hogy a parkoló autók mögül veszélyes kilépni. Magyarországon is van már jó kezdeményezés. A diszkrét baleseteket felvilágosítással (rövid oktatófilmek vetítése, baleseti helyzetek szimulálása) igyekeznek csökkenteni. Az elrettentést célozzák, gátolva a helytelen magatartást, hibás attitűdöt. Úgy tűnik, sok vezető felkészületlen a baleset elhárítására. Vajon mennyire gyakorolták azt védett helyzetben tanpályán? A balesetet szenvedő gépjárművezetők javarészt rossz irányba húzzák el a kormányt, elkerülés helyett fékeznek, vagy elmulasztják a reagálást. Felmerül a kérdés, hogy a harminc órás oktatás mennyire elegendő a biztonságos közlekedéshez?

A pszichológusok egyre nagyobb részvétele indokolt lenne az autós iskolákban. Jelenlétük az utánpótlásban biztosított, viszont ezt a jogosítványok megszerzésekor és a vezetési gyakorlat során is megalapozottnak vélem. Konzultálhatnának a szakoktatókkal, felmérést végezhetnének a jelöltek vezetéssel kapcsolatos attitűdjeiről, kommunikációs szokásairól. Segíthetnének a tréningek tematikájának kidolgozásában az adott autósiskola igényeinek, elvárásainak megfelelően. Egyáltalán nem mindegy, kit engedünk az utakra, hiszen nem mindenki alkalmas rá, már a képességek tekintetében sem. Kiszűrésük már ekkor valóra válhatna azáltal, hogy megfelelő terápiás foglalkozáson vennének részt, aminek eredményeképpen elkerülhető lenne egy baleset.

Az engedély korlátok nélküli átnyújtásával valójában pont a közlekedési viselkedés veszélyes formáival való sikeres megküzdést mellőzik, így a kezdő gépjárművezetők saját negatív tapasztalataik árán tanulják meg a biztonságos közlekedést, holott az megakadályozható volna.

A „*Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!*” hitvallás nagyon találó a közlekedésbiztonságra nézve. A közlekedési balesetek megelőzéséért mindenki tehet valamit. A Közlekedéstudományi Egyesület tagjai elhivatottan állnak a közúti közlekedésbiztonság ügyének szolgálatába. Bízunk abban, hogy törekvéseikhez – közlekedéstudományi ismeretterjesztés, szaklapok megjelentetése, rendezvények szervezése – mind a civil, mind az állami szférában együtt gondolkodó és együttműködő partnerekre találunk nemcsak hazánkban, de egész Európában is

Felhasznált irodalom

- Aranyos J. – Major R. (2005): *Kezelő jellegű intézkedés a közlekedési bűncselekmények körében*. Belügyi Szemle, 4, 41–49.
- Bukasa, B. – Kisser, R. – Wenniger, U. (1990): *Computergestützte Leistungsdiagnostik bei verkehrspsychologischen Eignungsuntersuchungen*. Diagnostica Band, 2, 148–165.
- Fyhri, A. – Bjornskau, T. – Ulleberg, P. (2004): *Traffic education for children with a tabletop model*. *Traffic Psychology and Behaviour*, 4–5, 197–207. DOI: 10.1016/j.trf.2004.08.002
- Holló P. – Zsigmond O. (2005): *Emelt közúti sebességhatárok közlekedésbiztonsági hatásvizsgálata idősorok elemzésével*. Közlekedéstudományi Szemle, 3, 90–95.
- Högye-Nagy Á. (2016): *A biztonságos közúti viselkedést befolyásoló tényezők közlekedésbiztonsági kultúrájának vizsgálata, módszertani megfontolásai*. Debreceni Tudományegyetem: PhD értekezés
- Irk F. (2003): *Közlekedésbiztonság és bűnözéskontroll*. Budapest: KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.
- Irk F. (2006): *Közlekedés-kriminológia*. Rendőrtisztai Főiskola: Főiskolai jegyzet.
- Jankó D. (1997): *Közúti közlekedésbiztonság*. Győr: Novadat Bt.
- Jankó D. (2006): *Országos sebességmérési adatok feldolgozása*. Budapest: Magyar Közút Kft.
- Lunda, J. – Aarib, L. E. (2004): *Accident prevention. Presentation of a model placing emphasis on human, structural and cultural factors*. *Safety Science*, 42, 271–324. DOI: 10.1016/S0925-7535(03)00045-6
- Michelberger P. (2008): *Közlekedés a XXI. században*. *Magyar Tudomány*, 2, 131–144.
- Nordfjaern, T. – Şimşekoğlu, Ö. – Fallah, Z. M. – Hezaveh, A. M. – Mamdoohi, A. R. – Rundmo, T. (2004): *Road traffic culture and personality traits related to traffic safety in Turkish and Iranian samples*. *Safety Science*, 44, 621–628.
- Parker, D. – Manstead, A. S. R. – Stradling, S. G. – Reason, J. T. – Baxter, J. S. (1992): *Intention to commit driving violations: An application of the theory of planned behavior*. *Journal of Applied Psychology*, 1, 94–101. DOI: 10.1037/0021-9010.77.1.94
- Paszternák D. (2014): *A közlekedési bűncselekmények szabályozása – különös tekintettel a közúti balesetek okozására*. Miskolc Tudományegyetem: Szakdolgozat
- Rosén, E. – Stigson, H. – Sander, U. (2011): *Literature review of pedestrian fatality risk as a function of car impact speed*. *Accident Analysis and Prevention*, 1, 25–33. DOI: 10.1016/j.aap.2010.04.003
- Rothengatter, T. (1997): *Psychological aspects of road user behaviour*. *Applied Psychology: an international review*, 3, 223–234. DOI: 10.1111/j.1464-0597.1997.tb01227.x
- Siegrist, S. – Roskova, E. (2001): *The effects of safety regulations and law enforcement*. In: Barjonet, P. E. (szerk.): *Traffic Psychology Today*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 181–206. DOI: 10.1007/978-1-4757-6867-1_10

- Szabó S. T. (2014): *A közérdekű feladatot ellátó szervezetek állományának komplex felkészítése a biztonságos közlekedésre*. Doktori (PhD) értekezés. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola
- Walz, F. H. – Niederer, P. – Kaeser, R. (1986): *The car-pedestrian collision, injury reduction, accident reconstruction, mathematical and experimental simulation, headinjuries in two wheeler collisions*. In: Interdisciplinary Working Group for Accident Mechanics. University of Zurich and Swiss Federal Institute of Technology
- Weninger, U. – Krupan, C. (2003): *Használati utasítás az ART 2020 Standard tesztkészülékhez*. Kézirat. Fordította: Jávorszky K. Kuratorium für Verkehrssicherheit. DRIVE Sicherheit-Service, Wien.
- Wood, D. P. – Simms, C. K. – Walsh, D. G. (2005): *Vehicle-pedestrian collisions: validated models for pedestrian impact and projection*. Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers Part D Journal of Automobile Engineering, 2, 183–195. DOI: 10.1243/095440705X6703

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Közlekedéstudományi Intézet*. www.kti.hu

URL2: *Nemzeti Közlekedési Hatóság*. www.nkh.gov.hu

Stréhli-Klotz Georgina

Vezetőnek lenni a közszolgálatban?

To be a leader in the public service?

Absztrakt

A 21. századra a társadalmi-gazdasági fejlődés olyan változásokat hozott létre, melyek számos kihívást gördítettek a szervezetek és a vezetők elé egyaránt. A tanulmány arra keresi a választ, hogy milyen vezetői stílus lehet hatékony jelenleg a közszolgálatban. Áttekinti a szervezetek működését befolyásoló külső és belső környezeti tényezőket, melyek közül kiemelten az egyes generációk látásmódjának és munkahelyi igényeinek bemutatására fókuszál, s ezek kapcsán részletesen kitér a generációk eltérő szemléletmódjából adódó kihívásokra. Mindemellett rámutat arra, hogy a jelenlegi közszolgálati vezetők véleménye és elvárásai a tradicionális, hierarchikus szervezet megteremtése lenne. A tanulmány egyaránt kitér mind a közigazgatási, mind pedig a rendvédelmi kutatások hasonló témában született vizsgálataira. Végül az elvárásokból adódó kihívásokra igyekszik megoldást találni. Ennek kapcsán röviden kitér a team coaching módszertanára és a közszolgálatban történő bevezetésének lehetőségére.

Kulcsszavak: vezetés, vezetői stílusok, vezetői attitűd, team coaching, generációmenedzsment

Abstract

In the 21st century rapid changes in the world of work and fast developments and changes posed a range of challenges for both organizations and leaders. The agencies have to adapt increasingly to the fast-changing global environment and to local challenges. This study intends to answer what kind of leadership style can be effective. I review the external and internal environmental factors

and their effects on the operation of organizations. I focused on the vision and workplace needs of each generation at a workplace. I attempt to focus on the challenges arising from the different approaches of the generations and try to summarize the opinions and expectations of current public service leaders. In this study I present some research results of both the administrative and the law enforcement area on a similar topic. Finally, I try to find a solution to the challenges arising from the approach and expectations, I briefly discuss the methodology of team coaching and the possibility of introducing it in the public service.

Keywords: leadership, leadership style, leadership attitude, team coaching, generation management

Bevezetés

Mire van szüksége a vezetőknek? És milyen vezetőre van szüksége a szervezetnek? Számos alkalommal megkérdezték, interjúk, kérdőívek, kutatások tucatjaival vizsgálták, hogy milyen képzésekre vágyanak a vezetők, illetve, hogy milyen vezetői attitűdök lehetnek hatékonyak a vállalati szférában. A közszolgáltatásra vonatkozóan azonban csupán néhány vizsgálatra tudunk hagyatkozni a megválaszolandó kérdések eldöntésénél, megismerésénél. Ezek is főként egy-egy új rendszer bevezetésével kapcsolatban születtek. Ezért nézzük meg más szempontból a kérdést! A 21. században mi jelenti a legnagyobb kihívást a szervezetek számára? Melyek azok a társadalmi-gazdasági vagy éppen környezeti hatások, amelyek meghatározzák, hogy egy vezetőnek milyen készségekre-képességekre van szüksége ahhoz, hogy hatékony és eredményes legyen? Milyen eszközökkel és szemlélettel kell felvérteznünk a jó közszolgálati vezetőt? Ugyanakkor felmerül az is, hogy a vezetők miként vélekednek saját vezetői stílusukról, és milyen környezetet tartanának ideálisnak önmaguk számára? A vágyott, a remélt állapotot vajon elérhetőnek tartják-e, és ha igen, akkor ezt milyen úton, módon, illetve formában tudnák realizálni? Jelen tanulmány a fenti témákat kívánja körbejárni, kiemelten fókuszálva a közszolgáltatáson belül uralkodónak tekinthető vezetői attitűd bemutatására, a gyakorló vezetőket érő kihívásokra, valamint az ezek között feltárható ellentétek számbavételére. A téma feldolgozása kapcsán kitérek a környezeti hatásokon túl a társadalmi változásokra, és a közszolgálati rendszer fejlődéséből, feladatrendszerének változásából adódó újnak számító elvárásokra. Megkísérlek adekvát választ adni arra is, hogy milyen szemlélet várható el a vezetőktől, miközben igyekszem figyelembe venni a vezetők szempontjait is.

Az szinte mindenki számára ismert és egyre nyilvánvalóbb, hogy a 21. századra a társadalmi-gazdasági fejlődés olyan összetett rendszereket hozott létre, amelyek működtetése jelentős részben a közszolgáltatásra hárul. Ez a rendszer-működtetés (közigazgatás, rendészeti igazgatás) magasan képzett, felkészült munkaerő megszerzését, megtartását, megbecsülését és folyamatos fejlesztését igényli, amely elvárás az emberierőforrás-menedzsmenttel foglalkozó szakemberek számára is komoly kihívást jelent. Ebből adódóan az utóbbi években jelentősen megváltoztak a szervezetek személyi állományával és vezetőivel szembeni követelmények is. Fontos, hogy a társadalom bizalmát, megbecsülését, valamint a közszolgálat szolgáltatásait közvetlenül vagy közvetetten igénybe vevő állampolgárok megbecsülését ez a szektor minden bizonnyal csak akkor képes elérni, illetve fenntartani, ha gyorsan, rugalmasan, versenyképesen tud a változásokra reagálni. Ennek a célnak az eléréséhez pedig a közszolgálati (civil és hivatásos) tisztviselői állomány magas szintű teljesítményére, jogszerű és professzionális munkavégzésére van szükség.

A feladat korántsem jelentéktelen. Jelenleg közel 111 000 közszolgálati tisztviselő dolgozik a közférában, 70%-uk az államigazgatásban, 30%-uk az önkormányzati igazgatásban (Dávid, 2004, 4–8.), ezen túl közel 60 ezer hivatásos állományú pedig a rendvédelmi szervek kötelékében teljesít szolgálatot. A számokból is jól érzékelhető, hogy a közszolgálat működésében a legmeghatározóbb az emberi erőforrás felkészültsége, hozzáállása és teljesítménye. Ennek a nagy létszámú és igen összetett feladatrendszerrel ellátó állománynak az eredményes, hatékony, egyben hatásos irányításában és vezetésében óriási szerep hárul a különböző szintű és beosztású vezetőkre. Tanulmányomban az államigazgatási és a rendészeti területek működésével foglalkozom.

A téma iránt érdeklődők, de talán a laikusok többsége is tudja, hogy a közszolgálatban tevékenykedő vezetőknek egyre kevesebb erőforrással kell egyre több feladatot megoldaniuk, mégpedig olyan, folyamatosan változó környezetben, ahol a generációk közötti különbségek egyre élesebben fellelhetők a napi munkavégzésben is.

A vizsgált rendszeren belül dolgozók, de a kívülállók számára egyaránt szembejövő, hogy a közszolgálatban máig él az az elgondolás és gyakorlat, hogy a legjobb szakemberekből lesznek a legjobb vezetők, illetve, hogy a vezetésre születni kell, azt nem nagyon lehet megtanulni. A hierarchikus szervezetek ezt az általános nézetet tovább erősítik és gyakran az emberi, valamint az egyéb tényezőket háttérbe szorítva végzik feladataikat. A vezetők közül sokan pedig csak a feladatok, a parancsok minden körülmények közötti végrehajtására koncentrálnak. Ebből adódóan számos olyan helyzet alakulhat ki, amikor kontraproduktív, hatástalanná válik a vezető, így az általa irányított szervezet működése

is. A fenti nézetet valló és ebbe a körbe tartozó vezetők a tudatos vezetői felkészítés, a kompetenciafejlesztés és/vagy a célirányos külső segítség hiányában saját elképzeléseik, tapasztalataik, belső elvárásaik „foglyává” válnak, ez befolyásolja őket a vezetői szerepük betöltésekor. Az ösztönös és kizárólagosan csak a tapasztalat alapján kialakított megoldások nem tekinthetők univerzálisan és örök érvényűen alkalmazhatónak. A vázlatosan jelzett permanens változások, az új kihívások pedig számtalan, a megszokottól eltérő problémát hoznak nap mint nap a felszínre, melyekre a vezetőknek célszerű felkészülniük, a rendelkezésükre álló fejlesztéseket, segítségadást igénybe venniük.

Generációk egy munkahelyen

A nemzedékek közötti különbségek minden korban jelen voltak és megnehezítették a különféle generációk együttélését, együttműködését. A régebbi korokkal ellentétben azonban talán soha nem volt olyan mély szakadék az egy munkahelyen dolgozó aktív korosztályok különböző korcsoportokba tartozó tagjai között, mint napjainkban. A munkahelyeken egyre többet találkozhatunk a generációváltásból adódó súrlódások zajával. Ezt a helyzetet teszi még nehezebbé, hogy egy olyan korosztály áll a munkaerőpiacra bebocsátásra várva, akiknek a digitális környezet kínálta lehetőségek és feltételek alapvető szükségletként jelennek meg a magánéletükben és a munkavégzésben is (Merétei, 2007, 10.). Az internet megkönnyítette a gazdaság, a szolgáltatás, a kultúra és számos más területen való eligazodást, az információk megszerzését. Ugyanakkor megváltoztatta az emberek közötti viszonyok jellegét, valamint az ember, a termelés, a munka és a munkahely viszonyát (Nemes, 2019, 219–231.). A szervezeteknek ennél fogva célszerű reflektálniuk, illetve megfelelően reagálniuk a megváltozott helyzetre. Ennek elsődleges feltétele, hogy a vezetők és az emberierőforrás-gazdálkodással foglalkozók ismerjék a különböző generációkra jellemző jegyeket, sajátosságokat. Ezért nagyon röviden mutatom be az egyes generációk általános, és a vezetés szempontjából is érdekes jellemző jegyeit.

- A baby boom generáció (1946–1964 között születtek) tagjainak egész életét szerte a világon a viszonylagos szűkösség jellemezte. Ezért az életüket végig kísérte az erőforrásokkal való gazdálkodás megoldása és a biztonság megszerzésének igénye. Karrierjük szempontjából fontos volt – és ma is fontos szempont – számukra a kijelölt pályán történő előrelépés kérdése. Többségük erősen kötődik munkahelyéhez. Fontos számukra a rang és az elismerés, valamint az, hogy munkahelyük megfelelő társadalmi presztízst

biztosítson, amelyre státuszszimbólumként is tekinthetnek. A fegyelem, a lojalitás és a tisztelet is fontos értéknek számít, viszont a változással szemben többségük ellenáll.

- A mára középkorúvá váló X generáció képviselői (1964–1980 között születtek) szeretnék kimaradni a kicsinyesnek számító státuszharcokból, a karrierépítés mellett a pénz, az anyagi biztonság megszerzése motiválja leginkább tevékenységüket. Munkahelyi céljaik elérése érdekében hajlandók szabadidejüket is feláldozni, általában lojálisak szervezetükhöz. Keményen dolgoznak és megbecsülik munkájukat, illetve munkahelyüket. Feladatellátásuknál fontos szerepet játszik az önállóság és a függetlenség, szeretik az elvégzendő munkát saját elgondolásaik szerint teljesíteni. Sokat jelent nekik a vezetőiktől és a munkatársaiktól kapott visszajelzés. Ez a korosztály a fogyasztói társadalom törvényszerűségeit már elfogadja, ezek szerint él és nyitott a változásokra is.
- Ahogy az egyéb korosztályokat, úgy az Y generációt (1981–1995 között születtek) is a környezeti hatások alakították, a technológiai, a társadalmi vagy épp a politikai trendek formálták. A technológiai változások természetesen hatással voltak, illetve vannak kommunikációjukra munkahelyi és szocializációs szokásaikra. Az Y generáció főbb jellemzői közé tartoznak a dinamizmus, a multitasking és a kockázatvállalás. Fontos számukra a munka és a magánélet egyensúlyának megteremtése. Céljuk a gyors karrier elérése. Szeretik a kihívásokat és bármikor készek a váltásra, a változtatásra. A rájuk jellemző agilitásnak és dinamizmusnak egyik eredménye, hogy sokszor fiatalon emelik őket vezetői beosztásokba. Mivel közülük sokan hamar érnek el magasabb státuszt, így hátrányként megtapasztalják, hogy az akarat a magas szintű munkavégzéshez sokszor nem elég. Számos esetben nehézséget jelent számukra a konfliktuskezelés és a munkatársakkal való megfelelő kommunikáció kialakítása. Ezek a kompetenciák pedig a sikeres vezetői funkciók, illetve beosztás alapjaként értelmezendők. A leírtakra tekintettel az Y generációhoz tartozó vezetők három típusát különbözteti meg a szakirodalom (Schaffer, 2015), ezek:
 - aki időben felismeri a vezetői lét veszélyeit, és megkeresi a módját a vezetői szerepre való felkészülésnek (mentoring, coaching, különféle tréningek, tapasztalatcsere);
 - aki túlkompenzálja, mindenhatónak gondolja magát és ez hozzáállásában is megnyilvánul, élvezi pozícióját és ezzel természetesen ellenszenvenessé teszi magát mások szemében, így ez egyenes út a folyamatos stresszhez, az elmagányosodáshoz;
 - végül van, aki elbizonytalanodik saját magában és visszavonul.

- Azt, hogy miként viselkedik a Z generáció (1995–2010 között születettek) a munkahelyeken, csak prognosztizálni lehet, mivel egyelőre pályakezdőként lépnek a munkaerőpiacra. A velük foglalkozó elemzések és kutatások alapján a Z generációt, mely a 21. század első évtizedeiben áll majd munkába, a gyors váltások jellemzik. Sokkal gyorsabb ritmusban élnek, mint elődeik. Türelmetlenek, ebből adódóan, ha nem tetszik nekik valami, készek az azonnali változtatásra. A Z generációnak a munkahely váltása természetes lesz. Kompromisszum nélkül odébbállnak ahányszor csak szükségét érzik. Nem ragadnak le egy munkáltatónál, nem aggódnak a munkahely esetleges elvesztése miatt, egyébként sincs igényük arra, hogy egy stabil íróasztaluk legyen valahol. Leginkább arra van szükségük, hogy élvezzék a munkájukat. Nem szeretik a monotonitást az unalmas, egyhangú elfoglaltságot (Ferincz, 2013, 220–228.). Ugyanakkor, ha megtalálják a számításukat hosszabb távra terveznek. Szeretik a játékos, interaktív feladatokat. Bátrak, kezdeményezők, nem kételkednek saját képességeikben. Praktikus szemlélet jellemzi őket. Az egyén szabadságát, a formalitásmentes, közvetlen környezetet nagyra értékelik. Az alternatív munkavégzést (home-office, távmunka) előnyben részesítik (Schaffer, 2015). Nem a szavak és az érzelmek jellemzik őket, elképzeléseiket komoly áldozatok árán is képesek megvalósítani, viszont odafigyelnek a munka-magánélet egyensúlyára, de nem óztkodnak a sok munkától sem. A Z generációhoz tartozók már nem egyénileg fogják forradalmi ötleteiket megvalósítani, hanem egymással összefogva szolgálják a közösséget. Az erős társadalmi felelősségtudat következménye, hogy például két munkahely közül szívesebben választják majd a tudatos társadalmi felelősségvállalás (CSR) stratégiájával és a környezettudatos gondolkodással áthatott munkahelyet (Tari, 2010). A digitális affinitás és a technikafüggőség erősen jellemzi a Z generációt. Sokkal kevésbé szeretnek már telefonálni, inkább a chat-et vagy az e-mailt részesítik előnyben. Tehát a munka vagy bármilyen egyéb feladatmegoldás során preferálják a technika kínálta lehetőségeket. Jól látható, hogy ezt a generációt az Y generációhoz képest már sokkal kevésbé jellemzi a versengés, viszont ők azok, akik elődeiknél már nagyobb hangsúlyt fektetnek a kényelemre és a konfliktusmentes környezetre.

Néhány kutatás (Tari, 2010), kitér a generációk közötti együttműködés lehetőségeire és nehézségeire is. Eszerint az Y generáció munkahelyén leginkább az X generációval találja meg leggyorsabban a közös hangot. A többiek között is a legnépszerűbben tartott korosztály az X generáció. Ez a kedvező vélemény valószínűleg, jó alkalmazkodóképességüknek tudható be. A baby boomerek –

elmondásuk szerint – szintén az X generációt választanák munkatársnak, ők az Y-ok tagjaival már nehezebben találják meg a hangot, a Z generáció pedig már jelentős kihívást jelent számukra, mint minden korosztály számára.

Napjainkra a munkavállalók fele az Y generáció, 10% pedig a Z generáció tagjaiból tevődik össze. Ehhez a helyzethez valamennyi szervezetnek alkalmazkodnia kell, ha versenyképes akar maradni. A kiemelt két generáció – egyebek mellett – a „hagyományostól” eltérő vezetői stílust, hozzáállást, attitűdöt, fejlett munkahelyi körülményeket, technikai háttérrel, érdekes, kihívást jelentő feladatokat, együttműködésre kész munkahelyi közösséget, erkölcsi és anyagi megbecsülést, karrierlehetőségeket vár el a munkáltatótól. A jelzett elvárások biztosításához pedig merőben más szemlélet- és gondolkodásmód, szervezeti kultúra kialakítására van szükség. Tekintsük át, hogy a vázolt problémakörrel kapcsolatban a közszolgálat vezetői milyen álláspontot képviselnek.

A közigazgatási és a rendészeti vezetői attitűd

Az eddig összefoglaltakból is jól látszik, hogy a környezeti változások miként hatnak a fiatal munkavállalókra, az új generációk tagjaira. Most nézzük meg azt is, hogyan alakítják ezek a változások a vezetők gondolkodását, mindennapi tevékenységét. A vezetők munkatársaikhoz való hozzáállása egyéenként eltérő lehet, ugyanakkor bizonyos tendenciák kétségtelenül megfigyelhetők ezen a téren. Például a szervezeti kultúra hatással van a vezetők stílusára és ez fordítva is igaz (Karácsonyi, 2006), és a vezetői magatartás és a teljesítmény szintén összefügg (Bakacsi, 2004, 181–203.).

A versenyszektortól eltérően a közszolgálati vezetők tevékenységére vonatkozó empirikus kutatások száma igen csekély. Ezek áttekintésével az volt a célom, hogy megismerjük, beazonosítsuk a közszolgálatot milyen vezetői attitűd uralja, illetve jellemzi. A megismert kutatási eredményeket a rendvédelem és az államigazgatás tekintetében is elemzés tárgyává tettük, így azok összehasonlítására is mód nyílt.

Kezdjük az államigazgatással. Gellén Márton 2014-ben a központi közigazgatásban végzett interjú felmérésében kitért a vezetés több aspektusára is. A kutatás eredményei szerint a vezetők a legeredményesebb stílusnak az úgynevezett szakmai alapú vezetést tartják. Ennek jellemzésekor, a részletek ismeretésekor viszont az derült ki, hogy ez esetben inkább az autoriter vezetőre jellemző jegyek kerülnek előtérbe, úgy mint az erős kontrollfunkció gyakorlása, a döntések és a felelősség centralizációja. Ugyanakkor természetesnek tekinthető, hogy az autoritást az interjú alanyai nem vállalták fel, nem mondták ki,

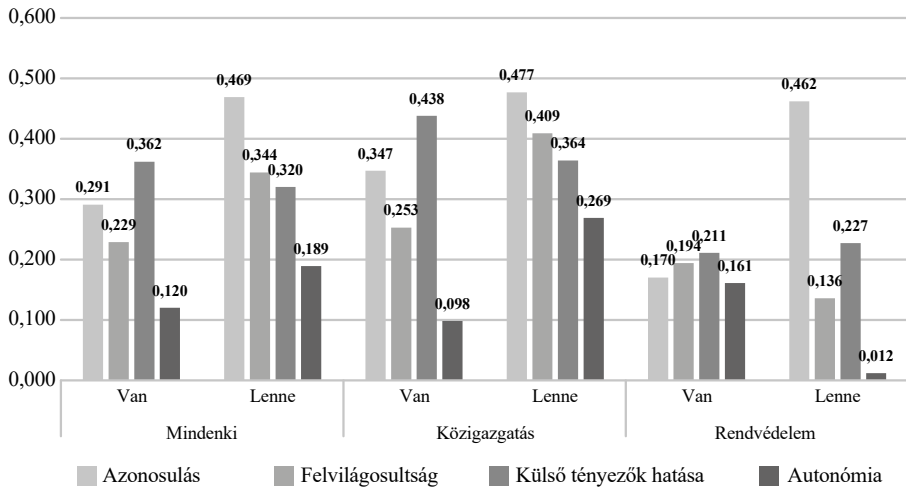
mert azt minden bizonnyal pejoratívnak ítélték meg. A feladatorientált munkavégzést és szervezetre irányítást, az autokratikushoz közel álló vezetői attitűdöt a közszolgálat hierarchikus struktúrája, centralizációja tovább erősíti. Az interjúalanyok inkább az idősebb korosztályhoz tartozó vezetőknek tulajdonították az autokrata vonásokat, míg a fiatalabb generációt képviselő vezetőkről azt gondolták, hogy ők sokkal inkább a demokratikus szakmai vezetést testesítik meg. Az eredményes munkavégzés szempontjából a véleményt nyilvánítók kiemelten fontosnak tartották az együttműködést. Ez esetben viszont inkább a munkavégzésből adódó egymásra utaltság fontosságára gondoltak, eltérve az együttműködés köznyelvi használatától, értelmezésétől. Közvetetten ez is bizonyítja az autoriter vezetői stílus jelenlétét és hatását a szervezeti kultúrára.

A 2018-ban a közszolgálatban (államigazgatás, önkormányzati igazgatás, rendészeti igazgatás) végzett kutatás (Szakács, 2020, 93–100.), az imént ismertetett kutatáshoz nagyon hasonló eredményeket hozott, s ugyancsak megerősítette ezt a fajta szemléletet. Hangsúlyosan jelenik meg például a felfokozott teljesítményelvárás, a feladatorientált szemlélet primátusa, a munkahelyi kommunikáció gyengeségei, a bürokratikus elemek indokolatlan túlsúlya, az atipikus és a rugalmas munkavégzés feltételeinek elégtelensége.

Szinte egyező tendenciákat mutattak az általam végzett kutatás vonatkozó kérdéseire kapott válaszok megoszlása nyomán is, melyet 2018–2019 között végeztem el az államigazgatási és a rendészeti vezetők körében. Az eredmények feldolgozása némiképp eltér az említett vizsgálati eljárásokétól. A kérdőív egyik része a szervezeti kultúra jellemzőit vizsgálta, melynek kapcsán kíváncsi voltam arra, hogy miként vélekednek a vezetők a jelenlegi környezeti jellemzőkről és milyen elvárásaik vannak azzal kapcsolatban. Az eredményekből faktoranalízissel négy faktort alakítottam ki, ezek a következők:

- az azonosulás mértéke a szervezetben;
- a felvilágosult, előremutató szemléletmód;
- külső tényezők befolyása;
- autonómia.

Az ábrán jól látható, hogy a közigazgatásban tevékenykedő vezetők nagy részének magasabb az autonómia igénye, mint a rendészetben dolgozó kollégáié. Haladóbb, korszerűbbnek számító szemlélet mellett tennék le a voksukat, ahol kiszámíthatóbb a környezet, átláthatóbbak a folyamatok. Azt is elvárnák, hogy munkatársaik nagyobb elkötelezettséggel végezzék munkájukat és erősebb legyen a szervezettel való azonosulásuk. Ebből a vizsgálatból is egyértelműen kirajzolódik, hogy a kontroll és a centralizált döntéshozatali rendszer erősen jelen

1. számú ábra: Közigazgatási és rendvédelmi vezetők véleménye és elvárása a szervezeti kultúra alakulásával szemben (Forrás: saját szerkesztés)

van az államigazgatásban, miközben a fejlődés azt kívánná, hogy az önállóbb, kevésbé feszes szervezeti keretek felé mozduljon el a rendszer. Erre utal az adat is, amely szerint az alapvetően autokrata, feladatorientált vezetők önmaguk számára nagyobb önállóságot szeretnének kiharcolni.

Az államigazgatást követően térjünk át a másik nagy szolgálati ág véleményének bemutatására. Az előzőkkel ellentétben a rendészetben leginkább az azonosulás igénye mutatkozik meg a vezetők részéről, illetve kevesebb igényük lenne az autonómiára. A jelenlegi helyzetben úgy érzik, hogy túl laza a rendszer. A másik két kategória (felvilágosult, előremutató szemléletmód, külső tényezők befolyása) tekintetében nincs számottevő eltérés. Ez az igény főként az idősebb generáció válaszaiból tűnik ki markánsan. Egyértelműen látszik, hogy az ebbe a korcsoportba tartozók az erősen hierarchizált struktúrát részesítik előnyben. Ugyanakkor a szervezethez tartozást, az elköteleződést is hiányként élik meg.

A fenti kutatási eredmények alapján azt mondhatjuk, hogy az állami szektor is sok helyen a tekintélyelvű vezetést részesítette előnyben. A veteránok¹ és a baby boom generáció számára ez tekinthető komfortosnak. A szervezetek hierarchikusak, a felelősség a vezetőké, a feladat szabás határozott, világos, egyszerű közlések formájában valósul meg. A kelet-európai és a magyar kultúrában

1 Veteránok: már jellemzően nem aktív munkaerő-piaci generáció, az 1940 előtt születettek. Egy új világot építettek fel, ahol értékes tudást és tapasztalatot halmoztak fel. A generáció a 20. század viharai árnyékában nőtt fel és szocializálódott. Ők harcoltak a II. világháborúban, megélték a nagy világgazdasági válságot.

általában a nagy hatalmi távolság jellemző (URL1). Ezekben a kultúrákban a vezetők számára a hatalom és státusz privilégiumokkal jár együtt. A beosztottak függnek a hatalommal rendelkezőktől, sokszor jellemző a központosítás, az utasítás és az egyirányú kommunikáció. A kutatásokból érzékelhető, hogy ez a szemlélet a mai közszolgálati vezetőkre is jellemző. Ugyanakkor hangsúlyos az együttműködés igénye is, melynek elérése a fentiekből éppen ellenkező vezetői attitűdöt kívánna meg

Tekintsünk vissza egy pillanatra a generációk jellemzőinek bemutatására. Számos kutatás bizonyítja, hogy a beosztotti állomány, és azon belül is a fiatalok számára, az anyagi juttatások mellett megjelenik a jó munkahelyi légkör, a visszajelzés fontossága, a munka megbecsülése és az önállóság igénye. A NKE–ANTK kutatócsoportjának (Szakács, 2020, 93–100) eredményeiből egyértelműen kirajzolódik, hogy a munkatársaknak nagy igényük van a visszajelzésre, arra, hogy munkájukat elismerjék és produktívnak érezhessék magukat. Ugyanez tapasztalható az NKE RTK Ludovika kutatócsoportja által végzett szervezeti kultúra vizsgálatában is (Farkas–Horváth, 2016). A vezetők megítélése részfejezetben megfogalmazott következtetések szintén rámutattak arra, hogy azokon a területeken, ahol pozitívabb a munkahelyi légkör és a vezető nagyobb figyelmet fordít munkatársaira, részükről a szervezet megítélése is pozitívabb, melyet megerősít egy másik rendvédelemben végzett vizsgálat is „... akik részt vettek a kutatásban, a rendőrség által megfogalmazott célok iránt elkötelezettek, azonban bizonyos esetekben – főként a vezető személyéhez köthetően – elégedetlenek voltak, ami hatást gyakorolhat a mindennapi munkavégzésükre. Ezért a vezető egyik kiemelt feladata a beosztottak elégedettségének figyelemmel kísérése, hiszen az elégedett dolgozó jobban és szívesebben dolgozik. Amennyiben úgy érzi, hogy nem bánnak vele méltányosan, a legapróbb történéseket is igazságtalanságnak fogja megélni, ami rontani fogja a szervezet irányába tanúsított lojalitását, elköteleződését.” (Farkas–Horváth, 2016).

Ezekkel az igényekkel a generációk bemutatása fejezetben is találkozhattunk, melyek egyre markánsabban fogalmazódtak meg a fiatalabbak részéről. Ha végigvezetjük a fent ismertetett gondolatokat, akkor jól érzékeljük, hogy ezek leginkább a vezetők részéről teljesíthető vagy teljesítendő magatartásformák, és ahogy a kutatások is rávilágítanak a szervezet megítélése nagymértékben függ az uralkodó vezetői attitűdtől, stílustól. Ezenfelül a fluktuáció mértékére is jelentős hatást gyakorolhatnak ezek a tényezők, hiszen a kutatások eredményei arra is rávilágítanak, hogy lehetünk bármilyen generáció tagjai, amennyiben jól érezzük magunkat egy munkahelyi közösségben és megbecsülik a munkánkat sokkal kisebb az esélye annak, hogy munkahelyet vagy szolgálati helyet váltunk (Nemes, 2019).

A vizsgálati eredmények áttekintésének fényében úgy gondolom, a jövő egyik kihívása a vezetők érzékenyítése és szemléletmódjának alakítása, annak érdekében, hogy a konfliktusok mérséklődjenek a közszolgálati szervezetek mindennapjaiban. Erre mutat rá az is, hogy a fent említett kutatások kivétel nélkül megemlítik következtetéseikben a vezetőfejlesztés szükségességét. Ennek fényében felmerül a kérdés, hogy melyek azok a képzési formák, amelyek hatékonyak lehetnek a generációs konfliktusok kezelésében.

Új technikák a vezetőképzésben

A magánszféra vállalatai évtizedek óta előszeretettel használnak tréningeket kollégáik képzéséhez. A közszolgálatban ugyan még megfigyelhető az idegenkedés ettől a képzési formától, de az idő múlásával kezd egyre elfogadottabbá válni, hiszen a résztvevők is érzékelik a tapasztalati tanulás előnyeit. Minde mellett a nemzetközi szintéren új irányok jelentek meg, melyet az elmúlt évek során már a közszolgálat is kezd átvenni. Ilyen például a coaching sokféle fajtája (amely gyakorlatilag egy személyre szabott tanácsadási rendszer), illetve egyre népszerűbbek a gyakorlati helyzeteket támogató fejlesztési formák, mint a team coaching², amikor tényleges problémákat beszélnek meg a résztvevők a tréner által facilitált módon (Marquardt, 2004). A folyamat során egyre közelebb jutnak a megoldáshoz és befejezésül megoldási javaslatokat is kidolgoznak. A technika alkalmazása során számos olyan folyamat valósul meg, melyet a fiatal generáció igényként fogalmazott meg munkahelyével kapcsolatban. Egyaránt segíti az együttműködést, a munkatársak bevonását, a szervezeten belüli kommunikációt (Kramer, 2008).

Általában igaz a képzési trendekre, hogy egyre rövidebb idő alatt szeretnének hatékony tréningeket, hiszen kiemelten fontos szempont – főként a vezetők esetében – az időtakarékoság, továbbá az életközeli vagy konkrét, a mindennapokban

2 A team coaching alapvetően a kompetencia alapú tréningek egyfajta továbbgondolása. A tréning módszertanának elemeire épít, és azok elveit használja a megoldások során. Nagy előnye, hogy a tapasztalati tanulást veszi alapul, így konkrét problémák megoldásán keresztül tanulnak és fejlődnek a résztvevő vezetők. A résztvevők érkezhetnek a szervezet hasonló területéről és teljesen különböző szakterületről is, és a team coaching témaválasztásának sem kell feltétlenül közvetlenül kapcsolódnia minden résztvevőhöz. A feladat szempontjából a konklúzió a lényeg, melyet sok terület köré építhetünk. A módszer azonban abban a tekintetben meghaladja a tréning módszertanát, hogy közelebb hozza a résztvevők és a csapat tagjait a problémához, és rövid idő alatt olyan megoldás születhet, mely azonnal adaptálható a mindennapi munka során. A team tagjai tehát együtt és egymástól tanulnak azáltal, hogy valódi problémákon dolgoznak és a saját tapasztalataikra reflektálnak. A folyamatot egy tréner segíti, aki kezdetben vezet és irányítja, majd a problémák feltárása során egyre inkább tereli/támogatja a csoportot. A vezető tréner coach funkciót is betölt egy személyben.

megjelenő szituációk megoldásával foglalkozni. Erre a valós igényre reagáltak a szakemberek a coaching és team coaching módszertanokat kidolgozása során. Úgy gondolom, hogy ezek a módszertanok még gyerekcipőben járnak, csak szórványosan jelennek meg a mai közszolgálatban, emellett találkozhatunk néhány előremutató kezdeményezéssel is. Véleményem szerint a team coaching módszertani alapjainak beépítésével és kultúrájának megteremtésével már kialakítható lenne egy olyan komplex metódus, mely támogatná a vezetőket abban, hogy hatékonyabban legyenek képesek kommunikálni munkatársaikkal, s ez egy első lépcső lehet a szemléletváltás felé.

Összegzés

Ha a cikkben kifejtett gazdasági-társadalmi változásokból adódóan hatékony vezetői magatartásra, valamint a generációk közötti jelentős különbségekre gondolunk, véleményem szerint jól érzékeltető, hogy milyen típusú vezetőre van szüksége a jövő szervezeteinek. Olyanokra, akik hatékonyan képesek kezelni a különböző attitűddel rendelkező generációk közti különbségeket, az együttműködésre helyezik a hangsúlyt, csapatjátékosok, illetve fejlesztik munkatársaikat. Ehhez ugyan szemléletváltásra van szüksége mind az államigazgatásban, mind a rendészetben tevékenykedő vezetőknek, azonban számos tényező bizonyítja, hogy szükség van az irányváltásra. Ennek megteremtéséhez, vagyis a coaching szemléletű vezetés eléréséhez nyújt kiváló lehetőséget a coaching és a team coaching módszertana. Talán erre és az ehhez hasonló, életközeli és időtakarékos, de egyúttal hatékony képzési formákra lenne leginkább igénye a vezetőknek ahhoz, hogy hatékonyak legyenek, és a környezeti elvárásokkal összhangban eredményesen tudják vezetni csapatukat.

Felhasznált irodalom

- Bakacsi Gy. (2004): *Szervezeti magatartás és vezetés*. Budapest: Aula Kiadó
- Dávid P. (2014): *Közszolgálat személyi állományának összetétele, demográfiai mutatóinak bemutatása, a folyamatok elemzése, a korábbi vizsgálati eredményekkel történő összehasonlítása*. ÁROP_2.2.17. Új közszolgálati életpálya Emberi erőforrás gazdálkodás és közszolgálati életpálya kutatás „Közszolgálati humán tükör 2013” kutatás alapján
- Farkas J. – Horváth J. (2016): *A Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság szervezeti kultúrájának vizsgálata*.

- Ferincz A. (2013): *Az új generáció elvárásai a munkahelyekkel szemben*. In: Karlovitz J. T. (szerk.): *Ekonomické štúdie - teória a prax*. <http://www.irisro.org/gazdasagtan2013januar/G322FerinczAdrienn.pdf>
- Gellén M. (2015): *Vezetői magatartástípusok és önértékelés közigazgatási reform után, átalakítás közben*. http://kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK_2015/2/04_Vezetoi_magartastipusok.pdf
- Karácsonyi A. (2006): *A leadership és a szervezeti kultúra összefüggései, egymásra gyakorolt hatásuk. A vezetést és a szervezeti kultúrát segítő és gátló tényezők*. PhD értekezés. Budapest: BCE Gazdálkodástani Doktori Iskola
- Merétei B. (2017): *Generációs különbségek a munkahelyen*. *Vezetéstudomány*, 10, 10–18. DOI: 10.14267/VEZTUD.2017.10.02
- Marquardt, M. J. (2004): *Optimizing the Power of Action Learning*. Palo Alto: Davies-Black Press
- Nemes O. (2019): *Generációs Mítoszok – Hogyan készüljünk fel a jövő kihívásaira?* Budapest: HVG Könyvek
- Robert, K. (2008): *Leading changes through action learning*. http://aolongportfolio.weebly.com/uploads/2/9/0/7/29077439/action_learning.pdf
- Schaffer B. (2015): *Iffjú titánok – Vezetőknek az Y generációs vezetőkről*. Budapest: Boook Kiadó
- Szakács G. (2020): *A közszolgálati szervezetek vezetési és irányítási rendszerei, működésük sajátosságai*. In: Stréhli-Klotz G. – Szakács G. (szerk.): *A közszolgálati tisztviselők élet- és munkakörülményei, társadalmi helyzete Magyarországon*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem
- Tari A. (2010): *Y generáció – Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani összefüggések az információs korban*. Budapest: Jaffa Kiadó
- Tari A. (2010): *Az Y és mögötte a Z generáció*. http://www.budapestedu.hu/data/cms47443/okopannon_tari.pdf

A cikkben található online hivatkozások

URL 1: *Global Leadership and Organizational Behavior Effectiveness*. www.globeproject.com

KÖNYVISMERTETÉS

Szabó Csaba Studia Doctorandorum Alumnae 2020

Bátran kijelenthető, hogy a könyveknek meg van a maguk sorsa, ahogy a jelen könyvrecenzióban szereplő dupla kötetnek is. Az olvasó a Studia Doctorandorum Alumnae könyv ötödik, dupla kötetét tartja a kezében. 2015-ben született meg az a gondolat, hogy a Doktoranduszok Országos Szövetsége Alumni Osztályának doktori fokozattal rendelkező tagjai nyomtatott könyvben, méltó módon kapják kézhez tudományos gondolataik és eredményeik (ahogy a latin mondja) productumát. Az elmúlt időszakban harminc doktori disszertáció került kiadásra. Azonban a gondolat önmagában még nem elegendő egy nyomtatott könyv fizikai valójában történő létrehozásához. Ilyenkor elengedhetetlen egy ismert római lovag megidézése, aki a művészeknek, a kutatóknak, valamint a művészeteknek anyagi pártfogója, aki Horatius és Vergilius támogatója volt korszakában, akit úgy ismerünk: *Maecenas*. A Doktoranduszok Országos Szövetsége pályázati forrás útján teremtette meg a lehetőségét annak, hogy a kedves olvasó a kezében tarthassa a Studia Doctorandorum Alumnae ötödik kiadását. A 21. század római lovagjai fáradhatatlanul dolgoznak azon, hogy maradandó és kézzelfogható tudományos értékeket segítsenek letenni az asztalra, bizonyítva, hogy a tudományos eredmények kutatása nemes és erkölcsös feladat, mint ahogy annak számított elődjeinknél is.

A kötet egyediségét az általánosságtól eltérő könyvformátum, az évente változó színű vászonkötés, valamint a borítón található arany nyomat adja. A borítón látható címermontázs különlegessége, hogy a Doktoranduszok Országos Szövetsége tudományos osztályait azonosító címerek egyes elemeinek a felhasználásával készült, amely Galambosi Barbara grafikusművész elgondolásai alapján alkotnak egészet az új grafikai elemben.

Az I. kötetben három doktori disszertáció monografikus átdolgozása kapott helyet.

Atanazovné Hartung Katalin *A kék gazdaság fogalmának termeléselméleti megalapozása* című doktori értekezésében elsőként definiálta a Kék Gazdaság

koncepcióját a mainstream közgazdaságtan fogalmi keretei között, leszűkítve ezzel a vizsgálódás fókuszát a termeléselmélet területére. A szerző a Kék Gazdaság koncepciót a költségminimalizáló vállalat modelljéből származtatta, majd megalkotta a környezetszennyezést minimalizáló vállalat modelljét, mivel ez utóbbi elméleti modell a koncepció elveinek jobban megfelelt. Ennek értelmében újra gondolta a technológiai haladás elméletét is. Összehasonlított egy aköltségek, és egy a környezetszennyezés minimalizálására törekvő vállalat viselkedését azon elgondolásból, hogy rávilágítson a két vállalat termelésében megjelenő különbségekre és hasonlóságokra a melléktermékek és a szennyezőanyagok piacán, ideértve a szennyezőanyag kvóta piacát is. Az említett modellek leírásához és értelmezéséhez a szerző a lineáris tevékenységelemzési modellt használta. A doktori munkában bemutatásra került, hogy egy költségminimalizáló vállalat környezetszennyezési korlátjához tartozó árnyékár a környezetszennyezési bírság minimális nagyságának meghatározásául szolgál. A szerző kutatásaival bizonyította, hogy egy vállalat csak akkor üzemelhet nyereségesen, ha szennyezőanyag-kibocsátása legalább egy esetben eléri a kibocsátási korlátot, valamint, hogy az aggregált környezetszennyezési index kifejezheti a vevői igényvel rendelkező termékek értékét is. Végző konklúzióként bizonyította, hogy a vizsgált vállalati modellben a piaci erőfölényt a vállalat a környezetszennyezés csökkentésére használja fel. A doktori értekezésben szereplő modelleket a szerző egy-egy számpéldával illusztrálja. Atanazovné Hartung Katalin doktori disszertációjának célja a még kevésbé kutatott Kék Gazdaság elvei szerint működő vállalatot a mainstream közgazdaságtan fogalmi keretei közt meghatározni, leszűkítve a vizsgálódás fókuszát a termeléselmélet területére. Az értekezés módszertani újítása, hogy a Kék Gazdaság típusú vállalat problémájának vizsgálatára a lineáris tevékenységelemzési modell (LTM) használatát javasolja, amely alkalmas eszköznek bizonyult az ilyen típusú vállalatok leírására is. A szerző céljának eléréséhez megkonstruálta az általánosan ismert költségminimalizáló vállalat modelljét az LTM modell keretei közt. Az új modell megalkotásával lehetőség nyílik a két vállalati modell viselkedésének összehasonlítására, amelyből további érdekes következtetéseket vont le a szerző.

Grotte Judit *Az internet használat a magyarországi szabadidős utazások megszervezése során* című doktori disszertációja az I. kötet második részét képezi. A szerző doktori disszertációjában a turizmus és az internet kapcsolatát, pontosabban annak a hiányát vizsgálja. Ezzel összefüggésben a kutatás középpontjában a szabadidős turisztikai piac két oldala és az internet alkalmazásának kapcsolata áll. A szerző célja, hogy megvizsgálja az internet alkalmazásának hatásait a szabadidős utazások megszervezése vonatkozásában mind a fogyasztók, mind az utazásszervezők és a közvetítők szemszögéből. A doktori disszertáció első

három fejezetében a témában fellelhető szekunder információk nemzetközi és hazai tárházai kerülnek áttekintésre, középpontba állítva az e-turizmust. A kutatás első elméleti részében – a turizmus definíciójából kiindulva – a szerző felvázolja a környezetnek a turizmusra gyakorolt hatását a turizmus fejlődésének nemzetközi és magyar történelmi áttekintésén keresztül. A második elméleti részben a turisztikai piac keresleti oldala kerül ismertetésre. A tanulmányban célként kerül megfogalmazásra az internet alkalmazásának következtében a vásárlási szokásokban és a fogyasztói magatartásban kialakult változások bemutatása. A harmadik elméleti részben a turisztikai piac kínálati oldalára öszszpontosul a kutatás, amely a turisztikai szolgáltatókon keresztül mutatja a be a feltárt kihívásokat. A szerző célja, hogy bemutassa a szolgáltatók tevékenységének alakulását az információs és kommunikációs technológia eszközrendszerének használatával. Grotte Judit doktori kutatása 2010-ben íródott, azonban jól érzékelhető, hogy az egy évtizede készült kutatás milyen releváns eredményekkel szolgál a koronavírus által keletkezett rendkívüli helyzet rendezésével kapcsolatban, mivel a turizmus oldaláról is jelentős veszteségek keletkeztek. Ennek eredményeként a turizmus és az online tér kapcsolata jelentős mértékben felerősödött és átalakult a turizmus szolgáltatási szektor újbóli talpra állítása érdekében.

Horváth Orsolya az *Azonosító és keresőkutyák kriminalisztikai alkalmazása* című doktori munkájában szorosán a büntetőeljáráshoz kapcsolódó ismereteket kutat, amelyek elsődlegesen a bűnügyi szolgálati kutyák munkájához köthetők. Értekezésében a rendvédelmi szerveknél ehhez a szolgálati ághoz tartozó kutyák munkáját ismerteti, azonban eltekint a közrendvédelmi szolgálati ágnál alkalmazott ór és járorkutyák részletes bemutatásától. A történelmi áttekintés és a biológiai alapok tisztázása után a szerző megvizsgálja az egyes alkalmazási területek hazai és nemzetközi szabályozását, valamint a felmerülő kérdéseket, amelyek szorosán kapcsolódnak a kriminálkinológiához, a bűnügyi szolgálati kutyákkal foglalkozó tudományhoz, amely a krimináltechnika egyik tudományága. A szerző kifejti, hogy az eltérő joggyakorlat, a szolgálati kutyák alkalmazása során kialakult kultúra jelentősen befolyásolja az eljárások megbízhatóságának eldöntését, amelyhez az empirikus kutatások eredményei is erőteljesen hozzájárulnak. A szerző új, tudományos eredményei nagymértékben hozzájárulnak az azonosító és keresőkutyák kriminalisztikai alkalmazásának egyre szélesebb körű elfogadásához.

A II. kötetben elsőként Poreisz Veronika *A területi és a vállalati versenyképesség összefüggései a magyar nagyvárosok példáján* című doktori értekezése kapott helyet. A disszertáció egy multidiszciplináris dolgozat, hiszen a regionális gazdaságtan, a menedzsment és a vállalati pénzügy területeit kapcsolja össze.

Egy széles körben kutatott, de mindig aktuális témakört, a versenyképességet helyezi újszerű megközelítésbe. Az értekezés – a szakirodalomnak megfelelően – alapvetően két szemszögből vizsgálja a versenyképességet a városok szempontjából. Az egyik a területi versenyképesség városi vonatkozásai, míg a másik a vállalati versenyképesség városi aspektusai. A dolgozat fő célkitűzése, hogy ezen két megközelítés közös metszetét térképezze fel, valamint feltárja, hogy létezik-e összefüggés a területi versenyképesség és a vállalatok versenyképessége, teljesítménye között. Ezzel összefüggésben az elméleti fejezetek elsődleges célkitűzése nem a területi vagy a vállalati versenyképesség részletes elemzése, hanem a két terület metszéspontján, határán található szakirodalom bemutatása és az empirikus kutatás elméleti megalapozása.

Szabó Piroska az *Anaerob fermentációs folyamatok optimalizálása a mikroalga alkalmazhatóság továbbá a mikroelem adagolás tekintetében* című doktori munkájában a világ fokozódó energiaigényéről, a fosszilis energiatartalékok kimerülésének veszélyéről, valamint használatuk környezetkárosító hatása révén kialakult szénalapú társadalmaink által kezelt megújuló energiaforrásokban rejlő lehetőségekről ír kutatásában. A szerző doktori értekezésében kifejti, hogy a sokoldalúan alkalmazható biomasza, ezen belül is a biogáz előállítás fontos szerepet játszhat a nap-, szél-, vízenergia hasznosítás mellett. A legfrissebb tanulmányok azonban azt vetítik előre, hogy a jelenleg nagy tömegben fermentált alapanyagok jelenléte a jövőben csökkenni fog és új módszerek fognak előtérbe kerülni. Ilyen alternatívát jelenthet a mikroalgák anaerob fermentációja. Ezzel kapcsolatban az értekezés megfogalmazott fő célja a jelenlegi technológiákhoz történő illeszthetőségük vizsgálata. További célok között szerepel a cukorrépa préselt szelet monofermentációja során alkalmazott mikroelemadagolás metánkihozatalra gyakorolt hatásainak elemzése. A doktori értekezés jelentőségét az adja, hogy a szerző a gyakorlatban történő alkalmazhatóság céljából növényi tesztszervezeteken vizsgálja az ökotoxikológiai aspektusokat, valamint a fémek akkumulációját elemanalitikai analízissel követi nyomon kutatásában.

Ürmösné Simon Gabriella az *Egynyelvűek és görög–magyar kétnyelvűek kommunikációjának összehasonlító elemzése a nemek tükrében* című doktori értekezése zárja a II. kötetet. A szerző kutatásának tárgya az egynyelvűek és a görög–magyar kétnyelvűek kommunikációjának összehasonlítása, nemek szerinti aspektusból. Mindezt empirikus adatok gyűjtése és azok elemzése útján végezi el annak igazolására, hogy a kétnyelvű környezetben élő embereknek nagyobb az alkalmazkodóképességük, s ez a nemek tekintetében is megnyilvánul. Kutatási célkitűzései között szerepel, hogy mind az egynyelvűek, mind a kétnyelvűek spontán beszéd szekvenciáinak elemzése után képet kapjunk a két nem különböző beszédviselkedési formáiról, valamint, hogy bizonyítást nyerjen,

a két nem eltérő beszédstratégiákat alkalmaz, és ez különösen szembeűnő az egynyelvűek körében. A kutatás jelentőségét az a bizonyítás adja, hogy ezek a különbségek lényegesen csekélyebb mértékűek lesznek a kétnyelvűek körében, mivel rugalmasabb, toleránsabb egyéniségek, mint az egynyelvűek.

Záró gondolatként álljanak itt Sallai János egyetemi tanár szavai a Studia Doctorandorum 2020. évi kötetével kapcsolatban.

„A könyv igazi értékét a sokszínűségük adja, amelyben jól kitapintható a szerzők egy-egy tématerületének a tudományos igényességgel való felkutatása, megírása. A globalizált világunkban nagyon fontos, hogy egy téma kapcsán ne csak a hazai, hanem a nemzetközi szakirodalmat is megismerhessük. Ebben a szerzők élen jártak, amelyért köszönet illeti őket. Aki többet szeretne tudni a nyelvészetről, turisztikáról, regionális tudományról, vagy akár a szolgálati kutyákról, feltételen vegye kezébe, és ne tegye le azt a kötetet, mert számára biztos nagyszerű élményt és új ismereteket nyújt. De az is vegye kezébe, aki csak be akar pillantani a mai világ rejtelseinek zugaiba, és tudományos mélységgel kívánja megismerni a globalizáció által kialakított világ egy-egy szegletét, terét. Amióta világ a világ az emberek mindig szerették volna megismerni, bejárni, látni, és megtudni, hogy mi miért van, hogyan működik. A könyv ennek a gondolatnak a megvalósulásához járul hozzá úgy, hogy közben a szerzők új tudományos eredményeit közzéteszi. Egyben követendő példaként szolgál a most még védés előtt álló doktoranduszoknak és célként fogalmazódhat meg a tudományos pályaválasztók számára. A kiadvány egyaránt elméleti és gyakorlati megközelítésű munkákat ad közre, ami által támpontot nyújt az adott témakörben a tudományos közélet formálásához.”

Felhasznált irodalom

Atanazovné Hartung K. (2020): *A két gazdaság fogalmának termeléselméleti megalapozása.*

In: Szabó Cs. (szerk.): Studia Doctorandorum Alumnae I. – Válogatás a DOSZ Alumni Osztály tagjainak munkáiból. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 13–125. DOI: 10.23715/SDA.2020.1.1

Grotte J. (2020): *Az internet használat a magyarországi szabadidős utazások megszervezése során.* In: Szabó Cs. (szerk.): Studia Doctorandorum Alumnae I. – Válogatás a DOSZ Alumni Osztály tagjainak munkáiból. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 129–378. DOI: 10.23715/SDA.2020.1.2

- Horváth O. (2020): *Azonosító és keresőkutyák kriminalisztikai alkalmazása*. Szabó Cs. (szerk.): Studia Doctorandorum Alumnae I. – Válogatás a DOSZ Alumni Osztály tagjainak munkáiból. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 383–557. DOI: 10.23715/SDA.2020.1.3
- Poreisz V. (2020): *A területi és a vállalati versenyképesség összefüggései a magyar nagyvállalatok példáján*. In: Szabó Cs. (szerk.): Studia Doctorandorum Alumnae II. – Válogatás a DOSZ Alumni Osztály tagjainak munkáiból. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 13–230. DOI: 10.23715/SDA.2020.2.1
- Szabó P. (2020): *Anaerob fermentációs folyamatok optimalítása a mikroalga alkalmazhatóság továbbá a mikroelem adagolás tekintetében*. In: Szabó Cs. (szerk.): Studia Doctorandorum Alumnae II. – Válogatás a DOSZ Alumni Osztály tagjainak munkáiból. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 235–336. DOI: 10.23715/SDA.2020.2.2
- Ürmösné Simon G. (2020): *Egy nyelvűek és görög–magyar két nyelvűek kommunikációjának összehasonlító elemzése a nemek tükrében*. In: Szabó Cs. (szerk.): Studia Doctorandorum Alumnae II. – Válogatás a DOSZ Alumni Osztály tagjainak munkáiból. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 341–623. DOI: 10.23715/SDA.2020.2.3

Interjú dr. Halmosi Zsolt r. vezérőrnaggyal, rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettessel

A kórház-főparancsnokságtól a tranzithálózatig

A kórházparancsnokról és az egészségügyi készlet védelméről szóló 72/2020. (III. 28.) Korm. rendelet szerint a költségvetési forrásból beszerzett egészségügyi készletek felhasználásának ellenőrzésére a rendészetért felelős miniszter – Pintér Sándor miniszterelnök-helyettes, belügyminiszter – javaslatot tett az egészségügyi intézményekhez kórházparancsnokok kirendelésére. Ennek megfelelően 2020. március 29-étől a hivatásos állomány felsővezetői felügyelik és koordinálják a költségvetési forrásból beszerzett egészségügyi készleteket felhasználó egészségügyi intézmények anyaggazdálkodását. A kórházparancsnoknak a járványveszéllyel összefüggő szabályok betartására és az egészségügyi készlet megővására vonatkozó javaslatát az egészségügyi intézmény vezetője köteles végrehajtani. Ugyanakkor a kórházparancsnok orvosszakmai kérdésekben nem tehet javaslatot, és nem hozhat döntést. A gyakorlati megvalósulásról, az esetlegesen felmerülő problémák kezeléséről, valamint a „magyar találmányként” alkalmazott tranzithálózatról is kérdeztük dr. Halmosi Zsolt r. vezérőrnagyot, rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettest, újonnan kinevezett országos kórház-főparancsnokot, akinek a kérdéseket Hornyik Zsuzsanna tette fel. A veszélyhelyzet megszűnését követően megkérjük vezérőrnagy urat, hogy egy újabb interjúban összegezze a járványhelyzet kezelése során szerzett tapasztalatokat.

Tábornok Úr milyen kihívásokkal kell megküzdenie új feladatkörében, milyen eszközök állnak rendelkezésére a feladatok végrehajtásának irányítását illetően?
A kórházparancsnoki rendszert rendkívül rövid idő alatt kellett felállítanunk. Miniszterelnök úr ennek létrehozását 2020. március 27-én jelentette be, március 28-án délután megjelent a vonatkozó kormányrendelet, március 29-én 14.00 órakor eligazítást tartottam a 109 kórházparancsnoknak és átadtam részükre miniszterelnök úr megbízólevelét, március 30-án reggel 08.00 órakor pedig jelentkeztek a kijelölt egészségügyi intézmények vezetőinél a feladatok végrehajtására. Gyakorlatilag egy hétfő alatt kellett egy rendkívül fontos, új rendszert létrehozunk. Kollégáim képesek voltak arra, hogy kialakítsák a

kommunikációhoz szükséges feltételeket és rendszereket, mindenki kapott a munkavégzéshez telefont, számítógépet és EDR rádiót. Természetesen az információknak oda-vissza kell nagyon rövid időn belül áramolniuk, így mindenki saját e-mail címmel rendelkezik és SharePoint hozzáférést is kapott. Mivel a kórházparancsnokok 108 egészségügyi intézményben kezdték el a munkájukat (az egyik egészségügyi intézményben 2 kórházparancsnok tevékenykedik), a személyes találkozás lehetőségei rendkívül korlátozottak. Szerencsére a modern technológia és technika segítségünkre sietett, volt olyan videokonferencia hívásom, ahol valamennyien elérhetőek voltak. Minden nap kapnak feladatszabást és jelentést tesznek az aznap végzett munkájukról. Az országos kórház-főparancsnoki teendőimet a rendészetért felelős miniszter közvetlen irányítása alatt végzem.

Hogyan reagáltak az egészségügyi intézmény munkatársai, vezetői az új helyzetre, illetve a rendészeti állomány érintett tagjai miként fogadták az új feladatot? Nagyon pozitívak voltak a kórházparancsnokok visszajelzései a fogadtatásunkkal kapcsolatban. Ebben a munkában nagyon fontos a kiváló együttműködés a kórházak főigazgatói, igazgatói és a kórházparancsnokok között. A cél ugyanaz, felkészülni arra, hogy a koronavírus-járvány minden fázisában képes legyen az egészségügyi ellátórendszer a rászorulókat kezelni. Több intézményvezető elhelyezést is biztosított a kórházparancsnokok részére. Az intézmények vezetőinek és a kórházparancsnokoknak is nagy kihívást jelentett ezeknek a feladatoknak az ellátása, mivel nem egy kijárt úton kellett haladniuk. A kormányrendelet pontosan meghatározza a kórházparancsnokok feladatait, de ezt a mindennapok gyakorlatában nekünk kellett kitölteni. 29 kórházparancsnok a rendőrség, 29 a katasztrófavédelem, 51 pedig a honvédség állományából érkezett. Ők valamennyien felelős beosztásokat töltenek be a küldő szervezetben, pénteken még a beosztásukból érkeztek haza a munkaidőt követően, de hétfőn már teljesen új kihívásokkal kellett szembesülniük. Az elmúlt három hét tapasztalatai alapján nyugodt szívvel kijelenthetem, hogy rendkívül felelősen fogadták a megbízásokat, és szívvel lélekkel végzik kórházparancsnoki teendőiket.

Hány fő rendvédelmi vezetőt érintenek a kinevezések, hogyan tudják eredeti feladatkörükkel összeegyeztetni a kollégák a kórházparancsnoki feladataikat? Ahogy már az előző kérdésnél említettem, három szervezetből érkeztek a kórházparancsnokok. A korábbi feladataik átadásra kerültek helyetteseiknek vagy a küldő szervezetnél dolgozóknak, így ők a kórházparancsnoki teendőiket főállásban végzik. Én az országos kórház-főparancsnoki munkám mellett ellátom a rendészeti országos rendőrfőkapitány-helyettesi teendőimet is. Természte-

sen ez többletterhet ró azokra is, akik kórházparancsnokként dolgoznak, sokan közülük távol családjuktól, de azokra is, akiknek az ő korábbi feladataikat el kell végezniük.

A fennálló veszélyhelyzetben az Országos Rendőr-főkapitányság Főügyeletére a meglévő feladatainak ellátása mellett újabb tevékenységek, ellenőrzési kötelezettségek is hárulnak, amelyekben Tábornok Úr is érintett. Mi is az a tranzithálózat, mikor kerül sor egyedi elbírálásra az országhatár átlépése esetén? Az ORFK Főügyelet munkáját valóban komolyan megterhelné, ha a napi munkavégzés mellett a koronavírus elleni védekezéssel kapcsolatos feladatokat is koordinálnia kellene. Ezen terhek enyhítése érdekében egy külön Országos Törzs került létrehozásra, amelynek feladata az információk gyűjtése, összesítése, illetve a területi, központi szervek, társszervezetek kapcsolódó feladatainak összehangolása. A helyzet a Rendőrség számára nem egyszerű, hiszen egyaránt helyt kell állni a schengeni külső határokon, a schengeni belső határokon vizszaállított határellenőrzés során, illetve az ország területén, a koronavírus elleni védekezést szolgáló feladatok végrehajtásával kapcsolatban. A fertőzésveszély minimalizálása érdekében Magyarországon tranzitútvonalak kerültek kijelölésre Románia, Szerbia, Ukrajna, Ausztria, Horvátország és Szlovákia viszonylatában, hogy a tranzitforgalomban részt vevő nem magyar állampolgárok a lehető legkisebb mértékben találkozzanak magyar állampolgárokkal. A tranzitálás Magyarország területén kizárólag a kijelölt tranzit útvonalon történhet, megállni csak a meghatározott üzemanyagtöltő állomásokon lehet. Magyarországot a lehető legrövidebb időn belül el kell hagyni. Az aktuális útvonalak, valamint a kijelölt üzemanyagtöltőállomások a police.hu oldalon megtalálhatóak. Jelenleg Románia felől a Nagylak-Nagylak (Nadlac I.) közúti határátkelőhelyen 20.00-24.00 óra közötti időszakban, Szerbia felől Rösztke Autópálya Határátkelőhelyen 14.00-18.00 óra közötti időszakban, Ukrajna felől Záhony közúti határátkelőhelyen 16.00-20.00 óra közötti időszakban a nem magyar állampolgárok Ausztria vagy Szlovénia irányába történő átutazás céljából személyforgalomban, egyedi kérelem benyújtása nélkül beléphetnek Magyarország területére, amennyiben alávetik magukat egészségügyi vizsgálatnak és COVID-19 fertőzés gyanúja nem állapítható meg, rendelkeznek a schengeni határ-ellenőrzési kódexben előírt beutazási feltételekkel, és hitelt érdemlően igazolják, hogy a célországba történő belépésük biztosított. Minden egyéb esetben a nem magyar állampolgárok beutazásának engedélyezése egyéni elbírálás alapján történik. Egyéni kérelem benyújtása esetén, különös méltánylást érdemlő esetben az egészség és élet megóvása, valamint a nemzetgazdaság helyreállítása érdekében elrendelt veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről szó-

ló 81/2020. (IV.1.) Kormányrendelet 4.§-ában biztosított felhatalmazás alapján felmentést adhatok a belépési tilalom alól, illetve egyedi magatartási szabályt állapíthatok meg. Közel tízezer ilyen kérés elbírálásánál tartunk.

Hány európai uniós ország követi Magyarország példáját, illetve a szomszédos országok hogyan oldják meg a tranzitforgalom ellenőrzését, nyomon követését saját területükön?

A schengeni térség megszokott működésében komoly nehézséget okoznak a koronavírus elleni védekezés érdekében bevezetett intézkedések, különösen a schengeni belső határokon visszaállított határellenőrzések és különböző utazási korlátozások. Magyarországnak tranzitországgként már az első pillanatoktól kezdve megoldást kellett találnia arra, hogy a tőle nyugatabbra fekvő országokban rekedt kelet-európai, illetve délkelet-európai állampolgárok az anyaországukba hazatérhessenek, illetve, hogy az áruforgalom zavartalan legyen. Ez utóbbi azért bírt különös jelentőséggel, mert a lakosság ellátása mellett segíteni kell a védekezést biztosító eszközök szállítását is. Ráadásul mindezt úgy kellett végrehajtani, hogy a személyek és áruk országon át történő utazása ne veszélyeztesse a magyar állampolgárok egészségét, arra ellenőrzött körülmények között kerüljön sor. Az áruk kijelölt útvonalakon való tranzitállására vonatkozó magyar intézkedések jóval azelőtt bevezetésre kerültek, hogy az Európai Bizottság a kapcsolódó, áruk és szolgáltatások rendelkezésre állását (ún. „zöld sávokat”) biztosító közleményét kiadta volna, illetve ezen közlemény – a magyar gyakorlathoz hasonlóan – a transzeurópai közlekedési hálózat (TEN-T) használatát javasolja az áruk szállítása tekintetében. Magyarországnak tehát nem kellett alkalmazkodnia az európai gyakorlathoz, azon tagállamoknak kellett ezt megtenniük, akik nem a magyar gyakorlat szerint jártak el. Számukra mindenképpen egy jól működő minta lehettünk. A szomszédos országok közül a tranzitforgalom ellenőrzésére és nyomon követésére eltérő gyakorlatok vannak, a magyarhoz talán a román gyakorlat áll a legközelebb. Voltak országok, például Szerbia és Horvátország, amelyek a kezdeti időszakban a teherforgalomban érkezőket konvojokban, rendőri kísérettel engedték át. Most már a rendőri kísérettől eltekintenek. Mindenesetre szinte minden ország alkalmaz valamilyen ellenőrzési gyakorlatot, akár a határforgalom ellenőrzés, vagy a közúti ellenőrzések során, hiszen az országoknak érdeke, hogy a forgalom az adott országon minél rövidebb útvonalon, illetve minél rövidebb idő alatt átérjen.

**Interjú Mihócza Zoltán altábornaggal,
a Magyar Honvédség Parancsnoksága törzsfőnökével
és dr. Koller József dandártábornokkal,
az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis parancsnokával**

**A Magyar Honvédség részvétele
a járványhelyzet kezelésében**

A kihirdetett veszélyhelyzetben a Magyar Honvédségre is különleges feladatok hárulnak. A kialakult járványügyi helyzet kezelésének egyik főszereplője lett a hadsereg, amely derekasan teljesít, a vírussal kapcsolatos intézkedések terén a maximumot nyújtja. Interjúnkban a tábornok urakat a Honvédség országos és szolnoki, helyi szintű feladatairól kérdeztük, a bázison bevezetett rendszabályokról és a koronavírussal kapcsolatos eljárásrendek betartásáról, a preventív izolációs helyiségek kialakításáról, valamint a köztereken biztosított katonai rendészeti jelenlétről. Az interjút Hornyik Zsuzsanna készítette.

Elsőként dr. Koller József tábornok urat kérdeztük, akinek Hornyik Zsuzsanna tette fel a kérdéseket.

Tábornok Úr a kialakult járványügyi helyzet milyen feladatok elé állította az Ön által vezetett Bázis állományát? Milyen különleges rendszabályok bevezetésére volt szükség?

Évezredek óta „katona sors” készenlétben állni arra, hogy sikeresen vívhassuk meg küzdelmeinket. Elsődleges feladataink közé tartozik a Hon védelme, bármilyen jellegű veszély is fenyegeti azt. Hazánk mindig is számíthatott a magyar honvédekre. Lehettek háborúk, migráció, jöhetett árvíz, tűz, katasztrófák, zord időjárás, katonáink hősiesen vívták meg az adott „csatát”. S ez csak néhány feladat abból a széles skálából, amit az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis katonái mindig is jelmondatunkhoz híven „tiszteességgel, bátorsággal, becsülettel” teljesítettek. Mint bázisparancsnok és helyőrségparancsnok, büszke vagyok a

helyőrségben települt katonák helytállására itthon és külföldön, mint ahogy a mostani vészhelyzet idején teljesített lelkiismeretes munkájukra is. A jelenlegi ellenségünk nem látható. Jelenléte nehezen és körülményesen mutatható ki. Persze – ahogy azt a bevezetőmben is említettem – az elmúlt évezredek alatt a katonáknak hozzá kellett szokniuk ahhoz, hogy nem minden esetben állnak a felek szemtől szemben egymással látható módon, hanem váratlanul, vagy éppen az éjszaka leple alatt láthatatlanul érkeznek támadások. Az éberség és a technikai, technológiai fölény sokszor nem is elég. Jelen esetben nincs az a felderítési információ, nincs az az éjjellátó szemüveg (NVG), vagy radar, ami láthatóvá tenné azonnal az ellenséget, amit – mint egykoron a királyokat – még koronával is jellemzünk. Ez pedig a COVID-19, a koronavírus. Minden csatában, ütközetben, háborúban az előre gondolkodás, az időben elvégzett tervezés olyan vissza nem fordítható lépéselőnyhöz juttatta az adott felet, hogy a küzdelem végeredményét teljes mértékben pozitív irányba fordíthatta. Éppen ezért a Bázis is, mint a Légierő egyik alakulata, már a veszélyhelyzet kihirdetése előtt megkezdte preventív intézkedéseit. A március 11-ét megelőző időszakban, az év első két hónapjában jelentős megbetegedésekkel szembesültek nemzetközi szinten, így Kilián Nándor vezérőrnagy, Légierő szemlélő már február hónapban elrendelte, hogy a Légierő alakulatainál úgynevezett „Tiszta 1”, „Tiszta 2”, „Tiszta 3” szolgálatot ellátó csoportok, és azokon belül „A” és „B” személyzet váltsa egymást a légvédelmi készültségben és a kutató mentő szolgálatban. Ezen kívül a három katonai repülőtér, Szolnok, Pápa, Kecskemét üzemelésének folyamatos biztosítása érdekében, szintén szigorító preventív intézkedéseket rendelt el. Február hónapban elkezdődött az elkülönített szolgálati épületek kijelölése és a szolgálati váltások közötti fertőtlenítések elvégzése is. A döntés helyesnek bizonyult, hatására a mai napig zökkenőmentesen és vírusmentesen sikerült biztosítani a legfontosabb légierős szolgálatokat. A veszélyhelyzet elrendelését követően a Magyar Honvédség parancsnokának parancsai és intézkedései szerint folytatódott az élet a szolnoki bázison. A folyamatosan jelentkező helyi kihívásokat szabálykövető kollégáim segítségével sikerült kreatív módon, minden esetben helyi szinten megoldani. Csak néhány példát említve, ilyen volt az étkeztetés biztosítása a maximum 100 fős turnusokban – egy olyan laktanyában, ahol közel 3000 ember dolgozik, vagy a kapun történő beléptetés, az áruk átvétele a laktanya kapu melletti átvevőponton, de a repülések folyamatos biztosítása, a szolgálatot adó pilóták gyakorlatban tartása, a pilóta képzés folytatása is mind-mind olyan kihívás elé állította az alakulatot, amilyen eddig a történelemben még nem volt. Mindezek mellett nagyobb létszámban kezd-

tük biztosítani az állományt a „Közös Akarat” (déli) határvédelmi feladatra.¹ A laktanyában két helyszínen is kijelöltünk elkülönítő körleteket, ahol az egyikben az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis katonái 58 fővel, a másikban az MH 2. vitéz Bertalan Árpád Különleges Rendeltetésű Dandár katonái több mint 150 fővel egy hetes preventív elkülönítésben készülnek a kéthetes határszolgálatukra. Karanténjuk elején és végén vírustesztet esnek át, hogy biztosan ne kerüljön le a határra vírusfertőzött katona. A karanténban lévő katonák étkeztetése és mozgatása teljesen elkülönített módon történik a laktanyában munkát végző állománytól. A Szolnok helyőrségben települt alakulatok jelentős mértékben kivették és kiveszik részüket a vírus elleni védekezés feladataiból. Az imént említett MH 2. vitéz Bertalan Árpád Különleges Rendeltetésű Dandár állománya Heves-, Nógrád- és Jász-Nagykun Szolnok megye 97 idősothonában végezte el a fertőtlenítést. Négy intézmény esetében az idősök ideiglenes elhelyezésére sátrakat biztosítottak, azokat be is rendezték, valamint gondoskodtak az idős, veszélyeztetett emberekről. A 44 fő aktív különleges műveleti katonát munkájában 22 fő tartalékos állományba bevonult bajtársunk segítette. A már több mint egy hónapja tartó feladatot napjainkban is elkötelezetten és szakszerűen végzik.

A helyőrségben települt MH Béketámogató Kiképző Központ katonái is részesei a védekezési folyamatoknak. A határmenti feladat megkezdése előtti egy hetes karantén helyszíneként 70 fő részére biztosítottak elhelyezést. Mivel a missziós feladataink tovább folynak, a Központ továbbra is biztosítja a felkészüléseket a tartós, hosszabb és rövidebb idejű missziós feladatokban részvevő állomány részére. A helyőrség katonai rendészei is külön feladatot kaptak. A melléjük vezényelt MH 86. Szolnok Helikopter Bázis katonáival közösen, biztonságerősítő járőr feladatokat hajtanak végre Szolnok utcáin, terein, piacain. A véletlen úgy hozta, hogy az elrendelést követő napokban már intézkedésre is szükség volt, két ittas külföldi állampolgár ugyanis a békésen gyalogló civileket kezdte inzultálni. Katonáink a szabályokat betartva megakadályozták a két személyt cselekményükben és a kiérkező rendőröknek átadták őket. A Bázis állományából őrnagy, alezredes rendfokozatú vezető beosztást ellátó katonákat jelöltem ki az Egri és Szolnoki Vízműhöz, valamint a Visontai Erőműhöz, továbbá kórházparancsnokot biztosítunk a Harkányi Gyógyfürdőbe. Amikor elkötelezett kollégámat megkérdeztem, hogy nem túl nagy erőfeszítés-e a Harkányig tartó távolság rendszeres leküzdése Szolnokról, azt a határozott választ kaptam, hogy ez nem probléma, a feladatot szívesen végzi, mert látja, hogy valóban szükség van a katonák segítségére, vezetői szaktudására, különösen egy olyan intézményben, ahol jelentős létszámú idős ember fordul meg. Kiváló

1 Az interjúban közölt számadatok a 2020. május 18-ai állapotnak felelnek meg.

együttműködésről jelentett minden vezető beosztású kollégám akár a Vízügy, Kórház vagy Visontai erőműről is legyen szó.

Hasonló elkötelezettséget és hivatástudatot tapasztaltam, amikor katonáimat a határon, „a kerítés mellett” látogattam meg. Külön kiemelném a kijelölt századparancsnok munkáját, aki felsorakoztatott néhány főt, hogy a szabályos távolságok betartásával, de találkozhassanak a bázisparancsnokkal, majd felvezetőjében pont azt mondta el, amit én szerettem volna. Jóleső és megható volt hallani, ahogy a főhadnagy beszélt a hivatástudatról, a katonák esküjéről, s arról, hogy minden területen segíteni és szolgálni kell hazánkat, a magyar embereket. Az országban több helyen kértek a kórházak a Magyar Honvédségtől segítséget a vírus elleni védekezési munkájukhoz. Így történt ez Szolnokon és Jászberényben is. A Bázis katonai sátrakat állított fel mindkét település kórházainál, ahol belépéskor a testhőmérséklet ellenőrzését, vagy a triázsolást² végzhetik el, de állítottunk sátorkomplexumot a veszélyes tárolású palackok és segédberendezések elhelyezésére is. Pilótáink különleges feladatot is kaptak, a szarajevói misszióból szállítottak vírusfertőzött gyanús személyt Magyarországra Mi-17 típusú helikopterrel „AIREVAC” feladatként. Megnyugtató volt, hogy az a védőruha, maszk, kesztyű, amit a pilóták részére biztosítottak teljes védettséget adott. A jövőbeni AIREVAC feladatokra egy speciális elkülönítő kapszula érkezett a szolnoki bázisra. A kapszula segítségével hermetikusan elkülönítve lehet szállítani a vírusfertőzött, vagy gyanús beteget úgy, hogy a fedélzeten tartózkodó orvos a kapszulán keresztül a beteg beavatkozásokat is tud végezni. Alakulatunkat választották ki az ombudsmani látogatás helyszínéül, amelynek célja a bevezetett szigorító intézkedések betartásának és az alakulat vészhelyzeti feladatainak elvégzésének visszaellenőrzése volt. „*A vírussal kapcsolatos intézkedések a maximumot mutatják*” – fogalmazott dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa az április 22-ei látogatást követően.

Interjúnk második felében Mihócza Zoltán altábornagy urat, a Magyar Honvédség Parancsnokságának törzsfőnökét kérdeztük.

2 A „trier” szó francia eredetű, jelentése rendezni, kiválogatni. „*A triázs olyan kiválasztási és rendszerezési folyamat, amelynek során kritikus gondolkodásmódot elsajátító, speciális képzést szerzett ápoló, sürgősségi ellátást igénylő állapot esetén a lehető leggyorsabban értékeli a beteg állapotát, különös tekintettel a vezető panaszok súlyosságára, a triázs kategória megállapítására, a beteg állapotának megfelelő ellátási szint meghatározására az egészségügyi és emberi erőforrások hatékony és megfelelő elosztásának céljából.*” Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma – Egészségügyért Felelős Államtitkárság, Egészségügyi Szakmai Kollégium, Egészségügyi szakmai irányelv. A sürgősségi betegellátás során végzett triázs feladatok végrehajtásáról, 2019. február 6. Egészségügyi Közlöny; Forrás: <https://kollegium.aEEK.hu/>

A köztereken biztosított katonai rendészeti jelenlét során milyen állampolgári reakciókkal találkozunk?

2020. március 20-ától az ország több pontján is találkozhatnak civil állampolgárok katonákkal az utcákon. Az eddig megszokott katonai jelenléten felül több nagyvárosban – Budapesten, Debrecenben, Hajdúhadházon, Szolnokon, Hódmezővásárhelyen, Szentesen, Kecskeméten, Szegeden, Kaposváron, Székesfehérváron, Tatán, Várpalotán, Győrött, Pápán, Veszprémben, Dunaújvárosban és hétvégenként Gárdonyban – úgynevezett jelenlétfokozó katonai rendész járőrök teljesítenek szolgálatot. Ezzel a tevékenységgel a nyugalom biztosítása, valamint a lakosság bizalmának erősítése a cél. Bízunk benne, hogy a lakosság biztonságérzetét képesek vagyunk növelni és az esetleges pánikkeltést megakadályozhatjuk jelenlétünkkel. A járőr útvonalak kialakításakor fontos szempont volt, hogy a települések frekventáltabb helyeit és környezetüket – például pályaudvarok, bevásárló központok – az ellenőrzések során érintsék. A járőr feladatba bevont katonák szolgálatuk megkezdése előtt rendészeti felkészítésen vesznek részt, amelyen az alkalmazható intézkedések elméleti és gyakorlati elemeit gyakorolják be és sajátítják el. Feladataikat napi 10 órában, 08.00 és 18.00 óra között látják el, páros héten hétfőtől-szombatig, páratlan héten hétfőtől-péntekig. A településeken járőr-feladatokat végeznek, amelyet nagyrészt gyalogosan látnak el, de gépjárművel is járőröznek naponta változó útvonalon. A járőrök minden esetben felveszik a kapcsolatot az illetékes rendőrkapitánysággal, folyamatos a kapcsolattartás a helyi rendvédelmi szervekkel. 2020. március 28-án reggel 08.00 órától a Rendőrséggel együttműködve a Magyar Honvédség Katonai Rendészeti Központ katonái segítették a kijárási korlátozás betartását Budapesten és a vidéki városokban. A katonák – támogatva a rendőrök munkáját – elsőként a piacokon és forgalmas közterületeken hívták fel az állampolgárok figyelmét a rendeletben foglaltak betartására. Budapest, Cegléd, Szigetszentmiklós, Székesfehérvár, Szolnok, Debrecen, Hódmezővásárhely, Győr, Tatabánya, Salgótarján és Kaposvár piacain – a rendőri állományt kiegészítve és segítve – végzik feladataikat a kormányrendelet betartása érdekében. A katonákat az illetékes rendőrkapitányság igazítja el és koordinálja munkájukat.

Hogyan zajlanak az egyes intézményi fertőtlenítések, amelyet szintén a Honvédség kijelölt alakulatai végeznek? Hány intézményben jártak már?

A kialakult helyzetből és a járvány jellegéből adódóan feltételeztük, hogy a Magyar Honvédség vegyvédelmi alakulataira – mint speciális képességű alegységre – a koronavírussal kapcsolatos védekezési és elhárítási feladatokban nagy felelősség hárulhat, ezért ajánlotta fel a Magyar Honvédség parancsoka a had-

sereg egyedülálló katonai vegyivédelmi képességét, a székesfehérvári zászlóalj pedig időben megkezdte a felkészülést és felkészítést. Dr. Müller Cecília, országos tisztifőorvos, valamint az Operatív Törzs április elején kérte a katonák segítségét a hazánkban működő mintegy ezer idősotthon fertőtlenítéséhez, így a magyar katonák, esküjükhöz híven, ahogy mindig is részt vettek a katasztrófa-elhárításokban, most, a koronavírus járvány idején is kiemelkedő szerepet kaptak, jelesen az idősotthonok fertőtlenítésében. A különleges jogrend különleges helyzetet teremtett, így az Magyar Honvédség 93. Petőfi Sándor Vegyivédelmi Zászlóalj nemcsak a mentesítő katonáit oktatta, hanem bevonta az atom, biológiai, vegyi felderítő állományát is, akiknek alaphelyzetben nem ez a feladata. Naponta több órában sajátították el az esetlegesen bekövetkező feladatoknak megfelelő fogásokat, speciális szaktevékenységet. Készültek a kézi, valamint a gépekkel történő mentesítésre, fertőtlenítésre is.

Ez az Zászlóalj a Magyar Honvédség azon alakulatainak egyike, amely a mindennapokban a háttérben tevékenykedik, most a helyzet mégis úgy hozta, hogy reflektorfénybe kerüljön. Sajnos, amikor kénytelen előtérbe kerülni, akkor valami olyan történik hazánkban, ami rendkívüli, gondoljunk csak a tíz évvel ezelőtti Kolontáron és Devecserben történt vörös iszap katasztrófára. A járvány tovább terjedésének lassítása érdekében, a Magyar Honvédség közel ezer hivatásos és szerződéses, valamint több mint 230 önkéntes tartalékos katonája már egy hónapja folyamatosan végzi az ország idősotthonainak fertőtlenítését, amely közel ezer intézményt jelent. A munkálatok, hazánkat hét katonai körzetre felosztva, a Székesfehérvárra, a Debrecen, a Szolnok, a Szentés, a Kaposvár, a Tata, valamint a Pápa helyőrségekbe települt katonai szervezetek vezetésével kezdődtek meg és folytatódnak mind a mai napig.

A járványhelyzetből adódó különleges feladatok ellátása mellett a határmentén teljesítenek szolgálatot a honvédségi állomány tagjai. Hogyan zajlik a feladat ellátásában résztvevők felkészítése, milyen váltásban teljesítenek szolgálatot a határon?

A migrációs helyzet fokozódásával, hazánk 2015 nyarán lezárta és azóta fokozottan felügyeli a szerb határszakaszt, amelynek aktív részesei katonák. Ezt a feladatot a Magyar Honvédség a kezdetektől fogva közösen látja el a Rendőrség erőivel, időszakosan változó létszámmal. 2020. március 13-tól 300 fővel növeltük a hazánk déli határszakaszán szolgálatot teljesítő katonák létszámát, tekintettel arra, hogy a Belügyminisztérium erői a járványügyi helyzetből adódóan más feladatra lettek átcsoportosítva. A kormány döntése alapján a magyar hatóságok lezárták Magyarország határait a személyforgalom előtt, így 2020. március 17-től kezdődően csak magyar állampolgárok léphetnek be az ország

területére. 2020. március 21-től így a Rendőrség munkáját támogatva nemcsak az ország déli, hanem az északi és nyugati határainál is megjelent a magyar katonai egyenruha, a telepített határzárak biztosítására a magyar honvédek megerősítő támogatást nyújtanak a szlovén-osztrák-szlovák határszakaszon, Zala, Vas, Győr-Moson-Sopron, Pest, Nógrád, valamint Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben is. Erre a megerősítésre olyan határszakaszokon volt szükség, ahol a szomszédos állam szintén Európai Unió tagállam, vagyis a schengeni övezet tagjai. Ennek következtében a civil lakosság olyan megyékben is találkozhat katonáinkkal, ahol már hosszú ideje nem települnek katonai szervezetek. A biztosító katonák mind megkapták azt a felkészítést, amellyel hatékonyan és szakszerűen tudják támogatni a határrendészeti erők munkáját. A hazánkban kihirdetett veszélyhelyzet miatt több, a szervezetek belső életét szabályozó intézkedést vezetünk be, amelyek célja a járvány megjelenésének elkerülése az állomány körében, vagy megjelenése esetén a terjedés mértékének redukálása. Az állomány egészségének megóvása mindennél előbbre való a Magyar Honvédségben, hiszen csak így fenntarthatók meglévő képességeink, amelyekkel garantálni tudjuk a magyar állampolgárok biztonságát. A Magyar Honvédség sokszor és sokféleképpen készült az ilyen és hasonló jellegű veszélyhelyzetre éves hazai és nemzetközi gyakorlatai során, most viszont a világ legkiszámíthatatlanabb forgatókönyvírója, az élet által generált kihívásokkal kell szembe néznünk. Ehhez társadalmi összefogásra, közös erőfeszítésre van szükség, amelyből – véleményem szerint – szintén jól vizsgáztak a magyarok.

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle kiemelten a Belügyminisztérium felügyeleti és szervezeti rendszeréhez illeszkedő olyan tudományos közleményeket fogad be és jelentet meg, amelyek elsősorban a rendvédelemmel, a közrenddel és a közbiztonsággal, a biztonságpolitikával, az önkormányzatisággal összefüggő kérdésekkel, a társadalmi devianciákkal, valamint a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti szempontból elemzi és értékeli.

A Belügyi Szemle az Open Journal System-Folyóirat Szerkesztő Rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat. A digitális platformra történő átállítás elősegítése érdekében a szerkesztőség 2020.09.15-ig email formában is biztosítja a szerzők részére a kéziratok beküldését, amelyet .docx formátumban kérünk a szerkesztoseg@belugyiszemle.hu email-címen keresztül a Szerkesztőség részére megküldeni.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemlében megjelent cikkek nem feltétlenül tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli. A lap egésze, az egyes cikkeket is beleértve, szerzői jogilag védett, ezeknek a szerzői jogi törvény keretein kívül történő bármilyen felhasználása jogellenes és büntetendő.

A folyóirat megrendelhető a Szerkesztőség e-mail címén vagy telefonon.

Telefonszám: +36 (26) 795-900 / 24-600

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: www.belugyiszemle.hu

OJS: ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/index

Ára: 530 Ft

